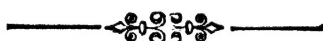




# ગુજરાતી

નાટક ગાયન સંગ્રહ :

( કે જેની આંદર ૬૦૦ કરતાં પણ વધારે  
ગાયનો સમાવેલાછે. )



છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

મેહેતા જમનાદાસ ભગવાનદાસની કંપની.

—૦:૦:૦—

ગીતી.

ગાયન સંગ્રહ આપું, નામ ગ્રંથનું વિચાર મેં કરીને;  
સજ્જન વાંચો સમજી, સુધ્ધ ચિત્તથી પ્રેમ જશ ધરીને.



મુ'બદ્ધ

ઈમ્પીરીઅલ પ્રેસમાં છાપ્યો.

ઈ. સ. ૧૮૮૩. સંવત ૧૯૩૬.

કીમ્મત બાર આના.

૧૭૧૩

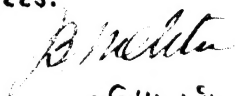
ચેતવણી.

—:0:—

આ ચોપડી પ્રસિદ્ધ કર્તાઓની સહી વગર કોઈએ પણ  
સખી નહી.

તા. ૭ મી જાન્યુઆરી સને ૧૮૮૩.

( સહી )



પ્રસિદ્ધ કર્તા.

—:0:0:—

આથી સર્વે પુસ્તકો છપાવનાર તથા છાપનારને જાણર  
આપવામાં આવેછેકે આ પુસ્તક તેમજ આ પુસ્તકમાં સમાવેલા  
કેટલાએક ભાગો સને ૧૮૬૭ ના ૨૫ માં આકટ મુજબ રજીસ્ટર  
કરાવેલાંછે અને તે સંબંધીના સર્વે હકો પ્રસિદ્ધ કર્તાએ પોતાને  
સ્વાધીન રાખ્યાછે માટે કોઈએ છાપવી કે છપાવવી નહી. તા. ૭  
મી જાન્યુઆરી સને ૧૮૮૩.

સહી મેહેતા જમનાદાસ ભગવાનદાસની કંપની.

## માન પત્રીકા.

—૦—

કુંડલીઆ.

શ્રી હરિની કૃણા થકી, ભરપુર થઈ મન કામ,  
મન રંજન આ ગ્રંથનું, ગાયન સંગ્રહ નામ;  
ગાયન સંગ્રહ નામ, ખાંતથી આપું ખોળી,  
આત્રા કાવ્યની માંહિ, પ્રેમથી પોથી ખોળી;  
રસ, રાગ વિવિધ ભર્યા ઠરી, અર્ચ, હામ, મનન કરી,  
અડચણ સધળી સગવડ બની, શ્રી હરિની કૃણા ખરી. ૧  
વાંચનાર ! આ ગ્રંથના, છે આત્રા રચનાર,  
હુંતો માત્રજ નામછું, સંગ્રહનો કરનાર,  
સંગ્રહનો કરનાર, તથાપિ છું ઉપકારી,  
તે સજનોનો સદા, પ્રાર્થના મુજ વિચારી;  
આપી આત્રા આનંદથી, પ્રસિધ્ધ ગાયન તો થયાં,  
એ ગીતે ઉદભવતો થયો, વાંચનાર નો ગ્રંથ આ. ૨  
વસંત તિલકા.

વાણી વિંગાર રસ પુસ્તકમાં ગહેલા,  
નીતી અનિતિ યુક્ત દોષ વળી ભલેલા;  
તે તું તપાસ પ્રિય વાંચક અર્જ માંડી,  
સાફ સ્વિકાર અવશ્યજી બધા વિસારી.

—૦:૦—



# સાંકલીઊં.

—o—

આ ગાયન સંગ્રહમાં જે જે ઓપેશ્યો તથા ખે-  
લના ગાયનો સમાવેલાછે તેની ટુંક વીગત.

—o—

સદેવંત સાંવલીંગાનો ઓપેશ; પાને ૧ થી ૨૪ સુધી.

ગુજરાતી નવી ઈદર સભા; પાને ૨૫ થી ૪૫ સુધી.

સુદામા ચરીત્ર; પાને ૪૬ થી ૫૩ સુધી.

આખાહરણનો ઓપેશ; પાને ૫૪ થી ૮૮ સુધી.

નંદરાજ અને સતી સુલોચના; પાને ૮૯ થી ૧૧૦ સુધી.

દ્રોપદી દર્શન નાટક; પાને ૧૧૧ થી ૧૧૭ સુધી.

રાજા ચંદન અને સતી મધ્યાગરી; પાને ૧૧૮ થી ૧૪૦ સુધી.

ચાંદણી; પાને ૧૪૦ થી ૧૫૭ સુધી.

ધ્રુવ આખ્યાન; પાને ૧૫૮ થી ૧૭૫ સુધી.

ભગસો હનુમ; પાને ૧૭૫ થી ૧૭૭ સુધી.

કામસેન અને રસીકા; પાને ૧૭૮ થી ૧૮૬ સુધી.

કરણુ પેસો; પાને ૧૬૦ થી ૨૦૦ સુધી.

વનરાજ; પાને ૨૦૧ થી ૨૧૧ સુધી.

—o:0—

# ગુજરાતી નાટક ગાયન સંગ્રહ:

—0:0:0—

## સદેવ'ત સાવલી'ગાનો ગાયનરૂપી ઓપેરા:

—0:0—

### નાટક પાત્ર.

સદેવ'ત.....કુંદનપુરના રાજાનો છોકરો.  
ટકોરચંદ.....તેનો મીત્ર.  
સાવલીંગા.....નગર શેઠની છોકરી.  
ભાભી.....સાવલીંગાની ભાભઈ.  
જયસીંગજી.....અમારગામનો રાય.  
રૂપાશા.....સાવલીંગાનો બણી.

( એ સીપાઈ નોગી મહેતાજી છોકરા દરબારીઓ સીપાઈઓ  
દાસીઓ સાહેલીઓ વગેરે. )

—0:0—

## . અંક પેહેલો પરવેશ પેહેલો.

( રથજી, નગરશેઠનું ઘર. )

( પ્રભુ તોરે નામકી દહે માને લાગી ) એ રાગે.

ભાભી—હેડારે નણદ દરશણ કરવાને જઈએ,

ખુશી થઈએ—સુખી રહીએ દર્શન કરવા જઈએ—ટેક.

દેસરાનો દીન મળનો, નવરાત્રીનો છેલો દહાડો;

રાવણને રામે રોકી નાખ્યોતો, વાંદરાનો કરીને અ

ખાડો—હેરો.

સાવલીંગા—માતાજીને મંદીરે જઈએ, ઘોડા ગાડીને નોડાએ  
ભાભી તમે વરદી આપો, સીપાઈ સાથે લઈએ-ઉઠો.

( એટલામાં નોગી તથા ચેલો ગાતા ગાતા આવેછે. )

( રાગ નોગી. )

નોગી—બાઈએ બનોની રામજી રામજી—સીતા રામજી.

બલે બનોની રામજી રામજી—સીતા રામજી.

મુખે ખોલોની સુંદર સ્યામજી—રામજી.

મુખે ખોલોની સીતા રામજી—રામજી.

નહી જશે તમારા દામજી—રામજી.

ભાવે મજલોની ભગવાનજી—રામજી.

તોતક છંદ.

ચેલો—મુખ લાગી હવે ભીખીએ ગુરજી,

ભરવું મથી પેટ રટી પુરજી;

કરશે ધરશે અધીક કામજનો,

ભીખ માગ ગુર ઠીક મુખી જનો.

( વાદલ ફાટવા માંડ્યું હવેછે ) એ રાગે.

ગુર—ભીક્ષા આપો તમે ખેત બાઈ,

પરોપકારનો નીયમ સાધ—ટેક.

કીડીને કણ હાથીને મણ,

સઉને આપેછે જગજીવન—ભીક્ષા.

( ઉપલા રાગે. )

સાવલીંગા—ભાભી તમે આપો નોગીને ભીક્ષા,

હું જઈશતો એ કરશે ચક્રીશટા—ભાભી.

એ નોગીએછે મનથી ચલેલા,

અરેખાત ભાભી એછે ઘેલા;—ભાભી.

ભાભી—નાનીગાઈ એમ શું તાલ કરેછો,  
ફેરા મારે તમે મને ડગોછો—ભાભી.

( સાવલીંગા લોટ હાથમા લઈ સાધુને આપવા બયછે. )

રોલાવત.

ચેલો—ખુશીદારછે નાર, ખાહારજોખન મદમાતી;  
ગોટા સમઆકાર, છાતી એની મદમાતી.  
મુખઅણીઆણુ નાક, વાંક કમરનો કેવો;  
ખસો ખસો ગુરજ, એ લોટ મારે લેવો.

( બટજી માહારાજ લાડુ ખાવાનું કીધારનું મનછે ) એ રાગે.

સાવલીંગા—લેવો હોયતો લેતી લોટ, આમતે શું કરેછે,  
આમતે શું કરેછે (જોગી) આમતે શું કરેછે—ટેક.  
જોગીઓ સંસારત્યાગી, જન્યા તમે વએરાગી;  
સંસાર નાદને નહી લાગી, જગવત નામ ઉચારે  
ની—લેવો.

( જોગી મુરઘીત થઈ પડેછે. )

હોરી.

( કાગણુકે દીન ચાર સખીરી ) એ રાગે.

ભાભી—નણુદી કીધું શું કામ, આમ તમે જાદુરેવાલા, કામ  
ણુગારા—ટેક.

હત્યારી થઈ તમે, હત્યારે કીધી  
શી વલે થસે શ્રીરામ—આમ.

સાવલીંગા—ભાભી વીચારી ખોલ, આંખશું કુટી તમારી, વહો  
વીચારી—ટેક.

માયો મં નથી, મુવો એ ગાતે  
શીક્ષા થઈ ઠીક આમ—આંખ.

( પણુ જો સજીવન કરેછું ) પાણી છાંટેછે.

( સાદીએ જીલ્લે ગુલશમ મુખારક હોવે. ) એ રાગે.

સાવલીંગા—લેવી હોયતો લેની ભીક્ષા, ખાવા વાર થઇ મને;

જોગી આ વેસમાં કરવું ઘટે નહી તુંને.

જોગી—ભીક્ષા લેવી નથી, ભીખ જોખન જામ્યું છું;

જોગી ઉપર દયા કરો, એટલું હું માગું છું.

સાવલીંગા—પીટયા હરાંમખાર, સરમહે નહી તને;

ઉભારે મરાવું માર, કહી દઉ પીતાને.

જોગી—સમજતી નથી પણ ક્રોધેતી કરું બહુ તારી;

બહુ પરતાસે, વાત યાદ રાખજો મારી.

( જોગી જાયછે. )

—૦:૦—

## પરવેશ બીજો. ( રથલ, રસ્તો. )

( સદેવંત, ટકોરચંદ તથા જોગી દાખલ થાયછે. )

( પીલે દારૂડી ) એ રાગે.

ટકોરચંદ—વાણીયાએમાં અંદકારી છેજી આપણા રાજમાં,

આપણા રાજમાં છેજી આપણા રાજમાં—ટેક.

ગુમાની એરત તેમની, શું કહું રાજ વાત;

સાધુ દુઃખી કીધો કાલે, જોયું મારી જાત—છેજી.

નગરશેઠ આપણા નગરનો, ખુબ તેની ખેટી;

ભીક્ષા માગતા જમી ગયો, ખીચારો મેથી—છેજી.

( જોગી આવેછે. )

( ઉપલો રાગ. )

જોગી—જલો સારા ગામ યારો જલો સારા ગામ;

મુખસુરત સાવલીંગાએ, મને કીધો બદલામ—છેજી.

સદેવંત—ખરેખાત ટોકોરચંદ સાંધુએ દુઃખી;

સાવલીંગાને સપડાવું જઈ સઉ કામ મુકી—છેજી.

જોગી—મુખ પુનેમ ચંદ્ર સરખું, અણીવાલીએ આંખ;

પ્રહમાજીએ જીકતે ગડી, શુશાલીત નાક—છેજી.

જગમાં એવી થઈ નહી, થશે નહી કોનાર;

ખરેખાત સદેવંત, શું કહું એના બાહાર—છેજી.

( એક ચતરનાર ) એ રાગે.

સદેવંત—ખરેખાત દીલદાર, ખુબદીજી બાહાર—ટેક.

ઝટ મલુ જઈ પાર, કંઈ એશુ પ્યાર;

પ્યારી એ માં દીલ હરી લીધું—ખરે.

( ચપટી વગાડી )—ચાલ ટોકોરચંદ તું ઝટકર, પ્યારી મલવીએ ધ  
ડપકર,

ખુબ લગાવીએ જઈ ત્યાં મકર,

બાવાજી હાલ સીંધાવોતી—ખરે.

( જાયએ ) ( પડેલો જાયકાયએ )

—૦:૦—

## પરવેશ તરીજો. ( સાવલીંગાનો આગ )

( સઉ સખીઓ હારય વિનોદની વાત કરેછે. ત્યાં ટોકોરચંદ અને  
સદેવંત ઝાડ પછાડી આવી છાના માના ઉભા રહેછે. )

ગરબો.

( મારાઈ રવામી બોલીની વાહાલા ) એ રાગે.

સાવલીંગા—સખી આને સોઆમણો દહાડો, મર્યોએ સજનીનો  
અપ્પાડો—ટેક.

રૂઠ વસંત બાહાર બહુ આપે, જીવાની ઝાડની શી  
આતે—સખી.

સાવલીંગા થયા વરનાનોગ, નોખન ખીલ્યુ થશે સં  
નોગ—સખી.

ટકોરચંદ—( હવડે સદેવતનો સંનોગ થશે. )

સાવલીંગા—આલીરે મારી નોતી આંખાવાડી, કોયેલ નોતી ટ  
ઉકા કરે કાલી—સખી.  
આસોની હવે દરથણે જમ્યે, શુભાલ પીચકારીનો રંગ  
લમ્યે—સખી.

( સખીઓ જાયછે. )

ટકોરચંદ—(જમ્યો જમ્યો જલદી અમે પણ એટલુંજ ધંધીએધીએ)

( સાવલીંગાનો હાથ સદેવંત પકડી )

( તુજે હે શોખ મીલનેકા ) એ રાગે.

સદેવંત—પ્યારી તું મટ ધુમટો ખાલ, હસી જલદી તું મુજથી  
ખાલ;

થયો હું તુજપર દીવાનો, કેશે ના પણ નહી જવાનો-  
ટેક.

સાવલીંગા—કોણુછો તમે, અહીં કેમ આવ્યા, એકાંત વાસમાં ત  
મે કાવ્યાં;

ધુધટ ખાસે થશે વીનાથ, દસખાર જણુ ગયા સ્વર્ગવા  
સ—પ્યારી.

ટકોરચંદ—ખેડશાધ તું તારી છોડ, સદેવંત શાયે હસી ખાલ;

સરખે સરખી મલીછે નોડ, નજરે ન્યાલી પછીથી.  
ખાલ—પ્યારી,

( સદેવંત અને સાવલીંગા બને જણા ભેટેછે. )

( આજ કહાના મોરલીના ખાંસરી બજાવશે ) એ રાગે,

સાવલીંગા—પ્યારા વચન આપો મને, બરેસો રખાય કંઈ;

બરેસો રખાય કંઈ, બરેસો રખાય કંઈ—ટેક.

અમે વણીક વાણીયા, રજપુતો નહીં જાણીઆ;  
તેલ વેચનારા વાણીયા, સદેવંતજી જાણીયા—પ્યારા.  
તદખીર ખતાવું એવી, આવજો દરવાજાની દેવી;  
જાણવા મસે ઉલટ લેવી, આવો પંડયાની નીશાનમાં—  
પ્યારા.

લાવણી.

( ગોરી ચલી સાસરે કુ શીર કપ્પી આનાહે ) એ રાગે.

સદેવંત—તદખીર ખતાવી ઠીક પ્યારી મલવાની,  
બઈ સીલેટ પાટી વાત કરું જાણવાની;  
મે વચન માફ કરી મીચ્યા નહીં થાએ,  
પુર્વનો સુરજ નો પશ્ચીમે કંઈ જાયે;  
હું રાજધું તું વણીકનીછે બેટી,  
તારેને મારે ગાંઠ આજથી બેઠી.

( ગઈ એક બે એકનો હવા પત્ર ) એ રાગે.

સાવણીયા—પ્યાગ પતી પેધારે, આવથે પીતા અહીં;  
આવથે પીતા અહીં, પ્યાગ વાત કુરથે કંઈ—ટેક.  
મજનો તમે નીશાનમાં, મોજ ત્યાં મારીશું;  
ગાંધર્વ લગન કરી આપણ, ગતગાજ માલીશું—પ્યાગ.  
હાથ છોડો પ્રીતમમારે, તમ વિના છજે હું દુઃખી;  
બરમાત્રા આપને મજવથે, ત્યારે થઈસ હું સુખી—  
પ્યારા.

સદેવંત—જ કેતા જીબ ઉપડે નહીં, પ્યારી મન હરી લીધું;  
રનેહ જાણ મારી મારું, મન તેં ધાયેલ કીધું—પ્યાગ.  
( જાયછે. )



## પરવેશ ચોથો. ( સ્થલ, શાળાં )

( છોકરા છોકરીઓ ચાપડીઓ વાંચે, તેમાં છોકરાઓ રમે છે અને પાછળથી સાવલીંગા આવીને બેસે છે. )

( લટકનથે અમ જાતે ) એ રાગે.

છોકરાઓ ગાય છે—આવો આવો દોસ્તદારો, રમીએ આપણે રમત;  
 ઘોડી દાવ રમીએ આજ, કરીશું બહુ ગમત-ટેક.  
 વડા નીશાળીઓ—નાના નાસો ગોસો રમીએ, એમાં પડશે બહુ  
 મજા;

દોડા દોડી કરવી પડશે, કસરતની ઉડશે ઘન-  
 આવો.

પેલો નીશાળીઓ—ગીલી ડંડા રમીએ સહ, તકોરાના ઉડસે  
 બાહાર;  
 નહીતો ગોલી તીચે રમીએ, ભોમ્બએ કોની થાય  
 છે હાર—આવો.

( અમકુ છાંડ ચલે જન માધુ ) એ રાગે.

સાવલીંગા—પ્રીતમ ચારા નહી કેમ આવ્યા, તલંપે જીવ મજવા  
 નેરે—ટેક.

કહું તે માફક આવી હું વેલી, તમ પાકી છંછે વેલીરે;  
 માહન મારા વેહેલા પધારો, તાજાવેલી થાય તનમારે—  
 પ્રીતમ.

( છોકરાઓ મારામારી કરે છે ને મેહેતાજી આવે છે, મેહેતાજી  
 કટકાવે છે પછી બણાવે છે. )

મેહેતાજી—કકે લીલે શ્રી કબ્બનું નામ, અવીચલ પદવી આપે  
 ભગવાન.

છોકરા—કકે કારેલાનું સાક, રસોઈના મવાદીટ થાય પાક.

મેહુતાજી—કમળખત ! હું બોલું છું શુંને તમે બોલો છો શું.  
( મારે છે. )

( સીપાઈ આવે છે. )

સીપાઈ—પંથુજી તમને રાજાજી બોલાવે છે.

મેહુતાજી—( ધ્રુજતા ) મેં શું અપરાધ કરીયો કે રાજાજીનું ની  
શાળમાં તેડું આવ્યું.

સીપાઈ—ગભરાઓ નહી, કુંવરને નીશાલે ખેસાડવા છે.

મેહુતાજી—( ખુશી થઈ જાય છે. )

( છોકરાઓ પાછા રમે છે, ધબ્બાળાજી, લખોડી દાવ વગેરે વગેરે !! )

( મેહુતાજી સદેવંતને લઈને આવે છે અને છોકરાઓને  
મીઠાઈ આપે છે. )

( ઈસ્કોમે તેરે કોયેગમ ) એ રાગે.

સદેવંત—વચન પાલ્યું તેં પ્યારી, મુજથી અગાડી આવી;  
લગ્ન કરીશું આજે, ગહેર કરી છે માહારાજે—ટેક.  
તદગીર કરું છું એવી, લોઈ લેતું કરું કેવી;  
મોકલું મેહુતાજીને, વાહાલી માતાજી કને—વચન.  
( મેહુતાજીને કહે છે )

( ઓળખા હરણના રાગે. )

મેતાજી પંધારો મારે ઘેર, માતાએ બોલાવ્યા કરી પેર;  
સીધું આપવું છે તમને સારું, કંઈ વ્રત કાઢું હશે વાર.

( ઈંદર સબાનો રાગ, )

મેહુતાજી—ખુશબકતીમાં જાઉં હું, કુંવર તમારે ઘેર;  
મસતી કરે નહીં છોકરા, કરતો એવી પેર.

( મેતાજી જાય છે. )

સદેવંત—( છોકરાને ) મસ્તી કરે નહીં બાઈ, કહુંછું તમને વાત;  
છુટી આપુ આજ તમને, ગાનો ખરેખાત.  
ખીક રાખશે નહીં તમે, પંડયાની લગાર;  
પડશેતો જવાબ દઈશ, કરીને વીચાર.

( છોકરાઓ જાયછે. )

( સાવલીંગા સદેવંત કને આવીને )

( કંગનવા મારા કરશે સરક ગયોરે ) એ રાગે.

સાવલીંગા—બાલમજી ખુશ ખુશાલીમાં મળ્યા આપણરે,  
જાણવાનું નથી કોઈ, પ્યારા હું તુજપર માહી—ટેક.  
( હાથ જાલી ) સુર્ય ચંદ્રની સાખરે, અનીચલ આપણે રાખરે,  
પણ વીપ્રીતછે એક વાત, હું કહુંછું ખરેખાત;  
હક લેછે માત તાત, વાતમેં ઉડાવીરે—બાલમજી.

સદેવંત—એવી તે શુંછે વાતરે પ્યારી કહીદે ખરેખાતરે,  
તું જાણે રાજછે માઈ, કશં તેનું થાય સાઈ;  
આહું તેને હું જીવાડું, માઈ માર માંડીરે—બાલમજી.

સાવલીંગા—વીપ્ર નહીં કેમ આવ્યોરે, ખોટો વખત કાઢ્યોરે,  
નોથે આપણે એકાંત, પડશે તેને મન ભાંત;  
મારો જીવ નથી શાંત ભાંત તમને થાયરે—બાલમજી.

સદેવંત—ધીર ધર પ્યારીરે, સાહીત્ય લઈ સાંડીરે,  
આવવાનો વખત થયો, કેવારનો તેતો ગયો;  
નોનો આવે તે પેલો રહો ગયો વાર જાહુ થઈરે—બાલમજી  
( એક નીશાળીઓ પ્રવેશ કરેછે )

સાવલીંગા—ફળેતી પીયુ માંડીરે, તે સાથે થઈ તમાડીરે,  
પંડયાને કહી દેશે, તેઓ મારે ઘેર જશે;  
ફળેતી જાહુ થશે રેસે લાજ કેમરે—બાલમજી.

( સદેવંત માર માંડી કાઢી મુકેછે છોકરા નાસેછે, સદેવંત પાછા  
મારવા જાયછે સાવલીંગા નીરાસ થઈ ઘેર જાયછે. )

## પરવેશ પાંચમો. ( સદેવંતનો મેહલ. )

લાવણી.

( યુદ્ધ ચમત્તમે ખીલુ છુપા ખડા ઝેરીહું ) એ રાગે.

સદેવંત—કરવો શું હવે ઉપાય, પ્યારી મલે ઝટ,  
પંડયાએ જાણી વાત, થાય ચટપટ;  
વીચાર કરીને શી કરવી ખટપટ,  
કરવો શું હવે ઉપાય પ્યારી મલે ઝટ.

ઝુલ,

દીન દયાલ નીરાસ કરે તે નહીં સારું,  
વીચાર કરે હું ખાળકછળ તમારું,  
ખરેખાત પ્રભુજી પાલક છોજી વારું,  
રહેમ કરી આખરે પાર પાડશે ધારું—કરવો.

( ટપાલનો કાગળ સોપાઈ લઈને આવેછે તે સદેવંત વાંચેછે. )  
( મરસાંયો. )

સદેવંત—ઝટ આવો ઝટ આવો, માજીના મંદીરમાં;  
વીયોગે ઝુરી મરંછું, હુંતો મારા દીનમાં—ટેક.  
આગસ કરતા નહીં પ્રીતમ, જાણી વાત નીશાળની;  
પીત્તએ પરણાવી પણ, ફોકટ એ ખડાલની—ઝટ.  
સાહેનકાળે સાહીત્ય લઈ, પધારો પીયુજી મારા;  
મંગળ ફેરા ફરી આપણુ, કરશું ત્યાંથી પોખારા—ઝટ

( બસ નહીં હવે રાત્રે માતાના મંદીરમાં જવું અને ત્યાં  
ભિક્ષ ન આવે માટે જાગૃતીની દવા લેવી. )

( ખલકનારે ખુદા આવંદ ) એ રાગે.

સદેવંત—ગુજ કારણ થયો દીવાનો, ખરેખાત નહીં જીવવાનો—ટેક.  
મળે મને ગાતીદાનો, તે શું હું નહીં લેવાનો—ગુજ.

## પરવેશ છઠો. ( સરીઆમ રસતો.)

( રૂપાસા થોભણુદાસ વગેરે વાત કરેછે. )

( અલેક્સેતુ' યાદ કર ) એ રાગે.

થોભણુદાસ—ખડેખાડ કુપાસા, ખુડ પડણિછે  
નાડી સાડી ખુડ ગલી, તુંતોજ ખડેછે—ટેક.  
કુપાળી, થોભીતી વડી શેપુનોમનોરે સોડ,  
ગોમગા એવીશે નહી, નાડ કોઈ ફોડ—ખડે.

રૂપાસા—કુલ મારં મોટું, કાલાવાલા કીધા ખડું;  
પીતા એના ધાઈ પડયો શું થોભણુ કહું—ખડે.  
ઉપરા છાપરી ટપાલ આવે, કાગળના જુરા;  
વાંચતા હુંતો કંતાલ્યો, ભોગ થયા પુરા—ખડે.  
પેરાગણી મન ગમતી આપી, મન મનાવ્યું;  
પુંજ આપણી શું ગઈ, પણ તને ઠીક લાગીયું—ખડે.

—૦:૦—

## પરવેશ સાતમો. ( માતાનું મંદીર.)

( સદેવંત આત્રી પ્રાર્થના કરેછે. )

( સુધી આણી કૃત જાણી નરનારી બણોરે ) એ રાગે.

સદેવંત—મઈઆ મારા મેહર કરો મુજપરરે  
કરો મુજપરરે કરો મુજપરરે  
મેલવો મારી પ્યારીને—ટેક.  
આસરે તમારે હું અહીં આવ્યો,  
પ્યારી મારી તારી મેહરથી કંઈ મલરે—મેલવો.  
મન બલેછે, તન જલેછે,  
જેમ તેમ એમ જલદી પ્યારી મલરે—મેલવો.  
દાસને જાણી, મૈયાછોજ માની,  
લહેરી ફરી શેરમાં બહું બમ્યોરે—મેલવો.

( અંદરથી દરવાજો ખંધ કરી સુધ્ધ જાય છે અને સાવલીંગા  
આવી દરવાજા થોકે છે પણ કોઈ જવાબ આપતું  
નથી એટલે ગાય છે. )

ભિરવીની ગજલ.

સાવલીંગા—ઉગાડો સ્વામી ખારણા, હું છલી મરું છઈ;  
હું છલી મરું છઈ—સ્વામી છલી મરું છઈ—ટેક.  
હું છઈ અબલા એકલી, સાથે નથી કોઈ;  
મધરાત થવા આવી છે, હકાને નાંખી ઘોઈ—ઉગાડો.  
મા ખાપને પર હરી, તંછોડયો રૂપાસા;  
સદેવંત ઉગાડોની, આવે જીવ આશા—ઉગાડો.  
જીંગી ગયા છે કે કેમ, ખોલ ખોલતા નથી;  
અકલામણુ અતીથે આવે, બહુ તો મથી—ઉગાડો.

( આસપાસ કોઈ નજરે પડતું નથી, તેથી દેવજના ઉપરના  
ભાગમાંથી અંદર દાખલ થાય છે અને ખારણા ઉગાડી નાંખે છે;  
અને સદેવંતને ભર જીંઘમાં નોઈ તેને જગાડવાને પ્રયત્ન કરે છે  
પણ તે જ્યારે જાગ્યો નહી ત્યારે નીરાશ થઈ સદેવંતનું માથું પે  
તાના જોખામાં લઈ માજીની સ્તુતી કરે છે. )

( કુંવરી કુંવર મારા લાડકા ) એ રાગે.

સાવલીંગા—સ્વામી મારા આતે શું થયું, નીંદ્રા બહુ આવી કેમ;  
નીંદ્રાતો વેરી થઈ, માતાજી થશે કેમ—ટેક.  
ધોંગ કરવાનો વખત નથી, વીચારો સમયકાલ;  
રીસાયા મુજથી આમ કરો, થાય આલ પંપાલ-સ્વામી  
મવાડો.

( છંદ ગોરી તોરા આટણે ) એ રાગે.

સાવલીંગા—જઈ છઈ થશે પરભાતરે, વાર મને થઈ  
વાર મને થઈ સ્વામી વાર મને થઈ—ટેક.

પ્રાહતસકાળે, પુજન અર્થે, વીપ્ર કે કોઈ જન;  
 આવશે સ્વામી માહરા બ્રાહ્મણ ખરેખાતરે—વાર.  
 કાલ સવારે જવું પડશે, મારે સાસરે;  
 વેગે પીધુજી પધારજો, આવોતી પછાતરે—વાર.  
 ( તેની હથેલીમાં કંઈ લખી તીરાથ થઈ જાયછે. )

એટલામાં જોગી પ્રવેશ કરેછે.

બાવણી.

( આલેક જોગી ) એ રાગે.

જોગી—મધંઆ અંખીકા આરાધુ, શાક્ષાતછો દેવી;  
 પ્રાહતસકાળે પુજન કરું, માતાજી સેવી.

( સદેવંતને જોઈ. )

અરે આ અહીં કોણ પડયોછે, ઓલખીતો દીસે;  
 કુંવરજી જેવો જણાએ, જણાયછે રીસે.

( જોગી જતો રહેછે ) ( સદેવંતને સ્વપનું આવેછે; હા ! સા  
 વર્તીંગા આપણે દુર દેશ જઈએ, આસા ! ગાડીમાં બેસો ! ગાડી  
 માં બેસવા ઉઠેછે તો કાંઈ નથી પણ ફોગટ સ્વપનું. )

ઈંદર સભાના રાગે.

સદેવંત—પ્રાણ ચારી ઠગારી કરી, આવી નથી કેમ;  
 ફોગટ સીદને તરસાવેછે, લાગે મને એમ.  
 નારી તું થઈ ઠગારી, લુચ્ચી બઈરી જાત;  
 બેવચની બઈરી જાણો, સજ્જન ખરેખાત.

( એકદમ હાથ તરફ નજર જાયછે. )

ચીઠી આ ક્યારે લખી, ગયું કોણ હાથ;  
 અક્ષર એકલા નથી, પણ પાણી દીસે સાથ.

( સાવર્તીંગાની સહી જોઈ. )

સહી સાવલીગાનીછે, આવીને એ ગર્ધ;  
ભાંગા ટુટા અક્ષર દીસે, વેવલી એ થર્ધ.

( ઉપલા રાગે. ) ( ચીડી વાંચેછે. )

પ્રીતમ આવી ઉંમગમાં, નીરાશ થઇને ગર્ધ;  
ઢંઢોલ્યા પણ ઉડ્યા નહી, વખત ગયો વહી.  
નાઉમેદ પાછી ફરી, રૂપાસાને ઘેર જાગે;  
અઠવાડીઆમાં મલો મને, તોહું સુખી થાઉ.  
નહીતો પ્રાણ તજીસ પ્યારા, સાચે તુંતો માન;  
વેગે વેલા આવી મલો, આપો જીવતદાન.

( વાંચી રહ્યા પછી જુરસામાં. )

જેત.

કમળખત ગાંધી તે, કીધું કાવતરું;  
જાણુત કરતા જંગાડી દીધા, થયો તું શતરું.  
મનની વાત મનમાં રહી, થર્ધ ગયો વીનાસ;  
વેણ પાલી આવી ગર્ધ, પ્રાણ પ્યારી ઉદાસ.  
શીકર નહી આવું આલી, રૂપાસાને ગામ;  
દહેરી મહેર કરો તમે, શીખ કરો આમ.

( જોગી જની તેની શોધમાં જાયછે. )

—0:0—

**પંરવેશ આઠમો. ( જંગલ. )**

( ટકોરચંદ દાખલ થાયછે. )

( લુસીનીલ ) એ રાગે.

ટકોરચંદ—પ્રેમનીછે જાલ, પ્રેમનીછે જાલ;

વીખુતા પડે નહી, માથે આવે કાળ—ટેક.

રાજજીને દીકરો, સદેવંત નામ;

સાવલીંગા શું ઘેલો થયો, મુકી સૌ દમામ—પ્રેમ.



રાજપાટ તજી એને, લીધા નોગી વેશ;  
બભ્રુતઅંગપર લગાવી, ધ્રુજ નાંખી કેશ—પ્રેમ.

( ટોકારઅંદ જાયછે અને સદેવંત દાખલ થાયછે. )

( કહું કયા ક્ષણકકા સતાયા હુંમે ) એ રાગે,

સદેવંત—કીરતાર કેમ તું જીવનમ ગુજારે;

હું પામરછળી આશરે તમારે—ટેક.

કામ ઝવર લાગ્યો મારા અંગમાં;

રાજ પાટ છોડી ફરું આ ઢંગમાં—કીરતાર.

માફ કરો મને રસ્તો બતાવો,

ફૂખી જીગર ને નહીરે સતાવો—કીરતાર.

( જવા માંડેછે પણ તે ડોકાણે બે રસ્તા નોંધ ઉઘાડેછે, એટલા માં એક મોટા પથ્થર ઉપર કંઈ લખેલું નજરે પડેછે તે વાંચેછે. )

ઈંદર સભાના રાગે.

સીધા મારગ છોડી, આટકો વડલાને નીસાન;

જમણે હાથે ચાલતો, માર્ગને પીછાન.

લીખતંગ કીંકરી, ઝટ આવે ચમાર ગામ;

એ રાહે ચાલતો, પોણેચે મનની હામ.

( વાંચ્યા પછી. )

સાળાસ સાળાસ પ્યારી તેં, ઠીક લખી એવાણ;

હીમત આવે જીલે નસીળ, થાય ભાગ્યવાન.

( જાયછે. )

## પરવેશ નવમો. ( ચમાર ગામનું પાદર. )

( સદેવંતના હાથમાં લખેલું છે તેથી પશુ પ્રમાણે નદીમાં ગાહ બા  
લીને પાણી પીએછે, એટલામાં સાવળીંગાની દાસી પાણી  
બરવા આવેછે, અને સદેવંતને પાણી પીતો જોઇ. )

( પીલે દારૂડી ) એ રાગે.

દાસી—પીએ પાણી આમ કેમ, ઓરે મુસાફર;

ઓરે મુસાફર, ઓરે મુસાફર,

આવવાની મકસદ આ તરફ -ટેક.

( પાસે જઈ. )

પાણી પીએ આવી રીતે, ઓ જોગીરાજ;

હાથ ભીજવતા નથી, તમે શાને કાજ—ઓરે.

સાચે સાચું બોલો મુની, બાંતી મનમા થાય;

કૃપા કરી કહીદોની, થાએ અમને સાચ—ઓરે.

સદેવંત—કહું છું મારી હું પણ તું તારી પ્રથમ કેની વાત;

નગરનું નામ શું છે, વણીક કોણ પ્રખ્યાત—ઓરે.

આણ કોની ફરેછે, રઈએત સુખી કે દુખી;

જણાવ પ્રથમ તું મને, ઓ ચંદ્ર મુખી—ઓરે.

નારાય છંદ.

દાસી—ચમારગામ ઢામ આ જયસીંગ રાયનું રાજ છે;

વણીક રૂપાસા, શ્રીકૃષ્ણ પરણી લાવ્યો એક નાર છે-ટેક.

સાવળીંગા તો નામ ધરાવે—હું દાસી છું તેતણી;

દુખી છે પીચારી બહુ, દયા મને આવે ધણી-ચમારગામ.

( ખલકનારે જોઇ આવંદ ) એ રાગે.

સદેવંત—અરે બાઈ હું આવ્યો એને કાજ;

સદેવંત નામ, એલવ દાઢ-ટેક.

જટ ખજાર જઈને કેહે;

દુઃખી દીલમા થાય નહી તે—અરે બાઈ.

દાસી—મારી સાથે આવો ભાગી;  
 સાવલીંગાના છોજ ભાગી—ખરે બાધ.  
 ઓળખું છું હું તમને;  
 ખુશી થશે તમો બને—અરે બાધ.

—૦—

### પરવેશ દશમો. ( રૂપાસાનો મેહેલ. )

( સાવલીંગા ઉદાસ થઈને બેઠીએ પાછળથી દાસી  
 અને સદેવંત આવેછે. )

( ઓધવજી સંદેશો કેહેશે કેહેનો સામને ) એ રાગે.

સાવલીંગા—વીયોગબાણુ સાલેછે દીનાનાથજી;  
 મહેર કરી પુરો મનની આસજી—ટેક.  
 જળવીના ટવણે મીન, જીવોની જમીનમાં;  
 તેમજ પ્રીતમ પાકી મને નહી ચેનજો—વીયોગ.  
 બાવે નહી ભાજન, નીંદ્રા આવે નહી;  
 જળકી ઉઠું ખોટા આવે ખ્યાલજો—વીયોગ.

( એટલામાં સદેવંત પ્રવેશ કરેછે. )

મંદર સભાના રાગે.

સદેવંત—સખરકર સખરકર, પ્યારી સાવલીંગા;  
 જગત કરતાની રેમથી આવ્યો આ જગા.  
 ( રૂપાસા આવેછે. )

રૂપાસા—ધીક ધીકરે ઓ વ્યભીચારી નાર;  
 પતીવ્રતા થઈ તું કરે નીચ કામ.

( સદેવંત સામું જોઈ. )

હામખોર ફૂટ તું આવ્યો અહીં કેમ;  
 સવાદ ચખાડું કમળખત ગો ધેમ.

કોઈએ કે હાજર, જલદી આવ સીપાઈ;  
 મુરકે તાટ એને ખાંધા, કરો હરીફાઈ.  
 ધરમાં ધુસ્યો ચોરછે, રાજ પાસ લઈ જાઓ;  
 ગુનેગાર જોગીછે, જલદી લઈ જાઓ.  
 ( લઈ જાયછે. )

—૦:૦:૦—

## પરવેશ અગીઆરમો. ( રાજ સભા. )

( જયસીંગજી રાજ રાજ્યાસન ઉપર બેઠાછે પ્રધાન, વજીર,  
 કોટવાલ વગેરે દરબારીઓ તથા રૂપાસાવાણીઆ પણ હાજરછે  
 અને સીપાઈઓ સદેવંતના હાથમાં બેડી નાંખી કેદી કરી લઈ  
 આવેછે. )

રોલાવૃત.

રૂપાસા—(રાજને કહેછે.) હડાગથોર ઓતોર, માડા ધરમા પેડોતો,  
 ઘડવાલી માડી જાત, એતો ખાત કરતોતો;  
 હોડા ઝડુ પડનામ, થીકશા કડોની ઠારી,  
 બેહોખે ઠરમ, બેતો બહુ પાથ માડી  
 ( ઓખા હરણના રાગે. )

જયસીંગજી—( જોગીને. )

સાંધુ કેમ એને ઘેર ગયો, નારી પાસ જઈ હરામી થયો;  
 માટે સાચું સાચું બોલજો તું, નજરમાં આવશેતો મા  
 ૩ ૩૩ હું.

( જીવો જીવો વિકેટોરીઆ તું રાણી ) એ રાગે.

સદેવંત—( રાજને નમન કરી. ) કરો ઈનસાફ રાજજી અમારો,  
 હુંવદુ તે તરફ વીચારો—ટેક.  
 બઈરી માંરીને હરી એ લાવ્યો, ખરેખરો એ ઠગારોરે-  
 કરો.

લાંચ આપી દુષ્ટ સસરાને મારા, ક્રીધા કાવતરા કાલારે-  
કરે.

કૃપા કરીને સ્ત્રીને બોલાવો, ખાત્રી થશે તમારીરે—કરે.  
સ્ત્રી વિયોગે બાવો બન્ધોછું, રાજબંશીછળ દોહો ધારીરે-કરે.  
મારે વિયોગે રહીછે કુંવારી, દાસીને પરણો વેસ ધારીરે-  
કરે.

( કહું કયા ફલકકા સતાયા હું. ) એ રાગે.

રૂપાસા—થોતી થોતી બાત કડે રાજાએ,  
બોડાવી પુથો તે થાટુ કુહો—ટેક.  
હધારો ના દેથતા પડણો હું  
યાતરી કડવા દાથી બોડાવું હું—થોતી.

( ઉપલી રાહે. )

જયસીંગજી—સીપાર્ધ જલદી જઈ દાસીને તેડી લાવ,  
રૂપાસાને ઘેરથી પકડી લાવ—થોતી.

( સદેવંતની સામું જોઈ. )

તમે કહીદો તમારું નામ,  
શુર વીર દીશોછો તમો જોમ—થોતી.  
રજપુત જાયા દીશોછો આપ,  
જુહું બોલાતો બ્રહ્મ હત્યા પાપ—થોતી.

( સદેવંત રાજાના હાથમાં એક કાગળનો લખોટો આપેછે ને  
વાંચતાજ તરતજ આનંદમાં આવી સદેવંતને ભિટ્ટી પડેછે. )

જયસીંગજી—( રૂપાસાને કહેછે. )

( ગઈ એક બે એક નો હવાપક્ષટ. ) એ રાગે.

કમળખાત આતે શું કીધું, બાણિજ એછે માહેરો  
બાણિજ એછે માહેરો, બાણિજ એછે માહેરો—ટેક.

( ખજાનચી સામું જોઈ. )

અચાનચી લઈજા ભાણેજને, પોશાગ એમનો બદલાવોની;  
જટપટ જઈ તમે આવોની રાજવંશી એમનો તાત છે—  
કમળખત.

( બને જાય છે. )

જયસીંગજી—( રૂપાસાને ) સંભાલજે હવે વાણીઆ, ડાહીયાના  
દીકરા જાણીઆ;  
ધુજ નહી અદલ ધનસાફ થશે, સાચું જો હશે તે થ  
ઈ જશે—કમળખત.

( સીપાઈ દાસી સાથે પ્રવેશ કરે છે. )

( ઉપલી રાહે. )

જયસીંગજી—( દાસીને. ) સત્ય ખાલ દાસીવાણી, નહીતો જીભ  
કડાવું તાણી;  
આ કેની સાથે પરણોછે, તું ખરેખર ખતાવની—ક  
મળખત.

( કંચનવા મારા કરસે સરક ગયોરે ) એ રાગે.

દાસી—પરણોછે મારી સાથે, રાજ માન ખરેરે;  
કરતીતી પ્રાણુ ધાત, સાવલીંગા પોતે જાત—ટેક.  
દયા આવી મુજનેરે, પરણી હુતો અબુજનેરે,  
' ધુમટો તાણ્યો મેં મોટો, લોભાઈ ગયો એ મોટો;  
મજે નહી મારો જોટો સોટો એ સમજોનીરે—પરણો.

જયસીંગજી—રૂપાસા તું કેનીરે, પરણો સાથ એનીરે;

રૂપાસા—વાત સાચી કેમ મનાય, મને ચટપટી થાય.

ધુમટાની રસમ હાય—થયો દગો હસેરે.—પરણો.

રૂપાસા—લગન ફીયા થાએરે, ખારીક નજરે કેમ થાયેરે,

કાડીથી મારી લાજ, સાવલીંગા દગલખાજ;

દાસીને ધેર્યો સાજ દાજ મુજપર કાડીરે—પરણો.

જયસીંગજી—ખાત્રી થઈ મારીરે, દાસી બધરી તારીરે,  
જ દાસી તેડી લાવ, સાવલીંગાને લઈ આવ;  
જેમ હશે એનો બાવ દાવ તેવો રમસુરે—પરણો.

( બબનચી તથા સદેવંત આવેછે. )

( ઇંદર સબાના રાગે. )

રૂપાસા—( સદેવંતને ) માફ કરો સદેવંતજી, આપું બહું અ  
પમાન.

ખરી વાત જણી નહી, તેથી બન્યો નાદાન.

( દાસીને સાવલીંગા આવેછે. )

સદેવંત—( દાસીને ) ધનછે તારી જાતને, બચાવી મુજ પ્રીયા;  
દાસીને પરણાવો, ફરી કરો ક્રીયા.

( રૂપાસા અને દાસીનો હસ્ત મેલાપ કરાવેછે અને સાવલીંગા  
આનંદથી સદેવંતને ભેટેછે. )

ગજલ.

( રસીલી તારી સુરત દેખી, ધાયલ મનડું થયુંછે મારું. ) એ રાગે.

સદેવંત—માશુક મીઠી નજરે દીઠી, માનજો તું હવે થઈછે મારી;  
વીખુટા પડ્યા આપણે અતીશે, રહેમ આજે અહીં  
કરી જગદીશ—ટેક.

( રાજ સામું આંગલી કરીને. )

જયસીંગજી થાય મારા મામા, બકાલો અહીંઆ થશે  
નહી સામા;

જોગાન જોગ આ મલ્યોછે કેવો, શું વીચારેછે મુજ  
પ્રાણ પ્યારી—માશુક.

સાવલીંગા—ગઈ વાતને વિસારીએ વાલા, શોક શીદ હવે કરોછો.  
દાલાં

રૂપાસા મુજપર બહુ કરે ચાલા, સંતાપ તેનો મને બ  
હુ ભારી—માશુક.

( રાજ સદેવંત તથા સાવલીંગાનો હરતક મેળાપ કરાવેછે. )

( ઈંદર સભાના રાગે. )

જયસીંગજી—જોજ મળ મારનો, સાવલીંગા સદેવંત;  
અવીચલ નોડું રહો, રેનો ખુશીવંત.  
ખુશી થકી કરી આપુંછું, તમારા લગન;  
શુભમ જરતી કરતા નહી, હમેશ રહો મગન.  
( બદલ ગયો નેણારે. ) એ રાગે.

સાવલીંગા—શું હાલ થયા તારારે, શું હાલ થયા તારારે;  
ઓ પ્રાણ પ્યારા, ઓ પ્રાણ પ્યારા—ટેક.

સાખી—વદન સ્યામ શીક્ર લોહી દીશે, શું સ્વામી થયા હાલ;  
શીરપર કેશ વધાર્યાછે ભારી, ખાડા દીશે બહુ ગાલ—  
શું હાલ.

સાખી—પરમાત્માની થઈ મેહરબાની, વીપત તલી ગઈ;  
છખી તારી નીરખી હું આજે, ખુશી મનમાં બહુ થ  
ઈ—શું હાલ.

સાખી—જગત કર્તાની પ્રાર્થના કરીએ, રાજ પ્રજા સંગાત;  
, હૃદેરી દેવ તમે છોજી માયાલુ, વંદી નોડીએ હાથ—  
શું હાલ.

( બધા ઈંધર પ્રાર્થના કરેછે. )

પદ.

( સજન સૌહ વિનતી ધરજો ધ્યાન. ) એ રાગે.

ગાવો ગોવીંદના ગુણુ, સજન સૌહ ગાવો ગોવીંદના ગુણુ;  
જગતમાં નથી નુન—સજન સૌહ ગાવો ગોવીંદના ગુણુ—ટેક.  
પરોપકારી, છઈએ આભારી—મીષ આપે ચુન ચુન-સજન.



દુઃખ વેઠ્યું આ જોડાએ—સુખ આપો એમને ધુમ-સજન.  
 ખરા પ્યારની ખાસીએત જીવો-વાગે સીતાર તુન તુન-સજન.  
 દીન દયાલુ પરમ કૃપાલુ—આપના છંદએ જીન—સજન.  
 આરાધના અમારી સ્વીકારો—લહેરી મેહેર કરી મુલુ-સજન.

રચનાર

રા. રા. અમરતલાલ નારણદાસ લહેરી.

# ગુજરાતી નવી ઈંદર સભા.

## સુધ્ધ ગુજરાતી ભાષામાં

આપેરા બે આંકી

### આંક પેહેલો પરવેશ પેહેલો.

( ઈંદરની દરબાર બેઠીછે; ત્યાં ઈંદર, દેવો, અને પાછલથી પોખર  
જ—નીલમ—લાલ—તથા સજ્જપરી વગેરે આવી ગાયછે. )

( અલેક્સે તું યાદ કર, અલ્લાહ તું આદમ. ) એ રાગે.

ઈંદર—ઈંદ્રાસનપર બેઠો છર્જી પણ, એન નથી પડતું,  
ઉપાય શું ચોજવો કે, મને થાવ ગમતું—ટેક.

દેવો તમે દુખગા દીશો, અંખારતા નથી;

રીજવો મને આજ તમે, ગહેનત કરો મથી—ઈંદ્રા.

લાલદેવ—માહારાજ આપશું બોલોછો, બોલાવીએ પરી;

ચારેને હુંકમ કરે, આવે અળધડી—ઈંદ્રા.

( લાલદેવ કાલોદેવને હુંકમ કરેછે, કાન પકડીને. )

મુજી શું બેસી રહેછે, પરીઓને બોલાવ;

રાગ તાન ફાગ હો, એવી તદખીર લાવ—ઈંદ્રા.

( કાલોદેવ પરીને લેવા જાયછે. )

ઈંદર—ખુબ કરી ખુબ કરી, દેવ મારા લાલ;

તુજ સમાન હોંશીઆર નહી, દરબારમાં હાલ—ઈંદ્રા.

( કાલોદેવ પોખરાજ પરીને બધને આવેછે. )

( નેજરા બર મારારે. ) એ રાગે.

પોખરાજપરી—નમન કરે દાસીરે, ઈંદર રાજાજી—ટેક.

હું કમ આપો—નૃત્ય કરવાને,  
 ગાએનથી રીજવી, તળવું હું ઉઘાસીરે—ઈંદર.  
 ફરમાવો મને—આપ આપા આપો,  
 કઈં માઈં કાજ, ગાઈં હું વીલાસીરે—ઈંદર.

—૦—

લાલદેવ—(આજે તમારી હાંસીઆરી જોવીછે મોટે મનહરણુ તે  
 સાથે ખુશી થાય અંતઃકરણુ તેવું ગાઓ.)

પોખરાજ પરી—(જોવી આપની આપા.)

કેરબો.

(સાડેતીનપેસે સેર મછલી ના બેચુંગી.) એ રાગે.

રૂપ વસંતનો બાહાર ખુબ ખીલી રહોછે;  
 ખુબ ખીલી રહોછે, ખુબ ખીલી રહોછે—ટક.  
 અખીલ ગુલાલ, કેસુ રંગલાલ;  
 બરી પીચકારી મારે, રતનપર બાલ—રૂ.  
 જાઈં અંપેલી, લપટાઈ ગઈંછે;  
 ખીયુ સાથે માજ મારે, ભિટી ખુબ રહોછે—રૂ.  
 પ્રાણી પક્ષીઓ, પ્યારમાં ફરે રમતા;  
 વીલાસ કરે, તેઓ મનને ગમતા—રૂ.  
 વનગજવ્યું, કાળી કોએલ;  
 માર ઢેલ કળા કરે, ટઉકાઓ કરે—રૂ.  
 એવી માજ મજ, દહેરી થઈ માહાલ;  
 વસંતમાં રંગ આવે, ખુશી દીન ગાલ—રૂ.

(ખુબ રીઝાયા નાચકે ગાકે, પેહલુંગે મરે બેઠું આકે.) એ રાગે.

ઈંદર—સાબાસ પ્યારી પોખરાજ પરી;

રીજવો ખુબ મને તદખીર કરી—ટક.

લાલદેવ ખીજી પરીને બોલાવો;  
કાલા દેવ નીલમ પરી લઈ આવો—સાખાસ.  
બેસો પરી તમે, મારીજ પાસે;  
ખુખી કરી ખુળ, વસંત વીત્રાસે—સાખાસ.

નીલમપરી—(આજ કાહાના મોરલીના બાંસરી બળ્લધ કે) એ રાગે.

આવી હું તમારી કને મનને રીઝાવવા;  
મનને રીઝાવવા, તમને રીઝાવવા—ટેક.  
છુમ છુમ ધુધરનાળે, અદા કરું આવભાવથી;  
બલીહારી જાળી રાગ, તમારા પ્રતાપથી—આવી.  
ખુળ કળા કરી ફરું, દરશાવું દરખારમાં;  
ઉરતાદે મેહેનત લીધી, મારા ધરખારમાં—આવી.  
ગાળી નાચું કુદુ આજ, જોઈ લેવો સભાજનો;  
પરવા પઈસાની નથી, ઘેર ભર્યો બહુ બળનો—આવી.

( ફાગણકે દીન ચાર. ) એ રાગે.

સભા બની ગુજબાર, બાહારછે બહુ મળનો, ઈંદર રાગ  
નો—ટેક.

જાળી બલીહારી, તમપરવારી;  
ખુખીવાલા બેઠા દેવલાલ—બાહાર.

લાલદેવ—મળક મારી, સભામાં કરેછે;  
કાજદેવ અહીંથી નીકાલ—બાહાર.

નીલમપરી—વીચારવંતા, ખુખી કરતાં;  
છો રસમ જીત થઈ આજ—બાહાર.  
જોખનવંતા, છો મદમાતા;  
રાતા તમારા દેદાર—બાહાર.

( ગર હમને સનમકુ દીઆ. ) એ રાગે.

ઈંદર—કરી પરી રીજવી તે, આ મારી સભા;  
હસાવી રમાડી તે, આ મારી સભા—ટેક.

બાલાવો હવે વારેછે, લાલપરીનો;  
કાલાદેવ પોશાક પેહેરે, કેહેનો જરીનો—કરી.

( બાલાવવા જાયછે. )

બેઠકે બેશોની પરી તમેતો નીલમ;  
ખુશ ખુશાલ કીધો મને, તેતો એકદમ—કરી.

( જીવો જીવો વીકટોરીઆં તું રાણી. ) એ રાગે.

લાલપરી—રાજ આવી હું તમારી પાસે, દીલ રીજવવાની આ  
સેરે—ટેક.

મન હરણુ, દીલ પરસન;  
ગાળી ગાએન બલીદારીરે—રાજ.  
તન મન ધનથી ખુશીરે કરવા;  
ખુરબાન તમપર આવારીરે—રાજ.  
અમન ચમન, આ ઇંદ્રાસન;  
દેહરી સબા દીશે સારીરે—રાજ.

( શુધીઆણી કૃળ જાણી નરનારી ભણોરે. ) એ રાગે.

લાલપરી—રસીયા પ્રીતીની રીતી કંઈ સારી લાગેરે;  
હોય નો નોળનના બાહારમાં—ટેક.  
મુખ પુનેમના ચંદ્ર સમચળકે;  
બવા નેણ ચેણ ચાલા ઠીક કરેરે—હોય.  
ગુલ લાલાસમ, છાતી છલકે;  
લટકે મટકે હણકે ચાલ ચાલે દીલ રીજવેરે—હોય.  
તંગણે ચોલી, અદા કરે ગોરી;  
પતલી કમર અગર પેહેરી ખુબ બઝેરે—હોય.

( રાગ ઇંદર સબાનો. )

ઈંદર—શાખાસ શાખાસ લાલપરી, કીધો ખુબ ગુલતાન;  
આંખ મારી મલી નથી, ખુબ કીધો મસ્તાન.

સખજપરી બેલાવો, છેલ્લાં છે વારી;  
બેસોની આ આસને, લાલપરી પ્યારી.  
( તુજે રાણી બનાવું. ) એ રાગે.

સખજપરી—સભા બરી યુલભરરે, યુલતાન બનાવું—ટેક.  
પરીને દેવો બેઠા છે હીંચા, ખીરાજ્યા ઇંદ્ર માહારાજરે—યુલ.  
મંદમંદ વાયુ વંસત રતુનો, દીલ ખુશ લાગે આવારરે--  
યુલ.

પોઢ્યા માહારાજ ડોલ્લા આવે છે, ખાગે ફરવા જાગિરે—યુલ.  
કદર ન જાણી મારી રાજાએ, આવી હું પસ્તાગિરે--યુલ.  
બક્ષીસ આપી નહી રાજાએ—દીલમાં દુઃખી થાગિરે—યુલ.

—o—

## પરવેશ બીજો. ( રસ્તો. )

( વાદલ ફાટવા માંડ્યું હવે છે. ) એ રાગે.

સખજપરી—જોખન માઈં મારે ઉછાલા, કોના કઈં હવે કાલારે  
વાલા—ટેક.

( તાલી વગાડી ) કાલા દેવ મારી પાસે આવ, મંગાવું  
તેને જઈ જલદી લાવ—જોખન.

શાહજાદો સુતોતો જીવાન ગયર, જોખન જોઈ માઈં મ  
ન બહું બગડું—જોખન.

ફકંડ અકડ છે બહુ રપાલો, લઈ આવ જલદી મુજ વેણ  
પાલો—જોખન.

કાલો દેવ—પરી હું તારો છંઉ તાપેદાર, જાણ્યા પાકી લાવું કે  
મ મોહોરદાર—જોખન.

કામ ઠેકાણું નામ દરથાવો, યુલામ છઉ પણ પતો બતા  
વો—જોખન.

સખજપરી—હિંદુસ્તાનમાં હસ્તીના પુર, જાની મારો ત્યાં સુતો છે  
શુર—જોખન.

વળી નીશાની ખીજી પણ આપું, ગભરા નહીં તારું સં  
કટ કાપું—જોખન.

વીઠી મારી ચેરાવી એને હાથે, કારણ કે મુકી નીશાની મા  
ટે—જોખન.

કાલો દેવ—શીકર નહીં જાળીંધું સખજપરી, લોકીઆ સાથે બાજી  
હું અખધડી—જોખન.

( કાલો દેવ જાયછે અને પડદો ઊંચકાયછે. )

—૦:૦—

## પરવેશ તરીજો.

રૌલાવૃત.

કાલો દેવ—લાવ્યો જઈ હીંદુસ્તાન, મસ્તાન રાજછે એનું;  
પલંગ સાથે લીધો, ખીધો નહીં નોરશું એનું.  
સખજપરી ઝોળજો, ન્યાલોએ તમારો જતની;  
આધાર અંશુકીનો, લાવ્યોછજી એજ એધાની.

સખજપરી—શાખાશ કાલાદેવ, સેવા કરીછે મારી;  
આભારી હું થઈ, હું હતાં ઉપકારી તારી.  
( ઇનામ આપેછે અને કાલો દેવ જાયછે. )  
( સખજપરી પલંગ હલાવી શાહજહાને ઢંદોલેછે. )

ગજલ ભેરવીની.

સુતોછે શું તું બેખખર, છોડીને ધરખાર;  
જાગી નો તું કયાં આવ્યોછે, ઉઠી કર વીચાર—ટેક.  
ઉઠો ઉઠો જાની મારા, મજલ કીધી ખહુ;  
દીલ મારાને ખુશી કરો, આતુર થઈછું હું—સુતો.

શાહુજાદો—( ધબરાઈને. )

ખેત.

નહીં દીસે મારો મકાન, આ શું નજરે દેખાય;  
હાય હાય આશું થયું, મન મારું ધબરાય.

સ્વપનુંછે કે ખરી વાત, બેહેસ્ત નેવું મકાન;  
આસપાસ નોળીધું, તો સધલે દીસે રાત.

( ગરહમને સનમક દીયા. ) એ રાગે.

શાહુજીદો—ધર આગલથી મુજને અહીં લઈ આવ્યું કોણ;  
લઈ આવ્યું કોણ—મુજને લઈ આવ્યું કોણ—ટેક.  
સ્વપનુંછે કે ખરી વાત, નહી પડીતી સમજ;  
દેખાવો નોઈ યાવું હુંતો, મનમા અજબ—ધર.  
પીતા માત દીશે નહી, નહી મારો મકાન;  
દાસ દાસી કયાં ગયા, નથી મારી જાન—ધર.  
ખરેખાત ફસાવ્યોછે, મને મુજાએ;  
અંતસકરણ મારું અહીંઆ અતીશે ખીએ—ધર.

મરસીઓ.

શાહુજીદો—અરે આતે શું થયું, ધર મારું કંયા ગયું;  
નસીબ જીધું થઈ રહ્યું, હાય હાય આ શું થયું—ટેક.  
સાથે નથી કોઈ સાથી, દીલાસો નહી મા બાપથી;  
દગદર આવ્યુંછે આથી, કાઢ્યો મુજને ધરમાંથી—અરે.  
ધેર જવાની નહી આશા, કરવા પડશે અહીંવાસા;  
થઈ જશે કેમ ખુલાસા, મારા થયા તમાસા—અરે.  
( ખલકનારે ખુદા આવંદ. ) એ રાગે.

સખજપરી—શોક શું કરો પ્યાગ મારા, દીલગીર થાઓ નહી  
મારા વાહાલા—ટેક.  
કરું દાસી કાલાવાલા, અમસથા સીદ કરો આલા—શોક.  
જવાદો વાત જવાની, તદખીર કરો અહીં રહેવાની—શોક.  
પ્યારા મારા દીલના જાની, ઇશકનું તું પાણી પાની—  
શોક.  
રહેવાસી છોજી કહે દેશ, નોખનછે કંઈ બાલેવસ—શોક.



મુખારકનામ ખુશી ધાંઉ કેસ, ખરેખાતતો થયો ઉજેશ-  
શોક.

એજ રાગે.

રાહુજદો—શુધ ખુધ ગધ મારી સાન, વતન મારેછે હીંદુસ્તા  
ન—શોક.

કુંવર રાયનો નામ ગુલકામ, દયા તેની યધે આમ—  
શોક.

તું નારી કોણે શીજત, સમજ પાડતી મને તે વાત—શોક.  
ધંધર આમા બોલ ખરેખાત, પાંખો શેની અનઅન્ય  
વાત—શોક.

એજ રાગે.

સખજપરી—પરીની જતછે અમારી, ઉડવાને પાંખછે સારી—શોક.  
અકલ ખસી ગધે તારી, વીચાર શું કરેછે બારી—શોક.  
નત્ય ગાએનનું કામ સાઈ, ઇંદર દરબારમાં વાઈ—શોક.  
સખજપરી નામ પ્યાઈ, નસીબ ઉગડુંછે કંઈ તાઈ—શોક.  
રાહુજદો—વાઈ હશે ઠીક બહુ સાઈ, તારી પાસે કેમ આવ્યો  
વાઈ—શોક.

ડગો થયો એમ વીચાઈ, સંદેહ મારા મનમા ધાઈ—શોક.

સખજપરી—તારાપર હું આશક થઈ, ગતી મારી બેહાલજ ર  
હી—શોક.

કાલાદેવને સમજવ્યો જઈ, તેડી તમને લાવ્યો એ અ  
હીં—શોક.

( કંગનવા મારાકરસે સરકગયોરે. ) એ રાગે.

સખજપરી—પ્યારા પીયુજ પ્રેમ રસનું પીવાડોની પાણીરે;  
હું થઈસ તારી રાણી. તું સમજ મારા જાની—ટેક.  
તું રેતી મારે ધરરે, શીદાછે મારું સરરે,  
છોજ પ્રાણથી પ્યાગ—સાચું માનોતી લાલા,  
કરંછું કાલાવાલા વાહાલા શોક મ કરેરે—પ્યારા.

શાહુજીદો—તું હુચ્ચીને ડગારીરે, અરે ઓ બેહ્યા નારીરે;  
 હરણ કરી મંગાવ્યો—બે અકલ તેં ફસાવ્યો;  
 દુર રહે મને સતાવ્યો લાવ્યો તે ગયો કહીરે—પ્યારા.  
 તું જાતનીએ પરીરે, જાંદા દુનીઆના ધણીરે;  
 તું કરતા સારી નારી—મારે ઘેર મારી પ્યારી,  
 તુંતો વ્યભીચારી બારી મને પડસેરે—પ્યારા.

સખજપરી—વાઉવા અકલના ખાંછોરે, શેખીની કરો વાતોરે;  
 દીવાની થઈ હું તુંપર—આદમી શું કરે નજર,  
 માથુ પટકે જમીનપર તતપર પરી મલેરે—પ્યારા.  
 તું પટ પટારો છોડરે, હસીને વેણ બોલરે  
 નહીતો પસ્તાસે બહુ—અતીઆંત દુઃખ દર્જ,  
 તીરસ્કાર કરી લઈ મઉ વીચાર નહીરે—પ્યારા.

( ગદ્ય એક બે એકજો હવાપલટ ) એ રાગે.

શાહુજીદો—પ્યારી ગુસ્સે થાઓ નહી, ઘર છોડયાથી મને લાગેછે;  
 ઘર છોડયાથી મને લાગેછે—ઘર છોડયાથી મને લાગેછે-ટેક.  
 પણ અરજ મારી એટલી—અંગીકાર કરો તેટલી;  
 કહુ નજીવાના નેટલી, કોલ આપીને સ્વીકારોની—પ્યારી.

સખજપરી—પુરખાત આ જીવ તુંજપર, પ્રીતમ આ માઈં સરઃ  
 માઈં તાઈં દીલબર લે વચન હોંસે હુંતો આપુંછું—પ્યારી.  
 ( સખજપરી શાહુજીદાને વચન આપેછે. )

એજ રાગે.

શાહુજીદો—માધુરી તુંછે આકીનદાર, અરેખાત પરીઓની સરદાર;  
 ખતલાવ ઈંદર સભાના ખાહાર, જોવાની હોંસ મને જ  
 હુછે—પ્યારી.

ગજલ.

( રસીલી તારી સુરત દેખી ધાયલ થયુંછે મનકું માઈં. ) એ રાગે.

સખજપરી—પ્રીતમ પ્યારા ફરી નહી ખોલતા, ફોકટ જીવ કંઈ  
જશે તમારો;  
જપતો અતીશે ઈંદર રાજનો, દેવકર પીણછે મનમાં વી  
ચારો—ટેક.  
જપતો અતીશે મુકયોછે ભારી, ડાંગા દેવોની ચોકીછે ભારી;  
જરા રાજને મલેજ પારી, નો પકડાયતો દુઃખ થાય  
ભારી—પ્રીતમ.  
એજ રાગે.

શાહુજીદો—માનું નહી હું વાત તારી, પ્યારી મુજને ઉડાવે ભારી;  
વાત સમ્મલી સમનો સારી, થાપાસ તદખીર નોખ મે  
તારી—પ્રીતમ.  
હું ધારું છું મનમા એવું, કોઈ સાથ જુર કામ કરશે તું કેવું;  
ફકડ દેવનું નામ તારે લેવું, તે ચકી મુજને આમ ઉડા  
વે—પ્રીતમ.

( ધરસે ઇલાં કોણુ ખુદાકે લીએ લાયા મુજકુ. ) એ રાગે.

સખજપરી—જાની મારા તમે વીચારીને વાત કરો,  
ખોટા ખોટા જુટાઓ મનમાં તમે નહી ધરો;  
દેવથી નીચ કામ કરવું હતું નો મારે,  
રંજ કરી એંચી ખોલાવત શું કામ તારે;  
તુજપર ઓવાઈ દેવ મારા તે દાસછે,  
શું જાની તમે સમનો, ખોટી ખોટી વાતછે.

શાહુજીદો—હશે તારે મને કેમ લઈ જાતી નથી,  
અરજ ગુજર હું ક્યારનો તમને મથી;  
ઈંદર સભા નોવી, નાચ રંગ રાગમાં,  
કીસમત મારું ક્યારે! દાવ આવ્યો હાથમાં;  
લઈ જાનો પ્યારી કાલાવાલા ખહુ કઈ,  
ના કેશેતો પ્યારી જીવથી આખર મરું.

સખજપરી—ખેર માનો નહીં સારૂ થશે નહીં જાની,  
 ખુલ્લુ સમજવતા વાત મારી નહીં માની;  
 ચાલો તેડી જાગી, પણ જાણતા ચાલતા નહીં,  
 ગમે તેવી મજા જોઈ, મુખ મજકાવતા નહીં.  
 ( સખજપરી હાથ પકડીને બંધ જાયછે. )

—૦:૦—

## અંક બીજો. પરવેશ પેહલો.

( દંદરની દરખાસ ભરાઈછે ત્યાં સખજપરી શાહજહાને બંધ  
 ખુલામાં છુપાવી બેસાડેછે ને ગાયછે. )  
 ( જુવો પેલી ચંપેલી ) એ રાગે.

સખજપરી—થઈછે ખુશાલી આણંદની હેલી,  
 મલ્યા કામદારો સભા થઈ ભેલી;  
 થાક માઠ ન્યાલ્યો કેવી કંઈ મચેલી,  
 હુંતો હોંસે આવી અંહી, છંઉ છંઉ છંઉ.  
 છુમ છુમ છુમ, ગુગર કંઈ વાળે,  
 સારંગી સીતાર કંઈ નરધાનો થાયે નાદે;  
 થઈ થઈ થઈ થઈ આણંદ મનને લાગે,  
 ખુશબકતીની વાત શી કહું કહું કહું.  
 ( થઈ કેવીરે વફાદારી. ) એ રાગે.

સખજપરી—મને ઉમંગ આવ્યો ભારી, જાગી રાત હુંતો સારી—  
 ટેક

સખી સાહેલી સાથે આવીછે, સાથેછે ઉરતાદ;  
 આનંદીછે દરખાસ, દેવદેદાર, સભા સુખીઆરી—મને.  
 જોખન મારું કરે ઉછાલા, દીલદાર પ્રીતમગાર;  
 આ વસંત રત્નના બાહાર, ગજરા ફલહાર, ચુટે ફલ મા  
 લી—મને.

દીલ ધડકેછે, કાયા કંપેછે, આર્થીનું એમ કેમ થાયે;  
રજા આપો ઇંદર માહારાજ, ઝલકેછે તાજ, કરો સુખી  
આરી—ગને.

( લાલદેવ ગુસ્સામાં ઉઠી પગ અફાલી ચોતરફ ફરીને જુવેછે પણ  
કંઈ જણાતું નથી પણ માણસની વાસ આવેછે તેથી રાજાકને  
પગ થોડી ધુરણીએ બેસી અરજ કરેછે. )

( નકર લાલદેવ ઈસતરાકે કલામ. ) એ રાગે.

લાલદેવ—માહારાજ દરબારમાં આવે બહુ વાસ,  
આદમી કોઈ આવ્યો, સભા અંદર ખાસ;  
સંતાયોછે કંયા ? તે જણાતો નથી,  
બહુ સોરમ આવે, બોલું હું મથી.

( કામણ દીસેછે અલબેલા તારી આંખમારે. ) એ રાગે.

સખજપરી—એશુંવદે લાલદેવ, આ સભાના ખાહારમારે  
સભાના ખાહારમારે, રહેલો બારમારે—ટેક.  
આડી ચુગલી હમથ કરેછે, ઉતુતુ માથે ધરેછે;  
ઈશ્વર ખાતર નહીં દરેછે, કરી વીચારમારે—એશું.  
નીચ તુંછે હરામખોર, મુજ હાથે આવલો તું ચોર;  
ખતાવીસ હું જોર, તોર જરાવારમારે—એશું.

ઈંદર રાજા—( ગુસ્સામાં લાલદેવને પુછેછે. ) .

રોલાવત.

શું બકેછે દેવ, ટેવ તનેછે નકારી;  
પરીથી કરે પંચાત, આ સભામાં બારી.  
કહીદે સાચી વાત, પંચાત ખોટી છોડ;  
આદમીનું શું કામ, આમ તું સાચું બોલ.  
ઝટ પકડીને લાવ, આવતું મારી પાસે;  
દીલ માફ બેકરાર, જીવ મારો થયો ઉદાસે.

( નકર લાલદેવ ઇસ્તરાંકે કલામ. ) એ રાગે.

લાલદેવ—અરે નકટ નીરલજ આવ્યો અહીં કેમ;

સાચે સાચુ ખોલ ખેલા ગોધિમ.

કહીદે ખરું—તેડી લાવ્યુંછે કોણ;

કેહેવાયછે કે આદમ જાતછે મામ.

પરીપર આશક થયો કમળખત;

આજ સ્વાદ અખાડે રાજ સખત.

( લાલદેવ શાહજાદાને ખેંચી રાજ ઇંદર પાસે

લાવેછે અને અરજ કરેછે. )

એજ રાગે.

લાલદેવ—પકડી ચંડાલ લાવ્યો હું દરબારમાં;

પરીનો પ્યારો એછે ધરબારમાં.

હુકમ આપતો મેં જાળવીઓ;

મારી માર આદમ તેડી લાવ્યો.

મુજને સખત શીક્ષા કીજીએ;

હરામખોરોપર દયા નહી લીજીએ.

( ઇંદર રાજ શાહજાદાને સભામાં આવવાનું કારણ પુછેછે. )

( ધરસે ધંયાં કોણ ખોદાકે લીએ લાયા મુજકુ. ) એ રાગે.

ઇંદર—અહ્યાં મનુજ્ય તું સભા મારીમાં આવ્યો:

શું નામ ધરાવે, કોને તને તેડાવ્યો.

સુખી થવું હોયતો—સાચી હકીકત જાણાવ;

નહીતો ભાગ સમજાવે, નીચે જાસે પ્રાણ.

શરમ આવી નહી તુંને, આવતાં દરબારે;

ભંગાણ કરી તેં સભા, શું તું વીચારે.

( શાહજાદો રાજ ઇંદરને અરજ કરેછે. )

ઝોખા હરણના રાગે.

શાહુજીદો—અપરાધી છંદ રાજ તમારો, વાત કહું છું તે મારી સ્વીકારો.

મને તેડી લાવી પેલી પરી, સખજ બેઠી છે તે જાણો ખરી.  
માફ કરો રાજ ધીરાજ, યુનો મહારો નથી ઇંદ્ર માહારાજ.  
આશક થઈ મને ઘેર છોડાવ્યું, માફ સરવસ ધુળ કરાવ્યું.  
સાંભલ્યું છે આપ અદલ ધનસાશી, મેહર કરી મને બક્ષો માફી.

( રાજ ઇંદ્ર સખજ પરીને બોલાવીને તેને કપડો આપે છે. )

( માર મુઠા મારરે. ) એ રાગે.

ઇંદ્ર—આવ આવ ઝો સખજ પરી, લુચી ઠગારી ખરી—ટેક.

અવીચારી બેહયા, બહુ વ્યભીચારી,  
થુઃ તારી જાત તેં બગાડી—લુચી.  
આદમપર મોહી, મુઠ તારી ખોઈ,  
મોઈ તું બેશરમ થતી નારી—લુચી.  
દુરજ અહીંથી, કર તારું કાલું,  
બતાવ નહી શીકલ તારી—લુચી.

( સખજ પરી જાય છે. )

લાવણી.

( ચાલો જઈએ દરશણ કરવા. ) એ રાગે.

ઇંદ્ર—લાલદેવ મારા રંગીલા, પકડો તમે એ આદમીને;  
અંધારામાં કેદ કરોની, આપણા કોટની સપ્તીલ.  
અધર રાખો કુવા ઉપર, સખજ પરીને દુર કરો;  
રંગમાં ભંગ કીધો એ રાંડે, બલ્યો એ કરતી મુજરો.

## પરવેશ બીજો. ( રસ્તો. )

( નોગણુ ગાયછે અને કાલો દેવ ખુણામાં ઉભો રહી સાંભલેછે. )

ગજલ.

( ગદ્ય એક બે એકનો હવા પલટ. ) એ રાગે.

સખજપરી—દીલદાર દરશણ દો મને, નોગણુ બની હું કારમી;  
કયાં જાઈ હુંહું હું તમને, નીકલીછઈ સવારની—ટેક.  
તમ મોટે ભભુત લગાવીછે, ખખર કોષએ બતાવીછે;  
તેથી અહીં એકલી આવીછે, જગકરતા થઈ જાવો પાં  
સરા—દીલદાર.

પગે કાંટા વાગે કારમાં, માફં જોખન જાએ ખાહારમાં;  
રાખચોલી ફરં સવારમાં, જાની જલદી મલો જુગતીએ-  
દીલદાર.

એરો મારો ચુંથાઈ ગયો, ખાગ પ્રીતમનો વીયોગસહયો;  
દુષ્ટ દેવ દુસ્મન તું થયો, કરપીણે વીખુતા પાડીઆ—  
દીલદાર.

મરસીયો.

( થયો સીતમ થયો સીતમ. ) એ રાગે.

સખજપરી—લોખખર લોખખર, દુઃખેછે માફં બહુ સર;  
આવેછે મને તમર, વીચોગે દુઃખીઆરીછું—ટેક.  
દીલદાર દીલદાર—આવી અમૃત ચખાડ;  
દાસીમાને બહુ બહુ પાડ, હું અહીં બહુ રીખાઉછું—લો.  
ખાવરી બની હું ફરં, ધીરજ કેટલી ધરં;  
જાની આપધાત ફરં, મરવા હું તૈયારછું—લો.



## પરવેશ તરીજો. ( ઈંદરની દરબાર. )

( કાલો દેવ ઇંદર રાજ આગલ નોગણના વખાણ કરેછે. )

( હું કયા ફલકકા સતાયા હું. ) એ રાગે.

કાલોદેવ—માહારાજ ખુશીની ખખર લાવીઓ;

આપ મોટે હુંતો અલીઆં આવીઓ—ટેક.

નોગણ અભયુત એક મં દીઠી;

રાગદારી સારી, વાણી લાગે મીઠી—માહારાજ.

ભયુત લગાવી, પણછે માયુરી;

ગાએન કળામાં છે જહું સુરી—માહારાજ.

અતુરનાર એ, કરે જહું આતુરી;

નાચ કળામાં જણાય પુરી—માહારાજ.

( ઈંદર રાજ આશ્ચર્ય થઈને નોગણને ખોલાવવાનો  
કાલાદેવને હુકમ કરેછે. )

( ખદલ ગયો નેણારે. ) એ રાગે.

ઈંદર—જલદી તેડી લાવોરે, જલદી તેડી લાવોરે;

નોગણ ખોલાવો, નોગણ ખોલાવો—ટેક.

સાખી—જટપટ દેવ જઈ કરી, લાવોની દરબાર;

ગમત એની સાંભણું, હથે ખુખીદાર—જલદી.

સાખી—સોખીન છજી હું રાગનો, વલી તે સાથે નાચ;

સમજવી તેડી લાવની, ખુખી મારી કંઈ વાંચ—જલદી.

—૦:૦:૦—

## પરવેશ ચોથો. ( જંગલનો રસ્તો. )

( કાલોદેવ નોગણને દરબારમાં તેડી લાવવાને સમજાવેછે. )

( અરે લાલદેવ ઇસતરાંકે કલામ. ) એ રાગે.

કાલોદેવ—અધભુત દીસે સ્વરૂપ કારમી કાયા,

જગકરતાની કંઈ અજાણ દીસે માયા.  
 જોગણુ તમને કરે યાદ ઇંદર માહારાજ,  
 મળવાને આતુર ઘણા કુંડ્યા વાળ.  
 ગાએનનો શાખી રાજ અમારો બહું,  
 દગદર શીટસે તમારું હવે સહ.  
 સખીદીલ રાયનું જે માગશો તે આપે,  
 ન્યાલ કરી નાખશે, હોરી પરતાપે.

( જોગણુ કાલાદેવને જવાબ આપેછે. )

ભિરવીની ગજલ.

જોગણુ—ઇંદર સાથે શું કામછે, જા હુંતો નહીં આવું;  
 જા હુંતો નહીં આવું, જા હુંતો નહીં આવું—ટેક.  
 ફકીરને પરવા સીછે, ઓ હજસી દેવ;  
 ખુસામતખાર દુરયા, બળી તારી ટેવ—ઇંદર.  
 ઉમેદ મારેછે નહી, ઘેર બહુછે ખજનો;  
 ભાગીને હોય મોજ મળ, ફકીરને સાનો—ઇંદર.  
 ખેર પણ હરકત શીછે, ચાલ હું આવું;  
 પરવા મારે છે નહી, પણ નાચું ને ગાજી—ઇંદર.

—o:0:0—

**પરવેશ પાંચમો. ( ઇંદરની દરબાર. )**

( કાલાદેવ જોગણુને સભામાં લઈને આવેછે અને  
 રાજા ઇંદરને અરજ કરેછે. )

( ધરસે ઇંદાં કોણુ જોદાકે લીએ. ) એ રાગે.

કાલાદેવ—માહારાજ ધીરાજ નીધા કરો, જોગણુ આવીછે;  
 ખ્યાખાનમાં રખડતીતી, મારે મનબાવીછે.  
 જલદી તેડી લાવ્યો, હુંતો તમારીકને;  
 રાગમાં યુક્તતાન કરે, પસન કરે બહુ મને.

રાગ તાન સુર, હરેક રીતના એ ગાયેછે;  
અદાન્યાલી માહારાજ, ખુશી સહ યાયછે.

( રાજા ઇંદર જોગણને કહેછે. )

( મારી ગર્ધઆ લચક લચક. ) એ રાગે.

ઈંદર—જોગણ તમે તેજસ્વી દીશોછો કંઈ ભારી;  
ધારી—સારી સુરત, દીશોછે સુરત જુરત રાગદારી—ટેક.  
પ્યાર તમારો કોની સાથે, ફકીર મહલાછે કુંઈ માથે;  
નથી કોઈ પણ સંગાથે—જોગણ.  
કયાંથી આવ્યા, કયાં જવોછો, શું ઉમેદ મનમાં આહોછો;  
કહી રાહ તમે સાહોછો—જોગણ.

( તારી પ્રીતની દહે મને લાગી. ) એ રાગે.

જોગણ—હાલત પુછો નહી રાજા મારી, પ્રીતમ જુદાઈ જખમ  
કારી—ટેક.

જોલ કઈ હું, જંગલે જંગલ;  
મંગલ થાય જર્જ હુંવારી—હાલત.  
રાગ સંભલાવું, ખુશીથી ગાઈ;  
થાઉ ઉમેદ વારી—હાલત.  
જેવું તેવું દોરી ગાયેન;  
ગાઈ તેલોની સ્વીકારી—હાલત.

( પીયુંકે ચીત્રખન પ્રીતમ પ્યારે. ) એ રાગે.

જોગણ—પ્યારા પતી તમે કયારે ગયાછો, દીલ માઈં બહું ગભરા  
ચેરે—ટેક.

ભટકી ભટકી જોલ કીધી, પણ પતો મલે નહી તારોરે;  
પ્રીતમ તમે વેગે આવી મલોની, દાસીને આપોની દીલા  
સોરે—પ્યારા.

તન બદન પર રાજો ચોલીછે, વેરાગણ વેસધારીરે;

હાલ આવીને જીવોની મારા, ન્યાલો તમારી પ્યારીરે—  
પ્યારા.

(રાજા ખુશી થઈ જોગણને પાનનું ખીકું આપેછે  
પણ લેતી નથી અને ગાયછે.)

એજ રાગે.

જોગણ—પાન પડીયાને શું કરું રાજા, કાચ ચુનાને પ્રીત સારીરે;  
બતરીસજણ કરપીણ થઈ મસલે, પણ રંગ ઉડે ભારીરે—  
પ્યારા.

મોટે એ મારે નહીં જોઈએ, ફકીરને નહીં સોભિરે;  
જીગર મારો જલ્દી જાયછે, આવી નથી પાનને લોભિરે—  
પ્યારા.

(રાજા હાર આપેછે તે પણ લેતી નથી અને ગાયછે.)

૫૬.

(ધન્ય ધન્ય ધનકોર સારી ચાલ કાઢાડી.) એ રાગે.

જોગણ—માફ કરો માહારાજ, થઈછે મેહરબાની;  
ઉપકાર માનું છ'ઈ, હાર નહીં લેવાની—ટેક.  
મુકતા ફળ લઈ શું કરું, અમે શાધુ ખાવા;  
કંઠમાં ખીગળે નહીં, હાથે અમારે માળા—માફ.  
પ્રીતમના વીયોગ તેથી, દીલમાંછે અંગારા;  
ક્યારે મળશે પ્રાણજીવન, શાહનશા પ્યારા—માફ.  
(રાજા રમાલ આપેછે તે પણ લેતી નથી અને ગાયછે.)  
એજ રાગે.

જોગણ—રમાલ લઈ શું કરું, ફકીરને નહીં છાલે;  
ભગવા વસ્ત્ર જીવો રાજા, અમપર ખીરાળે—માફ.  
તે કરતા મેહરબાની હોયતો, વચન મને આપો;  
મીઠ્યા વચન જાય નહીં, કષ્ટ મારે કાપો—માફ.

( રાજાએ વચન આપ્યું, અને જોગણે શાહજાદાને  
માટે અરજ કરી. )

( હમઝુ છાંડ ચલે બન માધુ. ) એ રાગે.

જોગણ—મને માહારો શાહજાદો આપો, આપી કદ માફ કાપોરે—  
ટેક.

( જોગણનો પોશાક કાઢાડી નાખેછે. )

હમેશનો એ દીલદાર મારો, રીબાયછે રાજજીરે;

મેહેર હેર લાવી સ્વાધીન કરોની, અરજ મારી ઉરલા  
વારે—મને.

વાર હવે લગાડો નહીરે રાજજી, મુજ પ્રીતમ બોલાવોરે;

વચન મીઠ્યા નથીરે જવાનું, હેરો ધારું થવાનુરે—મને.

( લાલદેવ પછાડા મારેછે, અને રાજા લાલદેવને કહેછે. )

( અરે લાલદેવ ધસતરોકે કલાગ. ) એ રાગે.

ધંદર—લાલદેવ દગો થયો અહીંઆજ, જોગણે મારી લીધીછે લાજ;

ખરેખાત સખજપરી દગલગાજ, જાદુ કરી છેતર્યો નકી  
કરી વાજ;

માટે જલદી જઈ શાહજાદાને લાવ, હવાલે કરોની અને લઈ આવ;

આપીએ નહીતો બેવચન કેહેવાય, જગતમાં આપણી હાંસીરે થાય.

( લાલદેવ શાહજાદાને લઈને આવેછે અને શાહજાદો સખજપરીને

ભેટેછે અને પોત પોતાની જુદાઇનો હેવાલ કહેછે. )

( પીલદાડી. ) એ રાગે.

સખજપરી—પ્રીતમ પ્યારા પાછા મલ્યા, પરમેશ્વરનો પાડ;

પરમેશ્વરનો પાડ, પ્યારા પરમેશ્વરનો પાડ—ટેક.

શાહજાદો—કેસ કેમ ઉડે દીલ, દીસે રાખોડી;

હાય આતે શું થયું, શીકીછે નોડી—પરમેશ્વર.

સખજપરી—થવાનું તે થઈ ગયું, કરવો નહી ગમ;

મારી તારી દુર દશા, ખેર ગઈ પ્રીતમ—પરમેશ્વર.

શાહજાદો—રાજા ગુસ્સે બહુ થયાતા, મનાયા પ્યારા કેમ;

પ્રથમ મને તે જણાવો, પુછું તમને એમ—પરમેશ્વર.

સખજપરી—જોગણ જુગતીએ હું બની, રાજા કીધા ગુલતાન;

વચન તેનું લઈ કરી, થઈ પછી મરતાન—પરમેશ્વર.

શાહજાદો—તાલ તેતો ઠીક કીધી, ઝો સખજપરી;

પ્રાણ પ્યારી ઠીક બારી, હીકમત ખુબ ધરી—પરમેશ્વર.

સખજપરી—દુસ્મન દેવ દુર થયા, કાળા મોડાના;

સ્વતંત્ર રહીશું આપણ, લગન કરવાના—પરમેશ્વર.

( ઈંદર રાજા બનેનો હસ્ત મેલાપ કરેછે અને  
સઘલી પરીએ સાથે ગાયછે. )

( દર હાલે ચાલે દીલમાં નોધીલા. ) એ રાગે.

બધાએ—મલ્યાછે પ્રીતમને પ્યારી,

સખજપરી શાહજાદો,

જુગતે જુગતી બની વાત,

સજજન જુવો ખરેખાત, ( બે વખત. )

આ પ્યારની નીશાની—ટેક.

મુખારફ આપીએ અમે સહ,

અવીચળ જોડું રહેજો,

ધનધનછે ઈંદર માહારાજ,

આપ કરોછો આવા કાજ. ( બે વખત. )

આ પ્યારની નીશાની—મલ્યા.

હાસ્ય રસનો આપ્યો ચીતાર,

સજજન વાંચનાર વીચાર,

સમજી મનમાં કરજો ખ્યાલ,

લહેરી રીજવે એટલું હાલ, ( બે વખત. )

આ પ્યારની નીશાની—મલ્યા.

રચનાર

રા. રા. અમરતલાલ નારણદાસ હહેરી.

# સુદામાં નાટકની અંદર આવેલા ગાયનો.

—૦:૦—

રચનાર. રા. રા. ભાઈશંકર નાનાભાઈ

—૦:૦—

મંગળાચરણ.

આપી મંડલી—પ્રભુજી દીનપર દયા કરો,  
પ્રભુજી અન્ન વિના ન રાખો કોઈ કૂટુંબને.  
ન કદિ કોને પિડિત થવા દો પ્રભુજી,  
તમે દીનપર દયા કરો.  
દાંત આપો તેને ખાવા આપી દુઃખ કાપો,  
તોય અધિરા થઈ વિનતી કરીએ.  
પ્રભુજી દીનપર દયા કરો.

—●—

શાફૂલવિક્રિડિતમ.

વિદુષક—લાડુ ઘેગર દોકળાં દહિં વડી ખાંજાં જલેણિ કઠી,  
ઉનોકૂર કમોદનો ઝટ કરો ખાઈ હું કાદું હઠી;  
મંમં જો ન મજેજ એવું મુજને-જાવું હું ઝટ સાસરે,  
મન ગમતાં મિષ્ટાન્ન માલ મલીઘ માઈ ખાઈ ખાસડે.

—૦:૦—

ભીલો—કાપને કોઢે આમથું હાંકે, હાંકતા ઢીલા થાયરે,  
હોરે ભોગલા, બહુ બળડયું નામને.  
ઢેગરાં આપ્યાં ચઉદને હાથે, કુંગળી ડચકાં ખારરે,  
હોરે હોમલા, તેનું ચઢયું હુર પુજને.

છાથ ધેંશ ઉકાળેલી ઝાડી, દાયરીઓ દહ વીહરે,  
 હોરે પોમલા, તો એવ ગોવે શું મુજને.  
 જરનો જુગતે પુંખમં શરયો, મહળયો મારે હાથરે,  
 હોરે હોમલા, આજો ઉઠ્યા ફોલ્લા મને.

—o:o:o—

રૂષિપત્નિ પોતાના સ્વામી સાંદીપની આગળ પોતાના  
 બાળકના વીયોગથી રોડક કરેછે.

( સિતાજીના મહીનાનો રાગ. )

રૂષિપત્નિ—સ્વામી શું કરેં ધનને ધામ, બાલકવાલુ બાળ્યું બધું,  
 મારી કલેશ બળી ગઈ કામ, એથી દુઃખ શું વધુ ?  
 રૂડાં બાળક રમતાં જોઈ, પાડોચાલુ પાસે હું,  
 તર્ત યાદ આવે મારો તંત, ઉભી હું બળી મરું.  
 ( રૂડીને ) એથી મરણ બહું મારા નાથ, બળીયું મારું જીવવું,  
 જાણું જઈ પડું સાગર માહય, બાળકડાને જઈ મહું.  
 મોઢે કૃષ્ણની પાસે આપ, માનીને મારું કહયું,  
 માગો બાળક મારા નાથ, સંકટ ન જાય સહયું.  
 ( હાથ જોડીને ) હું કરગરી વાર હજાર, જ્હાલા મારી વિનતી,  
 કરૂણા કરીને ધરજો કાન, રાખીને રૂડી મતી.

—:o:—

રૂષિપત્નિ, સાંદીપની, કૃષ્ણ, બાળદેવ

એ બધાઓ સાથે ગાયછે.

લાવણી.

ધરી હામ કરીઆ કામ, રાખીયું નામ કૃષ્ણ સુખદાતા,  
 તુજ કૃપા થકી ઓ કૃષ્ણ, થઈ સુખ સાતા;  
 નિજ ગુર તણી આ સેવ, કીધી તતજેવ, કરે ને દેવ,  
 તેવી તે કીધી,



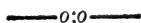
કરી ગુરુ ધણા પ્રસન્ન, સાધીએ સિદ્ધિ;  
 રહેા સુખી સમર્થ ઓ ભાત, કરી આ વાત, થઈ વિખ્યા  
 ત, જ ગત પાંચામરે  
 ગુજ સમેા નહી કોઈ વીર વસ્યો વસુધામાં;  
 ગ્રહી તમતણા ઉપકાર, જેનો નહીં પાર, અમે આ વાર,  
 કરગરી કહીએ,  
 રહેા નવે ખંડમાં નામ આશિશ દઈએ.



સુદામા તથા મુશીલા મહાવીલાપ કરી

ઈશ્વરની પ્રાર્થના કરેછે.

૦હારે વળતોરે વિઠલા, હરિ હવે હદ થઈ દીનાનાથ;  
 સાહય કરેનેરે શાંગળા, વિનતી કરીએ નોડી હાથ—૦હારે.  
 અન્ન વિના તોરે ઓ પ્રમુજ, જીવન જાશે જીવડો જાણુ,  
 ભુખના દુખથીરે ભૂધરા, યાશે હાણુ વળીને ધાણુ—૦હારે.  
 ત્રણ દીવસનારે ત્રીકમા, છેએ દાતણુ ભિર દયાબ,  
 દુખડાં વેઠારે દોહલાં, પ્રભુજણુમાતે કરીએ કાળ—૦હારે.  
 કોટી ગુન્હા ને હોય અમે કર્યા, ઓ હરિ માફ કરી માહારાજ.  
 ઉગરવા માંધવરે માતથી અમને મેળવો આજ અનાજ—૦હારે.  
 જગના ભર્તારે ભૂધરા, રાખી અવર તણી નવ આશ,  
 આશા રાખીરે આપની, કર્ગરી કહે સુદામા દાસ—૦હારે.



મુશીલાનો પુત્ર મુછાંગત થઈ તેણીના ખાળામાં

પડેછે તેથી વીલાપ કરેછે.

લક્ષીતછંદ.

કહણુ ઓ પ્રભૂ આમ શું થયાં, દિલ ધરી નહી કેમરે દયા ?  
 અરર ખાજઆ, ખાપડાં હવે, ભુખતણી પિડે કેમરે જીવે ?

દિવસ ખેતણી બાંધરે પણ, નહી મહ્યાં અરે અન્નો કણ,  
દદ્ય માહરં કાટિજયછે, દુખડું દેખી આ પ્રાણ બચછે.

( છોકરાને કોટે વળગીને. )

અરર બાળ આ ભૂખથી અરે, વગર માતથી રીખીને મરે,  
ધિક હું માતની કુખમાં અરે, જનમિ દુખિયાંરે થયાં તમે;  
હદ થઈ પ્રભૂ આણ કાળરે, હરિ ન ઉગરે મુજ બાળરે,  
નથિ નથી થતું કષ્ટ નાથરે, સહન આ હવે પ્રાણનાથરે.

—૦—

( સુદમાના છોકરા ગાયછે. )

૫૬.

પ્રભુ ભવસાગર પાર ઉતારો, હરિ હાથ ખેડીને અમારો-પ્રભુ-ટેક.  
વૈકુંઠવાસી, આ અવિનાશી, સંકટ રાવે નીવારો;  
આધિ વ્યાધિ ઉપાધિ ટાળી, પાપના પુંજ વિદારો—પ્રભુ.  
સૃષ્ટીનાં સહુ સુખનાં સાધન, રનેહેતું સૃજનારો;  
જગતમાં લિલા લેહેર થવાનું, વરસાદ વરસાવનારો—પ્રભુ.  
સુખ દુઃખમાં અવિનાશી અમને, આધાર સર્વે તારો;  
કર નોડી હરિ કરગરી કહીએ, દારણ દુઃખથી ઉગારો—પ્રભુ.

—૦:૦—

( રાગ વણઝારાનો. )

સુરીલા—સંકટ સેહેવું આ ક્યાં સુધી સ્વામિ નાથરે,  
જીવો વિચારી જ્ઞાતા આપ કહું નોડી હાથરે;  
સુદમા—દુઃખઆ દોહયનાં વેઠવાં પ્રિયા પ્યારીરે,  
સૃજ્યાં હશે આ ભવ માહ્ય સહેા ધીરધારીરે; ૧  
સુરીલા—વચ્ચ પખાલ્યાં મેં પારકાં સ્વામીનાથરે,  
બિલ્લા માગી મેં બટકી નાથ કહું નોડી હાથરે;  
૫

સુદામા—હૃદયવણ એ દોહયજ્ઞાં પ્રિયા પ્યારીરે,

નાવ દૂર દયાના દીન રહેા ધીર ધારીરે. ૨

સુશીલા—હવે અન મલે નવ આટલું સ્વામી નાથરે,

ભિક્ષા માંછી મને તલભાર કહું નોડી હાથરે;

સુદામા—ભુખ્યાંને ભોજન ન આપ્યાં હશે પ્રીયા પ્યારી,

ત્યારે આરોગીએ ક્યાંથી અન, રહેા ધીરધારીરે. ૩

સુશીલા—નાત જાતમાં નો કદી સ્વામી નાથરે,

વાયે ઉડી જાશે વાત કહું નોડી હાથરે;

તોતો તોલ તમારા ધર તણો સ્વામી નાથરે,

થશે ધેર ધેર વાતને ઘાટ કહું નોડી હાથરે. ૪

છેયાં છોર કો નહીં વરે સ્વામી નાથરે,

ન આપે ન લે કન્યાય કહું નોડી હાથરે;

મોટે શૂદ્રસ્થા શ્રીમતી રીતને સ્વામી નાથરે,

અહીં માનો મારી વાત કહું નોડી હાથરે. ૫

—૦:૦:૦—

ગગ આપ્યા હુરણ.

સુદામા—આતે ઇંદ્ર પુરી કે સ્વર્ગ, નહીં દીન્યુના ટ્રિક વર્ગ;

કંઅનમય આ ઊંચા અવાસ, નહીં દીસે દરિદ્રિનો વાસ

માર્ગ સ્ફાટીકનાછે કરેલા, જાણે માતીએ ચોક પુરેલા;

અજકે કનક સમો આકોટ, દીસે રીંધિ સિદ્ધીની ઝાટ.

આવી સ્વર્ગ પુરીનો તું સ્વામી, કૃષ્ણ તારે નહીં કંઈ

આમી

મારેતા રહેવાને ઝૂંપડી, કરમાં જોછીકાને તુમડી.

મારા પગમાં મજે નહીં નોડા, તારા કિંકર કૃદાવેછે ધોડા;

મારે પેહેરવા નહીં પટકુળ, તું તો પાળેયાદવનું કુળ.

ઉભાં હશે અનુચર દ્વારે, વેશઆ નોઈ ધકકે મારે;

મારી અખર કોણ જઈ કેહેશે, નોઈ દુર્મજ ન પેસવાદેસે;

દુઃખ સરજ્યાં હશે આપડવાં, અહીં આવી હવે શાં ડરવાં;  
મિત્ર કૃષ્ણછે દીન દયાળ, તે શું સેશે ન મારી સંભાલ.

—:~:—

ગરબી.

રાણીઓ—પ્રિતમ તારી પ્રિતડીવણુ અમે કયમ કરી અહીં રહીએ;  
મન મોહન તારું મન ન હોયતો મહીઅરીએ જઈ રહીએ;  
મનનો મેલ મુકી કોહો, કયો હોય વાંક અમેતો;  
વાલમજી કાંઈ તમારો, વગોવો ન જનમારો. ૧

કૃષ્ણ—અરે પ્યારી કામણુગારી, કેવી કરોહો વાત;  
મોહ પમાડી યાય ઠગારી, નારી તમારી જાત;  
યઈને કાલાં પેલાં, એવાંછો મનમાં મેલાં,  
દીઠા મહિઅરિઆં સેહેલા, પધારો બેહેલાં બેહેલાં. ૨

વિદુષક—પ્રથમ પ્રિતમ પ્રિત બાંધીશું, છળ કરીછે તરવા,  
જાન નાંડી વરણાગીઆ યઈને, શું દોડયાતા વરવા;  
કાંડ કામણુગારા, બજયા આ ઢંગ તમારા,  
કરીને ઢાંગ કુતારા, કગો શું યઈ નકારા. ૩

રાણીઓ—પ્રાણજીવન પાતળીઓ પ્રિતમ, વાંકાંશું વદીવેણુ,  
સાથે વીદુષક—વગોવોછો વાટે ધાટે, વિના લેણુને દેણુ;  
છપીલા એથા આજા, યઈ છળ ભેદવાજા,

રાણી—નોઈ લક્ષણ તમારાં, અમે મહીઅર જનારાં. ૪

—:~:—

શ્રી કૃષ્ણ, રૂઢમણી, સત્યાભામા અને જાંબુવતી  
તથા સુદામાં ગાયછે.

( મીરાંનું ) ૫૬.

તુજનીન મારી કોણ જાગરસે, ગોવરધન ગીરધારીરે—૮૬.

ગાર મુકૂટ પિતાંજર સોહે, કુંડળકી છપી ન્યારીરે—તુંજનીન.

ભરીસભામં દ્રોપદીઠારી, રાખા બાજ હમારીરે—તું જખીન.  
હરિવરહે પ્રભુ ગીરધર નાગર, ચરનકમલ બલીહારીરે—તું  
જખીન.

—૦—

શ્રી કૃષ્ણ ઊઠે છે અને રાણીઓ વિદાયગીરિનું ગીત ગાય છે.

કરી કૃપા સુદામા આપ, મહેર કરી મળતો,

અમપર સખી રૂડો ભાવ, વળી વહેલા મળતો—ટેક.

દયા નિધિ તમે દયા કરીને, દર્શન દેતો અમનેરે,

સ્નેહ હમારું સ્મરણ કરીને, કરગરી કહીએ તમને—મહેર.

સુખ સાતાની ખજાર કાવતો, જતન જાતના કરતોરે,

ભીડ પડયેથી ભાર્ધ અમારાં, દુખડાં હૈયે ધરતો—મહેર.

અપસમિપે રહેવા કેરી, વૃત્તિ આપ આદરતોરે,

આપ અમારું ખોલ્યું આલ્યું માફ અમને કરતો—મહેર.

( બદગયો નયણારે. ) એ રાગે.

આસરા—પરમેશ છે ગહન ગતી તારીરે,

જળ ત્યાં સ્થળને સ્થળ જળ થાયે;

છે ગોઠવણી ભારી—ગહન—ટેક.

રંક બને રાય, રાય બને રંક પંડિતની મતિહારી—ગહન

ન્યાય રહીને રચના રચવે છે કૃતિ તારીન્યારી—ગહન.

—૦:૦—

રાગ કાલીંગડો.

સર્વસાથે—સગપણ સાચું સ્નેહીજમાં, સગપણ, સગપણ.

કૃષ્ણસુદામા, સ્નેહી હતાતો; શ્રી વિશ્વમ વેદના—સગ. ૧

દયાનીધીએ, દળદર દળવા; ગંદુજ કરી ગણના—સગ. ૨

સ્નેહી સરખાતો, સ્નેહ હતોતો, સંકટ થયું સૌકના—સગ. ૩

દુઃસહ દુઃખમાં, દાઝ જાણતો; કોણ કહો તેવના—સગ. ૪

ખિખખધા વણુ, ચલવ્યું ચાલશે, નહી નહી ચાલે એવ  
ના—સગ. ૫

મૈત્રી કરોતો, એવીજ કરજો; જીવ ટકે નહી જેવના—  
સગ. ૬

આજ સુદામાં, નાટક જોઈ; ગાય ગુણી ગુણ કૃણુના—  
સગ. ૭

જય જય જય, શ્રી કૃણુ જય જય, જયકાગી સજ્જન  
ના—સગ. ૮

રચનાર  
રા. રા. ભાઈશંકર નાનાભાઈ.

# ઓખા હરણુનો ગાયનરૂપી ઓપેરા.

—૦:૦—

ત્રણ અંકમાં.

—૦—

## અંક પેહલો. પરવેશ પેહલો.

( સ્થલ. રસ્તો. )

( ખાણાસુરને ગમગીન ચેહેરે જોઈને કૌભાન્ડ કહેછે. )

( ખલકનારે ખોદા ખાવંદ. ) એ રાગે.

કૌભાન્ડ—ખાણાસુર બળીનાતન, શીકર ચીંતા શી તારેમન—ટેક.

ઉપકારમાનો ઇશ્વરછે ધન, નમે આવીને સરવેજન—ખા

ણાસુર.

અકસોસ શું કરો શીછે માયા ? દુઃખી શું કામ કરો કા

યા—ખાણાસુર.

છત્રપતીછો ચતુર ડાહ્યા, કેમ જાવોછો તમે વાહ્યા—ખા

ણાસુર.

જણાય શી પીડા તમને, ઉપાય કરીએ એન પડે તમને—

ખાણાસુર.

એજ રાગે.

ખાણાસુર—પ્રધાન મુજો પીડા નથી થઈ, બેચેની સેજ અમસ્તી

થઈ—ટેક.

કૌભાન્ડ મુણજે નથી કંઈ જીવ, સંભારવાછે મારે શી

વ—પ્રધાન.

રાજ સંભાલજો ડાહ્યા દાનવ, દુઃખી કોઈ થાય નહી

માવન—પ્રધાન

ગંગાતટે તપ કરવા જાજી, વરદાન લઈને મુખી હું થી

જી—પ્રધાન

( હુસીનીલ ) એ રાગે.

કૌભાન્ડ—શું છે તમને ખામી, શું છે તમને ખામી;  
 બલીયા બાણાસુર કહું, ચર્ણ હું નામી—ટેક.  
 સોણીતપુરનું રાજ આજ, દુનીઆમાં મશુર;  
 લેવા તાંકે ઘણા જણા, પણ કાંપેછે અસુર—શું છે.  
 ગાટે મારા સમ વીચારો, શીવછે તમને સાહે;  
 પેહેલાદબલીના કુટુંબમાં, તેથી ઇશ તમને સાહે—શું છે.  
 ( ઈંદર સભાનો રાગ. )

બાણાસુર—ડાહ્યા દાનવ માનલે, કહું છું સાચી વાત;  
 તપ કરવાનું મન મને, થયું અરેખાત.  
 ચક્ર વર્તિ રાજ કરે, સેસ દાથ બર્ધ;  
 એ વીના કૌભાન્ડ મને, એન પડે નહીં,  
 તેથી હું તો જાણી છું, તું રહેલો સમાધાન,  
 થોડા દિનમાં આવું છું, નક્કી તું તો જાણ.

—0:0—

**પરવેશ બીજો. ( રથલ. ગંગાજનો કીનારો. )**

( પોઠીઆ સહીત માહાદેવ, પારવતી આવેછે અને  
 બાણાસુરને તપ કરતાં જુવેછે. )

ઘોળ.

પારવતી—ભાલા ભાલા મહાદેવજી, આ તપ કરે કોજન;  
 કોણ નામ શું કામ કરે? કહો મને સાંભળવા મંત-ટેક.  
 માહાદેવ—પાતાલે બળીને ચાંપીઓ, તેના સુત બાણાસુર;  
 રાજપાટ છોડી કરી, આવ્યો આટલે દુર.  
 પારવતી—ભાલા ભાજારે માહાદેવજી, અસુર અમસ્થો આવે નહી,  
 શંકર કરે શું વીચાર, સાલો વાર બગાડો નહી;  
 નથી કંઈ એમા સાર, ભાલા ભાલા માહાદેવજી.



( ધરસે હીંચા કોણુ બાદકેલીએ. ) એ રાગે.

માહાદેવ—દયા દરશાવો પારવતી, વીચારો મનમા તમે;  
કેમ નમેરા થઈ ગયા, દયા લાવો નહીં આ સમે—ટેક.  
આપુછું હું વરદાન, એને પુત્ર સમાન વાહાણી;  
અન પાણી તજ્યું એને, બેડોછે આસનવાળી—દયા.

લાવણી.

( ગોરી ચલી સાસરે કૃશીર કળી આનાહે. ) એ રાગે.

પારવતી—સંબુજી તમે વરદાન આપતાં વીચારો,  
પેટે ચોળીને રાખ કેમ કરો દુઃખ ભારો;  
રાવણને વર આપી કારજ તેનું કીધું,  
સતી સીતાને સપડાવી, દુઃખ બહુ દીધું;  
બસ્માસુરને વર આપી, ગયા કેમ બુલી,  
કસરત કરાવી ઠીક, દમી જુબસુલી;  
તે મોટે ભાગા તમને, શું અલીસે કહીએ,  
દુઃશીજન દુષ્ટ લોકોથી, દુર ધણા રહીએ.

એજ રાગે.

માહાદેવ—ઉક ઉક બાણાસુર ને માગે તે આપું,  
બાલીજની જલદી તું કષ્ટ તારું કાપું;  
કેમ બાલતો નથી, આંખો ઉગાડી જોનાં,  
ને માગવાની આરત, હોય તે કેહેની.

( બદલ ગયો નેણારે. ) એ રાગે.

બાણાસુર—તપ કરવા માઈ ભંગરે, તપ કરવા માઈ ભંગરે;  
આવ્યોછે કોઈ, આવ્યોછે કોઈ—ટેક.  
છલવાનો નથી કોથી હું, અપહર રંભા હોય;  
દગવાનો હુંતો નથી, શું કામ વેણુ ખાય—તપ.

બલીરાયનો બેટો, બાણાસુર ગારૂં નામ;  
લહેરી તપ કરવા હુતો, આવ્યોછું આંધામ - તપ.

એજ રાગે.

માહાદેવ—( બાણાસુરને કહેછે. )

જરા તપાસી નોનીરે, જરા તપાસી નોનીરે;  
બળીના સંતાનતું, બળીના સંતાનતું—ટેક.  
અદ્ભુત તપ કીધું મોટે, આવી મુજને દાજ;  
ઉમીઆ સહીત આવીયો, કરવા તારૂં કાજ—જરા.

( બાણાસુર આંખો ઉગાડીને જીવેછે ને શરમીદો  
પડેછે ને પગે પડીને ગાએછે. )

( ઈંદર સજાનો રાગ. )

બાણાસુર—માફ કરજો મહાદેવજી, ભુલ થઈછે આજ;  
ઈંદરથી હું ખીજીછું, એ પ્રભુ માહારાજ.

માહાદેવ—શીકર નહીં દીકરા, તુંછે ગણેસ સગાન;  
જે નોંધએ તે માંગીલે, કરીને મને જાણ.  
રાજપાટ દ્રવ્ય આદી, જે નોંધએ તે કેહે;  
તતક્ષણ આપુંછું, જેવું માગસે તેહે.

ભેરવીની ગજલ.

બાણાસુર—સેસ્ત્ર હાથ ગને આપો, સીવજી ભોળીઆ;  
સીવજી ભોળીઆ, સંભુજી એલીઆ—ટેક.  
ખીજું મારે નોંધએ નહીં, એટલું મને આપો;  
ઉમેદ ખીજી છે નહીં, કશ્તો કાપો—સેસ્ત્ર.  
એક એક હાથે મુકાની, સેસ્ત્ર હાથનું નોર;  
લહેરી નોંધએ એ મારે, કે થાય સંધસે સોર—સેસ્ત્ર.

( ઇંદર સગાનો રાગ. )

માહાદેવ—મરજી તારી એમછે તો, થશ સેસ્ત્ર હાથ;  
મતલગ તારી એવીછે કે ભીડવી સહીયા ખાય.  
સરીરપર વડ મીસાલે, ડીલા કુટસે;  
હજાર હજાર હાથ અંગથી હોરી છુટસે.

## પરવેશ તરીજો. ( જંગલનો દેખાવ. )

( જમીનમાંથી નારદજી તંબુરો લઇને આવેછે અને  
નાચતા નાચતા ગાયછે. )

( લુસીનીલ ) એ રાગે.

નારદજી—શું કરવું હવે કામ, શું કરવું હવે કામ;  
નારદ માઈ નામ, માટે શું કરવું કામ—ટેક.  
'મદમા મારા પીતા, ખેની સરસ્વતી;  
તોફાન મસ્તી પાકી, મને એન નહી થતી—શું કરવું.  
ખે મીત્રો હોય, તેમાં બબગવું મરી;  
તદખીરે હું વાત કરું, માને સઉ ખરી—શું કરવું.  
પણ હગણા 'પીલું ખાલું, કોણ મદમાતો;  
તપી તેઓ ખુબ જાય, મીજજ કરે તાતો—શું કરવું.  
હોરી માઈ નામ ખરું, જગતમાં મશુર;  
જમુગરી સલગાવવામાં, હું છર્જી ગાહાદુર—શું કરવું.

( ઓળા હરણનો રાગ. )

નારદ—ગાણાસુર પાસે પેલા જાવું, કહીસ કે તેં શું કીધું આવું?  
જડ્યો તમામ પણ ન દરાયો, માહાદેવજીનો તારેછે સાયો.  
પણ નો માહાદેવ સાથે જડસે, તારી કીરતી અવીચન કરસે.

## પરવેશ ચોથો. ( ઇંદરની દરબાર. )

( ઇંદર—અપહર, અને પાછલથી રૂક્ષીઓ આવેછે. )  
( શોકાતુર એહેરે ઇંદર રાજ બેઠેલાછે, અને અપહરાઓ  
ગાએન ગાઈ ખુશ કરેછે પણ ખુશી થતા નથી. )

( બાગી ઠંડી પ્યારી. ) એ રાગે.

અપહરા—ઉદાસી શી છે આજ, ઉદાસી શી છે આજ;  
શ્રીકે એહેરે કેમ બેઠા ઇંદર ગાહારાજ—ટેક.  
સભા શોકાતુરછે, બેચેની આતે કેમછે;  
સઉના મોડા બંધ થયા, મેમ કેમછે—ઉદાસી.  
નૃત્ય કળા મં કરી, ગાએનમાં ખુશી ભરી;  
ખુશાલી જણાતી નથી, જરી જરી—ઉદાસી.

( બદલ ગયો નેણારે. ) એ રાગે.

ઈંદર - અહીંઆથી રંભાજનીરે, અહીંઆથી રંભાજનીરે  
બેચેની થઈછે, બેચેની થઈછે—ટેક.  
આસુર બાણાસુર, સંતાપેછે બહુ;  
સેત્ર દાથ આપ્યા, સીવજીને શું કહું—અહીંઆ.  
બળ બતાવવા કારણે, આવ્યો મારી પાસ;  
ભોલીઆ વીચારે નહી, કેછે આ વતીપાત—અહીંઆ.  
ગાએનનો ભાગી ગણો, સમજ પ્યારીપરી;  
ઉદાસ તે મોટે થયાં, વાત માન ખરી—અહીંઆ.

( એટલામાં પોકાર મારતા મારતા રૂક્ષીઓ આવેછે. )

( બલકનારે જોદા ખાવંદ. ) એ રાગે.

રૂક્ષીઓ—શું કરીએ ઇંદર ગાહારાજ, દયા દબવને જરા નહી  
આજ—ટેક.

આસુર કરશે આપણુ પર રાજ, સુસોભાવશે માથે તે તા  
જ—શું કરીએ.

જલદી તમે કરો ઉપાય, ઈશ્વર આપણે તો થસે સાહે—  
 શું કરીએ.  
 જુગલ જીવણુએ પ્રાણ આધાર, રસ્તો બતાવી ઉતારસે પાર—  
 શું કરીએ.  
 એજ રાગે.

ઈંદ્ર—હીમાચલ આપણે ચાલો, તપ કરવા રસ્તો જાણો—ટેક.  
 ત્યાગ કરીએ અન જન પાણી, સાહે થશે સુખ પાહાણી—  
 હીમાચલ.

—o:0:o—

## અંક બીજો. પરવેશ પેહલો.

( દરબારની બારી આગળનો રસ્તો. )

( ઢેડો બાણાસુરની બારી આગળથી વાસીદુ વાલેછે. )

૫૬.

( બીનતી ધરજો ધ્યાન સમ્મન સૌબીનતી ધરજો ધ્યાન. ) એ રાગે.

ઢેડો—ઢેડાનો અવતાર જોટો, એ બાપજી ઢેડાનો અવતાર જોટો;  
 ઝાડું કાઢું વણું જોટો એ બાપજી ઢેડાનો અવતાર એ  
 ટો—ટેક.

મલ મુતર હરનીસ કાઢીએછીએ, મનખો અમારો જોટો—  
 એ બાપજી.

હાડધુન અમને સઉકો કરેછે, જો તે પકડેછે ટોટો—એ બાપજી.

( ઢેડી માથે તોપણ તથા ઝાડુ સાથે પ્રવેશ કરેછે. )

ઢેડી—અમમુવા હાલકની કચરી મોહોબાનો કચરો કાઢી લીજીએ.

( કે હુંતો બરવાડન ભાળી. ) એ રાગે.

ઢેડી—હુંતો પોહોફાટતાં ઉઠીરે, કેહુંતો પોહો ફાટતાંજ ઉઠી;

સુતી મોડી વેહેલી ઉઠી, તોપણ તે રૂઠી—ટેક.

ઢેડો—હોસે રાંડ, મતબાલા થાંદ, ઘું બવરી મુકાદે;

કર ઉનાવલ વેલી થા તું પુ'નો કાઢીદે;  
 બાણાસુર રાય જાગશે, જલદી વાલીદે—હુંતો.  
 ઢેડી—સુપ સુપ નાવના શાનો મરની, ગયજીતો જીવે;  
 વચારીને વેણ કાઢીએ, શું તુંતો રવે;  
 ઈફાનજર કરતો નહી, મુખ્ય જોયું મુવે—હુંતો.  
 ઢેડો—( નાકે આંગળી અડકાડી ) સુપરે. ( ઢેડી બારી તરફ સાવ  
 રણી ધરેછે. )

ઈંદર સબાનો રાગ.

બાણાસુર—અરે જો અંડાલણી, શું કામ કીધું આમ;  
 સાચે સાચુ ખોલીત નહીતો ડંડું દામ.  
 ઢેડી—નીચ જાત બાપજી, અમેતો અંડાલ;  
 પશોઢીઆનુ અપસકણ અગારેછે બાલ.  
 રાજા—નહી નહી ખોટા ખોલી, નીચ જાત અંડાલ;  
 ધાણીમાં નાંખી પીનાવું, ફોડાવું કપાલ.  
 ઢેડો—નહી બાપજી સાચું કહું, ગનો કરોજી માફ;  
 ગુણવાન આપછેજી, અદલ કરો ધનસાફ.  
 નહીં જોયું વાંજીઆ મુખ, શાસ્ત્રનોછે લેખ;  
 સાવરણી તે મોટે ધરી કરીને વીવેક.

—0:0—

( ધરસે ઈહાં કોણુ ખોદકે લીએ લાયા મુજકો. ) એ રાગે.  
 રાણી—સ્વામીજી મારા તમે, ઉદાસ અહીં કેમ થયા;  
 ગરીબ સાંડાલપર, ગુરસે આવડા કેમ થયા,  
 બાણાસુર—હુઆ હરામખોર, વાંજીઆ મેણું મારેછે;  
 નીચ જાત મનમાં એતા શું એ બકબકેછે.  
 રાણી—માફ કરો પ્રીતમજી એ કહેછે સાચી વાત;  
 એમાં આપણે કરવી નહી જોઈએ કંઈ પંચાત.  
 ચાલો હવે મેહેલામાં, દંત ધાવન કરો;  
 જાઓ હલાલખોર, અહીંથી કંઈ દીસતું કરો.

## પરવેશ બીજો. ( પારવતીના મેહલ. ) અથવા કૈલાસનો દેખાવ.

( પારવતી નાવા બેસે છે અને ગણપતી તથા આખાને  
બારણુ સામવવા બેસાડે છે. )

( અલેક્સે તું યાદ કર. ) એ રાગે.

ગણપતી—માતાજી નાવા બેસા છે, ચોકી ખુબ કરવી;

આ વલી અહીં કોણ આવે, નોગેટો દરવી—ટેક.

આખા—ભાઈ બહુ દરામણો છે, એ સાધુ બાવા;

બીક મને બહુ લાગે છે, આવે એ ખાવા—માતાજી.

ગણપતી—ગભરાવો નહી બેન આખા, હીમત મન રાખો;

એ શું ખાઈ જવાનો છે, ગણુ એને આખા—માતાજી.

બીઆમણુ સ્વરૂપ છે પણ, આપણે નહી દરવું;

આવી અહીઆ શું કરે છે, તે નોયા કરવું—માતાજી.

( સીવજી દાખલ થાય છે. )

ગરબી.

( ગેલી ગયા ગોહન મથુરાં જઈ કાગળ ન લખ્યો કકડીરે. ) એ રાગે.

ગણપતી—ઉમા રહે અદ્યા નોગીડા, કેમ તું ધરમા નાયરે;

જાણતો નથી જનેતા મારી, ધરમાં બેસી નાયરે—ટેક.

અડભાંગ નોયો વેસ તારે છે, સરવાંગે રક્ષા ચોલીરે;

જટા વધારી શીસે ભારી, ખભે ભેરવી તેં નોહોળીરે—ઉમા.

કોનું કામ કહેતો કેમ નથી, જાણે જાણીતો હાયરે;

ફળ હું તુંને એવાં આપું કે, તું તારી નજરે નોયરે—

ઉમા.

ભંગી—જટપટ ઉડી જટા જાલી, ખેંચ્યા કેથ સીવના રીસેરે;

રખે જુલતો મનમાં એવું મુજથી બાળક ખીસેરે—ઉમા.

( સખી આવેલો કારતગ માસકે. ) એ રાગે.

માહાદેવ—અધ્યા કોણુએ કેમ ઉભો કજીઆ કરે મુજથી;  
કેમ ઉભોએ મારે દવાર, સાંભલવા ચાહું તુજથી—ટેક.  
આ ધર કોનું સંભલાવ, કરી દે વાત ખરી;  
નહીતો ઉરાડુ તારું શીસ, શીથ મને બહુ ચડી—અધ્યા.  
એજ રાગે.

ગણપતી—અધ્યા ભોગી ધડપચ કરે, એમાં તારું નહી વલે;  
મને પુછનારો તું કોણ, કરવું હોય તે કર ભલે—અધ્યા.  
અધ્યા ગંડોલ તુંને નહી વીચાર, સંભાલ હવે તું જતી;  
પારકા ધરમાં ધુસવા જાય, શીકર તુંને નહી થતી—અધ્યા.  
એજ રાગે.

માહાદેવ—અરે ભોલ વીચારી ભોલ, ભોલે બે બાકના;  
મને ચઢીએ અતીથે શીસ, ઉરાડું તારા કાંકરા—અરેભોલ.  
( ઇંદર સળાનો રાગ. )

ભંગી—ફોંઘાયમાંન બહુ થયા, ઉમીયાપતી ઇસ;  
ગણપતે જટા એંચી, તેથી ભરાઈ રહેયે શીથ.

માહાદેવ—ઈયાદ રાખ છોકરા, કરંછું તારો નાથ;

ભંગી—ત્રીસુત્ર એંચી કાઢયું, નો એનો ચળકાટ.

ગણપતી—જીતો નથી જીતો નથી, અધ્યા સાધુડા;

છપરખંધા જીવતોજા, કામ તારા કુડાં.

માહાદેવ—ઠીક ઠીક છોકરા, તું બડો હયે પેહેનવાન;

ત્રીસુલે મસ્તક છેદું હું, ઉરાડું સસી ભાન.

ભંગી—ચંદ્ર રથમાં જઈ પડયું, ગણપતીનું શીસ;

શીવ મંદીરમાં ચાલીઆ, દહેરી ઉમીયા ઇસ.

( માહાદેવ મંદીરમા જાયએ ને છોકરાને મારી નાખ્યો અને  
છોકરીતો નાસી ગઈ એમ પારવતીને કહેએ. )



રાગ આંયણીયા.

( પાર્વતી ગણપતીનું મુઠકું જોઈને રૂદન કરેછે. )

પાર્વતી—નથીરે રમાડયો, નથીરે જમાડયો બાળ;  
આપે આણ્યો કાળરે, મારા ગણપતી.  
મુખારવીંદ જોઈ, હરખું હૃતું માઈં મન;  
રાંકરે માઈં રતનરે, મારા ગણપતી.

—૦:૦:૦—

માહાદેવ—( આશું ઘેલા કાઢેછે એશું તમને છાતેછે. )

એજ રાગે.

પાર્વતી—અભાગણી યદ, આપને ખીલો નહી જડીયો;  
પાનો તમ સાથે પડયોરે—મારા ગણપતી.  
ભંગી છંદી ગુણ તમારા જાણે;  
મોકાણ માંડી સાનેરે—મારા બાપજી.

—૦—

માહાદેવ—( વાઈં હવે પેલી છોકરીને બોલાવ. )

એજ રાગે.

પાર્વતી—માઈં છોકરી રાંડ મરી ગઈ હોતતો સાઈં  
ગણપતી જીવ્યો હોતતો સાઈંરે—મારા ગણપતી.  
રંડા કયાંછે તેને તમે બોલી કાઢો;  
માઈં રાંડની મોકાણ માંડોરે—મારા માહાદેવજી.

માહાદેવ—( શોક કરેછે. ) એજ રાગે.

કયારે હું માં જોઈશ, ગણપતી મારા બાળા;  
સાંભળોસ બોલ તારા કાજારે—મારા ગણપતી.  
શું કોપ ક્રીધા લહેરી જરા નહી ખીધો;  
વીજઆએ આંટો લીધો—મારા ગણપતી.

( બાણાસુર પ્રવેશ કરેછે. )

( ગોમતી માત તારે આધારે આવીને પડ્યાં. ) એ રાગે.

બાણાસુર—પીતા માત દુખી થયો હું અતીથે અહીં;  
વાંછઆ મેહનું નીચ મને મારે—ટેક.  
મોટે ભાલાનાથ મેહર કરી પીડા તાણા;  
બાળક તમારો કેહેવાઈ લોકતો વીચારે;  
આપો પુત્ર તમે દીલ દયા ધારી;  
હજારોના કષ્ટ કાપો, નહી પડે તમને બારે—પીતા.

—૦:૦—

માહાદેવ—નસીંગમાં નથી તારે સંતાનનુ સુખ;  
પાર્વતી—માગવા તું કેવું આવ્યો બાણાસુર વારે;  
બાણાસુર—લાડ બાલકરે માળાપોને રાળે;  
માહાદેવ—ઝોખાને લઈ જવાદેની એને તારે—પીતા.

—૦—

**પરવેશ તરીજો. ( રસતાનો દેખાવ. )**

નારદ પ્રવેશ કરેછે.

( સુધી આણી ફળ જાણી. ) એ રાગે.

નારદ—કરી તાલ મેંતો હાલ મળ ખુબ પડસેરે;  
સીવ કૃષ્ણ બડે લડાઈ—ટેક.  
ઝોખા અનીરધના લગન થાથે;  
પડે મારે ઉડે બાહાર અસુરો મરેરે—શીવ.  
જેની તેની સાથે બાણુ ખેલે હાથે;  
કૃષ્ણ કાપે શસ્ત્ર હાથ વડડાણો ચીરેરે—શીવ.



## પરવેશ ચોથો. ( દેવીનું મંદીર. )

( ઓખા-ચીત્ર લેહા અને રસીકા પ્રવેશ કરેછે તથા પાછળથી

‘પ્રાહમણ પણ પુજા કરાવવાને આવેછે. )

( મારારે સ્વામી બોલોતી વાલા. ) એ રાગે.

બધાઓ—આલીરે સહિ પુજને જઇએ,

ગોરમા પુંજ સુખી સૌ થઇએ—ટેક.

સખીરે આજ આણંદની હેલી;

ઓખા બેહેન પુજન કરે પેહેલી—આલીરે.

જગત જનેતા ઉમીયા માતા;

સ્વામી સારા માગીએ મદમાતા—આલીરે.

સો હવે પંડયાજી આવીઆ;

પુજનનું સાહિત્ય સહિ બાવીઆ—આલીરે.

( ‘પ્રાહમણ માતાની પુજા કરાવેછે. )

નારાયણંદ.

( જીવો પીડાથી જોમ આ પીડાએ પીડ આપડો. ) એ રાગે.

‘પ્રાહમણ—નમો દેવી માહાદેવી, પુજન કરે કન્યા બાવથી;

ગોરમાનું વ્રત આદર્યુંછે તમારા પ્રતાપથી.

બલી ખાણાસુરતી એ કન્યા ઓખા એનું નામછે;

સરસ્વતી કીનારે આપનું આ શુભ ધાનછે.

( ધંટડી વગાડી ઓખા કુત્ર ચડાવેછે અને એકાએક

પારવતી પ્રગટ થાયછે. )

( નાથ કેસો ગજકો બંધ હોડાયો. ) એ રાગે.

પારવતી—પુત્રી ઓખા દીશ્છે ચીંતાવુર, તુંને દુઃખ થું દ આ-

ણાસુર—ટેક.

ઓખા—ના મારી માતા, તમારી છે સાતા, બાણુ બાડ બડાવે બહુ;

યાચવા આવી હું તમ પાસે, સરમાઉ મુજે થું કહું—પુત્રી,

ઓખા—આપથી અબાણુ નથી કંઈ, સ્વામી મને સારો આપો;

જીવાની હવે ખીનવા માંડી છે, શણા મારા પરીતાપો—પુત્રી.

પાર્વતી—ઠીક છે ઠીક છે જ તથા અસ્તુ ફરીથી વરદાન માંગ;

ઓખા—સ્વામી આપો સબક્ષણા મને, ખીલે નસીબ માંડે બા-

ગ—પુત્રી.

પાર્વતી—તથા હસ્તું હવે ત્રીજીવાર માગ, પુત્રી થઈ જ ન થેલી;

ઓખા—આશ નથી ખીજ કસાની, મહેર કરી પરણાવો વેહેલી—

પુત્રી.

પાર્વતી—મેશરમને બેહવા જોડી, જ તું ત્રણવાર પણસે,

ઓખા—ત્રાહે તોખા માતા કેહેવાય નઠાઈ અપકીરતી સહજન

બાણુ—પુત્રી.

પાર્વતી—ત્રણવાર પણસે એકનો એક, સ્વપને થેલછાં ખરેખાત;

જ હવે ઘેર પાધરી સીધી, વીપરીત કરાવી વાત—પુત્રી.

( સહ જાય છે અને પડો પડે છે. )

—○ ૦:○—

## પરવેશ પાંચમો. ( રથલ, રરતો. )

( સીવજી હાથમાં માળા બર્ધને આવે છે ત્યાં બાણુસુર—

સીવજીના દરશણુ ફરી બડવાની યાચના કરે છે. )

શ્રીમાતૃત.

બાણુસુર—ભાક્ષા સંબુ માહારાજ, કાજ કરેની માંડે;

મગલે બરાયો તોર, નોર કેમ સમિ વાઈ;

જીત્યું મેં તમામ, વાઆમ મેં ખુબ ધુળવી;

સેસ્ર હાથને નોડે, દોરથી ત્રીલોક ગળવી;

લડો તમા મુજ સાથ, હાથનું નોર જીવોતી;  
કર મારા ચવલાય, માટે ઉપાય કરોતી;  
રમીએ અમરથા સેહેજ, કાપો મારા તનની પીડા;  
લેહેરી શું કરો વીચાર, ધારો કે કરીએ કીડા.

( છાંડો લંગરવા મુરખ મારી જાંહીરે. ) એ રાગે.

માહાદેવ—( ગુસ્સે થઈ ) નશીકરા શાંઠ તને વીચાર નહી જરારે;  
વીચાર નહી જરા પાપી, વીચાર નહી જરારે—ટેક.  
આપ્યા મં હાથો, ભીડે મજથી ગાથો,  
હાથો તારા કપાસેરે, કપાસે કપાસે કપાસેરે,  
નકીજાણુ હાથ તારા છેદાસેરે—નશીકરા.

( કાગણુકે દીન ચાર. ) એ રાગે.

માહાદેવ—કાપસે તારા હાથ, અઠીના પુત્રી તારીના, વડ સસરો  
તે—કાપસે.

ભુજ ભાર જાશે, લડી ખુશી થાસે;  
ભીતર જાજશે લાય—અરેઓ—અઠીના.  
એજ રાગે.

બાણાસુર—( કરગરીને ) રહેમ કરો માહારાજ, સદાશીવ શંકર  
ભોજા, જાતેઝોં ડોલા—ટેક.

છંઈ હું સુખી, મદે થઈશ દુઃખી;  
શું કરું હવે ઉપાય—અરેઓ—સદાશીવ.  
માગી હું લઈછું, આરજ કરુંછું;  
દુરમનની થાય જાણ—અરે ઓ—સદાશીવ.  
એવાણી આપો, ઇશ મને સોંપો,  
આપો લેહેરી આ વાર—અરેઓ—સદાશીવ.

ઈંદર સભાનો રાગ.

માહુદેવ—ધન તને આપુંછું, તે શેહેર મધે દતાવ;  
 નંદી તું જાની, ધન એક લઈ આવ.  
 આપ બાણાસુરને, એ જ્યારે બાંગશે;  
 નકી તું જાણીને, દુરમન જાગશે.

—:—

## પરવેશ છઠો. ( બાણાસુરની દરબાર. )

( બાણાસુર સભા બીચે બેઠો છે ત્યાં વીદુષક આવે છે. )

( આઘ એમ વેરી ગુડ બંગાલી બાબુ. ) એ રાગે.

વીદુષક—અમે છઠમે વનના રાજા, નામ મારું છે વીદુષક;  
 કામ ધંધા મોટા છે મારે, જ્યાં ત્યાં ટકટકને બકબક-ટેક.  
 હરતાને હસાવું છું પણ, ગડતાને હસાવું બહુ;  
 આજમ મને સઉ ઓળખે છે, શું ખુશી હું મુખે કહું—  
 અમે.

વનના રાજા સાના તાજા નથી મારા તનમા રોગ,  
 શેહેરમાં નેઓ હમેશ રહે છે, તેના નકી જાણીને ભાગ—  
 અમે.

એજ રાગે.

બાણાસુર—બકબકારો શું કરે છે, વનચર તારી ઓઠી વાત;  
 મુરકેતાંત બંધાવું તને, સમજ ખુબ કમળખત જાત—  
 અમે.

વીદુષક—રાજા વાજાને મરકટ કંઈ, ત્રણેય છે સરખી જાત;  
 સમજવાર સમજો સેને, છોડોની તમે પંચાત—અમે.

( કોબાન્ડ પ્રવેશ કરે છે. )

( ગુજ અમનમે બીધું. ) એ રાગે.

કોબાન્ડ—જાનતા નથી રાણીજી બહુ સમજાવ્યા,  
 ખરેખારાયજી આંસુ આંખમાં આવ્યા.

મેં કાઢ્યાં અતી વીવેક, રાખીને ટેક, હેંક સમજાવ્યા;  
 હક કરે અતીશે તેથી આપણે નહીં કાવ્યા.  
 નાહાની પણ ઓખાખાજ, બહુ સમજાવે;  
 રાણીજી રહેંચે બહુ, બાંધ નહીં બાવે.

જુલ.

મારું કંઈ આજતું નથી હવે શું કરવું,  
 હુકમ આપે આપોએ કામ આદરવું,  
 પામી પીડા દીલ માહી, તોપણ નહીં હકવું,  
 તદ્દલીર બતાવેા તેમ રાવજી કામ કરવું.

સુખનીએ વીપ્રીત વાત, રાય ખરેખાત સુડી સોપારી,  
 બઈ જવાની કહેએ ના, અમે નહીં કાવ્યા.

( કહું કા કલકકા સતાયા હુંમે. )

બાણાસુર—પ્રધાન મારા બુજરાગ થયા, જાઓ તમે રાણીજીથી  
 ગયા—ટેક.

કોહો તમે જ્ઞને હુકમ સખત મારો, મોટા થયા રાણી  
 મનમાં વીચારો—પ્રધાન.

ઓખાનો હાથ પકડી બઈ જાઓ, એક રથભાં મેલે તે-  
 ને ચડાવે—પ્રધાન.

પુત્રી તમારી આપો ગમત સારું, ચીત્રલેહા એની બેણ-  
 પણીવાર—પ્રધાન.

જાઓ જલદી જઈ એટલું કામ કરી આપો, કામ કરી  
 પછી મને મુખ બતાવે—પ્રધાન.

( જાયછે. )

## આંક તરીજો પરવેશ પેહલો. ( રથલ, એક દંડીયો મેહલ. )

ઝોખા અને ચીતલેહા.

( જળ ભરનેકું જાત જમનાકે. ) એ રાગે.

ઝોખા—શખી વ્રેહનાતાપ થયાંકે પરીતાપ  
તને આવે તાપ, હવે શું કરવું—ટેક.  
જોખન માઈં મારે ઉછાલા,  
હવે પગલું કોહો કેમ ભરવું—શખી.  
જાગ ખીલ્યો માળી મલે નહી,  
મનમાં હવે ધીર કેમ ધરું—શખી.  
કળી ખીલી પાણુ ચુંટનાર નહીં;  
કરમાયછે સખી કેમ કરવું—શખી.

કુમરી પીલુની.

( ઝોજીમન લુટ ગયો દીલ જાની. ) એ રાહ.

ચીતલેહા—ધીરજ ધરની ધીરજ ધરની—ટેક.  
જાની તું ગાંડી, મારી લાડી;  
વીચાર આલી—ધીરજ ધરની.  
ઉતાવળે આંગા, પાકતા નથી;  
સખીની ખુખી ભારી—ધીરજ ધરની.  
સ્વામી મળશે સારો, શોભીતો રૂપાળો;  
વાહલો મલશે આસું નહી ધરની—ધીરજ ધરની.

ભેરવીની ગજલ.

ઝોખા—બદન માઈં બલી જાયછે, ધીર કેમ ધરું;  
ધીરજ કેમ ધરું, સખી કગોતે મરું—ટેક.  
બડકા છાતીમાં ઉઠેછે, ધગધગતો અંગાર;  
પાર પાણી છાંતે ત્યારે, ઠંડક થાય લગાર—બદન.



શું કીધા પાપ તારા, એ દીન દયાળ;  
મારે સાડું ખોટા આવી, પીધું મને આલ—નદન.  
સખી તું શણ્ણી ખરી, પણ છે નકામી;  
મારી સાથે તું પણ, દુઃખ અહીં પામી—નદન.

( કનૈઆ જરા બંસી બબ્બલરે. ) એ રાગે.

ચીત્રલેહા—આલી મારી જરા વીચારેરે, રાખા તમે દીલભા-  
ન—ટેક.

આમ કરે કામ તમારું નહીં સરસેરે,  
છેક શું બન્યા નાદન—આલી.  
છોકરવાદી, છોડો મારી વાલીરે;  
જરા રાખા દીલ શાંત—આલી.  
ધીરજના કૂળ, મીઠા રસ ભરારે;  
મીઠ્યા કાચા પાન—આલી.

—૦:૦:૦—

( વાર આલો રાત ઘણી ગદ્યછે માટે પોઠી જમ્મએ  
એમ કહી સુધ્ધ જાયછે. )

( સગપણ સાચુ થાનુ બાઈ. ) એ રાગે.

ચીત્રલેહા—સખીને શીપેરે સમજાવું, ખાલેછે તે સાચુરે;  
ભરજોબનમાં આવી ખરી એ, અવગુણ કેમ હું વાંચુ-  
રે—ટેક.  
ખાણુરાયે બંધન કીધું, રાખ્યા ચોકી પોહોગરે;  
સખીની ઉમદ જર કેમ આવે, વીચારમાંછે દોરારે-સખી.  
મદદ કરું હું કેવી રીતે, સમજ પડતી નથીરે;  
તોપણ મદદ કરવી મારે, આપે નામ લાવું મથીરે-સખી.  
( સુધ્ધ જાયછે. )

( ઓખા સ્વપનામાં ના હું એકી ખીડી નહીં ખાલ એમ કહેછે  
અને પાસુ ફેરવતાં પડી જાયછે અને શુધ્ધીમાં આવેછે. )

( રસીયા સાથીડા. ) એ રાગે.

ઓખા—રસીયા સ્વામીજી, આવડી શું ચઢાવો રીથ;  
નમી પાયે લાયુંછું, અરપુંછું મારું શીસ—ટેક.  
સેહેજ સારું શું, વીરોધ કરોછો,  
જણાવો નહીં એ દીથ—રસીયા.  
હસ્તી હતી એમ કરવું ઘટે નહીં,  
કોહો તેમ હવે હું કરીથ—રસીયા.

( તુજ ખીન મારી કોણ અબરલે. ) એ રાગે.

ચીત્ર લેહા—સ્વપનું આવ્યું લવારો કરેછે, ઓખા મારી સાહે-  
લીરે—ટેક.

મુવા ઓથારે ચાંપી તુજને, કેમ જની સખી ઘેલીરે—સ્વપનું.  
સ્વામી કેવો, રસીયો કેવો, વીચાર કરતું આધરે—સ્વપનું.  
અસુરની ચોકી ચુકવીને, કોણ આવશે આંહીરે—સ્વપનું.  
સ્વામી સ્વામી કરતી મુતીતી, ખરે સ્વપનાની ખુટીરે—  
સ્વપનું.

સીતાજીના મહીનાનો રાગ.

ઓખા—સખી લે દીવો તું તારે હાથ, પીયુ મારા સંતાઈ ગયા;  
થોડા સારું દુભાવ્યો નાથ, સેહેજમાં ગુસ્સે થયા.  
સખીએ એતો આટલા માંહી, ખોલી મને આપની;  
ખરેખર એ પ્રાણ આધાર, ખતાવી કદ કાપની.  
( ગઈ એક બે એક જો હવાપલટ. ) એ રાગે.

ચીત્ર લેહા—ઘેલી શું જની અભાગણી ઓખા, સ્વપનાની વાતને  
વલગીને—ટેક.

સ્વપને નીચ રાજ થાયછે, બુખ્યાનું પેટ ભરાયછે;

સેસ ગાઉ પંથ કપાયછે, એતો સ્વપના નીછે ઘેલછાં-ઘેલી.  
 મારી આલી શાક કરે શીદને, પગે લાગું મુકીદે જીદને;  
 જલાવે અમસથી પીડને, આવું કરવું આપણે નહીં ધ-  
 ટે—ઘેલી.

એજ રાગે.

ઝોખા—ડાહી ડમરી બમરી જાણી તને, પીયું બધ આવ તું  
 મારીકને.  
 પગે લાગીને કહું હું તને, સખી મહેર મારાપર કરો-ઘેલી.

એજ રાગે.

ચીત્ર લેહા—સખી નામ હામ જાણું નહીં, કેને પકડીને લાવું અહીં;  
 ઠીક છખી ચીત્રી આપું કંઈ, પતી તારાને પીછાનતી—  
 ઘેલી.

રાગ સૌરઠ.

ઝોખા—સખી શુભ કીધી તાલ, લે તાળી તદખીર ખુબ કરી;  
 હું ઝોલખું તતકાળ, ચાલ ચીતર ઉમંગ બરી.

ઝોખા હરણનો રાગ.

ચીત્ર લેહા—જોજો પાતાળના એ રાજ, નાગસરપ કેવાંછે તાજ;  
 આકાશનો એછે ઈંદ્ર, તપાસ કરી તું છાંદ્ર.

સૌરઠ.

ઝોખા—એતો કાળા સાપ, બાપ તારા તેઓ હશે;  
 ઈશકી મારો ભરથાર, કનૈયાલાલ કેવો હસે.

ઝોખા હરણનો રાગ.

ચીત્ર લેહા—શીશુપાળ દસાનંદલાલ, પ્રય્વીપતીછે એ વીકરાલ;  
 મહાદેવજી ભોજાનાથ, બોલ એમાં લાગે કંઈ હાથ,

સોરઠ.

ઝોખા—અસુરમાં દીસે ઝેજ, દેવસમાન મારો નાવલો;

સંભુ પીતા સમાન, નેપું તેપું મુખે શું દલો.

ચીત્ર લેહા—દૃષ્ટુ બળદેવ બનો બ્રાત, પ્રદુ મન જોની વીખ્યાત;

ઝેવા દવારીકાનાછે ધણી, એટ ગણાય સર્વ સીરામણી.

સોરઠ.

ઝોખા—હા સસરાજી ઝેજ, બાજ સખી મારે કાઢવી;

હજ મુસલનો ભાર, વાઈ હવડે ચલાવની.

પતી મારોછે કયાં, સસરાજી કેમ આવ્યા એકલા;

માર પીછ ધરનાર, રીસાયા શું તમે એટલાં.

ઝોખા હરણનો રાગ.

ચીત્ર લેહા—ઝોખા ઝોજખો સ્વામીજી તમારો, અનીરૂં તારું

મન હરનારો;

નખસીખા શુધી તું તપાસ, ધન્યમની કરું છું આસ.

( બાલીએજીં ઇંદ્ર રાજ ઇંદ્રાણીની પાસ. ) એ રાગે.

ઝોખા—ઝેજ મારો પ્રાણપતી, સખી લેતું આ હાર,

શું કહું તારા બાહાર—ટેક.

લાજ નથી કાડતી સીદને રીસાયા;

વલગું ભીડી બાય, ઝો મારા નાય—ઝેજ.

પ્રાણ પ્યારા બોલો અંટસ બોલો;

દાસી ઉપર દાજ, કરો શું માહારાજ—ઝેજ.

( ચેત ચેતરે મન તું સવેરા. ) એ રાગે.

ચીત્ર લેહા—છોડ છોડ તું કર નહીં પેલાં, કાગળ આપ મને તું

પેહેલાં—ટેક.

કાઠી જશે છખીછે નહીં સ્વામી, બાવરી બની તું પીડાઈ

નકામી—છોડ.

ધીરજ ધર સ્વામીને લઈ આવું, દવારીકાનો હું પંથજ  
સાહુ—છોડ.

એજ રાગે.

ઓખા—જીવાનછો તમે પરણી ન જાતા, સાહેલી મને તમે ન-  
હી વાહાતા—છોડ.

ચીત્ર લેહા—બહુ સારું ખોટા વીચાર નહી કર, ધીરજ ધર મા-  
રી સખી દીલબર—છોડ  
(જાયછે.)

—0:0—

**પરવેશ બીજો. ( રથલ, સોણીત પુરનું પાદર.)**

કોલાન્ડ પ્રેવરા કરેછે.

( ખલકનારે ખોદા ખાવંદ. ) એ રાહ.

કોલાન્ડ—ભોલાને બળો સહ બાઈ, ખરી સાચી એ કમાઈ-ટેક.  
વધી જશે કંઈ સરસાઈ, જણી લેજો જગતની માંહી—  
ભોલા.

રાય આપણો ખાણાસુર, કીધા એમને ભરપુર—ભોલા.  
સામો કોણ થાય શું મકદુર, લડવાને એ બહુ આવુર—  
ભોલા.

સંભુતા એ પ્રતાપ જણો, વડ મીસાલે હાથ થાએ મા-  
નો—ભોલા.

બલી કરતા બલીઓ થવાનો, મોટે મળો સમજવાનો—  
ભોલા.

—:0:—

## પ્રવેશ તરીજો. ( રથલ, દવારીકાનો દેખાવ. )

( ચીત્ર લેહા પ્રવેશ કરેછે તેને સુદરશણ ચક્ર આવીને છેદવા માંડેછે કે નારદ ઊંચું ચૂપ ચક્રને સમજાવીને તેને છોડાવેછે. )

( ગર અમને દીલ સનમકુ દીયા શીર કીસીકુ કયા. ) એ રાગે.

ચીત્ર લેહા—આવી હું દવારામતી પણ આ કરેછે શું;

આ કરેછે શું, ચક્ર ગોળ કરે શું—ટેક.

સુદરશણ કેહેવાયછે, ધારં એ હશે;

ધારં એ હશે, ગારી શી વલે થશે—આવી.

આધી મારા બાપ, એ આબુ મારી પાસ;

આબુ મારી પાસ, ઘેરી મને આસપાસ—આવી.

( ગોમતીમાં કુબકી મારેછે એટલામાં નારદ પ્રવેશ કરેછે. )

નારદ—અહ્યા ચક્ર શું કરેછે, નારીની હત્યા;

નારીની હત્યા, અમ કરી શું મીઠ્યા—આવી.

જવા દંએને એ જાય અનીરધ લેવા;

અનીરધ લેવા, કરે કૃણની સેવા—આવી.

( ચક્ર જાયછે. )

( ચાલો જઈએ દરશણ કરવા. ) એ રાગે.

નારદ—ચીત્ર લેહા ખુબ અનુરાધ કરજો, અનીરધને મંદીરેજ;

મુતો એછે બર નીંદ્રામાં, દોલીઆ સહીત ઉપાડીજ.

એજ રાગે.

ચીત્ર લેહા—માનું જી ઉપકાર તમારો, બાઈ નારદ તમે થાઓ મારા;

પરોપકારના કામ કરીએછે, આપણે દુનીઆમાં સારા.

હું જીજીશુ તમે સીધાવો, ઝટ સોણીત પુરમાં જવું;

અનીરધને લઈ કરીને, આપ્યા બાઈને રીજવું.

## પરવેશ ચોથા. (ઝોખા માલીઆંમાં ઝોકલી.)

બાવણી.

( છુટીરે કેદથી તુતીને જાદુધ. ) એ રાગે.

ઝોખા—વાર થઈ ગઈ, આવી નહી કંઈ, મારી સાહેલી;  
 અરે ઝો મારી સાહેલી, ન્યાળીને બની હસે પેલી—ટક.  
 કાચી કુવારી, હજી સખીછે, એ ચીત્ર લેહા;  
 અરે ઝો એ ચીત્ર લેહા, સ્વામી પરણે નહી એ બેહા—વાર.  
 ગઈ નહી હોતતો કંઈ સાઈ, હુંતો પસ્તાવું;  
 અરે ઝો હુંતો પસ્તાવું, દહેરી હવે કયાં જઈ—વાર.  
 નારેના હું બનીછઉ પેલી, સંદેહ મન આવે;  
 અરે ઝો સંદેહ મન આવે, પેલી સ્વામી બધને આવે—વાર.  
 ( ચીત્ર લેહા પ્રેવથ કરેછે. )

( ખીંદરા બન મારા સામલીયા. ) એ રાગે.

ચીત્ર લેહા—તપાસીલે પ્રીય તારો ધણી, બાવતા વીપત મને બહુ  
 બની—ટક.  
 સુદરશન કાપે, જીવી તું પ્રતાપે, નારે તદખીર ઠીક ક-  
 રી—તપાસી.  
 દવારીકાં ગઈ, ચટપટી થઈ, જગવતી દાસે લોક તંહી-  
 તપાસી.

એજ રાગે.

ઝોખા—થઈ ઉપકારી, સખી તારી બારી, જાણું છું મહેનત બ-  
 હુ થઈ—તપાસી.  
 ( રાગ ઝોખા હરણ. )

ઝોખા—ઉઠે ઉઠે સ્વામીજી મારા, પંથ કાપ્યોછે બહુ પ્યારા;  
 આલસ મરડો તમે રે છોગાબા, દાસી હું કરું કાલાવાલા;  
 ( હાર આપેછે ) ચીત્ર લેહા બક્ષીસ આપું છું, થાકી ગયા હસો  
 પીયુ પાય આપું.

( અનીરૂઢ આજસ મરડી ગબરાટમાં કહેછે. )

( કોઠા મેરા ક્યા હુવા છુટા કીધર મકાન. ) એ રાગે.

અનીરૂઢ—અહીયા હું ક્યાં આવ્યા, આ નહીં માઈ મકાન;

ઉધમાં સ્વપનું આવ્યુ કે, નથી મને બાન—ટેક.

દોલીયોતો આ મારોછે, તે સાથ આ તલાઈ;

કાચી કુંવારી કન્યાઓ, બે દીશે અહીં—અહીંયા.

ખરેખાત ડગો થયો, ઊંધું છું કે જાગું;

આજ કે ખરી વાતછે. પેલું કંઈ લાગું—અહીંયા.

( સમજ મન સમજને લાગ સુધરવાં. ) એ રાગે.

ચીત્ર લેહા—અનીરૂઢ શું રે વીચાર કરોછો શોક શીદ મનમાં તમે  
કંઈ ધરોછો—ટેક.

બાણરાયની બેઠી આછે, ઓખા નામછે એનું;

સ્વપનામાં પોતે પરણી ગયાતા, આજ અહીંઆ આવી  
ડરોછો—અનીરૂઢ.

( એજ રાગે. )

અનીરૂઢ—સ્વપનાની વાત કોણ સાચીરે માને, તમે બિહોરે ઠગારી;

અડક માઈ ક્યારે ગયુંછે, ખડ ઉડાવું બેનારી—અનીરૂઢ.

કોણ માઈ કુળ કોની એ કન્યા, શું નીચ સાથે પરણું;

ઈદ દેવનું સ્મરણ કરીતી, સુખ સુકાવ્યું ધરનું—અનીરૂઢ.

( સોતનગર ગયે ગયેરે. ) એ રાગે.

ચીત્ર લેહા—જાણ્યું કુળ તમાઈરે,

રીછડી કરતાંછે એ સાઈ—જાણ્યું જાણ્યું કુળ તમાઈ—ટેક.

ગોપી પુકે પેલા થયાતા, મહી વસોવો વાઈરે,

શું વખાણ કરે હું કુળના, બોલું તે ઠીક નહીં ધાઈરે—

રીછડી.



ફળુ કપટી છાપ છપાઈ, બગાડી ખીજ વહુવારે;  
ચોરી છાસ માંહી માખણખાતા, રાસની વાત શું વી-  
સ્તારે—રીછડી.

અનીરૂઢ—( હસીને ) ( હા અમે એવાતો ખરા. )

એજ રાગે.

ચીત્ર લેહા—પ્રીતમ પ્યારી, સુખી રહો હરગીસ, રજા આપો કીક  
ધાર—રીછડી.

ઓખા—નહી નહી સાહેલી, જવા નહી દર્જી, વેહેચી ખામ શું  
વીચારે—રીછડી.

ખમાચની કુમરી.

અનીરૂઢ—જવાદે પ્યારી ચીત્ર લેહાને,  
જ્યા નાહાની વીચાર સાહાનો—ટેક.

કેહેછે એતો સાચી વાત,

મને લાગેછે ખરેખાત,

ખેમાં તણ નહી સમાય—જવાદે.

એજ રાગે.

ચીત્ર લેહા—રજા આપો મને ત્યારે,

કૂરી આવીસ વારે વારે,

ધેર નહી જાજી મનધારે—જવાદે.

( જાયછે. )

( ઘરસે ધિંકાં કોણ ખોદાકે. ) એ રાગે.

ઓખા—પ્રીતમ પ્યારા આવી મલ્યા શુખ થયું મને;

માફ કર ઘર તજવ્યું, દુઃખ થયું તને.

અનીરૂઢ—પ્યારી નહી સંભાર, વાત થવાની તે થઈ ગઈ,

આવ મારી પાસ હાસ ઓછાંગે ખેસ અહીં.

( કૌભાન્ડ પ્રવેશ કરેછે. )

એજ રાગે.

કૌભાન્ડ—ખેન ઝોખા તમને બાંણરાય બોલાવેછે,  
જરનું કામછે, તે માટે તે તડાવેછે.

—૦—

ઝોખા—( સરમાઈને ) ( મારા બાપનો પ્રધાનછે ચુપ રહો બો-  
લતા નહીં. )

એજ રાગે.

અનીરૂઢ—શું કામ પડયું પ્રધાનજી દરથાવોની;  
બહુ જર હોયતો બાણ તેડી લાવોની.

કૌભાન્ડ—તું કોણુછે ને કેમ અહીંઆ આવ્યા;  
ભાલી કન્યા ભાજવી, ઠીક તુંતો કાઢ્યા.  
યાદ રાખજો અધ્યા હાલ જુગ થાય તારા;  
બાણ બંધ બાંધશે, થશે તને દુઃખ ભારા.

અનીરૂઢ—જમાઈ બાણનો થાજી કૌભાન્ડ શુણુ તુ નીચ;  
સતોડે ખેઠા છર્ષએ, જુગક તું આંખ મીચ.

( અનીરૂઢ ઝોખાના ખભા ઉપર હાથ નાંખેછે. )

કૌભાન્ડ—ખેશરમ લુચા ચોર એ તુ શું કરે;  
ખચીત વગર માતે તું કેમ મરે.  
સીપાઈએ શું જુવો મહેલને ઉરાડીદો;  
બાણનો હુકમછે આપણે નથી કંઈ ભો.

અનીરૂઢ—પ્રધાન લઈ લેતી પેહેગમણી પ્રથમ તુંતો;  
યાદ રાખ હથીઆર વીના એકલો છર્ષ હુંતો.  
માલીઆમાંથી જુગલ એક ખુગ ખેંચી લઈ;  
તોતો બાહાર જુગક મારા અહીં.

( એમ કહી ભુસકો મારી બંધાઓને મારી ટૂટી ઝોખરા કરી  
પાછો માલીએ ચઢી જાયછે. અને કૌભાન્ડના ગયા પછી  
બાણસુર લથકર લઈને આવેછે. અને ગાયછે. )

( અલેક્સે તું યાદ કર અલ્લાહકુ આદમ. ) એ રાગે.

બાણાસુર—કોણુ છે તું કેમ આવ્યા ધરમાં કેમ પેડો;

નીચ હરામખોર જલદી, ઉતરની હેડો—ટેક.

અનીરૂંધ—જમાઈ હું તમારો થાઈ, સસરાજી મુણો;

પેહેરામણી આપોની તમે, ચાલ આપણો જુનો—કોણુ છે.

બાણાસુર—પેહેરામણી એવી આપું કે, યાદ રહે હમેશ;

ખુણો પાલી ઉપર બેડો, મુખે લગાડી મેસ—કોણુ છે.

અનીરૂંધ—સસરાજી શરમ છે તમને, તોઈ જો મારા હાથ;

ડરતો નથી ડાળા દેખી, લાવો તમારી સાથ—કોણુ છે.

( અનીરૂંધ નીચે ઉતરે છે અને લથકરને તથા બાણાસુરને  
હરાવે છે પછી બાણાસુર અનીરૂંધને નાગ પાસે બાંધે છે. )

—0:0:0—

**પરવેશ પાંચમો. ( જંગલનો ફેખાવ. )**

નારદ પ્રવેશ કરે છે.

( હુસીનીય. ) એ રાગે.

નારદ—વીપ્રીત થયું કામ, વીપ્રીત થયું કામ;

બાણે બનો બાંધ્યા, થઈ ગયું શું આમ—ટેક.

પણ કીક થયું હજાર હાથે કુદતોતો એ બહુ;

સધલા હાથોએ દે ફૂલ જુવો તમે સઉ—વીપ્રીત.

ચાલ દવારીકા જઈ ફૂલને વાત કહું;

ફૂલ સીવને લડાવું, તોઈ જોતો તમે સઉ—વીપ્રીત.

—0:0:0—

## પરવેશ છઠો. ( રાયલ, દવારીકાનો દેખાવ. )

- ( રાણીઓ, પ્રદુમન, બળીભદ્ર તથા કૃષ્ણ બેઠાછે અને અનીરૂઢને વાર લાગી તેથી વીચાર કરેછે. )

રાગ મેવાડો.

- રાણીઓ—ધરતી શીકર રાખો નહી, ઓ પ્રભુ માહારાજ;  
જરા કંઈ વીચારો નહી, ઓ પ્રભુ માહારાજ—ટેક  
બમે મહીનાથી ખોવાયો, આપણો અનીરૂઢ;  
જાતે છોકરે જાંજલ ધણી, રાખો નહી શુભ—ઓ પ્રભુ.  
કૃષ્ણ—તાહાનુ બાળકછે નહી, કે બુલું પડી જાય;  
સેહેલાણી સેલ કરવા ગયો, આપણુ શું જાય—ઓ પ્રભુ  
( નારદ પ્રવેશ કરેછે. )

એજ રાગે.

- કૃષ્ણ—આવો રૂપી પધારો, કંઈ કહોની નવી વાત;  
સુખી તમે જાતે ખરા, વદો કંઈ પંચાત—ઓ પ્રભુ.  
નારદ—સહિ સુખી અનીરૂઢ દુખી, સોણીતપુર માહારાજ;  
ઓખાને એ પરણી બેઠો, બાણામુરના રાજ—ઓ પ્રભુ.  
નાગ પાસે બાંધ્યો, દુઃખ દેએ બહુ;  
કૃષ્ણજી ઉતાવળ કરો, શું હું વાત કહું—ઓ પ્રભુ.  
કૃષ્ણ—ગરડ સજ કરો મારો, ફોજ કરો તૈયાર;  
દેવ દાનવ દુખી હતા, મારું બાણને માર—ઓ પ્રભુ.  
નારદ—ગમે તેવો આપણો, પેહેવાઈ તમારો થાય;  
કૃષ્ણ—રીત નારદ જાણે નહી, પેહેરામણી અપાય—ઓ પ્રભુ.



## પરવેશ સાતમો. (રથલ, રથો) (સોણીતપુરમાંથી લસકરની કુચ.)

( ગ્લારી ગ્લારી એખીસીનીઆ. ) એ રાગે.

લસકર—આહાદુર ખનો સીપાઇ સઉ ( ત્રણવાર. )

બદલને મારીએ બહુ—ટેક.

ખંદુકને તેજી તરવાર ( ત્રણવાર. )

ઉપાડી કરીએ બાહાર—આહાદુર.

દુસ્મનને ખતાવા ત્રાસ ( ત્રણવાર. )

થાય તેઓમાં નાસા નાસ—આહાદુર.

—0:0:0—

( બાણાસુરનું લસકર બચછિ અને હુણનું લસકર દાખલ થાયછે )  
ગજલ.

( ક્રોધે પોકારો ધમ ધમ. ) એ રાગે.

લસકર—સુરવીરો સઉ સજ થાઓ, ઉમંગે અરછીઓ સાહો;

માહાબારતના ગીત ગાયો, બાલા ભયો ભય લગાયો—ટેક.

બાણ બળીનોછે સંતાન, ઉતારવુંછે અભીમાન;

સીવ ભુત ટોલીનો દમામ, માર મારો ખુબ તમામ—સુરવીરો.

અસુર એ આઝાની લોક, મારો માર મુકે પોક;

કાપો ગરદન ડોક ડોક, આપણી રાખવી નોક નોક—સુરવીરો.

ડોકેણને ચુડેલ લડનાર, સંભુ લડસે કરી વાર;

કરવી તેમની હાર હાર, ત્યારે ઉડે બાહાર બાહાર—સુરવીરો.

—0—

## પરવેશ આઠમો ( રથલ, રણભુમી. )

( બાણાસુર પોતાની હાર થયાથી શંભુને પ્રાર્થના કરેછે. )

( ભિરવીની ગજલ. )

બાણાસુર—સંભુજી કરો સાયરે, હાથ મારા કપાયા;  
હાથ મારા વઢાયા, હાથ મારા વઢાયા—ટેક.  
સરીરે નહી તાકાદ, રીરી વહી કરે વાટ;  
ઢીલાં થયા મારા હાડ, મેહેર કંઈ કરો—સંભુજી.

( સંભુજી પ્રગટ થાયછે. )

રાંભુજી—બાણ હાથ ક્યાં ગયા, મેજે તુંને આપીઆ;  
બાણાસુર—કૃણુએતો કાપીયા,  
સંભુજી—કામ કરે એ પાપીયા,  
બાણાસુર—સંભુજી કરો સાયરે, હાથ મારા કપાયા;  
હાથ મારા વઢાયા, હાથ મારા વઢાયા—સંભુજી.  
રાંભુજી—ક્યાં ગયો કપડી કાગો ચોર,  
બળદેવ—અલ્યા ભંગી તું વીચારી બોલ;  
કૃણુ—નહી બળદેવ કરતું ચોલાચોલ, વિચારો વરદાન પાળ્યું.  
બાણાસુર—સંભુજી કરો સાયરે, હાથ મારા કપાયા;  
હાથ મારા વઢાયા, હાથ મારા વઢાયા—સંભુજી.

૫૬.

( ધન્ય ધન્ય ધનકોર સારી ચાલ કાહાડી. ) એ રાગે.

રાંભુજી—ઠીક થયું ઠીક થયું, ઠીક થયું કામ;  
આમ આવો આમ આવો, તમે જુદામ—ટેક.

( સીવ અને કૃણુ બને ભેટેછે. )

રાંભુજી—ઓખાને બોલાવો, અનીરધ અહીં તેડાવો.  
બળદેવ—ક્યાંછે અનીરધ અહીં,

કૃષ્ણ—સાસરામાં જ લાહાવો,

શંભુજી—ઠીક થયું ઠીક થયું, ઠીક થયું કામ.

બાણાસુર—માહારાજ મુજ પર મહેર કરી, ચાલો મારે ઘેર.

લગન મંડપ રચાવું હમણા, લગનની કરું પેર—ઠીક.

શંભુજી—ઠીક કહેછે કૃષ્ણ એ, આપણે વેવાઈ થઈએ;

દીકરી ઝોખા પ્રથમ મારી, હરણ કીધું તારે છઈએ—

ઠીક.

કૃષ્ણ—ટોલ તમારી છેડીદા, પારવતીજી બોલાવો,

શંભુજી—એતો અહીંઆ આવસે, દવારીકાથી તેડાવો—ઠીક.

( બધાઓ જાયછે. )

—○ ૦:○—

### ચરવેશ નવમો ( રથલ, બાણાસુરનો મેહેલ. )

( ત્યાં પ્રહમાં, નારદજી, કૃષ્ણ, લક્ષ્મીજી, બળદેવ સીવજી, પારવતી અનીરધ, ઝોખા, બાણાસુર તથા કેટલીએક સ્ત્રીઓ પણ આવેછે. )

નારાયણંદ.

પ્રહુમા—ઝોખા અનીરધ કીર્તી તમારી બહુ થશે;

જુગ જુગ અમરનામ, તમારું થઈ રહેશે.

કૃષ્ણ સીવબાણ બલીયા, પારવતી લક્ષ્મીજી;

સંબધ સારો થઈ ગયો, ખુશાલી થઈ ઘણીજી.

( ડોકો વાગ્યોને લસકર ઉપડું ઝરમરીઆ ઝાલા. ) એ રાગે.

કૃષ્ણની તરફના બઈરાઓ—ઠીક થયું ઝોખા પરણી સંભુજી જાણો.

નહીતો ખાત બહુ મારરે—સંભુજી જાણો.

શંભુજીની તરફના બઈરાઓ—જણીએ તમારા કામરે—જદવજી જાણો.

ચોરીના કરો તમે કામરે—જદવજી જાણો.

તેડવા ગયું તું કોણરે—જદવજી જાણો.

કુબ્જની તરફના બર્ધરાઓ—તેથીજ લઈ આવ્યા જનરે—સં-  
ભુજી જાણો.

આપવા તમને આદરમાનરે—સંભુજી જાણો.

દંડમાં કાપ્યા અમે હાથરે—સંભુજી જાણો.

વેવાઈ જીવ્યા તમ પરતાપરે—સંભુજી જાણો.

—૦:૦—

કુબ્જ—બર્ધરાઓનું ટાયલુંજ ભારી, આવ બેટા અનીરૂઢ સર-  
માયછે શું કરવા એતો આપણા કુલની રીતજ છે.

માહુદેવ—રક્ષગણી અને રીંછડી.

કુબ્જ—અધુએ, પણ ભીંજડી જેવુંતો નહીજ પણ હવે જરા છોક-  
રાંઓને ખોલવા દેશો ?

—૦:૦—

( કંગનવા મોરા કરસે સરક ગયોરે. ) એ રાગે.

ઓખા—સ્વામીજી મારે સાઈં તમે દુઃખ સધુંરે,

મે આવડું નોતું જાણ્યું, સખીએ રત્ન આણ્યું—ટેક.

અનીરૂઢ—પ્રાણ થકી પ્યારીરે, ન્યાલુ છખી જોઈ તારીરે;

હવે દવારીકામાં જઈશું,

મોજ મજમાં ત્યાં રહીશું;

દીલ ગમતી હોંસ કરીશું, ફરશું સ્વચ્છપણેરે—સ્વામી.

ઓખા—પ્રીતમ તમારી મરજીરે, ધારો તેમ કરો વરજીરે;

હું આવું તમારી સાથ,

પ્રીતમ જલ્યો મેં હાથ,

અહમાએ મારી ગાંઠ, સાથ છુટસે નહીરે—સ્વામી.

( બધું પાત્ર સાથે મળી ઈશ્વર પ્રાર્થના કરેછે. )



( કતેહ પોકારો ધમ ધમ. ) એ રાગે.

બધા—જગ કરતાને ધન ધન,  
 નમન કરીએ તન મન,  
 પ્રાર્થના કરીએ સરવેજન,  
 કરીએ સઉ વંદન વંદન—ટેક.  
 ઓખા અનીરૂધનો મેલાપ,  
 ચીત્ર લેહાના પ્રતાપ,  
 ખીરાજ્યા પ્રભુ આપો આપ,  
 સીવજીના સરાપ સરાપ—જગ કરતા.  
 પ્યારનું આછે આખ્યાન,  
 ઓખા બાર્છનું કીધું ખ્યાન,  
 અનીરૂધ પદ્મન સંતાન,  
 ટુંક ટુંક કીધું ખ્યાન ખ્યાન—જગ કરતા.  
 હેરી લેહેજતદાર લખાણ,  
 ગુણીજન કરે ગાન,  
 સ્વાદીષ્ટજન કરેછે પાન,  
 વચિ સુરમાં રાગ તાન—જગ કરતા.

રચનાર

રા. રા. અમરતલાલ નારણદાસ હહેરી.

# નંદરાજા અને સતી સુલોચના

અથવા

## નંદ ખતરીશી નાટકમાં

## ગવાયલાં ગાયનોઃ

—૦:૦:૦—

ઈશ્વર પ્રાર્થના.

( ખુદાવંદે દો આલમરા, કરીમા પાસખાં દાવર. ) એ રાહ.

ઓ ઈશ્વર તું ખરો સાહેબ, પવીત્રછે હમારો હર;  
 નથી તારા વીના ખીનો, કોઈ સંસારનો પરવર—ટેક.  
 રચ્યું એક પળમાં સૌ મંડળ, એવાછે તું શક્તિવાન;  
 નથી તારાથી કોઈ અનળન, તારો આભારછે હમપર—ઓ ઈશ્વર.  
 જગત તારા સ્વાધીનમાં, કીધું પરવેશ આ આધીનમાં;  
 જડયો આકાશ પ્રાધીનમાં, કળા તારીછે ધન ધન હર—ઓ ઈશ્વર.  
 પ્રભુ શુભ લછન કીધાં, પ્રસન્ન થઈ દરશણ દીધાં;  
 'પ્રહમ સ્વરૂપ વરણ સીધાં, કર્યાં આજુદ તું શંકર—ઓ ઈશ્વર.  
 હરી હર હર જપીએ નીત, તું સવધું રાખ હમારું ચીત;  
 છે 'સૈયેદાની' એવી રીત, વચન મારો તું પ્રસીધ્ધ કર—ઓ ઈશ્વર.

—૦—

## ધોળીની આગળ રાજાઓ પોતાનું નામ

## પરગટ કરવું.

એત.

રાજા—કરું પલવારમાં હું રાયને રંક,

રંકને કરું પલવારમાં રાય,

મારે વશ સૌ કોઈ, કોઈને વશ હું નહીં,  
પુત્ર, મીત્ર, સજ્જન, સૌને સરખાં રાખું હું,  
મારણ પાલન કરનાર છું હું,  
માત્ર એક પર દેહમાં જીવ ધાલી શકતો નથી,  
લાખો જીવ વગર હું બાહાર નીકળતો નથી.

—૦:૦:૦—

**ધોળી પોતાનું નામ પરગટ કરેછે.**

છાપો.

ધોળી—અંગે રાંકને રાય ધરે, રાંક રાજસો દીસે ખરે;  
શામે માહા સુલતાન, પામે ખુબ માન.  
એક વસાનો જન, તેને કશું લાખ વસાનો જન;  
તે જગતનું ઠાંકણ રૂપ શાબાવે તાહેરું,  
તેને હમે શાબાવીએ સમજી લો નામ માહેરું.

—૦—

**ધોળી રાજા આગલ સુલોચનાનું નામ  
પરગટ કરેછે.**

છાપો.

ધોળી—વરણ સૌથી રાંક, રાંક રાજથી જાનો;  
જાતી શીરોમણ રાણ, આણ માને જથ જાનો;  
તમને જીતેતે, તે તમથી નવ જીતાએ;  
પદમતી નારનો તે, ધણી કહેવાયે.

—૦:૦—

## રાજાની મતી પ્રવાયી આકાશવાણીથી રાજાને શીખામણ મલવી.

( કામણ દીસેછે અલખેલા, તારી આંખમારે. ) એ રાહ.  
જુહું જુહું જીવત ખરું જનમારે, રાજ માનમારે—ટેક.  
જુહી ઝનુતી જુહી જાયા, જુહી મોહ ભરેલી માયા;  
કામ કુંપછે કાયા, રાજ માનમારે—જુહું જુહું.  
આતશખાજ કોઈ નવસાજ, તે દેખી શું થાયછે રાજ;  
આ બાજી તું આશામાખી, માનમારે—જુહું જુહું.  
કોકટ ફેલ કરીને ફટકે, ધંધરને ચરણે અટકે;  
ફટ નજરે ભટકે, પડે નર્પમારે—જુહું જુહું.  
ધીરજ રાખી મનમાં વિચારે, સત્યપણુએ તુજમાં ભારી;  
ખેલખનસે ખોટો રાજ માનમારે—જુહું જુહું.

## ગુણકાએ રાજાની દરબારમાં ગાયત્રી કીરતી.

( ભોળી મોરા રામા કાંદાં ગયોરે. ) એ રાહ.  
નંદરાયજી પંકાયા તમે પુરમાંહીરે, ( બે )  
પુરમાંહીરે ભલા પુરમાંહીરે—ટેક.  
કીરતી પથરાઈ આપણી ભરપુરે,  
શુરયત્રી હું આલે વંદુરે—નંદરાયજી.  
સતવાદી કેહેવાયા, ફનીઆમાંછે દાહયા,  
વાયા કોઈ યત્રી નહી જાવોરે—નંદરાયજી.  
અંચલ પ્રધાન, છે નીતીવાન;  
ધ્યાન એનું છેજી તમારી માંહીરે—નંદરાયજી.  
રેયત આપણી નીરબય, આફેછે આપણો વિજય;  
ભય રાખે નહી કોઈ નશ માંહીરે—નંદરાયજી.  
આયુષ્ય વધનો તમારું, આહીએ હમે વાર;  
ધંધર સાઈ તમારું કરોરે—નંદરાયજી.

## રાજાએ સભામાં પ્રધાન ઉપર ગુસ્સે થવું.

બેત.

શું સભા મધે જાય માફ વચન, ત્યારે હું શેનો રાજન.  
અપભોગતો પેહેલો મને, ત્યાર પછી નડસે તને.  
હમણા જઈ ન કરો સહી, તો આજ થકી પ્રધાનજ નહી.  
આકર હોય તે પાજે બોલ, માણસ હોય તે પાલે કોલ.  
મહીપતીનું રાખે માન, તેનુંજ નામ પુરો પ્રધાન.

—0:0—

## રાજાએ સુલોચનાની છત્રી જોઈને મોહી પડવું.

( બાલો બાલો બાલો આજ બંગાલમે ઘુંઘરી બાલો. ) એ રાહ  
લાગીછે મોહન કટારીરે, મને મોહન કટારી લાગી;  
લાગી લાગી લાગીરે, મને મોહન કટારી લાગી—ટેક.  
તું માફ તનને તું માફ ધનછે, તું પ્રાણ પ્રીયાછે મારીરે-મને.  
તને જોયા વિના મન માફ બમતું, તુજ વિના દુનીઆ  
અકારીરે—મને  
માફ દીલ ખુશી કયારે થાયે, તને ફર માની રાણીરે-મને.

—0:0:0—

## રાજાએ પ્રધાનના ઘરનું આરાણું ઠોકવાથી પ્રતીહારે પુછેલો સવાલ.

બેત.

કોણુછેરે બાઈ માહાજન રાત, જેની હોય તે આવજો પ્રભાત;  
નહી ઉઘાડું માફ દવાર, જોઈ થાસો નહી લગાર;  
જગ ને કોઈ ધનનો ઘણી, જગે જેને ચિંતા ઘણી;  
જગે અંધારી રાતે ચોર, જગે મેઘ વરસતે મોર;  
જગે જેના ઘરમાં સાપ, જગે દીકરીઓના બાપ;

જાગે જાગે માથે વેર, જાગે જો કરે બહુ કેહેર;  
 જાગે જો જાગે જાગે જાગે, જાગે જો જાગે જાગે જાગે;  
 જાગે જો જાગે જાગે જાગે, જાગે જાગે જાગે જાગે;  
 જાગે જાગે જાગે જાગે, જાગે જાગે જાગે જાગે;  
 જાગે જાગે જાગે જાગે, જાગે જાગે જાગે જાગે.

—o:—

**રાજાએ પ્રતીહારને આપેલો જવાબ.**

બેત.

ઉઘાડ બાઈ હું છું નંદનરેય, પ્રધાન ધર કરવો પ્રયેય;  
 ઘણું જરૂરનું છે મારે કામ, તે મોટે આવ્યો છું આ હામ;  
 સીંચ ઉઘાડી પગે લાગ, જો જોઈએ તે મુજબાસ માગ.

—o—

**પ્રતીહારે રાજાને આપેલી શીખામણ.**

બેત.

સાંભળો રાજાને મેં વર્ત્યું તમારું મન,  
 આવેલા ચોર નીસરે કે રમવા નીસરે જાર;  
 મોટે જાણે પાછા ફરી રાખી પોતાનો ભાર,  
 પ્રધાન ધર નહીં માહેરો, સ્ત્રી સાથે શું છે કામ;  
 અડધી રાતે એખલા કેમ આવ્યાછો આ હામ;  
 તમે રાય પુરુષની જાત સ્ત્રી સાથે શી કરવી છે વાત.

—o:—

**રાજાએ ગુરૂસે થઈ આપેલો જવાબ.**

બેત.

હું જેમ જેમ રાખ્યું છું ભાર, તેમ તેમ તું લગાડે છે વાર;  
 હમણા વાત કરે સેહેલ, ઉઘાડ નહીં તોડાવીશ આ મેહેલ;

મારેતો મન નથી કાંઈ એક, તું મનમાં આણેછે ભેદ;  
પ્રધાનનો તો પ્રાણુજ લઈ, તુજને તો બારે દંડ દઈ;  
તેમાં તારું શું છે જોર, નગર વસે તે મારે ચોર;  
તુજમાં દાદાપણ હોય આજ, ઉઘાડ સરસે તુજ કાજ.

—૦૦—

**પ્રતીહારે લાંચ લીધાથી રાજાએ પોતાના  
મન સાથે વીચાર કરવો.**

એત.

દ્રવ્ય દેખી કરે સૌ પ્રીત, દ્રવ્ય દેખી કરે વિપ્રીત;  
દ્રવ્યે જીવ જાયે અમે દ્રવ્યે રહે, દ્રવ્ય પેલાને દાહો કહે;  
દ્રવ્ય ચોર અને દ્રવ્ય શાહ, દ્રવ્ય રંકને દ્રવ્યે રાહ;  
પ્રજાનું કારણ તે દ્રવ્ય, દ્રવ્ય થકી શામિ સર્વ;  
બીટી નો દીધી પ્રતીહાર, ત્યારે તેને ઉઘાડયું દવાર;  
મોટે દ્રવ્ય તુંજો મોટું, તુજ વિના સર્વે ખોટું.

—૦—

**રાજાની મતી કરવાથી પ્રતીહારે ઈશવરને  
કીધેલી અરજ.**

દોહરો.

ધર્મ કર્મ સૌ વિસર્જો, થયો અગ્નિવશ અંગ;  
ખાણું કાંઈ સુજે નહી, રાહમાં શું લાગ્યો રંગ;  
વિસર્જો ઈશ્વર દેવતા, વિસર્જો લાજ મરજદ;  
વિસર્જો મહેલ પુર મેડીઓ, પ્રેમદા શું લાગ્યો વાદ;  
ધર્મ રાજને જાણતું, નથીરે એવું કામ;  
વીવજ ચીતથી આપ્યા, છલ કરવા આ કામ;  
મોટે ઓ પરમેશ્વર કરણા કરનો આજ;  
સતીતણું સત રાખવા મહેર કરે માહારાજ.

## • રાજાને આકાશવાણીથી શીખામણ મલવી.

( બદલગયો નયનારે. ) એ રાહ.

સતીને ના સતાવરે, સતીને ના સતાવરે;  
હો નંદરાયજી, હો નંદરાયજી—ટેક.  
કૂકર્મનું કામ નહીજ સાઈ, દુષ્ટ કર્મછે નકાઈ;  
ચંદ્ર થઈને ચાતુર સુક્યો, તેમ થશે નક્કી તાઈ—સતી,  
રાવણ સીતાને હરણ કરીને, આપર તે નહો કાવ્યા;  
હનુમાનજીએ લંકારે બાળી, રામચંદ્રે દબાવ્યા—સતી.  
એવા સમર્થનું ચાલ્યું નહીરે, ન ચાલશે તાઈ કાંઈ;  
મોટે વીચારી સમજ રાજ, દીલમાં રાખ સફાઈ—સતી.  
ચંચલ મળ ધણું શું કહું, દીલમાં સમજોછો બહુ;  
ધંધરની મહેરથી શીખજોદેઈ, વીચાર કરોછો શું બહુ—સતી.

—૦—

## પ્રધાનના આવવાથી રાજાએ ખુશાલીનું ગાયન ગાવાને ગુણકાને પ્રમાવણ.

( ભોગી મારુ રામા કાંહાં ગયોરે. ) એ રાહ.

આવ્યા આવ્યારે પ્રધાન ચંચલ આવ્યારે; ( બે )  
અથ અસુલ્ય ખરીદ કરી લાવ્યારે—ટેક.  
રાજ થયા ખુશી, રૈયત પણ યાશે ખુશી;  
ખુશ ખુશાલી દરબારે થઈરે—આવ્યા આવ્યારે.  
થયાતા અપસુકન લેવા ગયા ત્યારે;  
તે અપસુકન કયાં જતા રહ્યારે—આવ્યા આવ્યારે.  
ચંચલ પ્રધાન વિચાર, એવા વેહેમ ન કરીએ;  
એવા સુકનથી નહી દરીએરે—આવ્યા આવ્યારે.  
દલગીરી થઈ દુર, ખુશાલી થઈ બારપુર;  
ધંધર ખુશાલી હમેશ એવી આપોરે—આવ્યા આવ્યારે.



પ્રધાનના અંતઃકરણમાં અધર્મનો પ્રવેશ થવાથી  
પોતાની સ્ત્રીને ધીકકારવી, અને બનેની  
વચ્ચે અરસપરસ થયેલા જવાબ.

(કંગનવા મારા કરસે સરક ગયોરે.) એ રાહ.

સુલોચના—સ્વામીજી મારા રૂઢયથી રીસ છોડોરે,  
હું કહું છું સાચી વાત, માનોજી ખરેખાત—ટેક.  
આપણુ લગાડ્યું નથીરે, જાતે હું છું સતીરે;  
ઈશ્વરે રાખી લાજ, સમજોની સ્વામીરાજ;  
તમે રીસ છોડો આજ દાઝ લાવો મારીરે—સ્વામીજી.

પ્રધાન—દુષ્ટ તું શું બોલેરે, મીઠ્યાવેણુ તોલેરે;  
વિઠીને શાલ કયાંથી, ગજામાં હાર સાથી;  
શક ખરો મને આહાંથી કયાંથી તું સમજાવેરે—સ્વામીજી.

સુલોચના—ઝોઠી નજરે આવ્યોરે, રાજાતો નહી કાઢ્યોરે;  
દીકરી કરી હાર આપ્યો, પીતા કરી મેં થાપ્યો;  
પુત્ર પરતાપે દાપ કાપ્યો, આપ્યો મને હારરે—સ્વામીજી.

પ્રધાન—ભાઈ બાપ કોને કેહેછેરે, શીખામણુ કોને દેછેરે;  
મન વશ ન રહ્યું તારું, શું સમજાવેછે વારું;  
નુર ખોડુંછે તે, મારું તારું કાળું કરરે—સ્વામીજી.

સુલોચના—પીયુજી જરા વીચારોરે, અખજાપર દયાં લાવોરે;  
નીર અપરાધી છું હું, શી દુઃખની વાત કહું;  
ઈશ્વર જાણેછે સહ બહુ નહી બોલાવોરે—સ્વામીજી.

પ્રધાન—ડાઘ મારા મનમારે, વ્યાપી રહ્યો તનમારે;  
અપ નથી મને તારો, પીએર જઈ પધારો;  
ગમે તેમ માજ મારો, તારો ધાત થાશેરે—સ્વામીજી.

## પ્રધાને સુલોચનાને કાઢી મુકવાથી સુલોચનાએ કીધેલો વિલાપ.

લલિત છંદ.

અરર કોપ શું ઈશનો થયો, ગરીબનીપર કેમરે રૂઠ્યો;  
કવણુ વાંકથી કર્મ આ કુટુંબું, કર્મ હીણ હું કયાં હવે જવું.  
નીઠકલંકી હું તે છતાં કહે, અધર્મ નરની પાપણી મને;  
નહી શુભાયલા ખોલ કેમ શુભું કર્મ હીણ હું કયાં હવે જવું.  
મનની વાત સૌ મનમાં સમે, કૃપની છાયડી કૃપમાં સમે;  
દુઃખતણી વીતી કોણને કહું, કર્મ હીણ હું કયાં હવે જવું.  
અરર સ્વામીરે શી વલે થસે, દીવસ દોહણલાં શી રીતે જશે;  
અરર કોણને દોષ હું દર્શી, કર્મ હીણ હું કયાં હવે જવું.  
મર્મ ખોલતો ભોક ઉચરશે, તીરસકાર સૌ મુખથી કરસે;  
મુખ શું લઈને પીયરે જવું, કર્મ હીણ હું કયાં હવે જવું,  
અરર લાજ તું રાખજો હરી, સ્વામી માહેરો કેમ ગયો ફરી;  
નસીબ માહેરું આજરે કુટુંબું, કર્મ હીણ હું કયાં હવે જવું.

—૦:૦:૦—

કામદારે રાજાના મેહેલમાંથી સુલોચનાની

છબી લાવવી અને પ્રધાનને આપવી અને

તે ઉપર પ્રધાને વિચાર કરવો.

બેત.

હા ! હવે મારી પુરી ખાતરી થઈ, કે અંતે સુલોચના રાજા સાથે  
લપટાઈ;  
પણ એ સુલોચના તારા ફરેખને ઢાંગ, અને તે સાથે તે તરેહવાર  
દેખાડ્યા સોંગ;

જે જોઈ આ કાળજપર પડ્યો દુઃખી વિચાર, જેથી નથી રહેયો  
મારામાં ઈનસાની બાર;  
હવે તેં કીધી મારી દોલતને આરામ હરામ, તારા ખુરા વીચારથી  
જરખાદ કરીશ રાજનો પ્રાણ.

—:0:—

**સુલોચનાએ પોતાના સ્વામીના કાલાવાલા કરવા  
અને પ્રધાને તેનો તીરસ્કાર કરવો.**

બેત.

સ્ત્રીની દુષ્ટ ચાલથી થાયેછે હાણ, વીપત અને દુઃખ સોસી જાયે-  
છે પ્રાણ;  
સ્ત્રીની દુષ્ટ ચાલથી તીપજેછે માઠાં સાર, મારા જેવા દુઃખી પતી-  
ઓ થાયેછે હારમાર;  
ધન્યર વિસે કેવો હોય દુઃષ્ટ નારીને ખ્યાલ, જેમ આંધળાના હાથ-  
માં જળતી મસાલ;

—0:0—

**સુલોચનાએ પોતાના સ્વામીને આપેલો જવાબ.**

બેત.

અરે પ્યારા સ્વામીરે વાહાલા બરથાર;  
વગર વાંકે ના બોલો માઠા શબ્દ લગાર;  
આવા દુષ્ટ શબ્દથી ધુજેછે મારું શરીર;  
એવા ખોટા વેહેમથી મારું મન બળેછે ફરી;  
રે વાહાલા ! હું તમારી પરણી સ્ત્રી છું;  
તમારા રૂઢિ સિવાય સર્વથી દુર છું;  
સલુકાર્ધને નીતીનાં છે મારામાં બંડાર;  
નેકીના સંતીપણમાં હું છું અપાર;

સુતોચનાએ પોતાના સ્વામીને અનેક રીતથી  
સમજાવતાં તે નહીં સમજવાથી ઈશવરને  
અરજ કરવી.

(કાંદાં પાળી કાંદાં પાળી ચાર.) એ રાહ.

કયાં જાળી કયાં જાળી આજ, પ્રભુ હું કયાં જાળી કયાં જાળી આ-  
જ—ટેક.

આંખ ફરકતી હતી મારી જોવારે, સ્વપ્ને રીસાયો મુજતાત—પ્રભુ.  
વિવલ યદ આયો દેખાયો, સતવાદી નંદ માહારાજ—પ્રભુ.  
દીકરી ગણીને હારજ આયો, યાપ્યો પીતા કરી મેં તાંહાર—પ્રભુ.  
કેમ કરું કયાં હવે હું જાળી, ઇશ્વર તું રાખજો લાજ;—પ્રભુ.

—૦૦૦—

પ્રધાને નીરદય થઈ સુતોચનાને કાઢી મુકવી  
અને રાજાનો પ્રાણ લેવાનો વિચાર કર્યો.

(કામણ દીસેછે અલખેલા તારી આંખમારે.) એ રાહ.

ફટફટ બુંડી લળળ્યું મારા કુળનેરે;

નફટ કુળનેરે, ખાધી ધુળનેરે—ટેક.

મળી ગઈ રાજાની સાથે, છેડો મુક્યો તારે માથે;

હાથે માર્યામાં ધાલી ધુળનેરે—ફટફટ.

ખેબુનીઆદ થઈ તું નારી, મારે મન તું થઈ અકારી;

મોહીત રહી જાવજની શુળનેરે—ફટફટ.

વર્ધિયાનછે નામજ મારું, કરુંછું કામ હું ધારું મારું;

નીચે હીલું રાજાના મૂલનેરે—ફટફટ.

ખેત.

છુપું રાખી દીક્ષમાં કીતાનું જોર;

રાગ આગળ જાળીછું મારે રાખી મીઠાસને મહેર.

## સુલોચનાએ પોતાને પીચેર જતી વખતે જંગલમાં કીધેલો વિલાપ.

( પીચાકે ચીત્રણન પ્રીતમ પ્યારે. ) એ રાહ.

દીનખંધુ તું થઈને દયાળું, કેમ અળખાને ઝુગવેરે—ટેક  
જંગલ જંગલ રખડી હું થાકી, વાઘ વરતો દરાવેરે;  
પરમ કૃપાલુ છો પરમેશ્વર, દુઃખથી ન કેમ છોડાવેરે—દીનખંધુ.  
રસ્તો નથી જડતો પીચેરનો, આથી તું મુજને હરાવેરે;  
બક્તિ તારી હું દીનનીશ કરું, કેમ ન દીલમાં દયા લાવેરે—દીનખંધુ.

—૦:૦—

સીતાજીના મહીનાની રાહ.

રખડી રખડી થાકી જંગલમાંહે, નથી કાંઈ મુજતું;  
કોમળ રૂદ્ધ કરે કલ્પાંત, સદાજે સુખી હતું—ટેક.  
નંદ રાજ્યએ આપી બગાડયું, માહાર કાજરે;  
પ્રાણ પતીએ તજી મને છેક, ઉતરાવ્યા મુજ સાજરે—રખડી.  
શીર છત્રના દરશણ સીવાયે, રહેવું તે દુઃખ બહું;  
દુઃખની વીતેલી આ વાત, જઈ કોને કહું—રખડી.  
દીનખંધુ હું તુજને વંદુ નમ્રતાથી આજરે;  
નથી ખીનો એકે ઉપાય રાખ મુજલાજરે—રખડી.

—૦:૦—

લલીત છંદ.

કેમ હવે કરું કંથને મહું, અરર કંથડા વિયોગથી બહું;  
કર્યાં હસે અધાર પાપ મેં અરે, સજા થઈ મને હાય હાયરે.  
નથીજ માહેરું કોઈ આ હામરે, અરરછે પ્રભુ તારું નામરે;  
શું કરવા અરે જન્મ આપીયો, અપરાધ શો કર્યો દોષ લાગીઓ.

—૦:૦—

## • સુલોચનાના અતીશય કલપાંતથી આકાશ- વાણીએ આપેલી ધીરજ.

( સખુરે સખરી તું પકડ ગુલનાર. ) એ રાહ.

ધીરજ્વર ધીરજ્વર સુલોચના નાર;  
સતી થઈ કેમ પામેછે તું હાર—ટેક.  
અર્ધમએ પકડીછે તારીરે પુક;  
સત ચુકવવાને ફરેછે એ મુઠ—ધીરજ.  
નકી માનતે સત્યનો છેરે જ્ય;  
સતીનાર તું રાખતી નહી ભય—ધીરજ.  
પ્રભુ સત્યનો નીગેખાનછે;  
સત્ય ઉપર સદા તે મહેરખાનછે—ધીરજ.

—:0:—

## સુલોચનાને માથે વાણીઆનો છોકરો મારી નાંખવાનું ખોટું આલ આવવાથી તેણીએ કીધેલો વીલાપ.

( કુંવરી કુવર મારા લાડકા. ) એ રાહ.

કયાં જઈને હું શું કરું, કરું જીવન ત્યાગ;  
દુઃખ શી રીતે સંચરું ન સુને એકે લાગ;  
સુખ સદા ગયું હાથથી.  
ઘરની નીકલી વનમાં ગઈ, વનમાં લાગીજ આગ;  
આ વાત જઈ કોને કહું, કયાંથી નીકળ્યું અભાગ;  
સુખ સદા ગયું હાથથી.  
રઝગતી મરીશ હું એા હરી, કરું હવે શું ઉપાય;  
માઠી દશા થઈ માહેરી, પ્રભુજી કરો સાહે;  
સુખ સદા ગયું હાથથી.

છોકરાનું મૃત્યુ સાથી થયું, હું છું નીરમ્પરાધી છેક;  
 શેકાણી કહે દાકણી મને, શેક શાણો વિવેક;  
 સુખ સદા ગયું હાથથી.  
 રવામી કેવોછે માહેરો, કેવોછે મુજતાન;  
 દુઃખની વીતી કોણ જાણે, પ્યારી મુજ માન;  
 સુખ સદા ગયું હાથથી.

## સુલોચનાએ પોતાના પીતાના ઘરમાં કરેલી ઈશવર પાર્થના.

(જાતે જાતે જાતેરે આતે જંગાલમાં ઘુંઘરી જાતે.) એ રાહ.  
 કરવું હવે શું મારેરે પ્રભુ કરવું હવે શું મારે;  
 હું રહી છું તારે આધારેરે, પ્રભુ કરવું હવે શું મારે—ટેક.  
 સત્ય મેં મારું મુકયું નથી મેં, વારે મારી તું બાતેરે—પ્રભુ.  
 ક્રોધે નંદરાજાએ બજવી, અમરથો આવ્યો દવારેરે—પ્રભુ.  
 સતી સીતાને સાહે કરી તે, દ્રોપદીના પટ પુર્યોરે—પ્રભુ.  
 બળ રાખો તમે તે પ્રમાણે, હું પણ આશરે તમારેરે—પ્રભુ.

## નેત્રકમલશા, નંદરાજા, સતીસુલોચના, અને પ્રધાન, એએએ ચોપટબાજી રમતી વખતે બોલેલા દોહરો.

નેત્રકમલશા—ગંગોદક નીરમળ જશું, સદા પવીત્ર સાર;  
 એવું કૃષ્ણ હોય માહેરું, તો પડ પાસા પોખાર. (પડયા.)  
 નંદરાજા—હંસ ગયો સદૈવર વિશે, દીકું અમૃતસાર;  
 દીકું પણ પીધું નહીંતો, પડપાસા પોખાર. (પડયા.)  
 સુલોચના—સીંહ મૂછ ભારગમણી, કરપીધન સતીનાર;  
 જીવ ગયે પર હસ્ત જશેતો, પડપાસા પોખાર. (પડયા.)

- પ્રધાન—સર્પ દેખી ભીતીનવ કરે, ચોર આગળ ભંડાર;  
કામી આગળ કામની રહે, તો પડ પાસા પોળાર.

બેત.

ખીજીવાર નાખો તો પડે, મારે મન અચરત તે અડે;  
એકવાર પાંચર આવે સોય, સાચું તે માને નહી કોય.  
નેનકમળશા—કહું છું તમને સાચી વાણ, સાંભળો સર્વે ચતુરસુ-  
જાણ;

સાચો ઇશ્વર ભુરે સાખ, નાંખોવાર હજારો લાખ.

દોહરો.

- નેનકમળશા—આંખે આંખજ દિતરે, કેળાં કદલીક સાર;  
જગસ વાસ છોડે નહી, તો પડપાસા પોળાર. (પડયા.)
- નંદરાજ—દેર દીકું દેવનું, દરશન કરવા જાય;  
દરશન પણ પરશન નહી, તો પડપાસા પોળાર (પડયા.)
- મુલોચના—તેજ સહે નહી તાંતણા, મુરો સહે નહી માર;  
દ્રવ્યન સતી સહે નહી, તો પડપાસા પોળાર. (પડયા.)
- પ્રધાન—સામાસેજો સંચર્યો, મુંદર દેખી નાર;  
વીવળ થઈ પાછો ફરે, તો પડ પાસા પોળાર.

બેત.

સજ્જન દીલમાં ધરતો ખ્યાલ, સાંભળીને મારો હેવાલ;  
ત્રીજીવાર પડે પોળાર, તો વાત માનું હું નીરવાર.

દોહરો.

- નેનકમળશા—સીતાસમી નહી મુંદરી, વિદ્યા ધર્મ વિચાર;  
સોને સામ અડે નહી તો પડ પાસા પોળાર. (પડયા.)
- નંદરાજ—ભોજન પીરયું થાળમાં, આપે કરવા હાર;  
દીકું પણ ચાખ્યું નહી, તો પડ પાસા પોળાર. (પડયા.)
- મુલોચના—ઇશ્વર ખેલી સર્વનો, નો ધારાનો આધાર;  
સતરાખે સતીતણું, તો પડ પાસા પોળાર. (પડયા.)



પ્રધાન—મની આગળ પય રહે, અગ્નિ આગળ ગ્રનસાર;  
 ભુખ્યા આગળ ભોજન ન રહે, તો પડ પાસા પોખાર.  
 બેત.

શાસ્ત્રને માનેછે સૌજન, કહુંછું સાંભળો રાખી મન;  
 વેદ વચન કહેવાય આર, પડે પોખાર માનું નીરધાર.  
 દોહરો.

નેનકમળશા—સત્યે બાંધી મેદની, સત્યે બાંધ્યો સંસાર;  
 નો સત હોય આ દીવસે, તો પડપાસા પોખાર. (પડયા.)

નંદરાજ—રત્ન અમુલ્ય શોભા ધણી, લોભે ગયો તે ઠાર;  
 દીકું પણ લીધું નહી, તો પડ પાસા પોખાર. ( પડયા. )

સુલોચના—સત ચુકે નો સાધવી, તો ધરતી ન જીલે બાર;  
 એવું સત હોય મુજમાં, તો પડ પાસા પોખાર. (પડયા.)

પ્રધાન—અણુ આગળ આરસી રહે, ઇંદુ આગળ અંધકાર;  
 જનર આગળ જીવતી ન રહે, તો પડ પાસા પોખાર.

—૦—

## સુલોચના પોતાના પતીને સમજાવેછે.

( બહાજ મેંતો ગધથી ગગરકી સાથ. ) એ રાહ.

માનો માનો સ્વામીજી મારી વાતરે;

હું કહુંછું તમોને ખરેખાત—ટેક.

પતીવ્રતાપણું મુકયું નથી મેં;

કલંક મુકોછો સાને માટરે—હું કહુંછું.

તન મન સોંપી દીધુંછે તમને;

અવર કોઈ નહી સંગાતરે—હું કહુંછું.

હઠીલા થાવો નહી મારા વાહલા;

પીયેરમાં પછાડુંછું જનરે—હું કહુંછું.

દીલે દયા લાવો મને નહી દુભાવો;

તેડી જાવો મનેરે તમે સાથરે—હું કહું છું.  
વાહાલા પ્રાણ પ્યારા, ઉતારો દુઃખના ભારા;  
ખુશી થાયે પીતાને માતરે—હું કહું છું.

—૦—

**જંગલમાં પ્રધાને પોતાના મન સાથે વીચાર  
કર્યો અને રાજાનો પ્રાણ લેવો.**

બેત.

હા: રાજાપર લેવા મુજબ વેર;  
એનું કાળજી કાઢુંતો, વળે મુજબ કહેર.  
નમે શીલસુકનું કામ નહી સમજે ધોભી;  
તેમ રે: સંડાલ તેં નહી પીછાની મારી ખુખી.  
રે! મુજ તેં નહીં જુજ મારી ગહેનતની કદર;  
સુલોચના આગળ ગયો રાખી બદ નજર.  
દગો કરી તું મારેથી નથી કાવવાનો;  
દગો આ ખંજરે તને હાર કરવાનો.  
દગાખોરછે ધન્યરનો જુરો ચોર;  
ખીજને દુઃખી કરતાં, પોતેજ થાયછે ડોર.  
મોટે તું સંડાળને જીવતો રાખવો લાયક નથી;  
તું પાપીને મારવામાં કસું પાપજ નથી.  
તું સંડાળના જીવવાથી પ્રજા દુઃખી થશે;  
ને દુષ્ટ નજરથી સર્વે ઓખોની લાજ લુટસે.  
મોટે આ ખંજરથી લેજી તારો પ્રાણ;  
ને પછી કરું પાપી સુલોચનાની હાણ.

## પ્રધાને રાજાનો પ્રાણ લેવો અને રાજાએ આખરીનું ગાયન ગાવું.

લુસી નીલની રાહ.

અરે ઓ પ્રધાન કીધું શું આ તેં કામ;  
જંગલ દરમ્યાન તેં લીધા મારા પ્રાણ—ટેક.  
રદયમાં દાઘ રાખી લીધું તેં તારું વેર;  
દુઃક કામથી નકી થામે નગ્રમાં બહુ કેર—અરે.  
ન આવી મુજ બાળની તું નેરે દયા;  
મુજ બાળ ઉપર કરજો ઈશ્વર તું મયા—અરે.  
કરપીણ કાળા કામ કરનાર તું રાખજો તપાસ;  
ક્રીયા કરી બલાવજો મારી તું તો બાસ—અરે.

—૦:૦:૦—

## રાજકુંવરનું આવડું અને પોતાના પીતાનું રાખ જોઈ રૂદન કરવું.

લલીત છંદ.

અરર ઓ પ્રભુ આવડાં કશા, દુઃખ વાદળાં હું શીરે દશા;  
ગજગ સો થયો દાટ શો વલ્યો, નશીળનો કુટયો હું નીસર્યો;  
પુત્ર થયું કેમ મુજ તાતનું, પ્રથમ રાતનું કે પ્રભાતનું;  
અરર ધાવ આ સાથી રૂજસે, પ્રીય પીતા હવે ક્યાંથી આવસે;  
પુત્ર કહી મને કોણ તેડસે, મુજ દુઃખે દુઃખી કોણરે થસે.

—૦—

## રાણી આવેછે અને રૂદન કરેછે.

લલીત છંદ.

અરર ઓ પ્રભુ હાય હાયરે, જીવન એકને જીવી કાયરે;  
ધડ ઉમેડીને શીશ કાપીઆં, સુખ ઉમેડીને દુઃખ આપીઆ.  
બવ તુડી પડયો બારે દુઃખનો, નીશ ગલી ગઈ દીસ સુખનો;  
રત્ન લુટીઈ ફર કાળ તેં, બર સમુદ્રમાં કેલીને મને.

ખમી નહી શક્યો કાળ મુજનો, ઝડપ ગોઠવી દુઃખ ફેાજનો;  
 સમય રૂઠીઓ કુર લેખથી, સમજી નહી રહી દેખરેખથી.  
 કદી ન આવશે શી ગતી થસે, અબુધ બાળનું ધંશ શું થશે;  
 તજી ગયા કોહો કોણ આસરે, અવર કોણનોછે વિશ્વાસરે.  
 પીતા વના કહે બાળને સહિ, અરર કંથ આ કલેશ કાં સહુ;  
 અરર હાયરે હાય હાયરે, રદ્ય ફાટીને રાખ થાયરે.

**સીપાઈઓનું' પ્રધાનને બાંધીને લાવવું  
 અને રાજકુંવરે તેને પુછવું.**

બેત.

રખે વજર જુકું આચરે, આવ્યો કાગવણ ખુટે મરે;  
 નહી મુકુ તુજને આદીશ, નીચ પાસે છેદાવું શીશ.

—૦:૦—

**પ્રધાને રાજકુંવરને આપેલો જવાબ.**

બેત.

મુજને અથ લેવા મોકલ્યો, મારે મોહોલે આવ્યો એખલો;  
 વીટી શાલ દીવી પ્રતીહાર, મુજ પત્ની સાથ રમ્યો તે જાર.  
 મોટે મુજને આવ્યો ખાર, મેં માર્યો રાજા નીરંધાર,  
 વણુ વાંકે મારે આપેર, તો પેલે બવ વાળીશ હું વેર.

—૦:૦—

**પ્રધાનના બોલવાથી રાજકુંવરે આપેલો જવાબ.**

બેત.

પ્રધાન નહી હતો એવો મારો બાપ, પતીજ કરી આપેલો ખુન  
 નહીતો તુજને મારું આદીશ, નીચ પાસે છેદાવું શીશ. કરું મારું

## એટલામાં સુલોચનાનું આવધુ' અને રાજ કુંવરે તેને કેહેવું.

સાચું બોલ અએ સતીનાર, નેથી ઉગરસે તારે બરથાર;  
નહીતો એને મારું આદીશ, તે હત્યા ખેસસે તુજ શીશ.

—:0:—

## સુલોચનાએ રાજકુંવરને આપેલો જવાબ.

બેત.

સતી જીકું બોલે જારે, ખસાંડ તુટી પડે ત્યારે.  
સતીનાર નો બોલે આજ, તો પ્રયત્ન જાય પાતાજ;  
સતી સત નો ચુકે આજ, તો વિશ્વાસનું કોણ કાજ ?  
સતનો સુરજ સાખીયો, સતનો બેલી સૌ કોઈ;  
સતી સત ચુકે નહી નો કૂળ અવલ હોય;  
કહોતો અગ્નિ ઉપાસીએ, કહોતો રાંધુ ખીર;  
હરતી બાંધુ કાચે તાતણે, એટલી રાખું ધીર;  
કહોતો જળ બાંધું ગાંડડે, કહો તે કશું ઉપાય;  
કરી દેખાડું પારખું પતીજ તમારી થાય.

— ૦:૦:૦ —

## સુલોચનાના બોલવાથી પ્રધાને ગુરસામાં આપેલો જવાબ.

બેત.

જેને માયે પડે તેવન પગલે મેરું ચઢે;  
ગંધે ખીર અગ્નિમાં જાય, તે સતી નહી શુરી કેહેવાય;  
કાચે તાંતે બાંધે ગજ, તે અસ્ત્રી ચરીત્ર ઉપર ધજ;  
તે મોટે જુકીછે એ નાર, ગમેતો વણ વાંકે માર.



## સુલોચના ઈશવરને અરજ કરેછે.

નારાયણં.

પ્રણામું હું વારંવાર ધધર સાહે દાસીને કરો;  
જ્યદેવ પરમ દયાલ પ્રભુજી દાસીના સંકટ હરો;  
એક ચીતે નામ દ્યે તે પતીત પાવન થાયછે;  
જેપર કૃપા થાએ તમારી, પાપ તેના જાયછે;  
શરણે તમારે આવે તે નાર થાએ જગમા નીગડરો;  
જ્ય દેવ પરમ દયાલ પ્રભુજી દાસીના સંકટ હરો.  
જાણી અનાથ મને મારી વારે ચડતો શાંભલા;  
હું સત્ય કહું સત્ય કહું મેલી મનના આમલા;  
આધાર તેના થાએ જોને માથે કામલ કર ધરો;  
જ્યદેવ પરમ દયાલ પ્રભુજી દાસીના સંકટ હરો.

—૦—

સુલોચનાએ ઈશવરને અરજ કરવાથી અપહરા-  
એ આવીને અમરત કુંપી આપવી.

( પ્યારી નામ સાંભળી યોધુ ઉદાસ. ) એ રાહ.

સતી તારું સત્ય ન વરણ્યું જાય;

સ્વર્ગમાંહી પલ્લુ તે માટે જ્ય જ્યકાર બોલાય—ટક.

સાખી.

સ્તુતી તારી સાંભળી, ખુશ થયા વિશ્વાધાર;

તે કારણથી મુજને માકલીછે આ વાર—સતી.

સાખી.

પ્રીતિ બેતી લેને તું અમૃત કરો કુંપ;

મુડદાં ઉપર છાંટસે, સજીવન થશે ભૂપ—સતી.

રાજાનું સજીવન થયું, પ્રધાનનું ઘુટણું અને  
બધા મલીને ખુશાલીનું ગાયેન ગાણું.

( કૃતેહ પોકારે દંમ દંમ. ) એ ગાહ.

આંતે થયો જ્ય જ્ય, સુલોચના થઇ નીરબય;

નંદરાયનો ગયો ભય, સત્યનો થયો જ્ય જ્ય—ટેક.

વિધે થયું સઘળું દુર, ખુશાલી થઇ ભરપુર;

પ્રધાનનું ગયું છે તૂર, રહ્યોત મનમાં આબુ શુર—આંતે.

ઓછવ નંદ નગ્રમાં થાય, હંધરે કીચીએ સહાય;

સત્યની બાલીએ ખાંચ, પ્રજા મનમાં બહુ હરખાય—આંતે.

સત્યની સરસાઈ થઈ, સત્યે ખુશી આવી રહી;

સત્ય પાકી ખુશી કર્ઈ, જોઈશું આપણે જહીં તહીં—આંતે.

હંધર સત્યનોએ સહાય, રંક હોય કે કોઈ રાય;

સત્યનો તે બેલી થાય, કરેએ ખરે તે ન્યાય અન્યાય—આંતે.



આર્ય સુખોદ નાટક મંડલીમાં

દ્રૌપદો દર્શન નાટકમાં

ગવાયત્રાં ગાયનો.

રચનાર કવીરાજ નર્મદાશકર લાલશંકર.

સૂત્રધાર—વિષ્ણુદાસી જયદાસી મંગળા, શકતીને સ્મરીએ—પ્રભૂ.  
અક કમલ સમયનું નીરખવું, ધર્મ જય ધરીએ—પ્રભૂ.  
રાજ્ય લક્ષ્મી આવકળા કળામાં, દુઃખ સુખ ભરીએ—પ્રભૂ.  
એ સરવેનું દરશન લેવા, એક અહીં કરીએ—પ્રભૂ.

—:૦:—

નટી—(ગાયછે) દ્વાપરને અંતે કનિ આરંભિ પાંડવ કૌરવ જુદ તણિ,  
ને સ્ત્રીએ વંચો અધર્મ કરે વેર દેશનો બાર ધણિ,  
તે સતી દ્રૌપદી પાંડવ પત્ની એક નિશ્ચયે ધર્મ ધરે,  
જય પાંખી પૂર્ણજ; અરિત તેનું આ રંગ ભૂમિપર રંગ  
બારે. ૧

દ્વાપરને અંતે કનિ આરંભિ પાંડવ કૌરવ જુદ વડું,  
ને પુરુષે યોગ્યું અધર્મ હણવા ધર્મ સ્થાપવા કર્મ વડું,  
યદ સહાય મેટો પાંડવનો ને કપટ કૂડબળ સઘડરે,  
તે દૃઢ સંકલ્પી હીના ગાદી રંગ ભૂમિપર ફળણ કરે. ૨  
દ્વાપરને અંતે કનિ આરંભિ પાંડવ કૌરવ જુદ થયું,  
ત્યાં બાહુ પગક્રમ દાખ્યું પાંડવે ધર્મ રાજ્યનું તેજ રહ્યું,  
શકને વર્ત્તાવ્યો યુધિષ્ઠરે ને નવી સૃષ્ટિનો થયો ઉદ્ધ,  
એ રંગ સમયના રંગ ભૂમિપર નોઈ લોક ચિખ ધરે  
હૃદે. ૩



ગાયક—કીરતિ કગત, ધન ધન ધન ધન ધન ધન,  
 શ્રીયે સંપૂર્ણ સોહે રાજ—સકલજન—કીરતિ.  
 પાંચાગેશ્વર રહેજી પ્રસન્ન,  
 વધી પ્રતાપ, દિન દિન દિન દિન દિન દિન—શ્રીયે.

—૦:૦૦—

વિષ્ણુ પાંચા—ઓહો શું આછે તેજ નગરી નોઈ મં સંવત્સરે,  
 નવ ઓળખાયે ત્રણ યોજન, એટલી એ વિસ્તરે;  
 દ્વજ કળથ બ્રજે બ્રજબ્રજે, શીખીર તો કનકાં બરે,  
 રાજ કુટુંબ પરિવાર સૈયે, શોભતાં અહિં તહિં ફરે ? ૧  
 રે કેટલા હાથી ઘણા ઘોડા અને રથ પાલખી,  
 ક્ષત્રીનણી સંખ્યા વળી, સૌખ્યાલ્લણી ના લખી;  
 વેપારિઓ ખેલાડિયો, નોનારની ગણના નથી,  
 શોભા વડીનો લાવ મેછે રાજ દૂપદ માનથી ! ૨

—૦:૦—

ગાઓ પ્રેમ પ્રભુ શ્રીરંગ મારારી

એ છે બયહારી ને મંગલકારી—

મચ્છ થઈ ગતવેદને આણ્યા, શંખાસુરને મારી;  
 કચ્છ થઈ કરકુંસાગર મંથન, ચાદ રતન નિરધારી—ગાઓ. ૧  
 વારાહે પ્રથ્વી પાતાળેથી આણી, હિંગ્લયાક્ષને સંહારી;  
 તૃસિંહે હિરણ્યકશીપુ નિધારી, પ્રહ્લાદ રાખ્યો ઉધારી—ગા. ૨  
 વામને બળિને છળી કરયો ઇંદ્રને, રાજુ એનું કાજ સારી;  
 પરશુરમે દ્વણ્યા ક્ષત્રી સમૂળા, મદમાતેલા બારી—ગા. ૩  
 રામે અભિમાની રાવણ રોળ્યા, નેણે ઈચ્છી બહુ બારી;  
 અદ્ભુત લીલા દાખી દયાળે, લીન ને બકન ઉધારી—ગા. ૪  
 મદનો નથી હરિ નમ્રતાનો છે સત્યલણો કેવારી;  
 બકતનું ઇંદ તે પૂરણ કરતો સંકટ સકળ નિવારી—ગા. ૫

—૦:૦—

**દ્રુપદગાન—**હેડા હેડાની કોઈ રાગે, વેધી મરછ વરે કન્યાએ;  
 વેધી મરછ વરે કન્યાએ, પણ મારું ન મિલ્યા યાએ. ૧  
 મૂને એદ થાય આ નોયે, મરછ વેધી શકે નવ કોયે;  
 કીર્તિમંત ક્ષત્રી સૌ સોયે, પણ શુ વીર ન અહિયાં હોયે. ૨  
 માથે સુગુટ સુકયાએ વાર, હવે માર્ય કરો પણ મારું;  
 કોટે ધાધાએ માતીની માળ, દાગિ વીર્ય પેરો વરમાળ. ૩  
 કો ન ક્ષત્રિજયો નિડે હામ, વિપ્રમાંથી કરો કોઈ કામ;  
 સભાકેરી ને મારી રે લાજ, વળી કન્યાનું સરથે કાજ. ૪

—૦:૦—

( વિપ્રધનુષની પ્રદક્ષિણા કરી ગાણુ સાંધે છે  
 અને તેનો સાથી ગાય છે. )

**વિપ્રનોસાથી—**જૂઓ જૂઓ વિપ્રે ભીડી હામ, ધનુષ છટાએ  
 ધરધુંરે;

કરે કાપડી ક્ષત્રીનું કામ, ધનુષ છટાએ ધરધુંરે. ૧  
 એના જૂઓ અંગ મરોડ, ધનુષ છટાએ ધરધુંરે;  
 ગળ્યાં ગંધી ભૂપતનાં કોડ, ધનુષ છટાએ ધરધુંરે. ૨  
 એના જુલો નેત્રનો લક્ષ, ધનુષ છટાએ ધરધુંરે;  
 શર યોજ્યે કેવોએ દક્ષ, ધનુષ છટાએ ધરધુંરે. ૩  
 એહો એણે વંધ્યાજ મરય, ધનુષ ટાડું કરધુંરે;  
 વરમાળ એ પેરે સદા અદ્ભુત વિપ્રે કરધુંરે. ૪

—૦—

( દ્રૌપદી સખીઓ સાથે વરમાળ પેરાવવા હોએ. )

**સખીઓ—**સહીઅરો આનંદે મંગળ ટાણુંરે,  
 ગાઈએ અવસરનું શુભ ગાણુંરે. ૧  
 રાગજીની પૂર્ણ પડી વડી તેડરે,  
 ગાઈજીનાં અંગા તે પૂરશે કોડરે. ૨

રાજ કન્યા હાથિણી ઉપર બાજિરે,  
 કુમારિકા યમ સહુ ઉજમાજિરે ૩  
 બાઈજીનું પતિત તેજ નિહ ગિરે,  
 કુલે નવે વધાવી પૂછ વાનિરે. ૪  
 શામળીની તક તકતીએ કાનિરે,  
 લજાટની ટિનડી માતી લજકાનિરે. ૫  
 કોટે ઝળકે હીગમણીનો હારરે,  
 વિજ્ઞાપેરે ચમકે બાંહેલી ધારરે. ૬  
 નથનો હીરો ચળકે ઝમ્કે બાજરે,  
 નેપૂરનો રણુકો કરે ગજ ચાજરે. ૭  
 છોટે કેથે બાઈ દીપે નવી દિરિરે,  
 ચોળી રાતી પીળાંએ ચૂંદડી ચીવીરે.

—૦:૦:૦—

મખીઓ—( બીજું ગાયન ) બાઈ કાંઈ દીસે નિરમે કરે;  
 પણ અંતરે તે હરખાય, મનનું માન્યું યાય,  
 પેરાવેએ માળને. ૧  
 બાઈ પેગવીને વરમાળ તે;  
 ઉમાં ગચ્છ વેધૂતી પાસ, ફળો એનીઆશ,  
 ક્ષત્રીવર એહનો. ૨  
 બાઈ હેત તમારું ન વીમરે;  
 અમને છૂટાં પડ્યાંનું દૂખ, યાઓ તમને સૂખ.  
 એમાં સૂખ માનશું ૩

—૦:૦:૦—

દ્રોપદી તથા સુભદ્રા—ધન ધનછે દરો આજ, કિરીટી ઘેર પધારે;  
 વર્ષે તે પુરે ગારેરે, ફરી મંત્રોગ સારેરે—ધન. ૧  
 વાલા વાગણું સજ, અનિંગન ક્ષેમ માગેરે;  
 કુટુંબ મેળો વધારેરે, સુભદ્રા હર્ષ તારેરે—ધન. ૨

નિપરું દાત હું દેજી, જમ કુટુંબ હારેરે,  
 નિભોગ દુખ નિસારેરે, પ્રજા પુરી શૃંગારેરે—ધન. ૩  
 એ હું નોઈય હાવાં, કિરીટી ઘેર પધારેરે,  
 વર્ષે તે પૂરે જારેરે, ફરી સંભોગ સારેરે—ધન. ૪

સ્તુતિ પાઠક—જૂઓ જૂઓ સગા મંડપ આ—

મહા સમૃદ્ધિ ધર્મ રાજાની, ઝળઝળ શામે આં.

રુઝિક શીજાનણી ભૂમિને, નવે રતના, માણુક માલી, પ-  
 રવાણુને, લીલું પાનું, પોળગજ વળી, કીરો નીતમ, ધણીરંગી  
 ગોમેદ બરડિયો, એના રાખી, વિધ વિધ રંગી, અનેક ખીજા,  
 પાષાણોના ઘડયા ધારતે—જૂઓ. ૧

ધણી પૂતળી, કોક ખેતલી, કોક ખાતલી, પંચાગિયેજી, કોવ-  
 જિગાલી, બહુ થયું કેનાં ગંધ રહેલી, પશુ પંખીઓ, જળચર જ-  
 ગું, ખરી આકૃતી, ખગ રંગમાં, ખરે રવજાયે, ધણાક સેખ્યક  
 નર નારીનાં સુંદર મિત્રો—જૂઓ. ૨

સ્વ દ્વીપ નવખંડ દેશ ગિરિ, વંત વાટિકા, વૃક્ષો વેલી, કુલ  
 ફળ ઝાજાં, ધાન્ય શાકને, વનરપતી બહુ, ઝરણુ સરોવર, કોઈમાં  
 તો, કમળ સુનાતાં, સુવાસવાણાં, કૃષા વાવને, નાળાં નદિયો, સમુ-  
 દ્ર સેતુ વાણતગતાં—જૂઓ. ૩

ભુવન અતુર્દેશ, પોળગજનું, ષડ્ગસદન ને નીત રતનું વૈકુંઠ  
 શામે, હીંગનું કેનાસ કચુએ, મૂર્તિઓગાં, નવ ગ્રહ કાડયા, દેશ  
 અવનારો, ગણિ ચીતગ્યાં, ગિવ નિષ્ણતાં, દેવદુગ્ધને મનુજ ક-  
 જાઓ, બહુપ્રભાધિ—જૂઓ. ૪

સર્વર્થ કેરું વડું મિંહાસન, સાદું ભયજ, ઓસીસાં સહ,  
 સુંદર શામે, છત ઠગકનું, સુનાનું પગ, જડિત દિગએ, અવરમ-  
 શીની, ઝૂનઝૂબૂકે, જમણે ડામે, સૂર્યકાંતને મોમકાંતએ, કોરતુમ મ-  
 જિને વળી રચનંતક, દેવને પ્રકાશ—જૂઓ. ૫

દુર્યોધન—શત્રુની સંપત્તિ, દેખી દાઝવું બાણું હૃદય માફં  
 દારૂ કઝૂં તેઓએ, હવે શું જિવવું મફં કે હું મારફં. ૧  
 રાજ્ય ત્યાગ કરીને સેવું વન કે કરજ વિષ પાન;  
 ઉપાય દૂરો કે નહિ, મામા છેલ્લું કહું છું તું માન. ૨

દ્રૌપદી—મૂકાવ દુષ્ટ અન્યાયિની, અળખા થઈ રે નિરાશ;  
 બકત વત્સલ બાહુનરા, આશો કપરનો પાથ—મૂકાવ. ૧  
 વિર ધૂનંધર પાંડવો, રવામી મારાછે દીન;  
 નીચૂં જીવે વળી લાજમાં, આજ પૂરી હૂંલીન—મૂકાવ. ૨  
 વેળા દોહેલી હુંદાગણી, નૃસિંહ સિતું સંભાળ;  
 હોંશેને ન હવેજિએ, તારૂં વરદ સંભાર—મૂકાવ. ૩

કીતરા—પિતા પ્રિયરે, નાટ્ય કળા મારે શીખવી.  
 રૂડું નૃત્ય આવડવું કાંઈ  
 કરૂં ગજ સર્વને ગાઈ  
 નથી હજી નાટ્યકળા સમજાઈ—પિતા. ૧  
 ત્યાં નરનારી મોહાઈ  
 કરે વેશ વાણિ અતુગાઈ  
 બનાવટ રંગલાની વખણાઈ—પિતા. ૨  
 વત સખા દિપે ચિતગાઈ  
 જન નોઈ દોષ શુણ્ણ માંઈ  
 ધરે મિત્રિ નીતીવણી મહતાઈ—પિતા. ૩

વિશાલ—એ હરિ કૃપા સમજિએ, થયા મુકત પાંડવ—ટેક.  
 કપટી દુર્જન દાદમાં, આવી પડિયા સંત;  
 અળ્યા નહી કહિં ધર્મમાં, હરિયે રાખી અંત—એ હરિ. ૧

ટીપાણું તાણું લોહતે, અધિક ઉજ્જલ હોય;  
 પાંચાળીનું વ્રત વડું, સ્ત્રીજસ સંધે સોય—એ હરિ. ૨  
 ઉદે થયો ફરી ભાગ્યનો, ધરી ભૂધરે દાજ;  
 તેર વર્ષ દુખનાં ટાળ્યાં, પાછું મળશે ગજ—એ હરિ. ૩  
 વિરાટ રાણી—( આરતી કરેછે ) રૂઢ દત્ત ઘટેડી વગાડતો સાથે  
 બાણેછે. )

જય દેવી જય દેવી, જય જય પાંચાળી;  
 દર્શન પ્રોટું સુંદર, રનેદાળી કાળી !—જય.  
 યામ સેની દ્રોપદી શ્રી ધર્મ તણી ગણી;  
 દુર્જન બળિયા સાગાં દાણ્યું તેં પાણી—જય.  
 સ્ત્રી વળી પાંચેની પાંચેની પણ હર્ષા નવ આણી;  
 સંકટ નિર્ભય ધીરી ભક્તિ ચક્ર પાણી—જય.  
 ભાયગ ભુંડું પણ વ્રત દૃઢ એનો જય જાણી;  
 પૂજે કુલવંતીઓ પૂજ્ય સતી માની—જય.

પુનિશ્ચિર વિરાટ સૌ ( ઉગા ધર્મ )

ભક્તિ અવિચળ દીનો, જાચીએ હો દેવા—ટેક.  
 આંતર નિર્મળે ગર્વ ગજેલે પ્રેમ પુરે કરીએ અમે સેવા—  
 બા. ૧  
 હિત-ઉદારો સંકટ નિવારો સૂચ કરો પ્રભુ છો તમે તે—  
 વા—બા. ૨  
 તત્ત વિમાને દેવ ઈષ્ટ શ્રી કૃષ્ણ બજી ધરમે વળી રેવા—  
 બા. ૩

રચનાર

કવીરાજ નર્મદાશંકર લાલશંકર.

# રાજા ચંદન અને સતી મધ્યાગરીના. નાટકમાં ગવાયેલાં ગાયનો.

—○○—

અગાઉની નાટક મંડલીમાં ગવાતી ઈશ્વર સ્તુતી.

૫૬.

(વિનતી ધરનો દયાન સજન સૌ વીનતી ધરનો દયાન.) એ રાહ.

સર્વે મળીને—કૃપા કરે ભગવાન, પ્રભુજી કૃપા કરે ભગવાન;  
છહએ હમે નાદાન, પ્રભુજી કૃપા કરે ભગવાન—ટેક.  
આપસત્તાથી કામ આરંભ્યું, તેથી મળે બહુ માન—પ્રભુજી.  
હસ દીશાએ નામ અવીચલ, હો સર્વે ગુણવાન—પ્રભુજી.  
ધન સુખ સંપત્તિ અવીચલ આપો, આપો શુભ માન—  
પ્રભુજી.

“હોશી,” તમને વંદન કરેછે, ગએછે તમાપર દયાન—પ્રભુજી.

—○:○—

જે કંપની હવે આ નાટક કરસે તેમાં નીચલી  
ઈશ્વર સ્તુતી ગવાશે.

. ઊપલી રાહ.

સર્વે મળીને—હો તમે દીન દયાન—પ્રભુજી હો તમે દીન દયાન—  
ટેક.

નારદ શારદ શ્રીવ શ્રગાદી—તમને બળે વેકાન—પ્રભુજી.  
નામ તમારું મુખથી લેતાં—છુટે જગત જંગલ—પ્રભુજી.  
પતીત પાવન અધમ ઓધારણ—નામહે પરમ રથાન—  
પ્રભુજી.

તમને બણ્યા પિનજીવ બરેકે—સર્ગ અત્યુ પાતાન—પ્રભુજી.

ને જન શરણે આવે તમારે—નેની કરે પ્રતીપાન-પ્રભુજ.  
પારસરપરથી થાયે કંચન—નેમ ધાતુ તતકાળ—પ્રભુજ.  
આશા પુરણ કરતો હમારી—જાણીને નીજગાલ-પ્રભુજ.

—૦:૦:૦—

## રાજા ચંદનની દરબારમાં કંચનીઓએ કીધેલી રાજા ચંદનની તારીફ.

( જનભરને જાત જમનાકે ઘાટ. ) એ રાહ.

ધન્ય ધન્ય તું રાજા ચંદન, ધન્ય ચંદનાવતી નગરી તારી—ટેક.  
ઈતસાક અદ્વૈત સતવાદીઓ, સર્વે રેવતને મુખકારી—ધન્ય.  
જગમાં જથ ગાયે નારી નર, પ્રતાપ તમારોએ બારી—ધન્ય.  
મુખએ રાજા ઈંદર જેવાં, હું તારી વારી જાળે બલીદારી—ધન્ય.

—૦:૦:૦—

## રાજા ચંદન ઘણેજ ખુશી થયાથી કંચનીઓ બીજું ગાયત ગાયછે.

( ગર્ભ એકં બે એ. નો દવા પતટ. ) એ રાહ.

વાહેવાહે ગયજી, મુજપર દયા મોટી કરી;  
શું તખ્તાણું જથ તમાગ, જગમાંહીએ બારી—ટેક.  
કોઈ નથી પાછો કર્યો, જગક તમારે દ્વારથી;  
સર્વની ઉમદ પુરી થય, છે તમા આગળ ખરી—વાહે.  
સપંદાએ ક્રમેસમે, દાની ખીનો જાણે કરમ;  
સતવાદી ધર્મના સ્તંભએ, પ્રથમ તમાપર આ હરી—વાહે.  
રાજાઅગર રહે તમારું, તેજ જગમાં તપો;  
નાથ થાનો ને કોઈ, જગમાં તમારો હોય વેરી—વાહે.  
સર્વ યુગ બંડારો, ઉપમાં કઠણ હું રું રું;  
રહેમ મુજઉપર કરો, જાણે તમારી કીંકરી—વાહે.



## સનીદેવે રાજા ચંદનને પુછેતો પ્રમ.

( ગરુડમને દીવ સનમકૃત્રીયા શીર કીસીકુ કયા. ) એ રાહ.

સનીદેવ—શું ધેનમાં ધેરાએ રાજા ? યાની તું હોંશીઆર;  
હું વાત ને પુછું તેનો તું, જવાબ દે નીરધાર—ટેક.  
કહેતો પડું હમણા તુજપર, કહેતો ઘડપણ માંહી;  
ને પાપ પેલેમવ કર્યાં તે, ભાગવો આચાર—શુધેનમાં.  
નેવાં નેવાં કર્મ કરે, કોઇ ને જગતમાંહી;  
તેવાં તેવાં કૃળ આપે, જગતનો આધાર—શુધેનમાં.  
ભાગવો વિન પાપનું કૃળ, છુટશે નહી;  
આ વાતનો ઉત્તર કહે, મનમાં કરી વીચાર—શુધેનમાં.

—૦:૦—

## સનીદેવને રાજા ચંદન આપેલો જવાબ.

ચોપાઈ. ( ભગીઓ. )

સત્ય કહુંછું સની માહારાજ, મારા શીરનાછો તમે તાજ;  
હમણા દુઃખ પડો હગપર, રાખનારછે સત્ય ધસર.  
તેમાં કોઈનું નોર ન ચાલે, નીક્ષયે યાસે લખ્યું ને આ ભાસ;  
મોટે હુંતોરે ખીતો નથી, સત્ય વાત કહુંછુંરે કથી.

—૦—

## રાજાપુંદરીકના લશકરે ચંદનાવતી જીતવા જતી વખતે ગાયલું ગાયન.

( અલેક્સે તું યાદકર અભાહકુ આદમ. ) એ રાહ.

લશકર—ચાલોતી સૌ ચાલો તમે લડવાને આ વાર,  
મારી કાપી દુસ્મનોનો, કરીએ જઈ સંહાર—ટેક.  
કોઇને મારો તેગતગર, કોઇને તરવાર;  
કોઇને મારો વીર બાલા, કોઇને કટાર—ચાલોતી.

યધછે સામા સામી હવે, યાઓની હેંશીઆર;  
 પકડોને જાવો પકડો હવે, કરવો શો વીચાર—ચાલોની.  
 વળડો વાળ જંગના, મારી કરે બેભર;  
 કંતેહ સદાછે આપણીને, દુસ્મનોની હાર—ચાલોની.  
 ચઢીને કીલ્લા ઉપરે, દરવાજા તોડો ચાર;  
 જધને શેહેરમાંહી લુટો, હાટને જાળર—ચાલોની.

—૦—

## રાજા ચંદનના દવારપાલે પોતાના રાજાને આપેલી ચેતવણી.

દવારપાળ—( અરે યો પરી સખજ હો બેહયા. ) એ રાહ.  
 ફરીઆદ ફરીઆદછે રાયજી, લડવાને રાય પુંદરીક આચ્ચા સહી-  
 ટેક.  
 એ અગણીત લસકર નહી નેનો પાર, તે આવીને ઉભાછે કાલ્લાની  
 બાહાર—ફરીઆદ.  
 બહું જુમો પાડેજ મચાવેછે સોર, જણાવેછે પોતાનું જાણએ  
 નોર—ફરીઆદ.  
 કહું મુજને કર તારા રાજાને જાણ, મુકી નથ્ર બાહાર લઈ નીકલે  
 પ્રાણ—ફરીઆદ.  
 તે મોટે માહારાજ યાઓની તૈયાર, કરો હુકમ લસકરને લડવા આ  
 વાર—ફરીઆદ.

—૦:૦—

## રાજા ચંદનના દવારપાલે રાજા ચંદનના પ્રધાન આગલ પોતાની કીધેલી તારીફ. બેત.

મારે તેની પાછળ ચાલું, બાગે તેની આગળ ચાલું;  
 ફરી લડાઈ શરૂ થઈતો, જુમો પાડી નાસી જાઉં.  
 ૧૧

પુરવમાંથી જુમ પડેતો પશ્ચીમ દીશમાં ઉભો રહું;  
 દક્ષીણમાંથી આવે લશ્કર, તો હું વાટ ઉત્તરની બળે.  
 માખી મારું પાંખો તોડું, દાંતે માખણ ચાવી ખાઈ;  
 સો મુખીયો પાપડ ભાંચું, એણે રજપુત હું કેહેવાઈ.  
 નાના બાળક જુમો પાડી, રડતા હોયતો કદી ન ખીજી;  
 તરસ વધારે લાગી હોયતો, બેચાર લોટા પાણી પીયું.

### રાજા પુંદરીકના લશ્કરે અંદનાવતી નગરી આગલ ગાયેલું ગાયેન.

લશ્કર—( વીંદયાવો, વીંદયાવો રાજા શ્રી માટે ) એ રાહ.  
 શુરાજન તનમનથી સૌ ચાલો,  
 શત્રુઓને આપણે, મારી ફાડી કાઢો—ટેક.  
 હીમત રાખના સૌ, અસુરને હંફાવીએ બહુ;  
 શું એનીછે મગદૂર, હીમતે બલકારો—શુરા.  
 કીધાંછે આપણે હેરાન, લખશું અંડાધોના પ્રાણ;  
 આ તરવારે કાઢી જાન, બાલા બચ બચ મારો—શુરા.

### રાજા પુંદરીકના લશ્કરે અંદનાવતી નગરીના કીલ્લા આગલ ગાયેલું ગાયેન.

અંગ્રેજ રાહ.

લશ્કર—ચાલો શુરવીર ધરવી નહીં ખીર, ( બે )  
 મારશું તાંકી તાંકીને ખુબ તીર, ( બે )  
 દુશ્મનોના ઉરાડસું શીર—ચાલો.

## રાજા પુંદરીક અને રાજા ચંદનની વચ્ચે

થયેલા સવાલ જવાબ.

બેત.

રાજાપુંદરીક—મુઠ્ઠી કીલ્લો બાહાર, આવતી રાજચંદન તું;  
સ્ત્રી સરીખો છુપી રહેછે, આ કીલ્લામાં તું શું ?

રાજચંદન—સાંભળો દુષ્ટ પુંદરીક, તું ગર્વ ના કર લગાર;  
ગર્વ તારો ઉતારસે, મારી આ તરવાર.

રાજાપુંદરીક—એવી હીમત રાખેછે તો, તોતું મારું નોર;  
એક પળમાં પોહોચાડું, જ્યાં છે નર્કમાં ધોર.

રાજચંદન—મારા નોરને અએ પાપી, તું બુઝી ગયો આજ;  
હજારોવાર રણમાંહેથી, નાહોડોતો શું નથી આવતી  
બાજ ?

રાજાપુંદરીક—વેદલ સરીખો બકી રહ્યોછે, મોડેથી શું બોલ ?  
કરતી ધાવ આ સર્વે દેખતા, ઉતારું તારો તોલ.

રાજચંદન—ઓ મુરખ શું બકી રહ્યોછે, લે હવે સંભાલ;  
હમણા મોકલું યગપુરીમાં, ને આણું સૌનો કાળ

—○:○—

## રાજા ચંદને વનની અંદર કીધેલી ઈશ્વર પ્રાર્થના.

( દીલકે દેનેસે કીસીરા મુઠ્ઠે ઇનકાર નહી. ) એ રાહ.

ઓ પ્રભુ શું કર્યાં પુર્વે હમે પાપ બારી,

આશી ગતી હમારી;

દીનના દયાલ હમપર આંખ ફરી કેમ તારી,

આશી ગતી હમારી;

શરણે આવે તેનેતો મરણ ન હોય સ્વામી,

તુંતોછે અંતર જામી;

બગતવચ્ચ તું તારું બેસતો જરા નો વીચારી,

આશી ગતી હમારી;

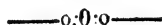
દ્રોપતીના ચીર પુર્યાં ગજની તેવારે કરી,  
 અન્નમેલ તાર્યો હરી;  
 વીદુરની બાજુ જમ્યા ઉગારી અલ્યા નારી,  
 આશી ગતી હમારી;  
 કયાં મારો દેશને કયાં રાજને કયાં સુખ મારા,  
 ક્યું કયાં આવનમા;  
 ત્રાહેરે ત્રાહે હવે સાહે થાને તું મુગારી,  
 આશી ગતી હમારી.



## શાયેરે અને નીરે પાણીની તરસ લાગવાથી પોતાના પીતાને કીધેલી અરજ.

સાયેર અને નીર—(કહું કયા કલકકા સતાયા હું મે.) એ રાહ.

સાંભલો માત પીતા સુખ દાર્ઘ;  
 તરસે કરી જાયછે કંઠ સુકાર્ઘ—ટેક.  
 નો જલ આપ્યે વખતે નહી આપો;  
 તો નહી ત્રાણ રહે દેહે માંહી—સાંભલો.  
 ખીચું નો દુઃખ પડે તે સહીએ;  
 પણ આ દુઃખ નહી સહાયેરે કાંધ—સાંભલો.  
 નોંધએ ત્યાં જઈ પાણી ભાવો;  
 માહો હમારી નો કુશભાધ—સાંભલો.



## રાજા અંદને પોતાના પુત્રોની અરજ સાંભળીને કીધેલો વીલાપ.

રાજાઅંદન—( ધરકોમ તોરે કોહેગમ સીરપે લીયાનો હેશાહો. )  
 એ રાહ

ચોરી કરી હમે તે શું, આશું દીધું દુઃખ પ્રભુ;  
 પાપ તે અમથી શું થયું ? આશું દીધું દુઃખ પ્રભુ—ટેક.  
 પુત્રે હમારે તાર કે, તડકો કદી નોયો નથી;  
 તેનું પાણી ખીન સુકે ગયું, આશું દીધું દુઃખ પ્રભુ—ચોરી.  
 ખખર નથી દીન ગતની, ચલાશે વનમાં તેથી કેમ;  
 કોમલ શરીરછે પ્રીયાનું, આશું દીધું દુઃખ પ્રભુ—ચોરી.  
 કયાં તે હમારું રાજ સુખ, કયાં વીપત આવી પડી;  
 હાથે હવે હું શું કરું, આશું દીધું દુઃખ પ્રભુ—ચોરી.  
 તુંને દયાલું વેદ શાસ્ત્ર, ને રૂશી મુનીએ કહ્યો;  
 નીરદય થયો આવો કેમ તું ? આશું દીધું દુઃખ પ્રભુ—ચોરી.

—૦:૦:૦—

**સાયેરે અને નીરે રાજા રામશીંગના બાગમાં  
 જવા માટે કોવેલી વિનંતિ.**

( અજળ સનમકી અદાએ દેખી. ) એ રાહ.

સાયેરે અને નીરે—જીવો પીતાજી નજર કરીને, બાગ આ સુંદર  
 બાગોએ કેવો;

સરવે ભતના બ્રાહ્મણે તેમાં, તરેહ તરેહનો ભર્યોછે મેવો—ટેક.  
 ચંપા ચંપેલી મોગરો મરવો, ગુલાબ આદીએ ફુલ નેમા;  
 વન સુગંધીત સીતળ વાયુ, વહેછે મનકું હગાય તેવો—જીવો.  
 નેમાં ફરેથી ગાહા ચુખ થાયે, જાય ટૂંકી પગમાં દુઃખ દેહેના;  
 મુએ કહી નવ સકાય શોભા, ઈંદ્રના નંદન તમારો જા.  
 હમાન મનમાંએ એવી દંડા, બેહાય નોડીને કહીએછીએ;  
 એ બાગમાં જાને જઈએ ફરવા, પીતાજી હમને રજા નો  
 દેવો—જીવો.

## સાચેર અને નીરને બાગમાં ન જવા માટે આપેલી શીખામણ.

ગજલ ભેરવીની.

( મં કબ તલક ઈસ તરાંહ પસેમાન રહુંગી. ) એ રાહ.

રાજાચંદન—ન જાય મારા પુત્ર, પરાયા તે બાગમાં  
થું કામછે ત્યાં ? આપણું પગાઈ જગમાં—ટેક.  
કોઈ પકડી કરે કેદ, ત્યારે કરવું પછી થું;  
દુઃખ આવી પડે ઉલટું, સુખના તે બાગમાં—ન જાય.  
આવ્યોછે દાદાડો ઉલટો, તમા જણોછેરે વીર;  
હાથે કરી પડોકાં, આવી બબતી આગમાં—નજાય.

## પ્રધાને તથા વિદુષકે રાજા ચંદનને માટે લીધેલો વેરાગ.

( બાહેર રામા ભીતર રામા. ) એ રાહ.

પ્રધાન અને વિદુષક—કયાં હવે ગોતીએ રાજાને બાઈ;  
ઈશ્વરે કીચી અંતે જુદાઈ—ટેક.  
નોગી થમાને બગવાંરે પેહર્યાં;  
તજ કુટુંબ સગલી પ્રભુતાઈ—કયાં.  
દયા રશ અને જંગલે જંગલ;  
ફરી ફરી આવ્યા છઈએ અહીં—કયાં.  
સત્યનો સતંબ, ધર્મ વર્ત ધારી;  
કયાં મલશ એવો સુખદાઈ—કયાં.

## રાજા ચંદનને પાછું સુખ મલવાથી સનીદેવે કીધેલો વિચાર.

બેત.

સનીદેવ—રાજાજી ત્યાંથી કર્યો, મોકલ્યો વનમોજર;  
અહીં આવી સુખ પામીઓ, તેથી અધીક નીરધાર.  
હું અવસો ગ્રહ ખેસીઓ, ને નો સુખ પામી રાય;  
ત્યારે મારું માહતમ શું ? મોટે કરું કાંઈ ઉપાય.  
રામશીંગના પુત્રને અહીંથી જીવકી લગી;  
માયાનો ખીનો રતનસીંગ, કરી સુવાડી દર્શ.

—૦૨૦—

## રતનશીંગના મરણ માટે રાજા ચંદન કીધેલો વીલાપ.

ગજલ ભરવીની.

( અક્રમોસ તુલે કબરમે હીયા કીસને સુલાયા. ) એ રાહ.  
રાજાચંદન—શું ભાગ્ય ભાગ્યું ઉભટું આવું હમારું આજ,  
વાહેરે ધંધર વાહે, વાહેરે ધંધર વાહે,  
કર સાહે તું આવી હવે, ગરીબના નવાજ—ટેક.  
ઓ બાપ રતનસીંગ તે હમને દીધા દગો,  
હમને દીધા દગો, હમને દીધા દગો,  
હવે હમારી જગતમાં તે કેમ રહેશે બાજ—વાહેરે.  
આવીને કોઈ પુછશે, તો જવાબ દઈશું શું ?  
જવાબ દઈશું શું, જવાબ દઈશું શું,  
કલંકમાં પેહું હવે, અવળીં થયું કાજ—વાહેરે.  
તું મરતા હમ, મારે જણા કેમ ન મુવા,  
કેમ ના મુવા, કેમ ના મુવા,  
આવા કહણ સભામાં સત્ય રાખનો માહારાજ—વાહેરે.



## રાજા રામશીંગને સનીદેવે ગોરનું રવરૂપ ધારણ કરી આપેલો પ્રેમ.

બેત.

ગોર—આંધજો થઇને અરે એ રાજા શું ઉભા છે તું ?

રતનશીંગને મારી નાંખ્યો અંદને, કહું છું હું.

રામશીંગ—અરે ગોર, શું ઘેલા થયા કે સ્વપ્નનું આવ્યું આજ;  
સત્યનો રતાંબ ને અંદન તેથી કેમ બને એ કાજ. ?

ગોર—સત્ય સત્ય છે એ રાજા, સત્ય કહું છું બિલ;

ખાટું હોયતો માથું આપું એ છે મારો કાજ.

રામશીંગ—કેમ તમોને ખબર પડી કહોતો ખરા બગાર;

બુધ્ધી તમારી ફૂટી ગઈ, કે માત્ર આવ્યું નીરધાર.

ગોર—દેવા આશીર્વાદ ગયોતો, અંદનને ત્યાં હું;

દરવાજા તો ખંધ હતાં, ત્યાં કોતક એક મયું.

ત્રીસ સાંબળી તારા પુત્રની મુજને થયો વીચાર;

દરવાજાની ફાટ માંછીથી મં નોખું નીરધાર.

રતનશીંગના ગળામાં ફાંસો નોંધ, હું નોઠો ગય;

ચાલ તું મારી સાથે, વુજને દેખાડું હું ત્યાંયે.

—o:0:0—

## રાજા રામશીંગે રાજા અંદનને આપેલી ધીરજ.

દોહોરા.

સમુદ્રમાં જાણે તને, દગી સું ગરૂં જાય;

તોપણ અંદન વુજ્યકી, કદી એ કામ ન થાય.

કીરગત તેનાથી કરી, પામ્યો મરણ એ તન;

દોરી વુટી ઉઘની, શોક ન કર તું મન.

આ બે મારા પુત્ર છે, સાચેરને વળી નીર;

રતનશીંગ પણ તેજ છે, સાંબળ અંદન ધીર.

## રતનશીંગના મરણ માટે તેની માતાએ કીધેલો વિલાપ.

ચોપાઈ ( જાગીઓ. )

હોઁ હોઁરે રતનશીંગ વીગ, તુ ને આવું ઘટે નહીં ધીર;  
પુત્ર હઠની ખેડો યાને, આજ દુઃખડા પડયાં તારી માને;  
અંદન આશું કીધું તેં અંધર્મ, એવું ઘેડ કરે નહીં કર્મ;  
માગ પુત્રની કીધી તેં ધાત, એ પાપી આશો કર્યો ઉતપાત;  
ફરેતો તો વનમાં તું ભુટે હાલ, દીધું રાજ અને કીધો ન્યાલ;  
તેનો બદલો આપ્યો આજ, તું ને આવી કેમ ન લાજ;  
પુત્ર તુજ વીન પ્રાણ આધાર, મારા જીવનમાંછે ધીંકાર.

—:0:—

## રાજા અંદને રાજા રતનશીંગના મેહલમાંથી જતી વખતે કીધેલાં પ્રણામ.

રાજાઅંદન—( અગર હમને દીલ સનમકું દીયા. ) એ રાહ.

જઈશું હવેછે, આખરીના આપણે પ્રણામ;

પ્રણામ રાગશીંગછે, સુજ પાપને પ્રણામ—ટેક.

પ્રણામછે પ્રભાવંતી, માતા ધણા ધણા;

પ્રણામ હંધર કોપને, સંતાપને પ્રણામ—જઈશું.

પ્રણામછે આ નમ્રને, પ્રણામ લોકને;

સોસો ગણા સતીદેવના પ્રતાપને પ્રણામ—જઈશું.

—:0:—

## સાયેરે અને નીરે પોતાના માત પીતાને આપેલી ધીરજ

( કુંવરી કુંવર મારા લાડકા. ) એ રાહ.

માત પીતા તમે સાંભણા, ને થવાનું તે થાય;

ધીરજ ગણોની મન વિશ્વે, સાને કરો હાયહાય—ટેક.

રૌહીદાસનેરે તારાગવી, હરીશ્ચંદ્ર નેવો ગય;  
 આવણુ સવાબાર કારણે, કાશીનગરે વેચાય—માતપીતા.  
 મારથજી માર્થે આવી બની, તે થયો નીન્દિપાય;  
 કાશીનગરના ચોકમાં, અંગ આરે વેહેરાય—માતપીતા.  
 સાને માટે અકળાવછો, કરો ભજન સદાય;  
 ભગત મોહારણુ ભુંધરો, કરશે કદમાં સાહે—માતપીતા.

—o: o—

## નર્મદા નદીના કીનારા આગલ રાજા ચંદને કીધેલો વિલાપ.

( ગાઇ એક બે એક નો હવા પતટ. ) એ રાહ.  
 ઓ પ્રભુ મુજપર એકાએક, આ સીતગ તે શું થયું ?  
 મુજને ખગર પડતી નથી, કારણુ નથી જનું રહ્યું—ટેક.  
 શું પાપ પેલેગવ કર્યાં, ને આ દશા મારી થઈ;  
 વનમાં રખડતો હું થયો, વળી રાજ્યપણુ મારું ગયું—ઓ પ્રભુ.  
 પાણીનો લોટો હાથથી, કોઈ દીન બરી પીધા નથી;  
 તો દુઃખ આ વનનું પ્રભુજી, મુજથી કેમ જાશે સહ્યું—ઓ પ્રભુ.  
 પુરે આજ્યું નર્મદાનું, પાણી જાહુ ઉચું ચડ્યું;  
 ચારે જમ્માને પાર પેલે, શી રીતે જાવું રહ્યું—ઓ પ્રભુ.  
 કાંઈ ઉપાય કરું હવે, યા સાહે ઈશ્વર આજ પું;  
 તારા પીતા આ જગતમાં, કોઈ જીવ્યું મારું ન રહ્યું—ઓ પ્રભુ.

## સતી મહયાગરીએ પોતાનો પ્રિય સ્વામી પાછો ન આવવાથી કીધેલું રૂદન.

( ઈસ આતશે ઉલકતમે કયા આગ લગાવી. ) એ રાહ.  
 આ વનમાં મુકી એકલી, મુજને પીધુજી ગયા;  
 નોતા તમારી વાટકી, આ દીનતો બે થયા—ટેક.

- અબજાની જાત આશરા વીના તે શું કરે;  
 દીન દુઃખના હવે કાડવા, કહો કઈ પેરે રહ્યાં—આ વનમાં.  
 મુકામું રાજપાટ, દેવ સર્વે સંપદા;  
 તોયે ધરીને ધીર, એવા જીવન સૌ સહ્યાં—આ વનમાં.  
 હું ગહેજથી નીચે કોઈ દીન, નોતી ઉતરી;  
 તે વનના આ રસ્તા કહણ, મને વેઠવાં પડ્યાં—આ વનમાં.  
 તોયે ન દેખી શકાયું તુજથી, વાહે ઈશ્વર વાહે;  
 આ દુઃખમાં હમને એક ખીજથી જીવદા કર્યાં—આ વનમાં.



**નાયેક નરપતીઆ વણજારા આગળ તેના આકર  
 તવાયે કીધેલી પોતાની તારીફ.**

બેન.

કહેતો કીલો તોડી નાંખું, પાહાડ ઉપાડી લવું;  
 સાગર સુકાવી નાંખું, ને ઉમરાવી પૃથ્વી દર્જ,  
 મચ્છર માખીને માકડો, ને મારી નાંખું હું;  
 માંચડ જીવો જવાથી, હુંતો ના ખીજી.  
 એવું જે ભારી કામ, તમે કહો તે કરું;  
 પણ આ સમે નોવા નહી કીનારે નહી જઈ.



**નરપતીઆ વણજારાએ સતી મલયાગરીને  
 ફદન કરતી જોઈને પુછેલો પ્રશ્ન.**

( પહેલુમે ખેરી નાગકુ હવે જનકે પાલા. ) એ રાહ.

તું કોણ છે મુજને કહેતી સાચે સાચી વાત;  
 નહીતો આ તરવારથી, થઈ જાશે તારી ધાત—ટેક.  
 તું ભુત છે કે પ્રેત છે, એણે યા હાકણી;  
 શું કામ આવી છે આ વનમાં ? આ સમે મધરાત—તું કોણ છે.

શું દુઃખ છે ને આ સમે ? રડવાને બેઠી વું;  
 છે એ બહાલી તન આક્રમણને, વળી વું અનળાનળ—વું કોણ છે.  
 શું નામ તાર ગામ કયું, વું જાતની છે કોણ ?  
 મુકીશરમ કેહેની મને, ભાગે મારી બાંત—વું કોણ છે.  
 મનમાં વું તારા ભાવતી, નહીં વેહમ યાજરા,  
 વુંતો છે બેહેન માહેરી, જાણ મુજને બાંતવાત—વું કોણ છે.

—o:—

**સતી મહયાગરીએ વણજારાને આપેલો જવાબ.**

મહયાગરી—( હમકુ છાંડ ચલે બન માધુ ) એ રાહ.  
 શું રે કહું મારા દુઃખડાની વાતો, તુટીરે પડે આસમાન છે ભાઈ-ટેક.  
 ભુત નથી ને પ્રેત નથી હું, ઘાંધીથી શાંધીથી નહીં કોઈ આંધી;  
 દુઃખની મારી વિનોગણ છર્જી હું, પીતો નહીં મનમાં તું કાંઈ—શું રે.  
 સંદનાવતી નામે છે નગરી, ગળચંદનની ને નવાઈ;  
 હું ગણીછું તેની ભાઈ, જોડું નથી કેહેતી એક રાઈ—શું રે.  
 મહયાગરી છે નામ તે મારું, સાયેર નીર બે પુત્ર સવાઈ;  
 રાજ ગયું ને વનમાં નીકળ્યાં, લોકો કીસ્મતનીરે જુગાઈ—શું રે.  
 કરતા કરતા અહીં આવીઆ, પુર ચડયુંવું આ નદી માંડી;  
 તેમાં તણાયા તણે પ્યારા, કરી નાંખી દેવેતો જુદાઈ—શું રે.

—o:—

**વણજારો અને સતીમહયાગરીની વચ્ચે  
 થયેલાં અરસપરસ જવાબ.**

દાહોરા.

વણજારો—ઓ ભાઈ કેહેની મને, જાહાર કેમ રહી વું;  
 એ તણ જનમા વહયાં, તેનું કારણ શું.  
 મહયાગરી—(રડતા રડતા) વુજ આગળ સર્વે હવે, સત્ય કહુંછું વાત;  
 આત્યા આ નદી ઉપરે, હમે ચારે જણા તાત.

પુર નદીનું નોંધને, મુખથી બોલ્યા રાય;  
 નદીપાર જવા તણો, સાંભળ પ્રીયા ઉપાય.  
 આંધે બેસાડી પુત્રને મુકી આવું પેલે પાર;  
 પછી તુંને લઈ જવું હું, એછે મારે નિચાર.  
 મેં કહ્યું સ્વામી ઠીકછે, હું બેઠી છું આંધે;  
 આવો જલદી મુકીને, રોકાતા નહી કયાંધે.  
 હાઃ કહી મુજને ગયા, દીન થયા બે આજ;  
 હું અળખા ઇંદાં એકલી, રેલેશે કેમ હવે લાજ.  
 વણજરો—બેન તું ચીંતા મુકીદે, મારી સાથે ચાલ;  
 આ પી પ્રભુનું ભજન કર, યાશે સાહે દયાલ.  
 નો જીવતા નીકળ્યા હશેતો, મળશે કોઈ દીન;  
 એ નહી આપણ હાથમાં, વાત એ દેવ આંધીન.  
 મહ્યાગરી—જનવાનું હતું તે જન્યું, ચાલ આવું છું ભાઈ;  
 વણજરો—ભાગ્ય હમારા જગ્યાં, ચાલો પયારે ગાઈ.

## મરછી મારે રાજા ચંદનને પુછેલો પ્રશ્ન.

સોરઠ.

મરછીમાર—( રાજા મને નીકોલાગે થારે દેશ. ) એ રાહ.  
 કેહેતી આ ભાઈ મને કોણ છે તું,  
 ગામ કયું ને નામ શું તારું ? સત્ય કહે સાંભળું હું—ટેક.  
 તેજસ્વી તું છે મોટો, આતે ગતી તારી શું—કેહેતી.  
 શું કારણ એવું આવી જન્યું ને, જળમાં પડવું થયું—કેહેતી.  
 આ મરછે તો ગળ્યા હતો, તુજને હું સાચું કહું છું—કેહેતી.

## મરછીમાર આગળ રાજા ચંદનને કીધેલો ખુલાશો.

રાજાચંદન—( શીરાતા હએ હમે કાંદાં કાંદાં. ) એ રાહ.  
 આ મારા પ્રાણ દાતા, કહુંશું વાત હું મારી;

તો સાંભલશે તમે મારી વાત, નહીં રહે છાતી સ્થીર તારી—ટેક.  
 નગર સંદતાવતી નાગે, ત્યાંનો રાજસંદન હું;  
 ગયું જ્યારે રાજ નીકળ્યો બાહાર, લઈ બે પુત્રને નારી—ઓ મારા.  
 માહા દુઃખ પેઠતાં ફરતાં, આપ્યા નર્મદાને તીર;  
 ગતી માહા દેવતી ઘેરી, ચઢ્યું પુર ત્યાં બારી—ઓ મારા.  
 બેસાડી દસ્તીને મેં ત્યાં, લીધા બે પુત્રને ખાંધે;  
 મુકીને તીર પેલેપાર, દુઃખીયો હું મલ્લવારી—ઓ મારા.  
 રહ્યા ક્યાં પુત્રને ક્યાં નાર, હું ક્યાં ઉદ્રમાં મચ્છના;  
 ક૩ં શું હું હવે ક્યાં જીર્ણ, મલે ક્યાં પુત્રને પ્યારી—ઓ મારા.

—૦:૦:૦—

**સાયેર અને નીરે વનમાં ઈશ્વરને કીધેલી અરજ.**

( કબુ હોતે ખુશી, કબુ હોતે ખફા. ) એ રાહ.

સાયેર અને નીરે—ઓ ઈશ્વર તે આ શું કર્યું, હમો બને જણા  
 જઈએ તે ક્યાં;  
 રાજ ગયુંને થયા રખડતાં, મા બાપથી વળી જીદાં કર્યાં—  
 ટેક.  
 નથી જાયો હમે ટાઢેકે તડેકો, આ દુઃખ અગથી કેમ  
 જામે સહયાં—હમો બને.  
 ઓ દેવ આવો સમા તેં દેખાડ્યો, એવાં તે પાપ અ-  
 મથી શું થયાં?—હમો બને.



**સાયેર અને નીરે વનની આંદર કીધેલો વીલાપ.**

( લેલી લેલી પોકાઈ મેં બનમે. ) એ રાહ.

સાયેર અને નીરે—કર્યો આશો ગજળ હમ ઉપર, અરે ઈશ્વર  
 ઈશ્વર ઈશ્વર;  
 રાજ સુખ મુકાવ્યું હમાઈ, હમે શું રે બગાડ્યું તારું;

લાવની તું દયા લીધ અંદર, અરે ઈશ્વર ઈશ્વર ઈશ્વર.  
 આ ભયંકર જંગલ છે ભારી, નથી સુજતો રસ્તો મોરારી;  
 ફરી આવી કેમ તારી નજર, અરે ઈશ્વર ઈશ્વર ઈશ્વર.  
 સર્પસૌંઘ ફરે છે ગહું આહીં, કાટાં ભોકાય છે પગમાંહી;  
 દેહ ધુળે હમારી તો થરથર, અરે ઈશ્વર ઈશ્વર ઈશ્વર.  
 અરજ સાંભળી દાસ તારાની, દયા લાવીને કર મહેરબાની;  
 પ્રભુ સાહે તું આવી હવે કર, અરે ઈશ્વર ઈશ્વર ઈશ્વર.

—૦:૦:૦—

**નીરે પોતાના લાઈને પાણી માટે કીધેલી અરજ.**

હુમરી—કાલીંગડો.

( મારી અંખીઆ ફરકત લગી. ) એ રાહ.

નીર—લાગી છે તરસ ભાઈ પાણી પા, લગાડમાં તું વપ્ત જરા-ટેક.  
 કંઠ સુકાયે જીવડો નયે, માટે તું કાં આટી યા-લાગી છે.  
 તો નહીં હમણા પાણી મળેતો, પ્રાણુ જશે તું જલદી  
 ન—લાગી છે.

આહીં નથી કોઈ આપણું ખીજું, તુંજ માતને તુંજ  
 પીતા—લાગી છે.

પાણી લઈને જલદી આવજો, દોડ ભાઈ તું વહેલો થા—  
 લાગી છે.

**નીરના મરણ પામવાથી તેના લાઈ સાથે  
 કીધેલો વિલાપ.**

( સીતાજીના મહીનાની રાહ. )

ભાઈ ઉઠની ખેડો થાને, લઈ આવ્યા પાણી હું;  
 મારા વાહાલા દેની જવાન, સુતો સોડ તાણી શું--ટેક



પડયાં વિષ્ણુ મારે જાપ, સુખ સર્વે ગયું.  
 આવા કહણ સમામાં આજ, દગો મને દેશે તું—ભાઈ.  
 આવી ઊંઘ ન કરીએ વીર, આગળ કામશે ધણું;  
 આ રત વગડામાં આહી, કોઈ નથી આપણું—ભાઈ.  
 જન જનની જમણી જાહે, હવે હું તે શું કરું !  
 તુને ઘેરે નહી જવું વીર, મને મુકી એજણું—ભાઈ.

—o—

## નીરતું જીવતું થવું અને ગમગીનીથી જાયેન જાણું.

( ખજાર લેરે મશીયા તું કયાંહે. ) એ રાહ.

નીર—અરે ઇશ્વર હવે જવું કયાં હું;  
 જોઈ મુખડાં તે કયાં પ્યારાઓના હું—ટેક.  
 વખુટો વાહાલાઓથી, કીધો મુજને;  
 એવાં મેં પાપ પેલે ભવ કર્યાં શું—અરે ઇશ્વર.  
 નથી મળતો મને રસ્તો પ્રભુજી;  
 હવે જઈ કોને પુછું, કયાં પ્યારા હું—અરે ઇશ્વર.

—o—

## નીરતું રાજ નહી મળવાથી તેના ભાઈએ કીધેલો વિલાપ.

( પડોશી વીખુટો પ્રીયા વિલોગથી તારા. ) એ રાહ.

મુજને મુકીને એકલું નોતું જવું પ્યારા;  
 તનડું જળેએ માહેરું વીલોગમાં તારા—ટેક.  
 કયાં જઈને શું કરું કંઈ સુજતું નથી;  
 આવી દુઃખમાં કરવી સાહે, વાહાલા ભાઈ તું મારા—મુજને.  
 રાજ પણ જોયું પડયા, મા જાપથી જીવું;

એવી આગમાં બળતા ઉપર, મુકયા તેં અંગારા—મુજને.  
 તારા પેહેલાં મારું મૃત્યું કેમ ન આવ્યું;  
 છાતીમાં સમાતા નથી, આ બેહેના ભારા—મુજને.  
 આ કહણ સમાંમાં તુજને ન ઘટે જાવું;  
 અરે પ્રભુ ક્યારે આવસે, આ દુઃખ તણાઆરા—મુજને.

—:૦:—

## સાયેરને ક્રાંસી દેતી વખતે સાયેરે કીધેલી ઈશ્વર પ્રાર્થના.

( હાય કયા ખાતંહે, ખારે એ સુનાયા તુંને. ) એ રાહ.

સાયેર—વાહે પ્રભુજી ગમી વાત આ કેવી તુંને;  
 દાસ તારાની જોષ્ઠએ સારતો લેવી તુંને—ટેક.  
 મુકાવ્યું રાજ સર્વે, સ્નેહીથી જ્યુદ્ધ કર્યો;  
 આવી શું ધ્યાનમાં, તકસીર તે એવી તુંને—વાહે.  
 એકતો માલ ગયો, વળી હું ચોર હર્યો;  
 બેગુન્હે નં ઘટે આ ક્રાંસીતો દેવી તુંને—વાહે.  
 મારા દુઃખમાંતો હવે નથી રહી કાઈ બાકી;  
 ખીતો નથી હું સજ દે ગમે તેવી તુંને—વાહે.

—:૦:—

## સીપાઈઓએ નીરની દરબારમાં સાયેરને પકડી લાવીને કીધેલી અરજ.

સીપાઈ ( જોગીઓ. )

સીપાઈઓ—રાજ સાહેબ આ તરકર, જેને ફોડ્યુંતું વણીકનું ધગ;  
 ત્યાં એ જ્યારે થયોતો છતો, ત્યારે ક્રાંસી દેવા માકલ્યો  
 હતા;  
 લાલચ લીધી ત્યાં ઢેડે સહી, તેને ક્રાંસી દીધી નહી;

આને પાછો નજરે પડ્યો, મં લાવીને ઉભા કર્યો;  
ગમે તે એને શીક્ષા દીધો, પગાર વધારવા મારો કહ્યો.

## નીરના પુછવાથી સાચેરે આપેલો જવાબ.

ચોપાઈ (જાગીઓ.)

સાચેર—પાણી લઈને આવ્યા હું જોજી ત્યાંતો નીર જીવતું;  
અગ્નિદાહ તને દેવા માટે, કફન લેવા ગયો વણીકને હાટે;  
પોંચી મુકી વણીકને તાંહી, કાટ કફન મં લીધું સહી;  
પાછો આવી જોજી જ્યાં, તારું થયું ન દીધું ત્યાં;  
ત્યાંથી પાછો આવ્યા ધેર, જગાડ્યો મુજને રૂડીપેર;  
મંધરાતે મચાવ્યા સોર, બુમ પાડી કંઈ ચોર ચોર;  
સીપાઈએ મુજને પકડ્યો સાર, ફાંસીનો કાધો નીરધાર;  
જેદેવશાએ છોડાવ્યા, તેની સાથે અચલાકપુર ગયો;  
પાછો આવતા પરણીનાર, વણીકે નાંખ્યા સમુદ્ર માંતર;  
ત્રોડો મુજપર જગનો નાથ, લાગ્યું એક પાટીયું હાથ;  
કીરમતજોગે આવ્યો અહીં, ત્યારે તુજને ભેટ્યો ભાઈ.

—૦:૦:૦—

## રાજાચંદને માહાદેવના મંદીરમાં કીધેલી પ્રાર્થના.

હોરી.

રાજાચંદન—દીન દયાલ મોરારી, પ્રભુ છો દીન દયાળ મોરારી,  
તમે સાહે કરોતી મોરારી—ટેક.

સેવકને તમે સાહે કરોછો, ભગ્ત વછળ ખદ ધારી,  
જાણીને મુજને દાસ તમારો, વારે ચડોતી અમારી—પ્રભુ  
માહાપાપી આ જગમાં ઉધર્યાં, નામ તમારું સંભારી;  
નામનું માહાતમ જાણે તમારું, રશી મુની ખમચારી—પ્રભુ.  
હાથ જોડીને તમને પ્રભુજી, પ્રણામું હું વારવારી,  
કાંતો આ પ્રાણ હરી લોને મારા, કાંતો મેળવ પુત્ર ના-  
રી—પ્રભુ.

પ્રધાને તથા વિદુષકે રાજા અંદનનો પતો ન  
લાગવાથી કીધેલો વિલાપ.

( આપવજી સંદેશો કેહેલો શામને. ) એ રાહ.

વીદુષક અને પ્રધાન—આશો ગજબ ધ્વિર તે કીધો કારમા,  
પાડયો વિષ્ણુ સદવાની સરદારનો,  
દયા કેમ ન આવીરે, નગેરો કેમ થયો,  
અંદન વીન હવે જીવવામાં ધીકારનો,  
નીરસ તારી છાતી કહણુ આવી કેમ મદ,  
દયા દીક્ષમાં લાવી કરને વીચારનો,  
મેળવ પ્રભુજી રનેહી અંદન રામને,  
નેહી અમારા હરડાં કેરો હારનો.

—o—

પ્રધાને અને વિદુષકે નીરની દરબારમાં  
ગાયેલું ગાયન.

( કયાં ગયો શાહજાદા જાતી પ્યારો. ) એ રાહ.

કયાં મળશે અંદન પીયારો, જીવ તલપેછે હમારોરે—ટેક.  
દેશો દેશ અને જંગલે જંગલ, ફરતાં ન આવ્યા આરોરે—કયાં.  
વિલોગના દુઃખનો માથેથી, ક્યારે હિરસે બારોરે—કયાં.  
આશી દયા પ્રભુજી મેળવ અંદન, અંદન વીન જગ પ્યારોરે—કયાં.

—o—

સર્વે જણા મળીને કૃષ્ણની પ્રાર્થના કરેછે.

બધા—( દર ચાલે હાલે દીક્ષમાં નોંધીલા. ) એ રાહ.

ઓ ઈશ્વર જગકરતા તારી, છે અકલ કળા સૌથી ન્યારી,  
કરી અમપર મહરે કૃપા ધારી, કીધો તેં બલ પુરો આરી,

અમે મંગલ મુરતી વિધિ આરી, છે અફલ કળા સૌથી ન્યારી.  
 ઉમેદ પુરી થઈ હમારી, આવી સાહે કરી તેં મારારી,  
 પ્રણામ કરીએ વારંવારી, સેવકનાં છે તમે સુખકારી,  
 જ્યારે તમે ઉપર હમે પાલીદારી, છે અફલ કળા સૌથી ન્યારી.  
 મનકા પાપીને તેં તારી, ધાર કરી અલ્યા નારી,  
 વ્રંદાને તેં મસ્તક ધારી, યુગ ગાઈએ તમારા લલકારી,  
 કરને તું અંતગતી સારી, છે અફલ કળા સૌથી ન્યારી.

## ચાંદબીના ખેલમાં ગવાયેલાં ગાયનો.

—:૦:—

ચાંદબીની તારીફ સાંભળવાથી યુલખેરતું  
તેના ઉપર આશક પડતું.

ગઝલ.

(એક શેહેરમે દેખી દીલરૂના ઉસકા ગમ મુને શુભો શામહે.) એ રાહ.  
 યારો કયા કઈ અળ જફા બયાં ફોળે ગમને ઘેરાહયે આ મુને,  
 અયેસો અસરત સારી તળાહ કર દીઆ આહે ગમમે જુકા મુ-  
 ને—ટેક.

જળસે દેખી હયે એક માહેર, હરઆન ઉસકી હયે જુસ્તેશુ,  
 કઈ કીસ દહનમે મેં ગોફતયુ નહી તાળ હયે બ ખુદા મુને—યારો.  
 તેમે અગરને ઉસ માહાકે કીયે તુકરે દીલે ગમખવાહે,  
 હું સતકે હુસ્ન કે શાહે કીયા જીસને હયે મુક્તીલા મુને—યારો.  
 અહા ઉસકી હયે દીલા જનસે શીરાક ઉસકા સામીલ હયે સાનસે,  
 કઈ જુસ્તેશુ જહદ ધ્યાનમે એહી મુગ્ન હયે અળ શીલામુને—યારો.  
 કોઈ તરેહ ઉસે મીલુંગા બ એહી આરજુ હયે મરી સદા,  
 હયે હરીફ રાહગર મેરા બલા કયદે ગમસે કરદે રાહમુને—યારો.

( તું આ જ્ઞાન કરતા લેખે. ) એ ગાહ.

યુલખેર—તું કહાં હયે મેરીજન, મયે દીલદાર હું તેરા,  
તેરે હુથન કે બાઝારમે, ખરીદદાર હું તેરા—ટેક.  
તું યુજાળી યુલ હયે, ચમને ધરિ મકા,  
તો માર્દલ હું મયે યુલકા, યુલજાર હું તેરા—તું કહાં.  
પુરનુર દીદકી ઝલક મુજે બતા,  
હજારો કર સીતમ સનમ, લાચાર હું તેરા—તું કહાં.  
કીધું છુપાતી હમથે તું આઘને, રખશારકો,  
એક બોસે કે લીએ જાની, તલબગાર હું તેરા—તુ કહાં.  
કયું ન મીલતી મુજસે, તું સનમ સંગલીલ,  
મયેદામે ઉલતકુતમે ગીરકુતાર હું તેરા—તું કહાં.  
કહાંતક કરં મયે તેરી, જુસતજુસં સનમ,  
અએ રશીક દે બતા મુજે તાબેદાર હું તેરા—તું કહાં.

—૦:૦—

**યુલખેરનું ગાઈ રહેલું અને રશીકે આવીને  
તેને દીલાસો આપ્યો.**

ઉપલી ગાહે.

રશીક—અએ રશીક રહે ખેરીકર, તું સીરદાર હયે મેરા,  
કહે અઝીઝ કીસકે ગમસે સીના કીંગાર હયે તેરા—ટેક.  
પતાવતાદે મુજકો વોહ સંગલીલ સનમકાં,  
બકે કરં તલાથ, ફરમાબરદાર હું તેરા—અએ.  
દેતા હું મયે કૌલ તુજે, કરંગા વફા,  
સફા કરંગા દરદકો, દીલથાદ કર તેરા—અએ.  
ગમ અલમકુ છોડકે, અબકર મુજે બયાં,  
કેઉ હુવા યુલખેરં, દીલ અએ ખેકરાર તેરા—અએ.

## રશ્મીકના પુછવાથી ગુલખેરૂ અને રશ્મીક વચ્ચે થયેલા સવાલ જવાબ.

( ગોરી ચલી સાસરા શીરખી. ) એ રાહ.

ગુલખેરૂ—કયા કહું રશ્મીક મએને, દેખી અઝાયગ નારી;

ના હોતી મુઝે તારીફ, ઝમાલયા બારી,

રશ્મીક—કીઠી કરતા ઝખાકો ખંધ, છોડે ગમકો,

કહાં દેખી નાઝની, તું ને બહીરકર હમકો,

ગુલખેરૂ—એકદીન રશ્મીક મે ગયા શેલકરનેકો,

હુર પરીકૂ દેખકે, જનન લગી જલનેકો,

થી હરન કે માનીદ આંખ, નરગીશ સરગાવે,

પોહ રાતો દીન તસવીર, ખાળમે આવે,

રશ્મીક—ના કર છોકો રંઝીદા, સાથ ચલમેરે,

હોશાદ દીલમે, અએ રશ્મીક અઝીઝ તું પ્યારે.

—o—

## ચાંદબીએ પોતાના યારોને આવતા અસુર થવાથી ગમગીનોથી ગાયેન ગાવું.

( આજ શામ ગાહેલીએ ખાંસલી બનઘ કે ) એ રાહ.

ચાંદબી—કાસીદા તું જોકે ખળર લાદે મારે ઇઆરકી,

લાદે મારે ઇઆરકી તું લાદે મારે ઇઆરકી—ટેક.

ઈઆરકી જુદાઈ મે જતી હયે જનન જનનરે,

રહેમ કર મુઝપે ખળર લાદે દીલદારકી—કાસીદા.

ખહાર જોખનકી જતી હયે ઇઆર તેરે શીવા,

ખગેયર માલી ખાગમે માધલ હુ ગુલખરકી—કાસીદા.

તડક તડક રેન જલે દીન કોટ ગમખારીમે,

ગીરીઆં મે કરું રાતો દીન લેલે ખળર લાઆરકી—કાસીદા.

જાતીકી જુસ્તજુગે જારે ઝલદ કાસીદા,

હયેશાન ગાનુગી તેરા તુ લાદે ખળર ઇઆરકી—કાસીદા.

( એ ચતર નાર કર કર. ) એ ગાહ.

ચાંદળી—માહે કરકે પ્યાર, ગયે સૌકન દુવાર—ટેક.

માકો આઓ પ્યાર, સુનરે સજની,

અએસો ડાઘ લગે દીલમારે જલે—માહે.

કરે અરઝનાર આપો મારે દુવાર,

કરં ધઆર ધઆર સુનરે સજની,

આધ જોખન ગહાર પીઆ છોડ ચલે—માહે.

—0:0—

**ગુલખેરુ' આવડુ' અને પોતાની**

**મતલબ જાહેર કરવી.**

બેત.

ગુલખેરુ—ગુલખેરુ ચોર ગેરા નાગ, જોહાંમે મથહુર,

આપા હું માથુકકે ખાતર હુમે ઈશકમે ચકચુર.

એક શહેરમે દેખી નાઝની ન નવ જવાન,

ખાતર ગયે જુસકે બટકતા હું ખીઆખાન.

દીખા દીદ લીઆ છીન ગેરા ચગરોકરા,

અળ મીલા ગેરી માથુકસે અએ પાકપરવરદીગાર.

—0:0—

બેત.

કયા કરં ઈસ પરીકી સીકતકા ખવાં,

તારીફ મે ગેરી હયે કમજોર જવાં.

જવાનીકે ખાદલ મયે છુપા હયે મહાતાબ,

ધન ગરમીએ હોશનસે દીલ હુતા હયે બેતાબ.

—0:0:0—



ગુલખેરૂંચો ભઈઆને કેહેવાથી આંદખીને  
કેહેણું' અને તેનો આપેલો જવાબ.

બેત.

આંદખી—પુછેગા મુજકોતો મયે દોગી જવાળ,  
ભઈઆ હસે આંદર દાખીન કર સીતાળ.

બેત.

આંદખી—ઈશક કયા સેહયે, કીસી કામીલસે પુછા આહીએ,  
કીસ તરેહ જાતા હયે દીલ, બેદીનસે પુછા આહીએ.

—:૦—

ગુલખેરૂંચે ગાયનનો શોક હોવાથી આંદખીએ  
તેણું' મન રીઝવવાને ગાયન ગાણું.

( મેઢા પ્રાણ કનૈયા સજની. ) એ રાહ.

આંદખી—શુનો પીઆ, પ્યારે દીલજાની,  
મયે તુમપે શીદા કશં જાન, હોજાઉ ખુરખાની—ટેક.  
ભાલી ભાલી મુરત મીઠી મીઠી મુરત,  
અદાએ બાકી ચહેરા નુરાની—સુનો.  
મધબરી આંખીઆ દેખી સનમકી,  
હરત હુવે ખુરખાની—સુનો.  
તોહેજીન સજના માકુ એન નાહી,  
પીયાજીન જીઆકુ હએરાની—સુનો.  
ઉલકતમે આકત અએસી ન દેખી,  
કીઉ કટે મારી જીંદગાની—સુનો.  
સીતમ હયે કએસા સનમ હાએ મુજપે,  
જુદાઈ દીલમે કીઉ ઠાની—સુનો.

( દેખો દેખો બંગાલેકી. ) એ રાહ.

•ચાંદબી—ગયા યાર મેરા અબ કોઈ નહી,  
 ગઘ રેત મોકૂતો ચએન નહી—ટેક.  
 સુની સજન કએ સીવાઈએ હવેલી,  
 સનમ સુન એ જીદંગી અબ ભાતી નહી—ગઘરેત.  
 અરે ધયાર ઉત્તરમે આકૂત એ કએસી,  
 કપ્પુ નયેને બારકે મેં સોઈનહી—ગઘરેત.  
 અગર ઈઆર આવે છાતીસે લગાઈ,  
 કહ હાર ગલેકા મએ છોકુ નહી—ગઘરેત.  
 કહ જન ખુરખાં અગર દીદ દેખું,  
 મુઠે માલે દોલતકી પરવા નહી—ગઘરેત.

—0:0—

ગુલખેરના જવાબાદ હુમબાદખાનનું આવડું  
 અને ચાંદબીએ તેનું મન રીઝવડું.

દાડડી.

પીલ મેકો જમ ખાલમ પીલ મેકો જમ,  
 પીનેસે હોવે આરામ ખાલમ;  
 કપું બયેઠે બનકે ખેકામ—ખાલમ.  
 મયેકે પીનેસે આરામ હોવે ઐર પડે ખુબ ચએન,  
 પ્રીતમ પ્યારે સૈજપે, શીર જાવે ખુશીમે રહેન—ખાલમ.  
 સાજન મારો છેલ છપ્પીલો પાંચ મેકો જમ,  
 રોશન હોવે રજની સખીરી ઐર મીલે આરામ—ખાલમ.  
 પ્યારેકી મએ રાહ દેખું કબ આવે પીઆ,  
 ન દીદ દેખું દીલદાર કો મારો જલ જલ જએ જીઆ—ખાલમ.  
 ખાતર તેરે મયે દીવાની સુનરે તું ખાલમ,  
 હીઝરમે હએરાન હુ કહ આહ બારીવગમ—ખાલમ.

ભરભર મ્યેકો જામ મ્યે દેવી પાંચ મરે દીલદાર,  
 તુંઈ રસીલા તુંઈ છાંતીલા તુંઈ ગણેકો દાર—જાલમ.  
 નાર ઝપટ માસે સોવે લપટવો છલખલ હે ભાતી,  
 ન આવે દીલભર સેજપરતો ગમસે ફેટે છાતી—જાલમ.  
 અરે પ્યાર લગાકે પ્યારા તુને લીઓ મરે દીલ છીન,  
 પ્રીત લગાકે છોડ ગયો મ્યે રેતી હું રતો દીન—જાલમ.

અંત્રા.

દારતો માર પીઓરે ગતા ગયે નેન,  
 સુતો સાહેબો જાગસે તો થાસે રંગતી રેન—જાલમ.  
 થોડા મેગ કમ ચલેરે દીન થોડા ધર દુર,  
 સેજ છોટી કામીતો માર નોખત જાએ ભરપુર—જાલમ.  
 સાંજ પડેને સાહેબો મારે દારેડી પીવા જાયે,  
 અડધી રાતે આંગણે આવે મારે નાજુક જીવ ગભરાયે—જાલમ.  
 જાએ પાએ દીલીઓ દીલી પડી નવાર,  
 ચાલુડો રંગ બીજીઓ કાંઈ રમીઓ રાજકુમાર—જાલમ.  
 રાત પડેને સાહેબો મારે નાવે સુવા ધેર,  
 શોકનડી ધેર જઈ સુવે મારી આંખમાં આવે ઝેર—જાલમ.  
 દારતો દગદગ કરેરે પીઓલા કરે પુકાર,  
 બર દેવે મરગ લોચની તમે પીઓને રાજકુમાર—જાલમ.  
 સુરજ થાને પુજથારે ભર ગોતીરે યાર,  
 દો ધડી મોડો ઉગળે મારે સાહેબો ખેલે ક્ષીકાર—જાલમ.  
 આંખ તડે જીઆરા જલેરે કોચલ ફેરાદે,  
 આવણુકી ઝડીઆ લગી કાંઈ ઝાડો ઝોકાદે—જાલમ.  
 દારડાનાં શંગમાં કાંઈ છેલ મડયા ભેચાર,  
 લાખ ટકાનું ઝુગણુ ગધું શોકનડીને હાથ—જાલમ.  
 જીંચી નીચી શજડી માસે ચડ્યો ન જાએ,  
 કેળો માર કંથને મને ગોલીમા લઈ ચડી જાએ—જાલમ.

- હાજર ખીડો હાથમે કાંઈ ઉભી શલુની નાર,  
 • શાન કરી હું આપુ તમને આવો માગ દીક્ષદાર—ખાલમ,  
 પ્રેમે પધારો પીઉજી મારા મેં પાથરીએછે પતંગ,  
 રશીઆ મારા રશયી બર્થા કાંઈ આવી ઉડાવો રંગ—ખાલમ.  
 તેં વાવીછે કાકડી કાંઈ મેં વાવ્યું ખડખડ,  
 તેં રાખી તારી જાતડી તારે મેં રાખ્યા રજપુત—ખાલમ.

( બારે પંખાની લોગ. ) એ રાહ.

કળ આપે બસંત બહાર પારસે મયે દોગી ખેલુંગી,  
 બારમર માર રંગ હાથ પીચકારી લે લજીગી—કળ.  
 યુજ યુજામ યુજ સીતંમ અમેલી કલીઆં મંગાલુગી,  
 સજ સોલે સીતગાર કાગમે બનહન બયેકુંગી—કળ.  
 કેસરકો સળ રંગ બનાદે સાજન દો ભીખજીગી,  
 અપને આંગનમે ખેત રંગ ગગનોમે ઉડાવુંગી—કળ.  
 પીઆનો આવે દરશ દીખાવે બલેયા મયે લઉગી,  
 વને વનેકી કલીઆં સેજ યુજસનમે ખીજાજીગી—કળ.  
 નહી અએન માહે રએન પીયાખીન કીસે ન કહુરી,  
 પીઆખીન સુની સેજ આગ યુજસનકો લગાદુંગી—કળ.

—:0:—

યુજખેરું આવણું અને હુમજાદખાનને જોઈને  
 ચાંદખી હિપર યુરસે યણું અને તેનો  
 ચાંદખીઓ આપેલો જવાબ.

ખેત.

ચાંદખી—ખફા કીજી હોતા હવે આથકારે આલમ,  
 મયે હું પાર તેરી કયા નહી વુઝે માલુમ;  
 ખાતકી હવે કોનસી મયનેન માની આપકી,

કમ હુધ હએ મેહેરખાં કીઉ મેહેરખાની આપકી;  
 મેરે હુશનકે ગુલશનકી મહક તુંહી હુટેગા,  
 મુજ ખુલ ખુલકી શીકર મતકર વો જુર જુરકે મરેગા.

ગુલખેર—અએ આંદ દીલાખનસે તું ચહાતી હયે મુજકો,  
 તો ખાતર તેરી મહોખતકે મએ કહેતા હું તુજકો;  
 દો ચાર ચારે કરનેસે હોગી ખરાખી આપકી,  
 ઇઝત જાએ નેહાંમે વોખી ખરાખી આપકી;  
 અખ સમઝ અએ નાઝનીન રશકે સમન,  
 પ્રીતકો નીબાના હયે ખડા કઠણ.

—o: o—

**હુમઝાદખાન અને ગુલખેર વચ્ચે તકરાર થવી  
 અને આંદખીએ આવીને તેઓને શાંત પાડવા.**

ઈંદર સબાની રાહ.

હુમઝાદખાન—ખાનાતો તૈયાર હયે અખ ઉકો મેરે દોસ,  
 નાનખટાઈ ઐર કવાળ ખીસકુટ શરાખકા હયે નોસ;  
 ગુલખેર—આયા હયે કીસ વાસ્તે કીર્જી કરતા હયે કીઆદી ખાત,  
 ચુપ ગયે તું ખયેઠ નહીતો મારંગા બરલાત;  
 હુમઝાદખાન—એ દમ કીસે તું ખતલાતા, ચુપ ઉલ્લુ કે સરદાર,  
 ઘરમે મેરે આકે કીર્જી કરતા હયે તું તકરાર;  
 ગુલખેર—ખસ ઝખાં એ ઝહેરી બંદ કર તેરી ચુપ ચુપ ઉલ્લુ ખયેઠ,  
 આંદ નેસી આંદખીકા તું નોકર મયે સેક;  
 હુમઝાદખાન—અંદા મેરી માશુક હયે, ઐર ગયે હું ઉસકા યાર,  
 શીકલ તેરી મત ખતાં મુઝે નહીતો મારંગા ખદકાર;  
 ગુલખેર—અંદા સતુર વોહ પ્યાગી હયે મેરી તુઝકો મારે લાત,  
 અયે ઐર અંદાકા નામ એક શીર તું કોનસી ખદઝાત;  
 અંદા તુજકો આહાતી નહી વોહ મુઝકો આહાતી ખાસ,

ચાંદબી—( ધરમાંથી આવીને ) ચુપ ચુપ દીવાને કીર્ણ, લડતે  
મયે ખડી તુમારે પાસ;

ન કરો ખાતાં બેશરમી તુમ કરોજી અપના કામ,  
અએન મઝે ઐર ખુશી ખુશાલીમે હીઆં કરો આરામ,  
મયે માથુક હું આપકી તુમ દોનો મેરે યાર,  
દોલત બીઆદી લાવે ઉસકી મએ હું તાબેદાર.

—o:0:o—

**હમનાદખાનના ગયા પછી ચાંદબી અને  
ગુલબેરૂ વચ્ચે થએલા સવાલ જવાબ.**

બેત.

ગુલબેરૂ—જન જનતો એહીજન, ઐર મેરી જનતો તુંહી હયે.  
મુસલમીન દેખે ઇદકા ચાંદ ઐર મેરા ચાંદતો તુંહ હયે,  
લાવણી.

ચાંદબી—લે દોલત. આના જલ્દ મેરે દીલજની,  
મે સીવાએ તેરે શીરંગી જનકે દીવાની;

ગુલબેરૂ—કીર્ણ હોતી દીલમે દીલગીર મેરી તું નુરાની,  
મયે હુવા હું આથક દેખ તેરી પએશાની;

ચાંદબી—નહી જીસી જહાંમે યાર તેરા કાઈ શાની,  
તુઝ ગયે મુઝે નહી અએન રહેનહએ રાની;

ગુલબેરૂ—રખઅંદા તેરે પાસ મેરી એ નીશાની,  
દેરઝા ખુશીશે જન ના હો પએશાની;

ચાંદબી—રખતી હું અશમીશે યાર તેરી મયે નીશાની,  
તેરે દક્કાહો દુશમન ખુદા તેરા નીષેગાની;

ગુલબેરૂ—જનતા હું ચાંદ મએ રખીઓ મુઝપે મેહેરખાની,  
ઝર ઝહેવેર લાકે કરં તુઝપે ખુરખાની;

( ગુલબેરૂના જવાબાદ. )

બેન.

ચાંદબી—છટકેમે ચુએ આએ હયે ઈએ હયે ભાસે ભાટ,  
કસે હયે શીકનનેમે આપ ગયે ધડુંગી દોનોકા ધાટ. ૭

—૦:૦:૦—

કુલચંદ શેઠના છોકરાનું આવકું, શોમચંદે ગાળો  
દઈ કાહાડી મુકવાથી શેઠાણીએ આવી  
છોકરાને છાનો રાખ્યો.

( શેર ખતારે આતે શું કર્યું. ) એ રાહ.

શેઠાણી—છાનો રહેને તું ગાય છોકરા,  
મુવે મહેતે દીવી તને ગાળરે સહુનારે—ટેક.  
તુ તો દોડીઈ લેવાને આવીઓ,  
મુવે મહેતે ગાંધી તને લાત સહુનારે—છાનો.  
તારા બાપે તે દોડીઈ નહી આપીયું,  
તને આપું આરેકને કોપરા સહુનારે—છાનો.

—૦:૦:૦—

આદશાહની દરબાદમાં ચાંદબીએ ગાયેલાં ગાયનો.

( કહું કયા ક્ષમકકા સતાયા હુંમે. ) એ રાહ.

ચાંદબી—તાને તખ્ત ઐર બાદશાઈ સારી,  
આજમ પનાહ હો તુમે મુગારક—ટેક  
તારીકુ તેરી હોવે જહાંમે,  
જહાંપના વોહ તુમે મુગારક—તાને તખ્ત.  
રંને મુશીગત દકાહો તુમશે,  
રહેમ ખુદાકી હો તુમે મુગારક—તાને તખ્ત.  
તુગારે હકમે અરમાન હમારી,  
કરે હાંશીમ ખુદા તુમે મુગારક—તાને તખ્ત.

કયામત તક કાયમ રહે તપ્ત શાહકા,  
ઇએ હયે હુવા હગારી હો તું મે મુગારક—નાને તપ્ત.

( ગોકલીએ લઇ ચાલો. ) એ રાહ.

હોરી ખેલુંમે કીન કે સંગ પીઆ ધરનાલી અપના—ટેક.  
હામત હગારી શુનોરી સખીઆં,  
ખેયરતગર્ધ મોકો અખીઆં—પીઆ.  
ચંગકી રાહેલીઆ ખેસે હોરી,  
ગો દેખ જલે જાન મોરી—પીઆ.  
સોનેકી મોરી જાની પીચકારી,  
હીરે જડીત ચંગ સારી—પીઆ.  
કાગાય કલ્યો કસોમે સજની,  
તડક તડક જાએ રજની—પીઆ.  
સખ રંગ શ્રીકા પીઆ જીન ખેના,  
નાપેનુ જલેવેર ઐર ગેવના—પીઆ.  
ગોજાનકી બહાર પીઆ જીન જાતી,  
ઉગલ ઉગલ રહી છાતી—પીઆ.  
દરશકો તરશત અખીઆ હગારી,  
અખ આંકે ગરં મેં કટારી—પીઆ.

એત.

બાદશાહ—ગઝીર વઝીર દીન હુવા હયે ખુશાલ,  
આગાન કયા એ રખતી મયે કરંગા નીહાલ.

**આંદખીના પયારા આશક ફકકડનું આવવું  
અને આંદખીની જુદાઈમાં ગાવું.**

( તકરકા હોતા હયે અએ સાખી યુક્તનદાંમ કંઈ. ) એ રાહ.

ફકકડ—આંદકી જુદાઈમે અખ જાન મેરી જાતી હયે,



રૌશન દીદ બતા મુજે અએ પ્યારી કીજી સતાતી હયે-ટેક.  
 શરમીંદા ગુલાબ હોતા હયે દેખ રૂપશારકો,  
 અશ્મકો દેખકે નરગીશખી શરમાતી હયે—ચાંદકી.  
 મહેબુબોમે વોહ હયે નાઝતી રશકે ચમન,  
 જુલ્સ કાલી દેખકે બુલબુલખી બલબલતી હયે—ચાંદકી.  
 દંમપે દંમ કરતાં હું યાદ જનન કીજી મીલતી નહી,  
 હયે શીકલ રસીલી વોહ તશવીર મુજકુ બાતી હયે—ચાંદકી.  
 ચાંદસે મીલું મયે જાકે તો હોવે આરામો ચેન,  
 વરલકી કળ રાત હો અરમાન અએસી આતી હયે—ચાંદખી.

— ૦. —

## ચાંદખીએ પોતાના ચાર ફકકડ આગળ ગાયેલાં ગાયનો.

(મુસતફા બાઈ દીલઆરા.) એ રાહ.

ચાંદખી—હીઝરમે અએ પ્યારે જનન મેરી જાતી હયે,  
 રશકે ચમનકા ગુલ હયે તું તસવીર તેરી બાતી હયે-ટેક.  
 જોકો નાહી ચએન મેરે જળસે વોહ ગયા સનમ,  
 લાખોમે હયે તુંહી દાનાન, અકલ ગેરી પાતી હયે-હીઝ.  
 લખતો મયેને દેખી તેરી, ગોયા માંદ્રીદ ગુલસી હયે,  
 જી કશં ખુરખાં તુજપે અરમાન અએસી આતી હયે-હીઝ.

(સંબાલો તેગ અદાકો જરા સુનોતો સહી.) એ રાહ.

ચમનમે આયેહો પ્યારે જરા સુનોતો સહી,  
 હિઝાવુંગા ગાનેકી ખુશખો હવા સુનોતો સહી—ટેક.  
 ન હોગા નેહાંમે કોઈ ઈઆર આપકે માનીંદ,  
 કશંગી ખુશમેં જાલકે જળાં સુનોતો સહી—ચમન.  
 ખીમારી સખત હયે જી દાલ તુમસે કયા જોલું,  
 કોઈ સુનતા નહી મેરી સદા સુનોતો સહી—ચમન.

મરીજ મરેકા હકીમ કોઇ મીલ જાવે,  
 હેશાન માનુગી ઉનકા બજા સુનોતો સહી—અમન.  
 થકે હકીમ હયે દવાનો ઉનકી દેદેકે,  
 આથક આ જાએતો દરદ દક્કા સુનોતો સહી—અમન.

## ચાંદબી, ગુલખેરૂ અને હુમજાદખાન વચ્ચે થયેલી તકરાર.

ઇંદર સભાની રાહ.

ચાંદબી—મીઆદી દોલત હયે તેરી અએ મરે ગુલખેરૂ સનમ,

મરે ખાતર અએ પ્યારે કયેસા ઉઠાયા હયે સીતમ;

ગુલખેરૂ—તેરે જુલફાને અએ જાની મેરા દીલ છીનલીઆ,

દાંમે ઉલફતમે મરે દીલકો તુને કયેદ કીઆ;

ચાંદબી—અએ મરે જાન જસ અરમાન જરાઇ મરી,

દીલકો ખુશકર અએ પ્યારે અગતો હોચુકી તેરી;

ગુલખેરૂ—તેરે નયેનોને અએ જાની મુતે દીવાનાં કીયા,

પર ન મહોજાતમે મએને વસલકા એક જામ પીઆ;

ચાંદબી—આમરે ગુલખેરૂ તુને હાર ગલેકા મે કરે,

મીઠી જાતોપે મરી જાન મયે ખુરજાન કરે;

( ઠગને )—મીઆછે પાંચ ગીનો અગતુમારા કામ નહી,

જાત ઇએ શરમકી આથકો લીયાં આરામ નહી;

હુમજાદખાન—કીસલીએ જાળીયા મયે ચાંદબી તુ સુનલે જરા,

તેરી ઇન ચોરકી છાતીપેઅ જસ ગહુ ગા અડા;

ચાંદબી—અડે રહો જહાર મીઆ હીઆસે છોડકે તકરાર,

મરે ગુલખેરૂ શીવા ગયેરકી નહી દરકાર;

હુમજાદખાન—દી હયે દસ લાખકી દોલત ચાંદબી તુજકો,

બેશરમ હો ચુકી ઇનકાર કીઊ કરતી મુજકો;

ચાંદબી—મરે પ્યારે સાથ મએ કાઢુંગી ખુશીને લીન,  
 પછી એક પાનમે દશ લાખ મં સેતીહું છીન;  
 હુમજાદખાન—ખેવહા હોચુકી આખર મુને ખીયાના કીઆ,  
 દોનન દસ લાખકી લેકે મુને દીવાના કીઆ;  
 ચાંદબી—દરગા દશ લાખકા નૌકર મરે ખાતે હયે,  
 તેરે જયસેતો મીઆ ધંપે બહોતઆતે હયે;  
 હુમજાદખાન—ખુત આતા હયે મુઝે લઈગા મયે દોનોકી જાન;  
 શીખી કહેતા હું કે ચાંદબી જગ તું માન  
 ગુલખેરૂ—અગ મીઆ બહોત હુવા અંધકર જ્યાં એ તેરી,  
 શેક મયે ચાંદકા ઐર ચેખી શેકાની ગરી.

—૦—  
**ગુલખેરૂને લુખ લાગવાથી ચાંદબીએ શરાબનો  
 સીસો લાવીને આપયો.**

બેત.

ચાંદબી—લાઈ હું મયે શીયા બર ઝહેરી શરાબ,  
 પીનાઈ ઠગ ચોરકુ આખર દમ કર સીતાબ;  
 મયે આશક હું દિનપે હયે મેરા દીનદાર,  
 ધનગાજ દોનનકી નહી મુને દરકાર;  
 જાઈ મયે જદદ ઐર કરહ એહ કામ,  
 શીર મયે મેરા ફકકડ મઝે કરીગે શુબો ઐર શામ.

—૦:૦—

**ગુલખેરૂ અને હુમજાદખાન મરી ગયા પછી  
 ચાંદબીએ ફકકડને આદરમાંથી બાહાર  
 કાઢાડયો અને તેને કેહવું.**

બેત.

ચાંદબી—આમરે પાસ અએ મરે પ્યારે અલગસ્ત,  
 તેરે દોસ્તોમે દેતીહું મયે અપના દસ્ત;

કયામત તક કયામ રહે તેરી ઉત્તર,   
 ખુદાન આશના નગીરે આકત;   
 નગરેસે ગરજ હયે મુઝકો ઝીનદાર,   
 આજમે હું તેરી ઐર તું મેરા દીનદાર.

૩૬૬—સુત એ આંદ તું હમે વફાદાર,   
 હયે જન સયા મુઝપે તેરા પ્યાર;   
 કોઝ દે મુઝકો તું હોકે વફા,   
 કે હરગીઝ ગીરે ન મુઝપે જફા.

( ગરહમને દીલ સનમકો દીઆ. ) એ ગહ.

આંદખી—જફા ગીરે ન તુઝપે જન ઇંએ જનકી કસમ,   
 હરદમ રખૂંગી ચક્ષેપે હમાનકી કસમ—ટેક;   
 તેરે પ્યાર પ્યારે મએને લી દોનોકી જન,   
 અઝીઝજનની તું મેરા હયે જનકી કસમ—જફા.   
 તું ગલેકા હાર હયે ઐર તું મેરા દીનદાર,   
 તું ઝીગરકા જનની હયે પ્યાર પ્યારકી કસમ—જફા.   
 હીરલાલ માતી તુંગપે કરૂંગી શીદા,   
 કુરઆન હોકે લોપું મે જરે માનકી કસમ—જફા.

—૦૨૦—

આંદખીના ગયા પછી ૩૬૬૭ે વીચાર કરવો,   
 બેત.

દીલ દીને હસીકો છુસે દીલકી દરકાર હો,   
 દીલ દીને હસીકો લો આપર વફાદાર હો;   
 બેહયા ઐરતકો હરગીઝ દીલ ન દીજએ,   
 બેમુરવત માશુકસે આશનાઈ ન કીજએ;   
 બેરેહમ બેશરમ બેકદર દેખી ઇંએ ઐરત,   
 આપને આશકોકો માર નેન આઈ જરા ગયેરત.

( મામુરહું શાખીસે સરા રસ ભરી હું. ) એ રાહ.  
 દીલ ખેવકા ઝનોસે લગાના ન ચાહીએ;  
 ગૌહરકી સાથ સંગ લગાના ન ચાહીએ—ટેક,  
 ખેચકલ હયે બશર વો ભો પરહેઝના કરે;  
 મકાર રંડીઓપે લોભાના ન ચાહીએ—દીલ.  
 ભો બશમે ધન કે જાએગા હરગીઝ ન બચેગા;  
 ખે શાખતા એ જાન કસાના ન ચાહીએ—દીલ.  
 દોઢુ તમામ કરદીઆ કાહાબાને ધસ ધડી;  
 ફૂફડસે કીયા બનેસો જતાના ન ચાહીએ—દીલ.  
 આબ દેખના કે નેક હયે અનજામ યા હયે બદ;  
 લેકીન હરીફ દીલકુ મીનાના ન ચાહીએ—દીલ.

## ચાંદબીનુ આવડુ' અને ફકકડે તેનો તીરસ્કાર કરવો.

ખેત.

આયેસી ઓરતોસે હરગીઝ ન કીજીએ મોહોળત,  
 બેકદર ખે શવાકી ન કીજીએ સોળત;  
 નેહાંકી ઓરતોસે હોંગે શબ્દ માહીર,  
 નતો દાખલા ધયે ચાંદકા હયે હીંઆ જાહીર;  
 આખર હુર્મ ખેવકા ખાકે ધન માલ,  
 ચાંદકી મોહોળતમે દેખો ધયે હાલ,  
 મીજલસકે શહેબો કરના ખુબ ખ્યાલ,  
 કે રંડીકી સોળતમે હયે ખુરે હાલ.

## ફકકડનું ગુસ્સે થયું અને ચાંદબીચે તેનું દીલ ખુશ કર્યું.

( તફરકા હોતા હયે એ સાખી ગુલનદામ કહી. ) એ રાહ.

આ ઇંધર પ્યારે મરે, કીયું તું ખડા હયે મગમુમ;  
તરે ખાતીર નો કીયા, મએને સો હોગા માલુમ—ટેક.  
તેરી ઉદ્દતમં નહી ચેઅન હયે દમગર મુજકુ;  
આ લપટળ તું ગલેસે, મએલું રખશારકું ચુમ—આઇંધર.  
અએસો આગમ મએ, રખી રોઝ ગુઝારે જાની;  
હરતરાંકી અએ હરીફ, અખતો મચાવેંગે ધુમ—આઇંધર.

## ફકકડે ગુસ્સે થઈ ચાંદબીનો જીવ લેવો.

( અરે લાલદેવ ઇસતરફ જલ્દ આ. ) એ રાહ.

ફકકડ—અરે હડ હયાંસે એ નાપાક તું;  
ન ચોટેંગી ઇશ આં અભી ખાકતું;  
ન ફસલા મુજે અખ એ બદ ખવાંઆન;  
લે દેખ. અખતો જાતી હયે તેરીખી જાન;  
હરીફ અએસી બદખાતોસે રહેના દુર;  
નો જએસા કરે અએસા પાવે જર.

# ધુરૂવ આપ્યાનનાં ખેલમાં

## ગવાતાં ગાયણો.

—:૦:—

### ઈશ્વર સ્તુતી.

( કર કર કર કર કરગ. ) એ રાહ.

પ્રભુ મહેર કર હમ ઉપર,	
રાખીએ હમે તો, તું પર સખર.	પ્રભુ.
આતુરી તારીમાં ચુક નહી જરા,	
ખરા કાર્યો કીધાં, રાખીને નજર.	પ્રભુ.
ચંદ્ર સુર્ય તારા, પ્રકાશે ભરપુર,	
દુરથી પ્રકાશે, ન્યાળીએ હજુર.	પ્રભુ.
છોછ વીશ્વાધાર, ખુશીએ અપાર,	
નમન કરીયે છે મંડળી આ વાર.	પ્રભુ.
છીયે હમે બાળક, તમે પ્રતીપાળ,	
આપો હમને હિમત તું દીન દયાળ.	પ્રભુ.
હિમત હમને આપો, વિધ નીવારો,	
સારો આપો બોધ હમે તાબેદાર.	પ્રભુ.

—૦—

### રાજાની દરબારમાં યુણુકા રાજાની કીર્તી ગાયછે.

( છોડી બામનકી અંગીઆકું અતર લગાકે ચલી. ) એ રાહ.

વારી વારી જાજી વારી વારી જાજી.  
 સખા મંડપ જોઈ હુંતો ખુશી થાજી—ટેક.  
 રઘવતના રખેવાલછો શીરદાકણ રાજન,  
 યુણુ તમારા ગાયછે પુરોના માજન—વારી.

અદલ રાજ છે આપણું, નહી તસ્કરની ખીક,  
જાળ ગોપાળની મહેર છે, રમે તમ નજીક—વારી.  
આયુષ્ય વધતો કુકુંબનું, જમ્યું હું એમ,  
નીધેખાની રાખીને ધંધર કરતો તેમ—વારી.

—૦—

## ધુરૂવે પોતાના પીતાની દરબારમાં અપમાન મલવાથી કીધેલો વીલાપ.

( મુકાવે દુષ્ટ અન્યાયથી, અગલા થઈ એ નીરાશ. ) એ રાહ.  
કેર વરતાવ્યો કારતો મુજ પર આ શી આકૃત—ટેક.  
જગતે ધંધર છે જાણીતા, રંકના આ શું રે હાલ—કેર વરતાવ્યો.  
પીતા પીડ જાણે નહીં, મને કરે છે ધીક્કાર—કેર વરતાવ્યો.  
માતા વેણ સાંભળ્યું નહી, ત્યારે મુકયું છે માન—કેર વરતાવ્યો.  
અપમાન થયું માહેર, ધર કેમ હું ધીર—કેર વરતાવ્યો.  
પ્રભુ હિમત આપો મેહરથી, દીન હું તારો દાસ—કેર વરતાવ્યો.

—

## ધુરૂવની શાવકી માતાએ ધુરૂવને આપેલો શ્રેષ્ઠ.

(વીનતી ધરતો ધ્યાન સજ્જન સૌ વીનતી ધરતો ધ્યાન.) એ રાહ.  
અભાગણીના સુત આવ-અલ્યા ધ્રુવ અભાગણીના સુત આવ-ટેક.  
હીણ માતા કુએ જન્મ તે લીધો, કીધો નહીરે વીચાર—અલ્યા.  
ઉત્તમ સાથે બેસાડ્યો નહી, ગયું સભામાં માન—અલ્યા.  
ગર્ભ આગર પાછી લેવી હોયેતો, કહું તે માફક ચાલ—અલ્યા.  
અધેર વનમાં કદ કરો જઈ, મલશે શ્રી ભગવાન—અલ્યા.  
માગતો તે પાસે મુજ જોવી માતા, સુકતો નહી ધરી ધ્યાન—અલ્યા.

—



## લશકરની કુચ.

( ગ્લોરી ગ્લોરી એપીસીનીઆ. ) એ રાહ.

એકુત મેહેશુલ આપતા નથી, ( ૩ )

આલોની જમ્એ ત્યાંહાં—ટેક.

સીપાઈઓના લીધા પ્રાણ, ( ૩ )

લમ્એ તેઓના જાન—એકુત.

મુદ્ધને કરીયે પાંસરા, ( ૩ )

સાંસરા કરીશું પલવાર—એકુત.

રાજાજીની થાય જય જય, ( ૩ )

ભય આપણનો સહિ જય—એકુત.

## ધુરૂવ વનમાં જવા માટે રજા માગેછે તીઆરે તેની માતા જવાને ના પાડેછે.

( કાંગનવા મોરા કરસે સરક ગમોરે. ) એ રાહ.

માતાજી મને મેહર કરી રજા આપોરે,

હું તપ કરવાને જાઉં કૃતાર્યમારે થાવું—ટેક.

નેત્રવંતી—આ તે શું લવેછે રે, ગભ ઉપગાંત કરેછે રે;

શી પીડા થઈછે તને, દરશાવ તે તું મને;

ખોધ આપ્યો કયા જને તને એમ કરવાને રે—માતાજી.

ધુરૂવ—ગયો પીતા પાસે રે, થયો ત્યાં ઉદાસ રે,

ઉત્તમને ખોજે ધીધા, આવકાર મને નહી દીધા.

શાવકીએ આપ દીધા કીધા ખોધ મને રે—માતાજી.

નેત્રવંતી—દુશ્મનછે એ મારી રે, બુરું આહેછે બારી રે,

અદેખી રંડા બહું, કારસતાન કરે કહું,

ઈશ્વર તું ભોળે સહિ બહિ સાહે થાવોરે—માતાજી.

ધુરૂવ—માજી એમના ખોલોરે, સાવકીપર સું કામ દોળોરે,

જગતેશ્વર પુજવા મન ભાગ્ય હોય નેતુ ધન,

લીધુંછે મેતો પણ તન હું કષ્ટવું રે—માતાજી.

## • ધુરૂવ ઊજત કરી વનમાં જવા માંગેછે તેથી તેની માતા સમજાવેછે.

( વનચર વીરા વધામણી. ) એ રાહ.

નેત્રવંતી—લાડકવાયા બાળ તું, શું કરેછે વીચાર;  
બાધ આપો તને વેરીએ, જાય વન માનર—ટેક.  
કહો તો રાજ અપાવું હું, કહો તેમ કરું આજ,  
તાજ મુકાવું તુજ શીથપર, ભણો પેહરાવું સાજ—લાડકવાયા.  
વાધ વરે રીંછ રીંછની-છળી મરશે તું બાળ,  
ભુખ તરશ કેમ વેઠશે-કોણ કરસે સંભાલ—લાડકવાયા.  
પોઢવા શેજ મલે નહી, કાંકરા કાંટા અપાર,  
કેમ વાહાલાં તું પોઢસે, ગરમી થાંડી વીચાર—લાડકવાયા.  
માટે મુજ વેણ પાળીને-જવા વન હક છોડ,  
એકનો એક તું મુજને-નથી ખીજી રે જોડ—લાડકવાયા.

—o:o—

## ધુરૂવ વનમાં જવા માટે માને સમજાવેછે.

ઉપલી રાહે.

માતાજી મારા સાંભણો-વેણ ચઢાવું શીથ;  
કોઈ દીન મેં દુભાવ્યા નથી, આ વેલાએ જઈશિ—ટેક.  
રાજપાટ નથી જોઈતું-પોશાક દીસે અંગાર;  
જગતેશ્વર ભજી મેળવું-નક્કી કીધો વીચાર—માતાજી.  
જંગલી પશુથી ખીતો નથી-કેમકે તમેાંછો માત;  
પાન કીધું તમ સ્તનથી-તેથી તે નહી ઉચાટ—માતાજી.  
કુદરતી જમીન સોહામણી-જિંએ આભ વીખ્યાત;  
રક્ષણ કરશે તે માહેરું, તેપર રાખું છું હું આશ—માતાજી.  
ઈશ્વરને ભજ્યું હું હોરથી-કરી એકાંતવાશ;  
શીખ આપો જત મુજને-નહી તો દેહનોછે નાશ—માતાજી.

## ધુરૂવ પોતાની માતાને દીકાસો આપેછે.

( બલાજી મેંતો ગપથી ગપરૂઝી સાથ. ) એ રાહ.

હેડા હેડા વાહાલી મારી માત,

હું વનમાં નહી જાજી અરેઆત—ટેક.

આમ દુઝાવું નહી નોંધએ તમને,

શા માટે કરેછો કલપાંત—હું વનમાં.

—0:0—

## ધુરૂવ વનમાં જવાથી તેની માતા સંભાલને

માટે ઈશવરને અરજ કરેછે.

( આધવજી સંદેશો કેહેલો શામને. ) એ રાહ.

હકીલો થઇ ગયો રે—હવે હું શું કરું,

પ્રભુજી તમે લેલો એની બરદાશ નો,

માન્યું નહી કહ્યું રે—મારા બાલકે,

મારે તો છે તમારો આધારનો—હકીલો.

કોઈ દીવસ મેં તો કાઢ્યો નથી બારણે,

સુખમાં ઉછર્યો સ્વપને નહી દીકું દુઃખનો.

ભુખ તરસ એ કેવી રીતે વેઠશે,

પણ મનેછે તમારો વીધાસનો—હકીલો.

દીન દયાળુ છો—દુનીઆના તમા દીન બંધુ,

મીરા સાઈ પીધા તમે વીખનો.

તે માફક મુજ બાલકને સંભાળનો,

ઈશ્વર મારી સુણનો અરજ આજનો—હકીલો.



## ધુરૂવ વનમાં વીચાર કરેછે.

( પીતા પ્રિયરે નાટ્ય કળા મારે શીખવી. ) એ રાહ.  
કાયા જુઠીરે મારે બજવા બગવાન—ટેક.  
મેં તો વિચાર નકી કીધો,  
સાવકીનો ખોધ મેં લીધો;  
તપ કરવું એ મારગ સીધો—કાયા જુઠીરે.  
આતો અજાણ્ય દેખાવો,  
ન્યાહાળીને યાય મુજવો;  
પ્રભુજી તમે સાહે થાવો—કાયા જુઠીરે.

—૦:૦—

## લશકર જીત મેલવી આવેછે.

( સોદાગર હુએ કીધરકા કર કોફ ખુદકે ધરકા. ) એ રાહ.  
થયો જય જય જય જય આનો ( ખાહાદુરો. )  
દુશમનોના કાળજાં દાઝેરે—થયો,  
ગલચી જલ્લી બાલે—લટકાવ્યા, ( ખાહાદુરો. )  
વેરી થર થર થર થર પ્રાનેરે—થયો.  
જખમી થએલા ચીચીઆરી પાડે, ( ખાહાદુરો. )  
ખુશાલીનું વાજું ધમ ધમ વાળે રે—થયો.  
આપણી કુતેહનું ઈનામ મળશે, ( ખાહાદુરો. )  
રાજા હોરી આપણે નવાળે રે—થયો.

—૦—

## નારદ મુની ધુરૂવને વનમાં આવવાનું કારણ પુછેછે.

( ચાલની ચાલની ચાલનીરે. ) એ રાહ.  
બાળક છેરે તું કોનોરે—મને કેહેતી બાળક છે તું કોનો—ટેક.  
આવું તારું તપ નોખું નથી જાણું,

બાળ દેખી નહીં ખમાતું રે—મને.  
 આ વનમાં કોઈ આવી ન શકે,  
 ડુંગર ભાળી ને ભડકે રે—મને.  
 બાળક તું ને કોણે દુઝાવ્યો,  
 ક્રીયા ડેકાણિથી આવ્યો રે—મને.  
 માત પીતાએ કેમ મુક્યો સુનો,  
 આતે ઉપદેશ છે કોનોરે—મને.  
 રાત અંધારી ને અધોર વનછે,  
 જપતો એકે મનનોરે—મને.

— ૦. —

**ધુરૂવ નારદમુનીને પુછેછે કે તમે કોણુછો ?**

ઈંદર સભાની રાહે.

અરે કોણુ દેવતા તમારું શું નામ,  
 કોણુ તાત ને ક્રીયો વીશ્રામ ?—અરે.

**નારદમુની પોતાનું નામ પ્રગટ કરેછે.**

ચોપાઈ ( જોગીઆ. )

અરે બાળક સાંભલ તું રે,  
 ખત્ત સુત ને નારદજી હું રે—અરે.  
 જે વાત સાચી હોએ તે કહે,  
 કપટ રાખીશ નહીં નારે રદ્ય—અરે.

**ધુરૂવ પોતાનો હેવાલ બાહેર કરેછે.**

( દર ચાલે હાલે દીક્ષમાં નોંધીલા. ) એ રાહ.

બલા નારદજી તમો સુણો, મહીમા મારેછે તમ તણો;

• ઉત્તાનપાદ સુત ધ્રુવ મુજ નામ, ભીસમાવંતી નગ્રી સ્વસ્થાન;  
નેત્રવંતી મારી માતા સતી, અપરમ માતા તે પ્રભાવંતી—ભ-  
લા નારદજી.

તે પ્રભાવંતીનો તન ઉત્તમ, તે ઉપર ધ્યાનું રાચનું મન;  
હમો બને મહ્યાં એક વાગ, ચાલી ગયાં સભા મોઝાર;  
ઉત્તમ રાય ઉછંગે ગયો, મુજ સાથે અંતર રે કર્યો—ભલા  
નારદજી.

તે કારણ દુઃખ મનમાં થયો, ધરી વૈગમ મનમાં આવ્યો;  
હવે તપ કરી ઇંદ્રી વથ કરું, બવસાગર હું સેહને તરું,  
હેવો મનશું કીધો નેહ, મળે ખસ્યા યા પાડું મારી દેહ—ભલા  
નારદજી.

—૦—

## શ્રી'ગી રૂપી ધુરૂવને પુછેછે.

ચોપાઈ ( જોગીઓ. )

અરે બાલક કેમ અહીં આવ્યો,  
કીયા વેરીએ-તને સપડાવ્યો—ટેક.  
મુખપરથી ઉડયું નથી દુન;  
તારી કોણે ભગાવી શુદ્ધ—અરે.  
કોણ માત ને કોણ છે તાત;  
સાચે સાચી વદી દે તું વાત—અરે.

—૦:૦—

## શ્રી'ગીરૂપી આગલ ધુરૂવ પોતાનો હિવાલ કેહેછે.

( એતો મન્નનુઈ હોએગા દીવાના. ) એ રાહ.

સમનો જોગેશ્વર સાધુભાઈ, ધ્રુવ નામ મારું સતસાઈ—ટેક.  
છેતસી લાચું મને નથી કોઈ, શું વિચાર કરો મુખ જોઈ-સમનો.

ઉત્તાનપાદ પીતાનું છે નામ, ભરમાપુરીમાં છે રે રેહકાણુ-સમનો.  
 નેત્રવંતી મારી માતા સતી, તેના પુત્રની આવી છે ગતી-સમનો.  
 ઇશ્વર ભજવાનું થયું છે મન, વાહનું કીધું નથી તન ધન-સમનો.

## શ્રીગી રૂપી ધુરૂવને મંત્ર આપેછે.

( કામણુ દીસેછે અલખેલા તારી આંખમાંરે. ) એ રાહ.

શાખાશ શાખાશ ધુરૂવજી છે તારી જ્વતને રે;

ધનછે માતને રે—શાખાશ.

હિમ્મત રાખજો ઉરમાં ભારી, જશે નહી કોઇથી હારી;

અદેખા ભમાવશે-કરી-વાતને રે-શાખાશ.

ઈંદ્ર અપછરાઓ મોકલે, ભુત ભૈરવ ખીવાડે ટોળે,

ખીતા નહી ન્યાળી તેના ખડખડાટને રે—શાખાશ.

શ્રીગી રૂપી નામ છે મારું, ઇશ્વર કરશે તારું ધાર્યું;

આપું મંત્ર લે તારી ઉચ્ચાતને રે—શાખાશ.

—o:—

## અપછરા ધુરૂવની માતાને દીલાશે આપેછે.

કારવો.

દીલ દુખી શીખ કરોછો માહા રાણીરે—ખેવાર.

માહા રાણીરે માહા રાણીરે—દીલ.

તપ કરવાને-ગઆછે ધુરૂવ,

હવે આવશે ધરો ધીર માહા રાણીરે—દીલ.

કોમલ કાયા-શું કામ જલાવો,

ખલાવો શીખ કરો છો માહા રાણીરે—દીલ.

ધીરજ ના કુળ-મીઠાં ઘણાછે,

ઈશ્વર કરસે સારું માહા રાણીરે—દીલ.

—o:—

## વિદુષક ધુરૂવની જન્મ પત્રીકા જીવેછે.

બેત.

ધન મકરને કુંભ, આ રાણી પાડતી આવી બુધ;  
 ધન મકરને દબો, બાજરીતો જીની પણ વાવેટોતો નવો.  
 કન્યા, તોળાને મકર રાક્ષી, રાણીજીને થંડા પાડવાની તાલ થઈછે  
 આશી;  
 ચંદ્ર મંગળને મળ્યા બુધ, હવે રાજને કાંઈ આવશે શુભ,  
 પેહેલા ઉડ્યા સતી રાય, રાણીજી કરે હાય હાય હાય.

## ખરી જન્મ પત્રીકા.

બેત.

રાજ ચીંતા પર હરો, કરો કૃષ્ણની સેવ;  
 પુત્ર તમારો ભગતે, મનુષ્ય દેહ પણ દેવ.  
 સુખનો સ્વામી ઉચનો, ઈંદ્ર બલીઓ નો હોય;  
 આખંડીત સુખ તે ભોગવે, રોકી શકે નહી કોય.  
 તોળા લગ્નમાં બહુસપતી, સતી યુક્ત નો હોય;  
 ભાગ્યસ્વામી દ્રષ્ટી વડે, કૃપા કૃષ્ણ ની હોય.  
 કૃપા કૃષ્ણની હોય, અવીચલ પદવી પામે;  
 સ્થીર રહેતીજ નામ, સંકટ પરના કાપે.  
 સુરાધિપતી કન્યા, પવનકુમારી ને,  
 તેની સાથે એનું લગ્ન થશે, નકી માનજો તે.



## રાજા પોતાના દરબારીઓને ધુણવની શોધ કરવા જવાને પ્રમાવેછે.

રાગ ઈંદર સળાનો.

શુરા દરબારીઓ મારા નેકનામ;  
હવેછે તમોને બાહાદુરીના કામ.  
લાએક નહી કે લેવો, તમે અન પાણીનું નામ;  
જ્યાં મુઘી નહી બળવો, માહેર એક કામ;  
મતલબછે માહરી, માતરજ એક;  
રંજછે તમો સર્વેને રે સેહેજ.  
જંગલ અને પાહાડો ઉપર કરી દોઈ રખડ;  
લાવી આપો મને મારા, ધુવની બબર.  
કરી રાખીશ તમોને હું સદા સીરતાજ;  
એઓ એટલી રંજ, તમારા રાજને કાજ.

—૦:૦:૦—

## ઈંદર રાજા ઈંદરાસન માટે વીલાપ કરેછે.

( બદલ ગયો નેણારે. ) એ રાહ

કોણ તપ કરવાને આજુ રે, મારું ઈંદ્રાસન ડોલાયું-ટેક.  
હેવો શુરવીર પેદા થયો શું, લેવાને મારું ઈંદ્રાસન;  
અપહરાવો તમે કેમ સુસ્ત થઈ છો, મુકાવોની એનું પણ-કોણ.  
દેવો તમે જઈ ડરાવો તેને, ઝબકીને છળી બચ;  
જેમ તેમ કરી તપથી મુકાવો, ઝટપટ કરો મને સાહાય-કોણ.  
કંટાલો આપો તમે અતીશે, બીપત પાડજો બહુ;  
બાહાદુર થઈને ટેકજ રાખો, છત મેલવો સૌ—કોણ.

—૦:૦:—

## અપછરાવો ઈંદરને ધીરજ આપેછે.

( કર તનપર શીનગાર હાથમે શોનેકી ઝારી. ) એ રાહ.

ઈંદ્ર રાજ એમ શું ખોલો, તપસ્વીમાં શું દમ,  
હજારો એવા તપધારીના, મુકાવીશું અમે પણ.

—૦:૦—

## ઈંદર પોતાના દૈતીયોને જવાને રજા આપેછે.

ઉપલી રાહ.

દેવો તમે મટપટ જાઓ, કરી આવો શુભ કામ,  
દીલ માફ અવીશો દાન, કાર્ય કરો મુદામ.

—૦:૦:૦—

## અપછરાવો ધુરૂવને છળેછે.

( મુકાવ દુષ્ટ અન્યાયથી અગલા યદ્ય રે નીરાશ. ) એ રાહ.

અહીંયાં અલ્યા કેમ આવ્યા તારૂં ભાયેગ હીણ,  
વીર પુરૂષ વીતી ગયા, મગર મછમાં મીન.—ટેક.  
દોંગે પ્રભુ મૂલે, તો જોની વડલાં વન ગાજર—અહીંયાં.  
કર્મ રેખા હોય તાહેરી, તસીએ નથી હાર—અહીંયાં.  
ભમાવ્યા કોને આવવા, દુસ્મન હશે કોઈ—અહીંયાં.  
માનવું હોય તો માનજે, જ વિચારી જોઇ—અહીંયાં.

—◆◆◆—

## અપછરાઓ ધુરૂવની માતાનું રૂપ લઈને છલવા આવેછે.

લક્ષીત છંદ.

અરે રે મારા મુત, આ શું તારા હાલ,  
ભયંકર દીશેછે આ વન વિકરાજ;  
ગુજ દુઃખે મેંતો નગ્ર પરહુડું,

વન વિશે તેં તો તપ થું આદ્યું—ટેક.  
 ગુજ પિતા એતો મુને પરહરી,  
 ગુજ વેગગથી હું વન સંસરી;  
 મુજ સામું જીવેા માહેરા રે તન,  
 કેમ કહણુ કરેજી તાહેરં રે મન—અરે.  
 કેમ તેં તજી છેક દાજરે,  
 ભર સમુદ્રમાં, દુખ્યું ઝાંઝ રે;  
 ખરર આંસુ તે આંખથી ખરે,  
 અરર ચીતમાં શી ચિતા બજે—અરે.  
 ચરર થાયછે કંપે કાયછે,  
 સરર મુસરાં બાંણુ વાયે છે;  
 મુજ સામું જોઈ બોલરે, તું બાળ,  
 નહી તો હું તજીશ માહેરા રે પ્રાણ—અરે.

—૦:૦—

## અપહરણો ધુરૂવ નહી છલવાથી બીજી ગાયન ગાયછે.

સીતાજીના મહીનાનો રાહ.

આશું યયા તરા હાલ, ન્યાલી દીલ દુખાયછે,  
 પુત્ર તન છોડીને ધરખાર, ખરાબ કેમ થાયછે;  
 મુજ સામું જીવેાની બાળ, પીતા પુછે પ્રેમથી,  
 હવે છોડી દે સંતાપ, ચાલો ઘેર હેંશથી;  
 તુંજ બંધુ ઉત્તમ ટવલેછે, ધ્રુવજી મારો ક્યાં ગયો,  
 હુંડી વલ્યો આપણું ભોંવન, હવેરો તે બહુ થયો;  
 અરે અબાણુ માહેરા બાળ, ઝવાળ સમતી નથી,  
 નાની વયમાં તારે વનવાસ, નીરાશ થઈ સર્વથી;  
 માટે સમજ લાડકા બાળ, રીસ આવડી નહી રાખીએ,  
 પીતા હિપર આશું રેશ, પીતા મેણ પાળીએ.

• અપહરણો તથા ઠગતીઓ નહીં આવવાથી

ઈંદર રાજા ગભરાયછે.

(અલેક્સે તું યાદ કર.) એ રાહ.

જીવ મારો ગભરાયછે, કરવું મારે કેમ.

દેત્યો હજી આવ્યા નહીં, થઈ ગયું સું એમ—ટેકં

અપહરણો આવી નહીં, લાગી કેમ વાર.

ઈંદ્રાચન ડોલેછે, બહુ થયો હાહાકાર—જીવ.

નીચમ ચુક્યો છળી નહી, કંઈ નીત્ય કામ,

જગરાય કોપ્યા કે, ભયછે મારું નામ—જીવ.

—:o:—

અરહમાના મંદીરમાં ભગતો ગાયછે.

હોરી.

તું છોરે જગતનું નુરે-પ્રભુ એક તું છે જગતનું નુરે—ટેક.

એક અનેક બની બહુ રૂપે-જગતમાં છીરે જરે;

સ્થાવર જંગમ ચૈતન રૂપે, સચરા ચર ભરપુરે—પ્રભુ.

જપ તપ દયાન રદ્યમાં ધરતાં પાપ યાયે સહ દુરે;

વિવીધ પ્રકારની રચના તેં કીધી, પ્રહ્લાંડમાં ભરપુરે—પ્રભુ.

ઈંદ્રાદીક પ્રહ્લાદીક સુરપતિ, દયાન ધરે નિત્ય ઉરે;

અધમ ઔધારણ પતીત પાવન, ટાળો કરમ કંઈરે—પ્રભુ.

—o—

ઈંદર રાજા અરહમાની રતુતી કરેછે.

(અલકનારે ખોદા આવંદ.) એ રાહ.

વિધ કરતા, જગત દાતા-અખીલ પ્રહ્લાંડમાં વિખ્યાતા—ટેક.

પ્રહ્લાજી હું લાગું છું પાપ, તમારી છે મુજ ઉપર સાહ-વિધ.

દરથણ કરવા, આવ્યો છું આજ, કરતા આવ્યા છો ગરી-

બના કાજ—વિધ.

**શ્રી ભગવત ધુરૂવને માટે વીચાર કરેછે.**

( પીતા પ્રિયરે નાટ્ય કળા મારે શીખવી. ) એ રાહ.

દુઃખ હરવુરે, ભગતછે એ ગુણવાન—ટેક.

બાળ ભગતની દ્રડતા જોઈ;

મારૂં મન રહ્યુંછે મોહી,

એની તોણે ન આવે કોઈ—દુઃખ.

હુંતો પ્રસન્ન થયોછું આજે,

માહારે કરવું ભગતનું કાળે;

એને આપું અવીચલ રાજે—દુઃખ.

ઝટપટ માહારે જાવું,

કોઈ ઠેકાણે નહીં રોકાવું;

ભગતનું કારજ કરી આપું—દુઃખ.

—૦:૦:૦—

**બરહુમા તથા ઇન્દર રાજા શ્રી ભગવતની  
રત્નુતી કરેછે.**

નારાયણ છંદ.

કૃપા સીંધું વંદું તમને-જોડીએ જન્મે હાથથી;

દુઃખો હરો સુખો કરો- આજાદ તમ પ્રતાપથી;

ત્રીભીવનનાં છો ધણ તમે, વંદેછે રૂપી દેવતા;

દેવ સુતી ધ્યાન ધરે, ભગિની બહુ સેવતા;

છો અવિનાશી બહુ વીલાસી-કાર્ય કરો કરો કારમાં;

નીરહયોગી મજે નહીં-છે સજનનાં સારમાં;

અમ પર હમિશ રહેમ કરજો, ઓઘીનદ્યાલુ નાગરા;

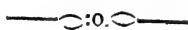
ભગત બહુ ભુદરા- છો રત્નાગર સાગરા.

—૦:૦—

## શ્રી ભગવત ધૃત્વના તપ માટે વખાણ કરેછે.

( અસેક્સે તું યાદ કર. ) એ રાહ.

ભગ્તે રાખ્યો નેમ હવે-કરવું મારે કેમ,  
પ્રસન્ન થઈ જાવું હું તો —રાખ્યું એને ક્ષેમ—ભગ્તે.  
ભગ્ત માઈં ધન જાણ્યું-જાણ્યું માઈં તન,  
ભગ્તનું મુખ જોવું ત્યારે- યાવું હું પ્રસન્ન—ભગ્તે.  
અમ કરીને ઇંદ્ર યાકયો-ચુકયો નહીં નેમ,  
ભગ્તે દ્રુપ્તા રાખી ધણી ઉપજો મને પ્રેમ—ભગ્તે.  
અપહરાએએ છલ કર્યો, પણ છલાયો નહીં જાળ,  
રાક્ષસોનો ભય નહીં ગણ્યો, કરૂં એને હું ન્યાલ-ભગ્તે.



## ઈંદ્ર રાજા સરયે દેવતાઓને કંકોતરી લખેછે.

( પ્રીતા પ્રિયરે નાટ્ય કર્યા મારે શીખવી. ) એ રાહ.

કૃપા કરજોરે દેવમુની માહારાજો—કૃપા.  
મુજ પુત્રીના લગ્નછે આજે,  
વનમાં કરવુંછે કાજે;  
મારા શીરનાછો તમે તાજો—કૃપા.  
ગણેપતીને કરૂં પ્રણામ,  
તેથી સીધું થાએ સહ કામ;  
આવી પુરજો મનની હામ—કૃપા.  
અગ્ની વરૂણ ને વાયુ કુખેર,  
શીવજી તમે કરજો મેહર;  
તમે આપ્યાથી થશે લીલા મેહર—કૃપા.  
સુર્ય ચંદ્ર ને ચમરાજ,  
વ્રહ્મા દેવ વિના જાય લાજ;  
નારદ વિના ન શોભે કાજ—કૃપા.

પ્રહરપતી તમે વેલા આવો,  
 સાથે શ્રીંગી રૂપીને તેડી લાવો;  
 સદા મુજ મનમાં તમે ભાવો—કૃપા.  
 વાંચી કઠોતરી વેહવા પધારો,  
 આવી વિદ્ય સર્વે નીવારો;  
 દયા લાવીને સાહે થાવો—કૃપા.

—૦:૦—

## સર્વે દેવતાઓ ભગવતની પ્રાર્થના કરેછે.

આરતી.

જય દેવ જય દેવ, જય વીર્યા ધારા,  
 પ્રભુ જય વીર્યા ધારા;  
 તુજને વંદન કરીયે, તુજને વંદન કરીયે,  
 દુઃખ માત્ર હરીયે—જય દેવ જય દેવ.  
 અનેક દેવો માર્યા મુખ કારજ સાર્યા,  
 પ્રભુ શુભ કારજ સાર્યા;  
 અકલીત મયા તમારી—અકલીત માયા તમારી.  
 નોઈ બલ્લિ બલીહારી—જય દેવ જય દેવ.  
 ભગત વહનહો પ્રભુ તમે આનંદ ધન મુરતી,  
 પ્રભુ આનંદ ધન મુરતી,  
 ત્રીગુણી માયા રમતા, ત્રીગુણી માયા રમતા.  
 હરતાં ને કરતાં—જય દેવ જય દેવ.  
 અનાથ નાથ પ્રભુ તમે કરુણા વીસ્તારી,  
 પ્રભુ કરુણા વીસ્તારી.  
 પાંચે પાંડવ ઉગાર્યા પાંચે પાંડવ ઉગાર્યા,  
 લાખા ગ્રહ બાલી—જય દેવ જય દેવ.

—૦:૦:૦—

## ધુરવની કીરતી

( ૬૨ ચાલે હાલે દીલમાં નોધીલા. ) એ રાહ.

સત્યની યઈ છે સરસાઈ, નફી માનનો સઈ;  
 ધ્રુવજીએ હીમત રાખી, ધીર ધરી પીડા સાંખી;  
 તપમાં રાખ્યું નહીં બાકી, સત્યનો બેલી રામજી—ટેક.  
 સાવકીનું વચન પાલીને, વનમાં ગયો એ બાહાદુર;  
 પાંચ વરસ પોતાની વંચ, રાખી નથી કોઈની બચ,  
 રાખી નથી કોઈની બચ, સત્યનો બેલી રામજી—સત્ય.  
 આ કૃણે દરશણ દીધાંછે, ઇંદ્રની કન્યા પામીયો,  
 કીરતી યઈ જગની માંહી, અમર નામ યહું હાંઈ  
 અમર નામ યહું હાંઈ, સત્યનો બેલી રામજી—સત્ય.  
 આ જુગતે નોડું સોભેછે, આશીરવાદ હમા દઈએ,  
 અવચીલ રહેનો તાર નામ, કરશે ને કોઈ હેવાં કામ,  
 કરશે ને કોઈ હેવાં કામ, સત્યનો બેલી રામજી—સત્ય.

—૦:૦—

## ભગલા હજામના ગાયનો.

—૦—

### ભગલા હજામે પોતાની કીધેલી તારીફ.

( ચીંટી હમ કાલા કાલા. ) એ રાહ.

મારું નામ ભગલા હજામ,  
 હજામ છું રે હું એમદાબોદનો,  
 લાલ માહારાજનો ભગલા હજામ—ટેક.

ભગલા બાઈતો એમદાબોદથી, નીશરીયા બપકા ભિર,  
 માહરીરે શી કંમબખ્તી લાગી, કે આવેઓ હું આવે શહેર-મારું.  
 કોખમે તોબરી મોઢેસે પોમરી, અંગરઆ તતરખાંધ,  
 રેશમી કોરનું ધાતીયું, ને વલી નામસે ભગલા સંદ-મારું.



આંગલે અંગુથી હીરાની સે, જીવાની કાવો લાગેસે રાપ,  
 રોઝાએ ફાંસીનો હુકમ કાઢો, તે મથું કાઢો સે પોપ-માર.  
 માહારી અલી સે સેરેવંતી, જાને પુનમનો સોંદ,  
 રોઝાએ ફાંસીનો હુકમ કાઢો, તે તો યથે હવે રાંડ—માર.  
 રોઝા ચઢાવે અપ્રીમ, ને વઙ્ગીર ચઢાવે ભાંગ,  
 મનશાકુની ગોદીપર બેશોતો, જાને વાંદરાના શાંગ—માર.

— ૦. —

### ભગલા હજામની ચતુરાઈ.

( ક'ગનવા મારા કરસે સરક ગયોરે. ) એ રાહ.  
 ધંધરે આલ્યું સે માયા મુઢવાનું કોમરે.  
 ધંધા સેરે મઝાનો, તમે શત કરીને જાનો—ધંધરે.  
 હજામનો સે માલો જુ નો મરજી હોએ તો સાબારે,  
 શીખાવીશ મારે હાથે,  
 શઉથી ઉત્તમ ધંધાછે;  
 વળી તે શાયે ખંદો છે.  
 તોજ આપેતો માયાપર ટપલા મારું જોમરે—ધંધરે.  
 એક હજામતનાં ડોડીઆં સે ચોર, માનશ નોહને કડરે વીચાર;  
 તોજ પડેતો ધતરું બેઓના,  
 નો શપકો પડી ગયો;  
 એતો ફોરો કુટી ગયો;  
 એવી એવી તોજ કરી હું મારી ખાજરે—ધંધરે.

— ૦:૦:૦ —

### ભગલાએ કીધેલો વીલાપ.

( દુખો દુખો આચમળા. ) એ રાહ.  
 હાએ હાએ રામ રામ આ મું યધુરે,  
 જીવો જીવો નશીળ જીવું વળી ગયુરે—ટક.

મુવો નહીને ભુત થીઓ ઇતો તેનું તેજ,  
 એ થાશે શક્તિ ભારી, શેસે રે અલી મારી,  
 હાએ હાએ રોમ રોમ આ સું થીયુ રે—જીવો.  
 પ્રીત ખહુ રાખેછેરે મારા ઉપર અલી,  
 તે મરશે જીવી જીવી, પેટમાં થઈ કુર કુરી;  
 હાએ હાએ એતો જ્યાંનું ત્યાં રહયુ રે—જીવો.

—૦:૦—

## ભગલાની સ્ત્રીએ પોતાના ધણીની કીધેલા તારીફ.

સ્વામી મારાછો શોઆમણા,  
 શમનો શમનોની હાં-શમનો શમનોની હાં—સ્વામી.  
 હજમત કરવાને આપ્યાછે રે નગરશેઠને ઘેર,  
 નગરશેઠને ઘેર-તેના તે પછસા મળશે.  
 તેની ખીચડી લેશું શેર-તેની ખીચડી લેશું શેર—સ્વામી.  
 આંગણે આંગુડી હીરાનીછે રે આંખરખું તતડખંધ,  
 આંગરખું તતડખંધ—રેશમી કોરનું થોલીછે,  
 જાણે શેઠ માહાજન—જાણે શેઠ માહાજન—સ્વામી.

—૦:૦—

## ભગલાએ પોતાની સ્ત્રીની કીધેલી તારીફ.

( મદમ સાખ નાચતે ચલો. ) એ રાહ.  
 ઓ મારી વાહરે અલી—ઝમના કેડે ધનસે તોડે નામ,  
 ગીત ગાયું સે મજાનું—દીલમા હરખ થાએ,  
 પોંચ શેર દુધમાં નોને-ખોંડ આધી કેહેવાએ—ઓ મારી.  
 ધનધા ખાતર આવવું પડેસે—દીલ ન જીદાં થાએ,  
 શોંદ નેવો મુખડો નોઈ—યાકુલ વ્યાકુલ થાએ—ઓ મારી.  
 પોંસ પટાનો ગાગરો—ને કરતી મુકીશે કોર,  
 નગરશેઠના ધરમા, ઓપને હેંડીએ નોડા નોડ—ઓ મારી.

# કામસેન અને રસીકા નાટકમાં ગવાતાં ગાયનો.

ઈશ્વર સ્તુતિ. ( સર્વે મળીને. )

( દર આલે હાલે દીલમાં નોંધીલો. ) એ રાહ.

છે જન પાલક રાજક દુખનો, કૃષ્ણ પ્રદિવમાં તું એકલો;  
જ્યાં નોંધ્યે ત્યાં તારું નામ, નહીં કોઈ તુજ વણ ખાલી કામ;  
સર્વેને આપે આરામ, યુગ રહી તું એકલો.—છે જન પાલક. ૧  
વીસરી તુજને જે પાપ કરે, નહિ ખીક ધરે તુજ સાર;  
જન નેવું કૃત કરશે નેહ, અંતે કૃણ મળવશે તેહ;  
એવો તારો નીયમ છે, તુજ વર્ણન કરીએ કેટલો—છે જન પાલક. ૨  
ઓ દયાળુ તુંછે માયાળુ, બકતાંધીન કૃપાળુ;  
અંતરજામી અવીચળ નામી, તુજ રચનામાં. નહીં કંઈ ખામી;  
દીસે છે સહુને બહુ નામી, તોપણ તુંછે એકલો—છે જન પાલક. ૩

કામસેન રસિકા વિષે પોતાની પ્રીતી વણીવતો આવેછે.

ગજલ.

દાહ ઉઠી છે દુખની દીલમાં, શી રીતે ઠંડી થશે;  
આથ લાગી છે જેમાં યુગ, શી રીતે પુરી થશે—ટેક.  
નજરે દીઠી મેં જે નારી, પરણે ના નો સાથ મારી;  
તો તો જીંદગી આ અકારી, કયમ કરી પુરી થશે—દાહ.  
મેં તરવાર કેશરીને મારી, તેવી લાગી એ કરારી;  
કમળાક્ષીનાં નયણકારી, નો ધા શી રીતે રૂઝશે—દાહ.

રસીકાની સખીઓ બાગમાં પ્રવેશ કરતાં ગાય છે.

૫૬.

રાજબાગમાં જઈએ ચાલોરે, બેની રાજબાગમાં જઈએ;  
સુંદર મનહર પુષ્પ ખીખ્યાંછે, સુગંધી તેની લઈએ—ચાલોરે.

રસીકા કામસેનનું ચિત્ર જોતાં ગાય છે.

ગજલ.

રસીલી તારી સુગત દેખી, ધાયલ મનડું થયું છે મારું;  
રાખ થઈ ગયું બળી બળી તન, ધ્યાન ધરતાં સદાય તારું—ટેક.  
માળ્યા બાગમાં તમેજ ને દી, કામ પાશથી કીધીજ કેદી.  
ગયો ખુશીમાં એક તે દી, પછીથી મનડું બળે છે મારું—રસીલી.  
જાઈ જુઈ ચંપોને ચંખેલી, આત્ર વૃક્ષપર ચડી છે વેલી;  
જોઈ જોઈ હું બનતી વેલી, હવે તે લાગે મને અકારું—રસીલી.  
તેથી દયા ધરી તું મારી, બચાવ નો હઉં તુજને પ્યારી;  
કામ પાશથી સે તું ઉગારી, પ્રકલીત કરને તું મન મારું—રસીલી.

કામસેન ન આવ્યો તેથી અધીરી થઈને રસીકા.

ફૂલ.

મારી કટારી કયાં ગયો, રે મમ જીવન હાર;  
દુર્લભ દર્શણ કયમ નથી, દેતો તું દીલદાર.  
જયમ જયમ દર્શણ તારું, મમ અંતરમાં ધાય;  
ત્યમ ત્યમ જવાબા કામની, ઉઠે મુજ મનમાંય.

સખીઓ રસીકાને સાવધ કરતાં.

( મોહસે પધારો મહારાજ. ) એ રાગ.

મારી વાહાલી તું યાને શાન્ત, શાણી તું શીદ અકળાએ;  
વેગે મળશે હવે તારો કાન્ત, શાણી તું શીદ અકળાએ—ટેક.

સાખી—ના કર ચીંતા અતી મને, પ્રીય સહી ચતુર મુજણ,  
ચીંતાથી દુખ અતી વધે, કરે દેહવીશ ગહુ હાણુ.—શાણી.

સાખી—તૈયારી સંધલી કરી, સ્વયંવરને કાજ;  
શાંધી લેજે તે સંજે, મન ગમતો રે મહાયજ.—શાણી.

કામસેન બાગમાં પ્રવેશ કરતાં રસીકાને જોઈને.

રાગ બેહાગ.

મૃગલોચની ગજગામીની ઓ કામીની સુંદર,  
જોતાં તને મુજ મન રીઝે આ બાગની અંદર,  
અંદ્રવદની કામ કદળી, અંધર પરવાના માન,  
રસીક રસીકા માહેરી ક્યારે કરાવીશ પાન.

ગજલ.

રસીકા—આસ વારી પ્રીતમ મુજને મળવા લાગી રસી—આશ.

દોડો જલદી કોઈ જાઓ કામને લાવો અહીં—આશ.

પ્રેમને વશ થઈ હું ત્યારે, જ્યારે છપ્પી નીરખી તહીં—આશ.

અંદ્રવીના જેમ ચક્રાર દુખી, તેમ તુજવીણ હું થઈ—આશ.

મોટે પ્યારા આવી જલદી, દરશણ દે દયાણુ થઈ—આશ.

કામસેન રસીકાસાથે ઈશ્વર પ્રાર્થના કરેછે.

૫૬.

કરુણા નીધાન ઈશ કાર્ય શીવ કારી.

અખીલ ભવ તણા છે આપ ખરે તાપ હારી—કરુણા,

શી રીતે ગુણ વગણું તારામતી અદ્ય મારી

સદૃશ જીવે વરણે શેષ તે પાણુ જાય હારી—કરુણા.

( આહા પુરી ખીલી અંદા. ) એ રાહ.

દયાણુ દેવ કૃપાણુ તું નમુ છું હસ્ત જોડી હું—ટેક.

લીલા તારી તણો તો સાર, શેષ ગણાતાં ન પામે પાર—દયાણુ.

સઉપર છે કૃપાણુ તું નમુ છું હસ્ત જોડી હું—દયાણુ.

ક્રમસેનના લશકરમાં લંગડો સીપાઈ ગાયછે.

(આમ એમ વેરીયુડ જંગલી બાબુ.) એ રાહ.

લટકે મટકે જાવું લડવા, લડવાની છે મન બહુ હામ;  
મારી કાપી શત્રુ કેરી, શેના કાર કશું હું તમામ. ૧  
હાથ હૂડે ઠીક ડોઠ મગશે, પંગ પંગુથી પળાશે આમ;  
ખનન ખનન ખડગ ચલાવી, ખોલાવી દઉં સહુના રામ. ૨  
કચ, કચ, કચ, કચ, ઘોરો હાંકી, ખડ ખડ હું દોડાવું આમ;  
બડ, બડ, બડ, બડ, ગોલી બંદૂકથી, ફોડી કાઢું શત્રુમાં નામ. ૩  
લડાઈમાં શુર સૌથી બહાદુર, બહાદુરી જાણે સમજું ગામ;  
ધીશ માંખ મારી મં એક તીસમારખાં મારું નામ.—લટકે.

ક્રમસેન તથા રસીકા તોફાન થતી વખતે મેહુલમાં આવેછે.

ત્રોટકછંદ.

વરશે ગરજે ચડીને ઉતરે, ધન તે અતીશે આંધકાર કરે;  
ભેમ ન્યુતન સાંપતીવાન કરે, તેમ રૂપ અનોપમ મેઘ ધરે.

માધવસેન ગાતો ગાતો જંગલમાં આવેછે.

ગજલ.

( પીપાકે સીતળીન. ) એ રાહ.

દુખ હરતા થઈ દુખ કેમ આપે, દયા શું મુજ પર નાવે રે-ટેક.  
જંધુ તણી શોધ કરી કરી થાક્યો, કયાંય ન નજરે આવે રે;  
તેથી દયા કરી તું પ્રભુ મેળવ કેમ દુખીને ઝુગાવે રે—દુખ હરતા.

ક્રમસેન હારી જવાથી ગાતો ગાતો આવેછે.

ગજલ.

સંદ્રમુખીને એકલી છોડીને હું આવ્યા અહીં,  
પ્રીતીની બાળ તોડીને જીવ કર્યો મં પ્રીય સહી—ટેક.  
ધીક હવે છે જીવનું, ધીકાર ફરવામાં અહીં  
૧૬

પ્રાણથી પ્રીય પત્ની ને, છોડીને હું આવ્યો તહીં—અંદ્રમુખી.  
મારી અવસ્થા શી થઈ, છોડી જતાં તુને પ્રીયા  
નીરજીવ થઈ ફરે હવે, તેથી બહું મરવું અહીં—અંદ્રમુખી.

રસીકા કુરસેનના મેહુલમાં કેદ પડેલી.

( આંધવજી સંદેશ કેનો શામને. ) એ રાહ.

ખેડી છર્જી પ્રભુ કોનારે હું અવાશમાં,  
પતી વીખુટી છતાં હજી જીવતીજ નો;  
કપટ કરી એ દુષ્ટે નાંખી પાશમાં,  
હતી હમેશાં હું સુખમાં રમતીજ નો.—ખેડી.  
પ્રાણપતીરે મુજને છોડી ક્યાં ગયા,  
દયા ન આવી કરતાં મને નીરાશ નો;  
તોપણ દયા કરી વેગે આવો અહીં,  
નહી તો થશે મારા તતનો નાશ નો.—ખેડી.

લક્ષીત છંદ.

અરર માહેરે શું હવે થશે, દીન વીયોગમાં શી રીતે જશે;  
પ્રીય હું આપને પ્રાણથી હતી, હરખતી સદા કંઈ લાગતી.  
ત્યમ છતાં પતી કાં તજી ગયા, અરર મારી શું આવી ના દયા;  
ઓ પ્રભુ હવે દેતી હાથ રે, મેળવ તું હીયાં તવરીત નાથને.  
નીકર પ્રાણ હું આપીને મરું, પતી વીના જીવી શું હવે કરું.

કામસેન ચોરની ઝુંપડીમાં કેદાંછે ત્યાં ગાયછે.

ગજલ.

વીધીનાં કામ છે કેવાં, દીએ દુખ ધાતકી થઈને—ટેક.  
હતો સુખ ચેતમાં કરતો, હરાય્યા તેજ મુજને ત્યાં;  
કરાવી હાર મારી ત્યાં સહાય થઈ શત્રૂને જઈને—વીધી.  
હતો હું ને હજારોપર, હમેશાં હુકમને કરતા;  
તેજ હું રંક આધારે, રહ્યો છું દીન રે થઈને—વીધી.

બાબરા ભુત આગલ બધાં ભુતો ગાયછે.

ભુતી નીલની રાહ.

ભુત.—લુલા ભુતની બવાઈ, લુલા ભુતની બવાઈ;  
 નોઈ નોઈ હશે સૌ, થાશેરે નવાઈ—લુલા.  
 ઓલી આવે છે આંહી,—ખે વાર.  
 આવરે ઓ વહુ મારી ભુતડીરે ખાઈ—લુલા.

ભુતડી.—પીટયા ખાવાનું લાવ,—ખે વાર.  
 નહી તો હું જામય તારા કલેખાં ખાઈ—લુલા.

ભુત.—ખાવા આવે તારી આઈ,—ખે વાર.  
 અમે તો છઈએ ફફડ ભાઈ—લુલા.

બાબરા ભુતને જગાડતી વખતે ગાયછે.

મેહેર કર મારી ઉપર બાબરા,  
 જગાડું છું હું તેની કરને ક્ષમા.—મેહેર.  
 જુવો જુવો આ કુંવર તરફ,  
 ફૂંપા ફૂંપી તું પુરને દમ્છા,  
 તા-રી-મ-ર-જી-થી-પુ-રી-ય-શે-તે-ની-ઈ-છા-મેહેર.

રસીકા કુરસેનના મેહુલમાં.

( સુધીઆણી ફળ જાણી. ) એ રાહ.

દયા આણી દીન જાણી, તમે આવી મજોરે;  
 પ્રીયા દુખી તેની, સહાય કરો.—દયા આણી;  
 કદ સહ્યું છે અતીથયે મેં  
 તેથી વેલા આવી, જલદી મારી વારે ચડોરે—પ્રીયા દુખી.

રસીકા કટારથી સ્વહસ્તે મરતી વખતે ગાયછે.

( સખી આવીયો કારતક માસ. ) એ રાહ.

પ્રભુ કેમ કરે કયાં જાઈ નથી કાંઈ સુઝવું



મારું હૃદય બળી યાય રાખ, સદા ને સુખી હતું  
 દુષ્ટ કૂરે લઈ આવી છાંય, નાંખી દુખ પાશમાં  
 રહેતી પતી સંગ ત્યાંય, સદા સુખ વાસમાં  
 તેથી નાથ વીયોગે ધાન, કૃષ્ણ છું હાયથી  
 તેની કરીને પ્રભુ તું ક્ષમાય મેળવને નાયથી.

રસીકા જંગલમાં પુરૂષને વેષે ગાયછે.

ગજાન.

રસીકા—પ્રભુ પત્નીને કાનતથી, છુટી કરતો નહી;  
 વૈરીને પણ વીખુટાં, વાલાથી કરતો નહી—પ્રભુ.  
 સંકટ સહ્યું અતીશય મેં, અનહદે અપાર;  
 તેથી તું મેળવ નાયથી, વેગે પ્રભુ અહીં—પ્રભુ.

શાર્દૂલવીક્રીડિત છંદ.

મેં મારા પતીથી અરે છુટી પડી વીયોગ વેડ્યો અતી,  
 આ ધાટા તરમય ધોર વનમાં દુખો માહા પામતી;  
 પામીને બહુ સંકટો હું કૃષ્ણ અત્યંત ત્રાસે બરી,  
 તેથી તું પ્રભુ તાર કૃપાથી મુને જાણુ છું એવું હરી.

પદ કાશી.

પ્રભુ મને માર્ગ બતાવ, દારણ વણમાં રખાડી મરું હું.—પ્રભુ મને.  
 જંગલ જંગલ રખાડી હું યાત્રી, ક્યાં ન દીસતો પારરે.—દારણ.

દુરો.

પડો અગ્ની તે રૂપમાં, નેથી ઊપને દુખ;  
 રૂપે અતિ સંકટ સહી, યમ પ્રિય પતી વિમુખ. ૧  
 નેને પતી અતિપ્રેમથી, આતો રદયા માંહ;  
 તે રઝળે વગડામહી, ઠરી ન મિસે છાંય. ૨  
 સેવન ચંદન તનપરે, કરતી ભુવન માંહ;  
 તે જાનાં આ આંસુથી, ફરીફરી ભીંચું છાંય. ૩

કિરણો મસ્તક નાંખયા, ઇંદુ નહી પામેલ,  
તે મસ્તક નિક્ષણ સહે, રવિ કિરણની રેલ.  
ને પગ ખુલ્લો ભુપરે, ક્ષણમે નાહિ ધરેલ;  
તેમા કંકર કંઠકે, ચાલી રકતની રેલ.

૪

૫

શાર્દૂલવિક્રીડિત છંદ.

છે તે રૂપ ખરાબ આ જગતમાં ને શીલ રાખે નહી,  
છે તે ધન્ય કુરૂપ નારી જનનું ને શીલ ચુકે નહી;  
છે તે ધીક સદાય નારી જનને ને શીલ ત્યામી કરે,  
તે પાષાણની પુતળી સગજવી ના ધર્મને આચરે.

કામશેન જંગલમાં ગાતો ગાતો આવેછે.

(કહું કયા ફલકકા સતાયા હું મે.) એ રાહ.  
કહું શું નશીમે દુખીઓ કીધા છે,  
બેખ પ્રિયને વિયોગે લીધાછે—કહું શું.  
હતી ને પ્રીયા પ્રાણથી પ્રિય મારી,  
હરી દુષ્ટ કૂરે દગો તો દીધા છે—કહું શું.  
દયાળુ પ્રભુ પ્યાસી મારીથી ક્યારે,  
મેળવશે ફક્ત આસરો તાહેરોછે—કહું શું.

માલતી રાક્ષસની ગુફામાં ગાયછે.

ગજલ—ભરવી.

દેખીને બંધનમાં મુજને થતો નથી કેમ સહાય.—બે વાર.  
કેવી ઉમેદ હતી મળવાને બેનને,  
મળી ન બેન મુજને હું અધવચ્ચ ફરી છું હયાં.—દેખી.  
સહન કરે દુખ મળવાને ગાંધવ,  
પ્રીતમ દરયજી ઇચ્છાયે હું કરતી નથી હત્યાય,—દેખી.  
હવે તું સત્વર મળશે ન મુજને,  
નીચે તે દુષ્ટીને હાથે મહોત મારું થાય.—દેખી.

દીડી.

પ્રભુ દે તું મુકિત મને નીવારી, ફૂર કણે સહી હું હવે હારી;  
નાથ આઆ હજી ન વારે મારી, તેથી લાગે આ જીંદગી અકારી.

શીખરીણી.

અસહ દુખ પ્રીતી આખળા જાતે કયમ સહું.  
ન જાણે પીણુ કો હું દુખથી બળી મરું;  
અતી વેગે કરી તું માથેવ ગોકલ પ્રભુ અહીં,  
નહી તો જાણે પ્રાણ અચીતજ મમસહી.

રાહ્યાશુર માલતીને સમજાવેછે.

(યાર તુમારે દેરે આનેકા.) એ રાહ.

કેમ પ્રીયે હવે શું તું કહે છે, મરજી તારી જણાવતું;  
પ્યારી પ્યારી હું કહું છું, સ્વામી તો મુજને કેહેતું.—કેમ.  
જલદી જવાબ આપ પ્યારી, નહી તો તુજને નાખીશ મારી;  
ક્ષણું મુકું ન વીસારી, સાચું તુજને કહું હું પ્યારી.—કેમ.  
રસીકાને કુરસેનની દરખાસ્તમાં પકડી લાવેછે તે વખતે.

શાર્દૂલવિક્રીડિત છંદ.

લોકો નીર્ધનને ન ખંધુ જનકો સાહેથી સંતોષતા,  
તેના જો પ્રીય મીત્ર તે ફરી જતા આપણને આપતાં;  
તેનું સત્વ વિનાશ શીલ વીધુવત કાન્તી ક્ષય પામતાં,  
ખીજ કો જન પાપ કર્મ કરીને તેને શીરે નાંખતા.

રાગ જોગીયો આશાવરી.

કામસેન.—પડુંછું વીખુટો પ્રીયા સંયોગથી તારા;

રસીકા.—ના કર ચીંતા મન હું, ભિગી મરીશ પ્યારા.

કામસેન.—પાપ પેસે જનમ મેં કર્મો હશે કંઈ કયાંય.

ભાગવવાં પડ્યાં તને વીયોગમાં મારા—પડું છું.

રસીકા.—પ્રેમને વશ થઈ હું નીશદીન રેતીલી સુખ એતમા;

છુટી પડાવી દુહીએ તુજ સંગથી પ્યારા.—ના કર.

કામસેન.—લખ્યું હશે ભવિષ્યમાં ટળવાનું નહીં તેહ;

બન્યું હોય ને કંઈ કેન્ને ભાંતને મારા.—પડુંછું.

રસીકા.—જીવીને હું શું કરું મરીશ તારી સાથ;

મિળવશે ગયોભવ પ્રભુ તુજથી પ્યારા.—ના કર

રસીકાથી છુટા પડતી વખત,

ગજલ.

કામસેન.—મરંછું વેગી હાથથી, તજીને તુજને આમ;

પ્રણામ છે પ્રીયા તને, છેવટે પ્રણામ—મરંછું

પ્રણામ કેન્ને માતને, મુજ ભાંતને પ્રણામ,

પ્રણામ મારા તજ, ક્ષત્રી જાતને પ્રણામ.—મરંછું

પ્રણામ કેન્ને મીત્રને, મુજ દેશને પ્રણામ;

પ્રણામ વહાલાં શહેરને, મુજ વેશને પ્રણામ.—મરંછું

ઢેડ ઢેડીને કહુછે,

વહાલી હીરકી ગયો તો કયાયે, એકલડી અહીં ખીલી મરં;

ધડી નહીં દેખું તુજને તો, એક પલમાં કદ્યાંત કરં.—વહાલી.

વહાલી મારી ગુલાબ પ્યારી આવું છું હું હમણાં રે;

રાજને ત્યાં ગયો તો આલી હુકમ થયો એક મુજપરે—વહાલી.

બે ચારને લટકાવીને આવું છું હું હમણાંજ ત્યાંમ;

તેટલામાં તમે રાંધણું રાંધવા જલદી જલદી માડો હમાંય—વહાલી.

જાનીમાની બેશી રહેલે, રૂપીયા લાવીશ બે હજાર;

રાંધીને તું ઢાંકી મુકલે આવું છઉં હમણા જાણ.—વહાલી.

કામસેન પ્રાંસીની જગાયે આવી ગાયછે.

( હમકુ છાંડ ચલે બન માધુ. ) એ રાહ.

દયાસીંધુ તું થઈ ને દયાળુ, દોશથી કરને મુકત મને રે;

માપ કર્યાં હોય જાણે અજાણે, ચુક કદી તુજ નીચમને રે,  
શ્રજ જડ મનથી યથું હોય ને કંઈ, કરજો ક્ષમા તે આ દીનને રે.

ગજલ.

શી દશા મારી થઈ મરવું પડે હરત નીચને,  
ન કરીએ સ્પર્શ નેહનો ઉતારશે તે શીથને.—શી દશા.  
રસીક રસીકા ગાહેરી, શી દશા તારી થશે,  
રમતી સદા નેત્રમાં તો પાણુ તજી જાયું અરે.—શી દશા.  
કામસેને શ્રાંસી ચડતી વખતે ફરેલી ઈશ્વરની પ્રાર્થના.

ગજલ.

ઓ ઈશ્વર મેં શા અપરાધ કર્યા હશે તાહરા,  
કે નિર્દય થઈ દુઃખ આપે, વરથાવે દુઃખધારા;  
મુકાબ્તું રાજ દૂર દેવે છોડાવ્યો પત્નીથી,  
બંધાવ્યો શત્રૂ હાયથી કહું શું દુઃખ ગાહરા;  
તોપણ દયા કરી કરજો ક્ષમા તું પાપ ગાહરા,  
ઓ ત્રાતા હવે કોને જવું શરણે પીના તાહરા.—ઓ ઈશ્વર.

રસીકા કામસેનને મલતી વખતે.

ગીતી.

પ્રાણુ પ્રાણુપતી મારા, ઉડી ગયા ને હતાજ આ તનથી;  
તે પ્રમુતીજ કૃપાથી, યયા કરી પ્રાપ્ત જાણું છું હું મનથી.

ઉલ્લે સર્વે મળી ફરેલી પ્રાર્થના.

પુર્ણ થયો છે જીવ, સજ્જનો.—પુર્ણ થયોછે જીવ.  
કૂરસેને ને આકાર્ય કર્યું તો,  
આંતે કેદ થયેલ;—સજ્જનો.  
સતી રસીકા નીતીએ રહી તો,  
પામી મુખની રેણ;—સજ્જનો.

“ કરણી પાર ઉતરણી ” યદ્યપે,  
 યદ્ય ધરમની પહેળ; —સજ્જનો.  
 આપ પધારી કર્યા ઉપકારી,  
 યદ્ય આનંદની રેળ;—સજ્જનો.

સંસ્કૃત  
 રચનાર  
 શ. શ. દામોદર રતનસી સોમાણી.

# કરણુ ઘેલાના નાટકમાં ગવાતાં ગાયનો.

—o—

## રચનાર

પંડયા દાદાભાઈ છગનલાલ.

અર્ધાં પાત્રોએ સાથે મલી કરેલી પ્રભુ પ્રાર્થના.

જીલો જીનોટી.

કરીમ રહીમ તું કર કરણા, એ ગદ.

પતીત તણે પ્રભુ પાળક તું,  
પાપ અમાપ તણા પરીતાપે, દુગ્ધ વન્દિમાં બળીએ;  
રે શ્રી હરી! કામાદિ કલેશ ટાળક તું, પતીત—ટેક.  
માહ, સ્વાર્થ, પાપ, તમ, પ્રેર જુલ્ધી જન્ય જયમ;  
ધાય માન, આભાસ, ઈંદ્રિયોનો ત્રાસ, ટળી ધાય વીતાસ;  
શરણાંગત પ્રતિપાલકનું ખીરદ અમે તો ધરીયે; રે શ્રી હરી. ૧

ભુતડાં ગાયછે.

ધનાશ્રી.

દૂધણ કરૈ જજમાન, એ ગદ.

પાપ ન છુટે જાણુ, સજા વિણુ પાપ ન છુટે જાણુ—ટેક.  
“કરણી નેવી તેવી બરણી,” શાસ્ત્રનું એ પ્રમાણુ—સજા.  
લક્ષ ચોરાશી કેરૈ ફેરૈ, જાણે ન જીવ અજાણુ—સજા.  
કર્મ પુરવનાં જીવને ધેરી, કરે તાણુતાણુ—સજા.  
પોતાનું મૂળ પિછાણે ને જન, એજ ચતુર સુજાણુ—સજા.

નગરતી સ્ત્રીયો દેવીને મંદીર જતાં ગાયછે.

લાવણી.

સુણો સજન ગણો સત વચન, એ રાહ.

ધરો ચરણ ધરણપર ખેંતી, તમે જઈયે માતાની બાણી.  
 સુખકરણ દુઃખ હરણ દેવી તે, ઉજ્જવલ વરણજ ધણી—ટેક.  
 અંબીકા ભવ પાપ તાપહાગિણી,  
 ભેંશાસુર મારી સુર સુખકારિણી;  
 રીઝેતો સુખ, લક્ષ્મિ, શાંતી દાયણી,  
 નિજ ભાકતોને ભવ સિંધુ પાર તારિણી; ધરો ચરણ ધરણપર. ૧

રૂપસુંદરી કેટલીક સ્ત્રીયો સાથ ગાયછે.

ગરબો.

અંજની સુત હનુમાન મેરી અરજ, એ રાહ.

જગતની માતા દે સુખ શાતા, તુજ ચરણમાં પડીયે—ટેક.  
 નારદ શારદ ગુણ ગણેછે, શેષ ગહેષ સૌ ધડીયે, જગતની. ૧  
 કૃપા રૂપી માછી વૃષ્ટિ કરે નિત, દ્વાર તારે આવી અડીયે. જગતની. ૨  
 રૂપસુંદરી માધવને જગાડેછે.

રાગ—ગિલાસ.

• વંદુ દિનપતી ઉદિત ઉદાર, એ રાહ.

હેઠા પ્રિય પતી થયુંછે સવાર, થયુંછે સવાર, પતી થયુંછે સવાર,  
 હેઠા—ટેક.

પવન સુવાસિત પુષ્પ કરેછે, મંદ અતિ સુખકાર; હેઠા પ્રિય. ૧  
 કમળ સરોવર વિશે વિકારયા, ભમર છુટયા આ વાર; હેઠા પ્રીય. ૨  
 સુક સારિકા, મધુર કોકીલા, કરે મધુર ઉચ્ચાર; હેઠા પ્રીય. ૩  
 સુર્યનાં કિરણોએ દોડી વિદ્યાર્થુ, ભુંડું ને અંધકાર, હેઠા પ્રિય. ૪  
 રૂપિને રીઝવવા ધરાએ પે'રી, સાડી સોનેરિ સાર, હેઠા પ્રિય. ૫



માધવને પદગામ જતો જોઈ રૂપસુંદરી વિનાંતી કરેછે.

કુમરી.

જટામં શીલે શીરીમે જડપે, એ રાહ.

૩૫—પ્રિય પતી ! છોડી જશો નહીં મુને, મન ગભરાય આને,

માધવ—જાણી ! ભીરૂં થવું ઘટે નહિ તુને, નાગરિ જ્ઞાત લાલે;

૩૫—અરે, પાસુ દાલ જતા નહિ રોકું, ડાખી મુજ આંખ કુર્ક,

માધવ—ધિરી પડ, ધીરે ધરી, એ અધિરી ! વૃથા ડરથી તું થરે;

૩૫—સાથે લ્યોજી નાથ નોડી હાય યાચું, નેથી દુખ થાય દૂર,

માધવ—આવીશ દિન જ્ઞાત મહિ કહું સાચું, કેશવ ધર રાખું શૂર.

રૂપસુંદરી કરુણના મોહલમાં વીલાપ કરેછે.

રાગ ગઝલ.

ગમે દુરીસેં જી જલતાહે, એ રાહ,

પતી વિયોગે મન મારું ખાવરું થાયે, ખાવરું થાય અતી ગભરાઈ

મુઝાયે; પતી વિયોગે—ટેક.

મૃગલી છુટી જીવ્યથી, વચ્છ ગાય વિણુ નેમ,

પક્ષી દાવાનલ વિશે, તરણી પતી વિણુ તેમ;

તરણી પતિ વિણુ તેમ, આંસુથી ચીરે બીંબયે. પતી વિયોગે. ૧

શશી વિણુ ચકોર ચિતમાં, અટપટ ઝાઝી થાય,

આત્રુક શ્વવાતી ગિંદની, વાટ નોઈ અકળાય;

વાટ નોઈ અકળાય, ધડિ યુગ નેથી જણાયે. પતી વિયોગે. ૨

સર્વેશ્વર સંયોગથી, પતિ વીરુને કાપ,

કદી વીયોગ પડે નહી, એ વર માયું આપ;

એ વર માયું આપ, નેથી તન તાપ જુઝાયે. પતી વિયોગે. ૩

કરણના જીલમથી રૂપસુંદરી વિલાપ કરેછે.

રાગ કલ્યાણ.

ક્રીસ કદર મેંજો કહું ચાર બઝાર્ષ તેરી, એ રાહ.  
ધિરજ ધરાય નહી, સુખ શાંતિ થાય નહી,  
કહું શું ને જાણી કહીં, વિશ્વ ખાવા ધાયછે;  
પુરવનાં ઉગ્યાં પાપ, આમાપ તે આપે તાપ,  
આ બવનો આપ, પતિ વિહનો જણાયછે;  
સુખ દુખ રૂપ થયું, તન તેજ ઉડી ગયું,  
હાડનું પિંજર રહ્યું, છાતી અમુઝાયછે;

રૂપસુંદરી પતીવિરહ વરણવેછે.

રાગ—જાઝેરી.

દરદ ગમ જાને મન, એ રાહ.

જીવું જોનાથી વિશ્વમાં હું, તે પતી વિણ શું ગમે ?  
પાણીનું જંતુ મીન તે કહો, દુધમાં શી રીતે રમે; જીવું. ૧  
પ્રીતીનો રંગ પકવ જો, મોટે ન ધુવો જો તમે,  
ચોકોરને હજાર સુર્ય, કહો શશીવિણ શું ગમે ? જીવું. ૨  
નાગરિકોએ સતિ થયેલી ગુણસુંદરી તરફ દેખાડેલી દયા.

રાગ—ગિહાગ.

ગુણસુંદરી સુંદર નાર, સતિ યર્ષ તજી સંસાર,  
તન તાપને ખાળી, પતિ સાથરે ચાલી; ગુણ—ટેક.  
ક્ષણભંગુર કાયા સાર, મોહ મમતા બરી અપાર,  
કરી તેનો તિરસ્કાર, નિજ ધર્મ કર્યો સ્વિકાર; ગુણ. ૧  
બવસાગર કરશે પાર, કરી સફળ મનુષ અવતાર,  
ફળ સ્વર્ગનું સુખકાર, જો અમળ પતી પર પ્યાર, ગુણ. ૨  
ઘોટે આપણને આ વાર, જીવું સરસ્વતી કિનાર,  
આશિષ સતી દુખહાર, શિર કરવી આંગીકાર; ગુણ. ૩

માધવ જંગલમાં શોક જણાયેછે.

રાગ—ભૈરવી.

કહાં ગયો શેહનદા જાની પારા, એ રાહ.

હવે દશા શી વિધમાં મારી, ખાઈ નારી એ ધા દીલ કારીરે, હવે-ટેક.  
જતાં પ્રવાશે જાણ્યું ન આવી, થશે સંસારની ખવારીરે-હવે દશા. ૧  
ભાતે તજ્યો દેહ સુટેક માટે, ધર્મ બજાવ્યો ધીર ધારીરે-હવે દશા. ૨  
સ્વર્ગે ગઈ નારી તેની સતી યઈ, જન્મ સફળ જ્યકારીરે-હવે દશા. ૩  
ધર ધડીમાં વન થયું મુજ, એ તન દુખ છે ભારીરે-હવે દશા. ૪  
વન વન ભમતો કરું કરણને, વેર રાખું દીલ જાનીરે-હવે દશા. ૫

જાત્રાણુઓએ ગાયેલું ભજન.

રાગ ધાન.

આ તન રંગ પતંગ સરીખો, એ રાહ.

એક હરીનું નામજ સાચું, અન્ય સકળે કાચું.  
ધન, તનમાં જન ફોગટ નાચું, જાજ હરનિશ પ્રભુ પાચું.  
માયા, મમતા, મોહને આશા, પાથ થકી બંધાયો,  
કિર્તી પિપાસા મરતાં ન મટશે, જ્ઞાન પેરે રખડાયો.  
કેડી કોડી જોડી કીધા કરોડો, દોડી અહિ તહિ પ્રીતે.  
પાઈ ન પુન્ય મહી ખરચાઈ, મરણ ધણું નહી ચીતે;  
દ્રવ્ય પદારથ ઇંધર માન્યો, પરમારથ નહિ જાણ્યો,  
જપ, તપ વીના અંતે મુઝાયો, કર્મ બંધે જકડાયો.

માધવે દેવીની કરેલી સ્તુતી.

રાગ—અતરંગ કલ્યાણની.

સુરંગ અંગી તું બહુચરી, ગાયે છે મુનીયો,  
રૂપ છે અતૂપ, તા-રે-આ-સ-રે-ટેક.  
સુંદર ઝર ચીર કોર મળાની, ત્રિકાળ ધૃત ધ્રુમ.

માનની ગાન તનનન, માનની ગાન તનનન. ૧  
 સાદરથી ગુણીજન માની, માની નીમ, વાણીદીન.  
 કેતું ધનનનનન—સુરંગ અંગી—૧

દેવીનો માધવને ઊત્તર.

રાગ—મરાઠી ચાલની સાકી.

રે માધવ ! સુણ સાવધ યદને શોકસિંધુ તરાવું,  
 ધિરજ ધર, પગર નિગથા, વેર મારગ દરશાવું.  
 જા દિલ્લીએ યવન રાજા, તેને દુખ જણાવું,  
 તો સરવે તુજ કારજ સરશે, લખ્યું વિધીયે આપું.  
 જાત્રાળુઓએ રાતવાસો કર્યા પછી ગાયેલું ભજન.

રાગ.

કંસાર તાજી, મેયીની જાજી—એ રાહ.

ધાટે ધાટે. નહીશું વાટે, જાત્રા માટે, બહુ યાટે ;  
 ચાલો ચાલો ઝટ ઝટ ઝટ.

ગંગ પાને ઘટ ઘટ ઘટ, પાપ કાટે કટ કટ કટ,  
 સંસારની કટ કટ કટ, મોટે દ્યાને ચટ ચટ ચટ, ધાટે—૧

રૂપમુંદરીએ પ્રાણધાત કરતી વખત કરેલી ઇશ્વરોપાસના.

રાગ—સીતાના મહીનાનો.

દુખ હરેતા દયાળું દેવ, દુખેથી દયામધુ,  
 નિરાધાર પગથીન કાય, જાજે વિંટજાઈધુ.  
 દશે દિસા ધસે સમશાન, સમી આવા મને,  
 રાત્રી દીવસ, દિસ ગત્ર, ચિંતા લાગી તને ;  
 વિષયો નરનાથને હાથ, પડી હું અનાયતો,  
 જગત્ત ચડો મુજવારે ઘણી હું લાચારતો ;  
 વિષ્ણુડી છુડી જ્ઞાલાંની પ્રીત, લુડી નસીબે ખરી,  
 પતિ વિરહે અતિ ગતીભંગ, વિનંતી કરે હરી.

એક ઠાકોરના સનમુખ કંચનીએ કરેલું ગાયન.

રાગ—પીલુનો જીસો.

ધન ધન રે સતીનાર—એ રાહ—

દિન દિનરે પ્રજા પ્યાર, પામો ઝાઝો હો—દીન. ટેક.

રાજ્યનિતીથી નિત્ય વધારો, નવનીત શોભા અપાર; દિનદિન. ૧

આર પદારથ સાધો તજીને, વ્યરથ અનર્થ કૃતિકાર; દિનદિન. ૨

સાગરનું ધન બંડારમાં હો, ન્યાય પ્રવાહ સહુ ઠાર; દિનદિન. ૩

ગુણીજનોને પોષણ રૂપે, થાયો, સકળ જ્યકાર; દિનદિન. ૪

હુરપાળતે જોઈ એક રજપુતની છોકરી પર થયેલી અસર.

રાગ—ભરવીની ગઝલ.

જ્વાળમેં દેખાહે હમને આજ, એ રાહ.

મુખ નીરખીને તે નરનું, વ્યાકુળો તનમાં થઈ,

સ્થિરતા ધીરતા જુસી હું, મૂઠ શૂન્ય થઈ ગઈ;

રચાથી મારી ચિત્તવૃત્તી, રે ભ્રમિત બની ગઈ,

કંપુ કેમ કળે ન મુજને, જે હતી તે હું નહીં;

પ્રેમની જવાબાથી લાગું, શું કરું સુમતું ન કંઈ,

એકઠી નો થાય આંખો, એજ આશા ઉર મહી.

કરણનું રૌન્ય સંશ્રામ માટે તઈયાર થતાં ગાયછે.

રાગ—ખિહાગ.

વિધાતા ઓ વીરા જોનો રાજ, એ રાહ.

રણાંગણુ વિશે રજપુત પુત આવો,

દારણુ યુદ્ધ ને માર, શસ્ત્ર ઝગકાવો, રણાંગણુ—ટેક.

રક્ષવા આજ્ઞાણુ ગાય, કોઈંડ કોડેથી સાય,

ધર્મ ક્ષત્રીના ગણાય, ધન્ય ફરકાવો; રણાંગણુ. ૧

તોપ, ખંદુકને તીર, બાબા, ખરછી, ઝંઝીર,

સાંગ, ફરશી, કટાર, અસી બટકાવો; રણાંગણ. ૨  
 મરવું મારવું સાર, આ પાર કે પેલ પાર,  
 જીતે જય જયકાર, નોખત ગગડાવો. રણાંગણ. ૩  
 અલ્લાહીદીનના લસ્કરે લડાઈની અગાઠી ગાયેલું.

રાગ—અંગ્રેજી રાહ પ્રમાણે.

હમ ટુકડે ટુકડે કરકે, દુશમનકો રગડંગે આન,  
 હમ પ્યાસે લોગે કાફરો કે માર કરે ધમસાન,  
 હમ ડરતે નહીં ઓર કરતે જખમ અંજરમેં મિદાન,  
 હમ જંગ મચાવે રંગ હડાવે ગબરાવે કુકરાન.

કરણનું લરાકર રણમાં જતાં ગાયછે.

રાગ—ગઢલ.

પડા કીસ લીયે લાહોબ, ઓ રાહ.

ચોંપે ચલાવો ચરણ, ટેક ક્ષત્રીનો ધરી,  
 થાયે અમર નામ નેથી, વાત તે ખરી; ટેક.  
 મલેસ્ત આપ્યા દેશમાં, બડાઈ ને વરી,  
 નસાડો મારી તેમનાં, હથીઆરને હરી; ચોંપે. ૧  
 રજપુત નામ આપણું, ન ઝાંખું થાય જરી,  
 ઘોટે ભુમીને રક્ષવી, સંગ્રામમાં મરી; ચોંપે. ૨  
 અલ્લાહીદીનના લસ્કરે લડાઈના વખતે ગાયેલું.

રાગ—અંગ્રેજી.

જાતે હમ જરૂર, બનકે ચકચુર, પહેલવાંન, પહેલવાંન.  
 શિપાઈહો બહાદુર, ઓ કીર કીર કીર કીરતાર (ખેવાર.)  
 બાલેહે, બાલેહે, બાલેહે, શમશીર, ઓ કીર કીર કીર કીરતાર  
 દુશમનકે દમ, કોહ કરે જખમ, જાયગે અખ, જાયગે અખ,  
 સખ મીજકે હમ; ઓ કીર કીર કીર કીરતાર.

અટલાઉઢીનના લસ્કરે જીત સાથ પાટણમાં

પ્રવેશ કરતાં ગાયેલું ગીત.

રાગ—ઓ સીંગ ઉવી નાઉ ગાઈત ચેરીલી. એ પ્રમાણે.

માલકકી ફજલસેં ફતેહપાયે, દુસ્મનકો માર ભગવાયે,  
શાહરાએ પોહોઆ ફલક, શર ક્રિયા અપની ફોજે ગુજરાત મુલક,  
ગુજરાત મુલક, ગુજરાત મુલક, આખાદ ખુશનમા ગુજરાત મુલક.  
હુરે! હુરે! ફોજ અપનીકું હે સ્યાનાસી, દુસ્મનકી હુંધ સત્યાનાસી  
હસતી હુધ સારી ખલક, શર ક્રિયા, અપની ફોજે ગુજરાત મુલક.

ચોરો લુટની તપાસમાં ગાયછે.

રાગ—ગજલ.

શુનીએ જનાખ હાલ, એ રાહ.

૧ લો ચોર—શોધો સંભાલ રાખીને, શીકાર સોખતી,  
૨ જો ચોર—નાયક રીઝાશે આપણો, જરૂર તે યકી; શોધો. ૧  
૧ લો ચોર—સરદારછે હરામ, લુટ સર્વ ખાયછે,  
૨ જો ચોર—તારા ડોળાથી ઝેરીલા, દેખાતું શું નથી? શોધો. ૨  
૩ જો ચોર—ધંધો અમારો ચોરીનો, ચોરો ગણાઈએ,  
૧ લો ચોર—વનમાં અમારું રાજ, ખીક કોઈની તો નથી—શોધો. ૩  
૨ જો ચોર—વાતોમાં રાત વહી જશે, છે હાણુ તે યકી,  
૩ જો ચોર—સુઝે ન જવું કયાં હવે, ચાલો આ ખાજુથી—શોધો. ૪

દેવલદેવી મોહુની અસરમાં ગાયછે.

રાગ—ગરખી.

કામણ દીસેછે અલબેલા તારી, એ રાહ.

મનગમતા માનીતા મુજને શું કર્યુંરે, મુજને શું કર્યુંરે, મ-  
નકું તેં હર્યુંરે; મનગમતા—ટેક.  
તન, મન, ધન અરપણ કરી બેઠી,

પ્રિતી ચટકાથી ચીતકું, રહે ના ઈર્ધુરે; મનગમતા. ૧  
 તલસે નયન તુજ દરશણ મોટે,  
 આ કાલજકું કુદેછે, જાયે ના ધર્ધુરે; મનગમતા. ૨  
 પ્રાણજીવન અંતર ગત પ્રિછી,  
 પરણો દાસીને મન તો દ્રષ્ટિથી છે વર્ધુરે; મન ગમતા. ૩  
 સંકળદેવ તથા દેવળ દેવીએ ગંધર્વ લગ્ન કરતાં

કરેલી ઇશ્વર પ્રાર્થના.

રાગ—ગીતી.

સાક્ષી સહુનો ભર્તા, રાગિને લગ્ન આજ આદરિયે;  
 સુખ શાન્તિમાં રાખો, ઇશ્વર અમને, વધૂન કરગરિયે.

\* દેવલદેવી કર્ણના પ્રેતની પાસે બેસી કલ્પાંત કરેછે.

રાગ—ગઝલ.

અબ આખરીહે સળજપરીકા સલામહે, એ રાહ.  
 આ કર્મ કેરી વાત, કોઈથી ન તે કજે,  
 અગ્નિ વિના આ જોળીજી, ઉભું અરે બજે; આ કર્મ. ૧  
 યવાનું બુંડું હોય તો, ન સુમતી મજે,  
 અભાગી પ્રાણી દેખતાં, કાંટા બણી વજે; આ કર્મ. ૨  
 ધરમ, ધયાન, સત્ય, વિષય કિટથી સજે,  
 હવે શો શોક ? શોકથી ગયું ન તે મજે; આ કર્મ. ૩

\* સાચી વાત ઇતિહાસ પ્રમાણે તો એ છે કે, દેવલદેવીને મુસલમાનો દીલ્લી લઇ ગયાછે અને ત્યાં ખિજરખાને પરણાવીછે, પણ જોણે આ નાટકનો ગદ્ય ભાગ લખેલાછે, તેણે ઇતિહાસને બાજુપર મુકી જોઈ કલ્પના કરીછે. કવીતા રચનારને આથી ગાંડાના ગામમાં નિરૂપાયે ગાંડા યવાની જરૂર પડીછે.



પાપનાં કુઠાડે ફળ, દુષ્પનાં ફળે,  
કરો ઉપાય કોટી, ચાખવાં ન તે રુજે; આ કર્મ. ૪  
અરે ઓ દુષ્પી જીવ ! જાતથી વૃથા છજે,  
થા તૈયાર પ્રાણ પેટ ! શસ્ત્રને ગજે; આ કર્મ. ૫

२५ ना२

રા. રા. ડાહ્યાભાઈ છગનલાલ પંડ્યા.

# વનરાજના ખેલમાં ગવાતાં ગાયનો.

નવી આર્ય સુખોદ નાટક મંડલીના  
માલેકો તરફથી ભેટ.

હથર સ્તુતી.

૫૬.

( વીનતી ધરનો ધ્યાન સજન સૌ વીનતી ધરનો ધ્યાન. ) એ રાહ.

આખી મંડલી-દીન બંધુ જગરાજ, જ્યજ્ય દીનબંધુ જગરાજ-ટેક.

દીન જન બંધુ, કશ્ણા સિંધુ, નમીએ પ્રેમ આજ-જય.

સરજન હારા, નિયમો તારા, સુખ કરેછે માહારાજ-જય.

જગરથળ વ્યાપી, પૂર્ણ પ્રતાપી, તું સૌનો શીરત્રાજ-જય.

પ્રેરણા તારી લઈને સિવકારી, આરંભીએ શુભ કાજ-જય.

શક્તિ દેને, અનુકૂળ રહેને, રાખી બાળકની લાજ-જય.

અંગ ઉમંગે, ઉદ્યમરંગે, સજીએ નાટક સાજ-જય.

સહાય કરીને, રંગ ભરીને, દીપવળે વનરાજ-જય.

જેરાજની દરબારમાં કળાવંતીઓએ રાજાની

તથા રાજયની કીધેલી તારીફ.

રાગ—પીલુનો દાદરો.

ઓ રાજ રાજ્ય તારું આખંડ રહેરે ( ખે વાર. )

રેયત મોજ મારે. ધર્મ નીતી મારે,

રાજ પ્રજા અન્યો અન્ય, પ્રેમ સુખ લહેરે—ઓ રાજ.

ધન ઉપરે રાજે, અંજની સુત ગાજે,

જ્યાં નોહાએ ત્યાંછે, બંગલા ગૃહેરે—ઓ રાજ.

ન્યાય તારો સારો, પક્ષ નહીં પ્યારો,  
 તાબેદારી તારી, પ્રભ અહોરે—ઓ ગાન.  
 હમે કલાવંતણી, ઈચ્છીએ ખુખી ધણી,  
 આશીષ દહએ, ચીરંબુજવ ગહોરે—ઓ ગાન.  
 પ્રધાનના મેહુલમાં કળાવંતીઓ ગાયન ગાયછે.  
 ( માનો માનો માનો માનોરે પ્રીયા. ) એ રાહ.

લાવો લાવો લાવો માલનીઆ લાવોરે;  
 વિધ વાડીમાંથી સુંદર, કળી સોહાવોરે—ટેક.  
 ખુખ સુગતી એકથી એક, ઉમદા યુલજારે;  
 કોઈ અંદ્રવદની મૃગયા, નેણી અમકાવોરે—લાવો.  
 તન રંગ યુલાખી રાનો, સુક અંચુ નેવું નાકરે;  
 ગાલ યુલાખી અધરે, પ્રવાલી શરમાવોરે—લાવો.  
 કટીએ પડતા કેય, દંત માતીની હારરે;  
 શરીર સુવાસે બેહેકે, સહેકે ખતલાવોરે—લાવો.  
 રાજહંશ નેવી ગરદન, ઉરનાગંગીરે;  
 કેશરી કટીવાળી કામની, દામની ઝળકાવોરે—લાવો.  
 મધુર કંઠ કોયલડી નેને, નખરે ઉપને પ્રેમરે;  
 ગજ ગામની ગોરી દાખી, અંતર હસાવોરે—લાવો.  
 રૂપસુંદરી ચતરસુખણુ, અનુપમ તું એકરે;  
 સમાગમ તારો કુલની, વૃષ્ટી વરસાવોરે—લાવો.  
 રૂપસુંદરી જરાજને માટે પોતાનો પ્યાર દરસાવેછે.

ઓખાહરણની રાહ.

પ્યારા પ્યારા છું આજથી તારી, તને નોઈને આંખો ઠરી મારી;  
 તારા પ્રેમની લેહ મુને લાગી, વૃત્તી ઉમંગની અંગ જાગી;  
 તુંતો હાર હૈયાનો મારે, તોલે નહીં ખીનો જગમાં તારે;  
 તારા તેજ પ્રતાપછે બારી, કર્મ રેખ ખુલી હવે મારી.

આનંદ હેલી પધારવે તારે, જોડું જુગતું કરું કીરતારે;  
 સાચા સનેહ રહીશ તુજ સંગે, રમીશું જમીશું આપણ રંગે,  
 મમ તાત ઉતાવલા જાણું, તેની પાસે હું તમને જાણાણું;  
 લખી પત્ર સમાચાર લખ્યે, સુખ હાસ્ય વિલાસનું લખ્યે;  
 તારી થઈ ચુકી આજખી પ્યારા, મનમોહન પીયુ સુખ મારા;  
 હેત હાથ વચન દર્શ આલે, લાજ રાખશે જગનો રાજે.

જેરાજ પોતાનો પ્યાર દર્શાવેછે.

ઓખાહરતી રાહ.

સુણી અમૃતવાણી તારી, જાણી તને સુખકારી;  
 અંગોઅંગ ઉમંગ રંગ આપો, પ્યારી તેંતો સાચો પ્રેમ આપો.  
 મારા રાજને તાજ શોભાવ્યાં, તેંતો અવયવોરે રીઝાવ્યા;  
 પ્રાણ પ્યારી ચીંતા તારા ચીતમાં, નવ રાખતી શંકા પ્રીતમાં;  
 કરીશ જાણ પીતાને તારા, સરસે કાર્ય પ્રીયા મન ધાર્યાં;  
 ચાલો મહેલમાં અપલા જમ્યે, ગાંધર્વ લગ્ન વેગે કરી લખ્યે.  
 ભવ તુજ સંગે સુખમાં જાશે, પુરી પડશે મનડાંતી આશે.

સ્વયંવર મંડપમાં ઢળાવંતીઓ ગાયછે.

( માસુર હું શોખીસે સરા રસ ભરી હું. ) એ રાહ.

ધન ધન તમારા લગ્ન આજ માહારાજ મન હશે;  
 આનંદ આ સમયનો વરસો, યાદ સઉ કરશે—ટેક.  
 રૂપસુંદરી તમારી પ્રિયા, ગાહાદેવી હમારી;  
 સુશેખિત આજનો દેખાવ, સગાની બહાદરી—ધન.  
 આનંદ અને હહેરમાં સદા, અમર રહેલો આપ;  
 દયાની નજર રાખી તમે, હરલો પ્રજના તાપ—ધન.  
 પ્રિયા સંગે સુખ ભોગવી, રહેલો અંતરે મગત;  
 દુર થલો આપ ઉપરથી, વિવિધરે વિધન—ધન.  
 જુગ જુગ હવે દંપતી, અતી રમલો રસ રંગ;  
 પ્રભુ તમને આપલો બહુ અંગમાં ઉમંગ—ધન.

ધરંછીએ અમા ખરા દીલથી, રાજવંશીને કહ્યાણુ;  
પરમેશ્વર પુત્ર દેહો તમને, અતુરસુખણુ—ધન.

જેરાજ અને રૂપસુંદરીના લગનની ક્રિયા થઈ રહ્યા પછી  
કળાવંતીઓ નવા પ્યાર વીરો બીજું ગાયન ગાયછે.

( ગઈ એક બ એકનો હવાપલટ. ) એ રાહ.

ભૂપતી તારા રદયમાં આજથી પ્રેમની સ્થાપના થઈ;  
આજથી પ્રેમની સ્થાપના થઈ, આજ પ્રેમની સ્થાપના થઈ—ટેક.  
એક બીજાથી હતા અન્નણ્યા, વનમાં તુરત જાણીતા બન્યા;  
પ્રભુની ધરંછાએ પ્યારની, તન મનમાં દહે લાગી ગઈ—ભૂપતી.  
પ્રીતમ જેવો રૂપવાન ગુણી, દીલજન પણ તેથી ખુબ સુણી;  
રંગ જામ્યો જેવો જોઈએ, તેમાં તારીફતો બેહદ થઈ—ભૂપતી.  
આવા પ્રેમીજન સુખ લઈ, કાંઈ વાતની ખામી ન રહી;  
સમજીએ અમે મનમાં, પરમેશ્વરની કૃપા પુરી થઈ—ભૂપતી.  
મુદકમાં રહેહો આળાદી, ભોગવનો સુખે રાજગાદી;  
કહે કળાવંતણી તારી કળા નફી આજથી ચઢથી થઈ—ભૂપતી.  
નવા કપટછળને કળાવંતીઓ મુપ્યારકપ્યાદી આપેછે.

( તુલે હયે શોક મીલનેકા. ) એ રાહ.

બલે બેકા ગાદી ઉપર, તમે માહાગજ કપટછળ;  
રેયત રહેશે તામે તને, સૂખ ભોગવશે સકળ—ટેક.  
માન આપેછે તમને દરબાર, વધારનો રાજ બેસુમાર;  
દુશ્મન તારો ગયો નાસી, પામીને તે સજા ખાસી—બલે.  
હો તારું કૃષ્ણ કહ્યાણુ, થનો તમે સૌના મેહરેખાત;  
ધનસાક સૌને સરખો આપી, જોર જીલમના મૂળ કાપી—બલે.  
અખંડ રહે તમે ગાદી ઉપર, જોઈપુરનું ચઢતું નુર;  
જગમાં કીર્તી પસરે તારી, વ્યથા જાઓ સૌ નહારી—બલે.  
ધરંછીએ અમે કલાવંતણી, તમને સુખને રહેલ ધણી;  
તારીફ તારી ગાતાં રહીએ સુખ કામની પેહેલ સદા કરીએ—બલે.

### વનમાં જંગલ વિલાપ કરેછે.

( શ્રીરાતા હવે હમે કાંકાં, એ કીસ્મતકા બદલ જના. ) એ રાહ.  
 મુસીબત આજ સખત આવી, નસીબમાં લખી 'હશે ત્યારે;  
 અટલ રણમાં હું રખડું', અરે લઈ સાથ પ્રીય નારે—ટેક.  
 મુખો સાથી ગયા નાસી, ઉદાસીની રહી કાંસી;  
 વિલાસી આ નીરાશી યઈ, આજ ઉદાસી લાચારે—મુસીબત.  
 નયી ગાડી ફૂલવાડી, વીકટ ઝાડી ઘીસે પહાડી;  
 બળે જાતી દુઃખો દેખી, અબળા જાતી ખીલે જ્યારે—મુસીબત.  
 ચરણ ચાલી ગયા યાકી, સરીર સુકયું ગયું પાકી;  
 અરે ઈશ્વર પીડા નાંખી, કસર રાખી ન લગારે—મુસીબત.  
 નાજુક મારી પરમ પ્યારી, શકે ના એ ધીરજ ખારી;  
 કૃપા લાવી ઉગારી લે, ચરણ આપ્યા હમે તારે—મુસીબત.

રૂપમુંદરી પોતાના પુત્ર વનરાજને વનમાં મુકીજતી  
 વખતે વીલાપ કરેછે.

( કુંવરી કુંવર મારા લાડકા. ) એ રાહ.

લાડકવાયા બાળકા, દર્શી તુજને વનવાસ;  
 તેથી દુઃખ દરીએ જુડી, હતી કંઈ કંઈ આશ—લાડકવાયા.  
 ભુંડો કાળ જો ન આવ્યો હતો, તો લડાવતે લાડ;  
 કુંવર આ સ્થિતિ તાહેરી, જોઈને કોટેછે પાહાડ—લાડકવાયા.  
 પાપ પ્રગટયા કોણ જનમના, દેવે વાળીઓ દાટ;  
 પુત્ર તને વન મુકતા, કોટે ઉર ચચડાટ—લાડકવાયા.  
 નીરદોષ પુત્ર તું માહરા, તુજપર વાહાલ અતીથ;  
 નીરમળ આંખો ગીંજવી, રહે પાડી તું ચીથ—લાડકવાયા.  
 પુત્ર રહો તું રાજવી, કોમળ તારુંછે અંગ;  
 તે હવે કેમ કરી વેકશે, વનના દુઃખ જો અભંગ—લાડકવાયા.  
 કાળની ગતીએ એહેવી, ચાલે નહી રે ઉપાય;  
 ચારે તરફથી દુખી યઈ, પાપી ત્રાણ ન જાય—લાડકવાયા.

નાચારે પડેછે મુકવો, નથી ચાલતો જીવ;  
 તોપણ જીવું છું પરહરી, કોપ્યા મુજ પર શીવ—લાડકવાયા.  
 અગાગણી હું છું કામની, પાપણી કેહેશે લોક;  
 પ્રમુજને આશરે અર્બકા, હાથ નથી સમતો શોક—લાડકવાયા.  
 જીવરાજની દરબારમાં કળાવંતીઓએ આવેલું માયન.

( માંડળ સાંદની રાત. ) એ રાહ.

રાજ પ્રમુ થામ સહાય, ગુણીચલ તું શાંત યાત્રીરે—રાજ.  
 હમો તારી કળાવંતણી, નમન કરીએરે,  
 દુઃખ તારું દુર રે પલાય—રાજ.  
 સુખ પછી દુઃખ આવે, દુઃખ પછી સુખરે,  
 એજ રીતે ચક્ર બદલાય—રાજ.  
 પ્રાણી વલી જન્મે ત્યારે, લાવે નહીં કાંઈરે,  
 મરે ત્યારે ખાતી હાથે જાય—રાજ.  
 સુખ દુઃખના દાહાડા જતાં વીલમ ન લાગશેરે,  
 કરી સીરપર તારૂરે સોહાય—રાજ.  
 માટે તું ધીરજ ધરી, માનજે આનંદરે,  
 શીઝસે તુજ પર વિશ્વવ કેરો રાય—રાજ.

છોકરાઓ ગાયન ગાતાં અને રમત કરતાં આવેછે  
 જેમાં વનરાજ પણ આવેછે.

( બાર વર્ષનો અંતર સમજવો. )

રાહ અંગ્રેજી.

( કોમળ કુશળ કળાવંતી આહું એક નારી. ) એ રાહ.  
 આવો આવો ગોઠીયાવો સુંદર પડી સાંજ,  
 લાવો, લાવો, રમત રમીયે, આપણુ અહીંઆ આજ,  
 ને કેઈ જીવશે તેને ઈનામ આપશું ખાસ—આવો.

હા—હા—હા—ના—ના—ના;  
 જન—જન—મારો દાવ હું પેટેલા લઈશ,  
 નહીંતો તમે જીતી જશો એમ હું રહીશ—આવો.  
 આવ—આવ—પાટો ખાંધું તારી આંખે હું,  
 ને કોઈ તને મારે તેને પારખી કાઢાડજે તું,  
 નહીંતો તને મારશું હમે એ લાડુદાસ—આવો.  
 એ—એ—એ—વાહ—વાહ—વાહ,  
 હુંતો એ દાવ લેવા કબુલ નહીં થઈશ,  
 નહીંતો તમે ખીજી રમત રમો હું નોઈશ—આવો.  
 જાએ—જાએ—સામે જઈને તમે ઉભા રહે,  
 દડો નાંખુ તે તમે જીતી જલદી થો,  
 નહીંતો હું રીસાઈ જઈશ એમ રાખજો આથ—આવો.  
 બાઈ—બાઈ—બાઈ—કાંઈ—કાંઈ—કાંઈ,  
 તુંતો બાઈ જળશે છે તે જીતવા નહીં ઈઈશ,  
 મોટે હું તારી સંગ નહી રહીશ રહીશ—આવો.

જેરાજનું લશકર ગાયન ગાતું આવેછે.

( વીદાય થાએ વીરાજન રાજ્ય સી મારે. ) એ રાહ.

શુરથી એ શુરાજનો, ખતાવો મરદાઈ;  
 શુરવીર, આપણ સઘળા, કરે હરીકાઈ—શુરથી.  
 હાથમાં ધરે તરવાર, પ્રભુ થશે મદદગાર;  
 સંપે કરી મારો માર, કૃતેહ મન ચાલી—શુરથી.  
 થાવો સઘળા તૈયાર, કાઢી હથીઆરો ખાહાર;  
 કરે લડાઈનો પોકાર, પ્રેમે હરખાઈ—શુરથી.  
 લઈને પ્રભુજનું નામ, જઈએ શત્રુને મુકામ;  
 હજીએ કપરછળ હરામ, થાએ સરસાઈ—શુરથી.



કપટછળનું લસકર ગાયન ગાતું આવેછે.

( શામે શું શું શાભીત સુંદર સાજ. ) એ રાહ.

ખાહાદુર બડવૈયાઓ ચાલો લડવા કાજ;

લડીને ખતાવો શૂરવીરપણું આજ—ખાહાદુર.

કેવો ચમકેછે તરવારનો ચમકાટ;

રાજ રીપૂને હાથ જવા દેશે ન આજ—ખાહાદુર.

હોંસને ઉમંગ ભર્યા શત્રુઓના સાજ,

મારી ધુળ મેળવો રાખે પ્રભુ બાજ—ખાહાદુર.

કપટછળ નાસી જાયછે અને જેરાજની છત થયાથી

લસકર ખુરાળીમાં ગાયન ગાયછે.

( સમજ મન સમજીને લાગ સુધરવા. ) એ રાહ.

પ્રભૂ પુજ પ્રતાપે છત આજ ધર્મ;

જેરાજ ભૂપ-જેરાજ ભૂપની કીર્તી ફેલાઈ—પ્રભૂ.

રીપૂઓ નાસી ગયા ગભરાઈ, ખાંધા માર ધરાઈ;

ગયું રાજ આપણું આવ્યુંછે સહી, પ્રાક્રમ સક્તિ જણાઈ-પ્રભૂ.

ચાલો હવે સૌ મહેલ બણી તાંહી, લઈએ શાખાશી કહી;

શૂરવીરપણું રાખી ચડાઈ, કરીને પામ્યા વડાઈ-પ્રભૂ.

છત નીશાનો ચડાવીએ ગાઈ, જાણે મારી બડાઈ;

ઈનામ લઈને મોજ કરીશું, લઈને મેવા મીઠાઈ-પ્રભૂ.

જેરાજને ગાદીએ બેસાડવાની કીયા કરાવતી

વખતે સ્ત્રીઓ ગાયછે.

( મારી આભી તું શીદ અકળાયરે તુંને ખગારે ખમા. ) એ રાહ.

જે રાજ તારી વાટકી, હમે જોતાં ઉભા રાય,

હમારી કોમળ છાતકી, ઉમંગથી છલકાય-ટેક.

ભૂડા દીવસો વિતીયારે, વીધન થયું સૌ દુર;

શત્રુઓ તારાં નાશ પામ્યાં, જાઈને પોતે નુરર-ઉમંગથી.

ભલે ભલે ફરી આવ્યાં તમે, રાજ્યાસન ઉપર;  
 સુખ શાંતી યાશે હવે, દેશની અંદરે—ઉમંગથી.  
 માહાદેવી તને જોઈનેરે, રૈયન ખુશી યાય;  
 જ્ય જ્ય કાર યાવો તારો, પ્રભુએ કરી સહાયરે—ઉમંગથી.

જેરાજની ઢરખારમાં વીકુષક ગાયછે.

રાહ અંગ્રેજી.

અરે મારી, એ વાહાલી—પારી-મારી ગાયડી- અરેઓ-અરે એ.  
 અરે એરે મારા ગાય-મને આપ્યો કેશરી પાક;  
 પ્રીયા કરતું હવે માફ-નીકલી ગઈ મારી ઠાઠડી-અરે મારી.  
 તારું તારક કેવું નફર-પર્વતનું જાણે શીખર;  
 મજબુત વળી ડિલે જખખર-તોડી પાડી મારતી ભાકડી-અરે મારી.  
 ડોંગી એવી ઠીમરું ધસ-ગાલો એના શીકા કસ;  
 સનગાર જ્યારે કરતી સજ-લાગતી મને બહુ ફાંકડી-અરે મારી.  
 પેંડા ન જમાડીય તું-જોતો જ્યારે હું તારી જ્યુ;  
 ગંધાતી અરે થુ થુ થુ-અટક્યાલી જાણે માકડી-અરે મારી.  
 ખુખી મારી ગાયડીની-કહી મેં સર્વે અહીં;  
 નમુંછુ હવે હું કરગરી-ઓહો માહાદેવી-અરે મારી.

વનમાં લુટારઓ ગાયન ગાયછે જેમાં દુઃખપ્રસાદ તથા

વનરાજ પણ માલમ પડેછે.

( કાળી ઘટા જોઈ કોયલ બન ઊઠી ) એ રાહ.

આ વનમાં આવ્યા જ્યારે, હીમત રાખવી આપણે ત્યારે;  
 લૂટ ફાટજે આપણું કામ, ઉપાડવું ને હોય હરામ,—ટેક.  
 અરે સટાસટ તરવાર કાઢી, અરે ફટાફટ જાણો મારી,  
 લેવો કોઈનો જાન, કરવું ધમશાન યાય નેમ બેબાન,  
 પરાક્રમ કરીને બારે—આ વનમાં આવ્યા જ્યારે.

ઝડપટ લઈ ઢોકવી બેડી, ને હોય તેને કરવો કેદી,  
 પેહેલી મારવી લાત, પછી કરવી વાત, એટલે થાય નીરાંત,  
 ભરાઈ બેસવું પહાડે-આ વનમાં આવ્યા જ્યારે.  
 ચાલો હવે સંતાઈ જઈએ, આ ઝાડી નીચે ભરાઈએ,  
 આવશે કોઈ શીકાર, હોય તે જરદાર, કરવો તેને ઠાર,  
 મારી આ તરવાર-આ વનમાં આવ્યા જ્યારે.

તારામતી પોતાની પુત્રી પાર્વતી માટે વિલાપ કરેછે.

લક્ષીત છંદ.

આરર હાયરે, પ્યારી કુંવરી, આરર ક્યાં ગઈ આજ શ્રી હરી;  
 તન મન ધન પ્રેમ આણીને, જતન કીધું મં મારી જાણીને.  
 ઘડી ઘડી તને લંકમાં લઈ, રીઝવતી મીઠા વેણે કહી;  
 નવ નવા નિતે વસ્ત્ર ભૂષણો, પેહરાવતી તને લાવ લઈ ઘણો.  
 આરર એ બધું, ધુજ થઈ ગયું, તુજ વિના હવે શી રીતે રહું;  
 નજર આગળે, જાણું તું કરે, ભમિત ચીતડું ભ્રમ એમરે.  
 નથી નથી ખરે, ન્યાલતી તને, દીકરી લાડકી છે નહી કને;  
 ખખર આવી નો, હોલ મુજને, ધીરતા કદી તો હું તુજને.  
 રદય સખત આ છે ધણું ખરે, દુઃખ લખી નથી ફાટવું ખરે;  
 કેમ કરું કહાં, જાવું આ હરી, આરર હાયરે હાય દીકરી.

જેરાજ પોતાની પ્રીયાને તરવાર મારવા જાયછે એટલામાં

વીદુષક અટકાયેછે અને ગાયછે.

અરે જરા થોભો જરા થોભો કોણ પર હઠાવો તરવાર-ટેક.  
 નીર અપગધી હોયનો એવો, કરો તમ વિચાર;  
 નહી તો જીવો આપણે કેમ થશે નીવાર-અરે.  
 આતો સુતા માહારવી, ને ખીનો નીચ ગુલામ;  
 એમાં કાંઈ પણ ગફલત થઈછે, પુછો એનો સાર-અરે.

- નીંદ્રાને આધીન થઇને, પડેલાં છે બેઠે;  
 • હિવી હાલતમાં મારવું, એ ધર્મનો ધીકાર-અરે.  
 બાળ્યુત એમને કરંછું, થોભા થોડી વાર;  
 અપરાધી નો ઠરે એવો, મારનો બેઠે ઠાર-અરે.

મુખ્ય પાત્રો સહીત ખુશાલીનું 'છેલ્લું' ગાયન ગાયછે.

( કેસે બહિં પનીયા રોડ્યો પત ઘટવા ) એ રાહ.

ઉલટયો આનંદનીધી રીઝયા મત સજનના-ટેક.

આર્ય બાહાદુરી, બહાઈ બરપુરી;

દર્શાવી રંગ લીપાવ્યા વદનના-ઉલટયો.

એવા ગુલુ નોઈ, શીખો સૌ કોઈ;

તેથી મળશે તોરા ને ગયેજા સુમનના-ઉલટયો.

સાર્યક ધનનું, રીઝવવું ગતનું;

એલ આવાં નોઈ કોડ પુરવા દ્રગનના-ઉલટયો.

વનરાજ નેવા સરજવ દેવા;

નેહ આપાવે મુખ, ઇંદ્રાસનના-ઉલટયો.

## શુદ્ધી પત્ર.

—૦:૦:૦—

પાનું.	ઝાળ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૧૬	૧૯	સાચું.	સાચે.
૨૭	૨૨	છો.	ગેર.
૨૭	૨૬	કરી.	થીક.
૩૨	૧૪	નત્ય.	નૂત્ય.
૪૫	૧	ખારા.	ખારી.
૪૭	૫	સ્ત્રીમી.	સ્ત્રામી.
૪૯	૨	દ્વય.	રદ્વ.
૫૪	૨૨	માનવ,	માનવ.
૧૨૬	૯	નણો છોરે.	નણો છોરે.
૧૩૯	૫	સદવાદી.	સતવાદી.
૧૫૧	૧૮	આંકે.	આંકે.
૧૭૭	૧૩	અંગરખું.	અંગરખું.

—૦:૦—



